

Portti toiseen todellisuuteen

Yliluonnollisten kokemusten vaikutus kokijoiden narratiiveissa

Tampereen yliopisto

Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos

Pro gradu -työ 2006

Jeena Rancken

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos

RANCKEN, JEENA: Portti toiseen todellisuuteen - yliluonnollisten kokemusten vaikutus kokijoiden narratiiveissa

Pro gradu -tutkielma, 134 s, 4 liitettä

Sosiaalipsykologia

Lokakuu 2006

Tutkimukseni kohdistuu siihen, millaisia vaikutuksia yliluonnolliseksi tulkitulla kokemuksella on kokijan jokapäiväisessä elämässä. Millaisen tarinan kokija kertoo elämästään ennen ja jälkeen outoa kokemusta; mikä muuttui kokijan elämässä tuon kokemuksen myötä – vai muuttuiko mikään? Tämän tutkimuksen tarkoitus on avata yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen merkitystä kokijoilleen kokijan omasta näkökulmasta katsottuna.

1990-luvulta lähtien ihmisten kiinnostus henkisyteen sekä yliluonnolliseen aihepiiriin on ollut jatkuvassa kasvussa. ”Uuden ajan henkisyden” piirissä toimiva kenttä värikkäine palveluineen on koko ajan laajentunut ja uudet henkisyden merkitykset ovat (mm. vaihtoehtohoitojen ja viihdeteollisuuden kautta) jossakin määrin muuttuneet aikaisemmista alakulttuurisista myös valtakulttuurin sisällä jaetuiksi. Omakohtainen henkinen tai yliluonnollinen kokemus ja siitä kertominen on keskeinen osa uutta henkisyttä. ”Uuden ajan henkisyys” on yhteiskunnallinen ruohonjuuritason ilmiö, joka omaa monia hämmäntäviä piirteitä sekä kaipaa myös tutkimuksen tuomaa selkeyttä ja asiantietoa. Yliluonnollinen kokemus elää ja uusiutuu kulttuurissa ennen kaikkea siitä kerrottujen tarinoiden kautta; outo kokemus saa yliluonnollisen tulkintansa nimenomaan kielellisellä tasolla. Tämä tutkimus sijoittuu sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuvaan narratiiviseen sosiaalipsykologiaan ja tarkastelee merkitysten sekä tulkintojen rakentumista tarinallisella tasolla.

Tutkimukseni perustuu kielelliseen lähestymistapaan; analysoin narratiivisen näkökulman kautta nimenomaan yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen vaikutuksista kerrottuja tarinoita. Tutkimukseni pohjana on 35 yliluonnollisen kokemuksen kokeneen henkilön haastattelua. Tyypittelin

yliluonnollisen kokemuksen vaikutuksista neljä erilaista tarinatyyppiä, joissa ydinjuoni vaihtelee seuraavasti: 1) silminnäkijän tarina, jossa ylliluonnollinen kokemus ei muuta kokijan arkista elämää, 2) etsijän tarina, jossa ylliluonnollinen kokemus johtaa kokijan etsimään tietoa ylliluonnollisista asioista, 3) oppilaan tarina, jossa ylliluonnollinen kokemus toimii asteittaisen elämänmuutosprosessin käynnistäjänä ja 4) pelastetun tarina, jossa ylliluonnollinen kokemus tuottaa kokijalle uskonnollistyyppisen kääntymyksen.

Aineiston 35 kokijaa jakautuivat eri tarinatyyppisiin seuraavasti: silminnäkijät 7 kpl, etsijät 6 kpl, oppilaat 18 kpl ja pelastetut 4 kpl; eli varsinaisia elämänmuutostarinoita aineistossa oli yhteensä 22 ja muutoksettomia tarinoita 13 kappaletta. Ylliluonnolliseksi tulkitulla kokemuksella vaikutti siis olevan potentiaalia toimia omaehtoisen elämänmuutoksen käynnistäjänä, vaikka kaikkien kokijoiden kohdalla näin ei ollut tapahtunut. Ylliluonnollisen kokemuksen aiheuttama muutosprosessi koettiin pääsääntöisesti positiivisena.

Aineistoni kokemusten kirjo vaihteli. Ylliluonnollisen kokemuksen sisältö ei näyttänyt suoraan määrittävän kokemuksen vaikutusta kokijan elämässä. Elämänmuutostarinoiden kertojilla tulkinnat ylliluonnollisen kokemuksen syistä sekä seurauksista olivat selkeämpiä ja jäsentyneempiä kuin muutoksettomissa tarinoissa. Heillä oli myös huomattavasti muita kokijoita enemmän ylliluonnolliseen aihepiiriin suuntautuneita alakulttuurisia kohtaamispaikkoja. Onkin mahdollista, että kohtaamispaikkojen sosiaalinen vuorovaikutus ohjasi tulkintojen omaksumista ja myös osaltaan tuki elämänmuutosprosessin toteuttamista. Suurin osa kohtaamispaikoista oli New Age –henkisiä, mutta joukossa oli myös joitakin kristillisen uskonnon piiriin kuuluvia kohtaamispaikkoja.

Kaiken kaikkiaan tuloksista oli luettavissa, että ylliluonnolliseksi tulkittu kokemus oli kokijoilleen tärkeä henkinen voimavara, jota he käyttivät omaehtoisen, monien kokijoiden kohdalla varsin mittavan elämänmuutoksen toteuttamiseen. Suurin osa kokijoista tiedosti kokemuksensa tulkinnallisen luonteen ja fiktiivisen ulottuvuuden. Kokemuksen miellettiin sijoittuvan ”toiseen todellisuuteen” tai tietoisuuden tasoon, mikä ei häirinnyt jokapäiväistä elämää, vaan toi siihen lisää sisältöä ja rikkautta.

Avainsanat: ylliluonnollinen kokemus, henkisyys, tulkintakonteksti, vaikutus, elämänmuutos ja narratiivisuus.

Etnografinen prologi

Kiinnostukseni tehdä Pro gradu –työ yliluonnollisiksi tulkittujen kokemusten narratiiveista käynnistyi aiheesta aikaisemmin tekemiäni diskurssianalyttisesti painottuneiden seminaaritöiden pohjalta. Tarvitsin seminaaritöitäni varten ihmisten omakohtaisia kertomuksia yliluonnollisista kokemuksista ja lähdin metsästäämään niitä yliluonnollisen aihepiirin tiimoilta järjestetyiltä luennoilta. Toisin kuin olin luullut, haastateltavia ei ollut vaikea löytää ja luennoilta ilmoittautui haastateltavaksi yllättävän monta ihmistä. Olin toki lukenut kirjoja ja nähnyt elokuvia yliluonnollisesta aihepiiristä, mutta oli eri tavalla vaikuttavaa kohdata elävässä vuorovaikutustilanteessa henkilöitä, jotka kertoivat omista yliluonnollisiksi tulkitsemistaan kokemuksistaan. Havaitsin pian joutuneeni keskelle ”vaihtoehtoisten merkitysten maailmaa”, josta osa jäi auttamatta ymmärrykseni ulkopuolelle.

Haastateltavat kertoivat kokemuksistaan selvällä suomenkielellä, mutta termistö vilisi sellaisia sanoja ja käsitteitä sekä sellaisia merkitysyhteyksiä, joita en ollut koskaan aikaisemmin kuullut. Vaikka ymmärsin sanat, joita lausuttiin niin en voinut siitä huolimatta sanoa ymmärtäväni mitä minulle oltiin juuri kertomassa. Ei olisi ollut mahdotonta kuulla haastateltavan sanovan: ”Minulla oli työpaikallani ongelmia, mutta sitten käytin sielläkin kristallia, niin tilanne helpottui”, tai ”delfiinimeditaatiot ovat avanneet henkisen olemukseni”, tai ”yksin ollessani voin aina kysyä varvulta, kun on epäselviä asioita”. Käytännön kautta aloin oivaltaa kielellistä näkökulmaa painottavassa kirjallisuudessa toistuvan toteaman, että merkitykset todellakin ovat – yllättävän tiukastikin – kontekstisidonnaisia. Arkijärjellä päätellen kristallilla voi helpottaa työpaikan henkilösuhteita käyttämällä sitä aseena tai lahjoittamalla sen jollekin. Delfiineistä arvelin, että ehkä kertoja on käynyt delfinaariossa mietiskelemässä. Varpu saattoi olla henkilö. Koska en jakanut haastateltavien kontekstia, en myöskään kyennyt selvästi ymmärtämään heidän kertomustensa merkityksiä. Haastattelijana en voinut välttyä tunteelta, että olin tutkimusmatkailija joka on astunut uuteen ja ihmeelliseen kulttuuriin, jonka merkitykset ovat huomattavasti erilaiset kuin valtakulttuurin piirissä yleensä jäsenneetyt merkitykset.

Olisin tietysti voinut pysyä arkijärjen tukevalla maaperällä ja kuitata kuulemani ilmaukset toteamalla, että kertojien täytyi olla päistään sekaisin. He eivät kuitenkaan vaikuttaneet siltä, päinvastoin. Olisin tuntenut tekeväni näille ihmisille ehdotonta vääryyttä kategorisoimalla heidät yhden, oman ymmärrykseni rajamailla roikkuvan erikoisen tarinan perusteella johonkin muuhun kuin varsin normaalin oloisen ihmisen kategoriaan. Haastateltavien ryhmä ei myöskään vaikuttanut

homogeeniselta muuten kuin sen puolesta, että he olivat kokeneet ylikuonnolliseksi määrittämänsä kokemuksen, josta he kertoivat arkipäiväisen luontevasti.

Halusin venyttää ymmärrystäni ja lähteä tutkimusmatkalle etsimään kontekstia tai tarinaa johon ylikuonnolliseksi tulkittu kokemus uppoutui sekä sitä tarinallista juonta, joka kykeni yhdistämään oudon kokemuksen kokijan reaalityodellisuuteen.

SISÄLTÖ

1. Johdanto	7
2. Yliluonnollinen kokemus	11
2.1 Yliluonnollisen käsitteen määrittelyä	11
2.2 Yliluonnollisen kokemuksen piirteitä.....	13
2.3 Yliluonnollisten kokemusten yleisyys	15
2.4 Yliluonnollisen kokemuksen tutkimus	16
2.4.1 Aikaisempaa tutkimusta Suomessa.....	17
2.4.2 Tutkimusta muualla maailmassa.....	17
2.5 Yliluonnollisen kokemuksen selitysyriksiä.....	20
3. Yliluonnollinen kokemus ja elämänmuutos.....	23
3.1 Yliluonnollisen kokemuksen vaikutus.....	23
3.2 Elämänmuutos	24
3.3 Mystisen elämänmuutoksen tunnuspiirteitä	26
3.3.1 Henkinen ja eettinen herääminen.....	28
3.3.2 Parantumisen potentiaali	29
3.4 Yliluonnollinen kokemus ja uskonnollinen kääntymys.....	30
3.5 Mystinen elämänmuutos New Age –kontekstissa	32
3.6 Muutoksen sosiaalinen ulottuvuus.....	34
3.6.1 Yliluonnollisesta kokemuksesta kertominen	36
3.6.2 Kertomisen strategiat	37
4. Kielellisen tason todellisuus	39
4.1 Narratiivinen lähestymistapa	39
4.1.1 Tarina elämää tavoittamassa	41
4.1.2 Kieli todellisuuden rakentajana	42
4.2 Tulkintojen keskeisyys	43
4.2.1 Kokemusten tulkinnallinen ja fiktiivinen luonne	44
4.2.2 Kulttuuriset mallitarinat.....	46

5. Tutkimuksen metodi	49
5.1 Aineiston keruu ja tutkimuksen toteutus	49
5.1.1 Kielellistä ilmiötä metsästävässä	49
5.1.2 Käytännön toteutus.....	51
5.1.3 Haastatteluiden kulku.....	52
6. Tulokset.....	56
6.1 Yliluonnolliset kokemustyypit	56
6.2 Yliluonnollisen kokemuksen vaikutukset eri tarinatyypeissä	59
6.3 Tarinatypit	59
6.3.1 Silminnäköjen tarina	59
6.3.2 Etsijän tarina.....	67
6.3.3 Oppilaan tarina	73
6.3.4 Pelastetun tarina	88
6.3.5 Yhteenveto eri tarinatyyppien pääteemoista	97
7. Tulosten tarkastelua	99
7.1 Yliluonnollisten kokemusten jakautuminen tarinatyypeihin.....	99
7.2 Tulkinta kokemuksen vaikutuksen muovaajana.....	102
7.3 Mallitarinat ja tulkintojen rakentaminen	104
7.4 Yliluonnollisen kokemuksen tulkinnan rakentumisen prosessi.....	106
7.4.1 Tulkinnan rakentuminen ja aika.....	107
7.4.2 Tarinan muotoilun sosiaalinen projekti	109
8. Pohdintaa	112
Etnografinen epilogi.....	118
Lähteet.....	119
Liitteet	126

1. Johdanto

Yliluonnolliset uskomukset ovat universaaleja, niistä on kerrottu ympäri maapalloa eri kulttuureissa eri aikakausina (Kari, 2001, 18; Mack, 1997, 18). Yliluonnollisten kokemusten kirjosta on löytynyt ja löytyy edelleen henkiolentoja, ruumiista irtautumisia, poltergeisteja, ennenäkyjä ja ihmeitä. Wooffitt toteaa, että yliluonnollisten kokemusten kuvaukset ovat säilyneet hämmästyttävän samankaltaisina vuosisatojen ja vuosituhansien saatossa. (Wooffitt, 1992, 4.) Esimerkiksi ruumiista irtautumiskokemusten kuvauksiksi tunnistettavia kertomuksia on ilmennyt kautta kirjallisesti dokumentoidun historian (Blackmore, 1993, 4-5, 260-263; Moody, 1975, 111-128).

Suomessa ensimmäiset yliluonnollista aihepiiriä kansanperinnetutkimuksen piirissä sivunneet tutkijat Christian Lencqvist ja Fredrik Rosenbom esittivät 1700-luvun loppupuolella voitokkaita näkemyksiä siitä, että kansan usko yliluonnollisiin asioihin oli ennen kaikkea pakanallista tietämättömyyttä tai primitiivisen mielen virheellistä päättelyä, jonka joko kristinusko tai sivistys aikanaan kitkisi pois. (ks. Klemettinen, 1997, 11-12.) Aina 1900-luvun puoliväliin asti monet tutkijat uskoivatkin vakaasti, että modernisaation vääjäämättömänä seurauksena on ”maallistuminen”, jonka myötä usko tuonpuoleiseen vähitellen häviää, kun tieteellinen ja tekninen kehitys rationalisoivat läpeensä kulttuurimme. (Ketola, 2001, 10.)

Näyttää kuitenkin käyneen päinvastoin. Kiinnostus yliluonnollisia asioita kohtaan vaikuttaa olevan voimakkaassa kasvussa, joka on jatkunut suorastaan räjähdysmäisesti 1990-luvun lopulta lähtien. (Kari, 2001, 18; Ojala, 1994, 95.) Ihmiset kertovat edelleen myös omakohtaisista yliluonnollisiksi tulkituista kokemuksistaan. Folkloristi Kirsi Hännisen mukaan joitakin muutoksiakin yliluonnollisten kokemusten sisällössä vaikuttaisi ajan saatossa tapahtuneen siinä mielessä, että luonnosta läheisesti tulkintansa ammentavien kokemusten kuvaukset ovat vähentyneet; nykyajan yliluonnollisissa kokemuksissa ja tarinoissa ei tapaa esimerkiksi luonnonhenkiä enää juuri lainkaan. Sen sijaan avaruudesta tulleiden vierailijoiden kuvaukset ovat lisääntyneet. Kun aikaisemmin kuvailtiin ”taivaallisia valoilmiöitä” niin 50-luvulta lähtien alettiin puhua vakiintuneesti ufoista; entisajan menninkäiset ovatkin ehkä muuttuneet avaruusolennoiksi? (ks. Kohtala, 2003, 23.)

Yliluonnollisten asioiden suosio vaikuttaisi olevan yhteydessä laajempaan yhteiskunnalliseen henkisyiden muutosprosessiin. Ketola toteaa, että 1900-luvun loppupuolelta lähtien monet merkit ovat viitanneet ylipäänsä henkisyiden merkityksen voimistumiseen. Ideologioiden tilalle on tullut yhä useammin hengellisyys ja kulttuuriperintö. Uskonnon luonne on selkeästi muutoksessa;

perinteiset kirkot ovat menettäneet jäseniään ja kaikkialla maailmassa syntyy jatkuvasti uusia liikkeitä, jotka pyrkivät ilmaisemaan henkistä sanomaa ajankohtaisilla tavoilla. (Ketola, 2001, 10.) Nykyään, kun väestön koulutus- ja sivistystaso on huomattavasti korkeampi kuin Lencqvistin ja Rosenbomin aikoihin, on ihmisten kertomia outoja kokemuksia vaikeampi enää ohittaa yksioikoisesti tietämättömän kansan uskomuksina tai pakanallisina harhaoppina. Mikkosen mukaan nykyaikaisessa ”uushenkisyydessä” painottuu nimenomaan henkilökohtainen kokemuksellisuus ja elämyksellisyys (Mikkonen, 2001, 192).

Voisikin ajatella, että tarve ja pyrkimys henkisyteen ja ”tuonpuoleisen” tavoittamiseen on perustavanlaatuinen inhimillinen ominaisuus, jonka ilmenemismuodot muotoutuvat kunkin aikakauden ja uskomusjärjestelmän puitteissa elävien tulkintojen ja mallitarinoiden ohjaamina. Erilaiset uskonnot, uskomukset ja maailmankatsomukset tarjoavat vaihtoehtoisia konteksteja yliluonnollisen kokemuksen tulkitsemiseksi. Eri konteksteissa myös yliluonnollisen kokemuksen ja näkymättömän maailman lainalaisuudet rakentuvat eri tavoin ja kokemuksen ontologiset taustaselitykset vaihtelevat. Viime kädessä se, miten kokija tulkitsee laadultaan arkisesta ja materialistisesta elämästä poikkeavaa kokemustaan on tulkinnallinen kysymys, joka on riippuvainen kunkin kokijan maailmankuvasta ja maailmankuvan sisältämistä käsitteistä.

Usean nykyaikaisen henkisen ja uskonnollisen liikkeen yhteisnimityksenä pidetään New Age –liikettä, jonka piiriin mahtuvat (ja osittain jopa kuuluvat) omakohtaiset yliluonnolliset kokemukset. Roofin mukaan tarinallisesta näkökulmasta voisi sanoa, että ennen postmodernia aikaa oli ”suurten tarinoiden” aika. Ihmisten elämää ohjaavat kulttuuriset käsikirjoitukset olivat selkeitä, ennustettavia ja yhteisesti jaettuja. Nykyaikaa sen sijaan leimaa selkeiden käsikirjoitusten hylkääminen. (Roof, 1993, 305.) Jean-Francois Lyotard on esittänyt, että ”suuret tarinat” ovat murtuneet ja murtumassa monilla yhteiskunnan alueilla ja niiden aika on ohi myös uskonnon ja henkisyden kohdalla. Postmodernille ajalle on ominaista monien erilaisten uskomusten ja ideologioiden rinnakkaiselo. (ks. Roof 1993, 304.) Traditio ja yhteisön rakenteet eivät entiseen tapaan määrittele yksilön elämäntulkintaa, eivätkä yhteiset uskomusjärjestelmät tarjoa auktoriteettia yksilöllisten valintojen perusteeksi. (Hänninen, 2001, 41-42.) Henkisyden sektorilla traditionaalinen kirkkouskonto on vähitellen menettänyt asemansa ihmisten henkisen elämän monopolina ja sen täydentäjäksi on varsin nopeasti kehittynyt uudenlaisten uskomusten kirjava ja vireä kulttuuri. Ketolan mukaan hengellisyys ei välttämättä vähene tai lisääntynyt, mutta se muuttaa luonnettaan vastatakseen paremmin postmodernin ihmisen yksilöllisiin tarpeisiin. (Ketola, 2001, 34.)

Uuden henkisyuden puitteista löytyy myös yliluonnollisen aihepiirin ympärille keskittynyttä aktiivista ”rajatiedon” toimintaa ja uusia henkisiä yhteisöjä ja yhdistyksiä on perustettu kaiken aikaa. (Kari, 1996, 73; Mikkonen, 2001, 185-186.) New Age –henkisyuden kasvaessa sen piirissä on syntynyt myös uusia kaupallisia palvelualueita, joista kaksi keskeisintä vaikuttaisivat olevan henkisen tiedon välitys ja erilaiset vaihtoehtohoidot. Kari toteaa, että New Age –toiminnan piirissä on lukuisia henkisiä auttajia: ennustajia, selvänäkijöitä, niin sanottuja ”kanavia” ja meedioita, joiden määrä vaikuttaisi olevansa kasvussa (Kari, 1996, 75). Mainittakoon, että Puusaaren mukaan joskus nämä epämuodolliset auttajat toki onnistuvat ihmisten auttamisessa jopa paremmin kuin ammattiauttajat (ks. Kari 1996, 76). Mutta joissakin tapauksissa he myös tietoisesti petkuttavat tai aiheuttavat autettavilleen muilla tavoin ongelmia (Virtanen, 1974, 79-80). Uuden henkisyuden puitteissa tapahtuva tiedonvälitys ja vaihtoehtohoidot eivät ole toisistaan tyystin erillisiä osa-alueita, vaan kietoutuvat osittain toisiinsa. Esimerkiksi hoitotilanne saattaa olla samanaikaisesti myös yliluonnollisen tiedon välitystilanne. New Age –liikkeellä ei ole selkeää keskusorganisaatiota, mikä toisaalta mahdollistaa sen, ettei yksittäistä henkisyuden monopolia pääse syntymään, vaan erilaiset henkiset näkemykset ja uskomukset kukoistavat rikkaasti rinta rinnan. Toisaalta selkeän keskusorganisaation puuttumisen kuitenkin mahdollisena ongelmana voisi nähdä sen, että New Age -kenttä henkisine palveluineen ei ole minkäänlaisten ”yhteisten pelisääntöjen” alainen. Näin ollen vaikkapa selvänäkijäksi, meedioksi tai muuksi yliluonnollisen maailman tulkiksi voi periaatteessa ilmoittautua kuka tahansa ja millaisin motiivein hyvänsä.

Laajempaa yhteiskunnallista henkisyuden muutostilannetta ajatellen yliluonnollista aihepiiriä ja uuden henkisyuden ilmiöitä käsittelevä asiallinen tieto ja tieteellinen tutkimus onkin tarpeen, jotta tarjolla olisi muutakin kuin henkisten tai uskonnollisten ideologioiden kautta värittyä tietoa. Yliluonnollista aihepiiriä käsittelevä tieteellinen tutkimus vaikuttaa jatkuvasti lisääntyneen, mikä näkyy erityisesti muiden maiden tutkimuksissa, tosin myös jossakin määrin Suomessa, missä tällä hetkellä on tekeillä yliluonnollisesta ainakin neljä väitöskirjaa osana laajempaa poikkitieteellistä Henkisyuden merkitys -tutkimusprojektia, jonka osa tämäkin Pro gradu –työ on.

Yliluonnollisiksi tulkitut kokemukset ovat yleensä kokijoille hyvin todellisia ja tärkeitä. Kuten O’Keefe toteaa, yliluonnolliset kokemukset vaikuttavat kokijoidensa elämään, niillä on henkilökohtaista merkitystä kokijoilleen. Ne myös hämmästyttävät, pelottavat, vihastuttavat, ihastuttavat, herättävät uusia ajatuksia ja jopa johtavat toimintaan. Yliluonnollinen kokemus voi mullistaa kokijansa ajattelutavan ja johtaa perustavanlaatuisen elämänmuutokseen. (O’Keefe, 1982, 506-508.) Elämänmuutos vaikuttaakin olevan yliluonnolliseen kokemukseen usein kauno- ja elämäkertakirjallisuudessa liitetty teema. Myös aikaisempia seminaaritöitä tehdessäni havaitsin

kokijoiden usein kertovan yliluonnollisen kokemuksen tuomasta elämänmuutoksesta. William James toteaa, että sitä, mikä vaikuttaa toiseen todellisuuteen, on kutsuttava myös todellisuudeksi (James, 1981, 358-359). Yliluonnolliseksi tulkittu kokemus ankkuroituu kokijansa elämän arkitodellisuuteen ennen kaikkea vaikutuksensa kautta.

Yliluonnollisten ilmiöiden ongelma on niiden objektiivinen todennettavuus, niiden olemassaoloa ei ole mahdollista todistaa tieteen normit täyttävällä tavalla. Yliluonnollisen kokemuksen kulttuurinen luonne on vahvasti kielellinen; se ei oikeastaan ole tavoitettavissa ja jaettavissa muuten kuin kielellisten selontekojen kautta, koska ainoa mikä yleensä jää oudosta kokemuksesta jäljelle, on kokijan omakohtainen kertomus tapahtuneesta. (Virtanen, 1974, 152.) Yliluonnollinen kokemus elää ennen kaikkea siitä kerrotuissa tarinoissa, joissa se saa myös selityksensä ja tulkintansa kielellisten muotojen kautta. Jossakin mielessä voisi puhua jopa kielellisestä ilmiöstä. Yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen todellisuuden ja reaalitodellisuuden välinen suhde herättää väistämättä kysymyksiä ja pohdintoja. Vaikka emme voikaan tavoittaa ja tutkia suoraan tuota selittämätöntä kokemusta, voimme kuitenkin tavoittaa ja tutkia sitä kuvaavia kielellisiä muotoja, kuten siitä kerrottua tarinaa. Tämän vuoksi kokemuksen lähestymiseen tuntui erityisen sopivalta narratiivinen, tarinoihin keskittyvä lähestymistapa. Wooffitt toteaa, että yliluonnollinen kokemus on usein kokijalleen arkaluonteinen kokemus ja sen asema länsimaisessa kulttuurissa on vahvasti kulttuurisen skeptisismien värityksessä marginaalissa. Faktaa on kuitenkin se, että ihmiset jatkuvasti ilmoittavat ja kuvailevat kokemiaan selittämättömiä, yliluonnollisiksi tulkittavia kokemuksia. (Wooffitt, 1992, 28.)

Narratiivisen näkökulman etuna on sen pohjautuminen sosiaaliselle konstruktionismille, jonka myötä usko todellisuutta koskeviin absoluuttisiin totuuksiin on karissut jo aikoja sitten. Kun ihmiset kertovat tarinoita elämästään, niin niiden ajatellaan joka tapauksessa olevan kunkin kertojan tilannekohtaisia tulkintoja todellisuudesta, jotka kertoja rakentaa kulttuuristen standardien viitoittamana. (Gergen, 2004, 270.) Kiinnostuksen kohteena ei olekaan enää vain tarinan kuvaama todellisuus, vaan tarinan rakentama todellisuus (Hänninen, 2001, 128). Yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen kohdalla mielenkiintoinen kysymys onkin, millaisia tarinallisia funktioita kokemuksella on, millaista todellisuutta siitä kerrottu tarina rakentaa?

Tässä Pro gradu –tutkielmassa lähden tarkastelemaan sitä, *millaisen tarinan kokija kertoo yliluonnollisen kokemuksen vaikutuksesta elämässään? Mikä muuttui yliluonnollisen kokemuksen myötä – vai muuttuiko?* Empiirinen aineistoni perustuu 35 yliluonnollisen kokemuksen kokeneen henkilön haastatteluun.

Tarinat ovat tapahtumien ja kokemusten kuvaajina tehokkaita ja rikkaita. Onnistunut tarina paitsi kuvailee kokemuksia ja tapahtumia, niin tempaa mukaansa, luo ymmärrystä ja vakuuttaa. Tarinan kautta sen vastaanottaja voi hetken kuvitella katsovansa maailmaa ”kertojan silmin”. Narratiivinen analyysi pyrkii lähestymään tutkimuskohdettaan kokonaisvaltaisesti, irrottamatta kokemusta sen kontekstista, minkä vuoksi se sopii erityisesti sellaisten kokemusten lähestymiseen joista saattaa olla vaikea kertoa ja joita on ehkä vaikea ymmärtää. Pyrkimyksenä on ymmärtää *kokijan omia merkityksiä* antamalla kokijan itse toimia kokemuksensa ensimmäisenä tulkitsijana. (Crossley 2000, 57-62; Hänninen, 2001, 16-18.)

2. Yliluonnollinen kokemus

2.1 Yliluonnollisen käsitteen määrittelyä

Paranormaali (eli yliluonnollinen) tarkoittaa jotakin, mikä on niin sanotun normaaliksi käsitetyn maailman ilmiöiden ”tuolla puolen” tai ”vieressä” (Kari, 1996, 64; Kari 2001, 29; Morhed, 2000, 238). Paranormaalin luontevin suomenkielinen vastine lienee yliluonnollinen, vaikka se viittaakin enemmän johonkin joka sijoittuu normaalien ilmiöiden ”yläpuolelle” kuin ”viereen”. Toisaalta yliluonnollinen on siinä mielessä varsin osuva termi, että se viittaa johonkin ”korkeampaan” tai ehkäpä jopa ”yli ymmärryksen” menevään ilmiöön.

Yliluonnollisen rinnalla on samaan ilmiöpiiriin viitaten kirjoitettu myös supranormaalista, mystisestä, henkisestä ja paranormaalista ilmiöstä, joiden painotus ja vivahteet jonkin verran eroavat toisistaan. Supranormaali tarkoittaa ”yläpuolella olevaa” ja sitä on perinteisesti käytetty ”paranormaalin” tai ”yliluonnollisen” sijasta folkloren piirissä (Aikio, 2000, 591). Psykologisessa ja filosofisessa kirjallisuudessa on usein käytetty termiä ”mystinen”, jonka jo psykologian klassikko William James lanseerasi kirjoituksissaan. ”Mystisen” merkitys vivahtaa ”yliluonnollista” enemmän koetun ilmiön tai kokemuksen sisäiseen, elämykselliseen puoleen; eikä termiä ”mystinen” kovin usein löydy kokijan sisäisen tilan ulkopuolelle miellettyjen kokemusten, kuten esimerkiksi ufohavaintojen tai poltergeistkokemusten kuvauksista.

Yliluonnollisten ilmiöiden piiriin luetaan yleensä sellaiset ilmiöt, joita ei tiede eikä arkitodellisuuteen perustuva kokemus kykene selittämään ja joiden syitä tai aiheuttajia ei tunneta.

Yliluonnollisen ilmiön erityispiirteenä on sen mystinen ja salaperäinen luonne, joka on ristiriidassa sekä vallitsevan tieteellisen maailmankuvan että arkielämän odotusten kanssa. (Kari 1996, 65-66; Wooffitt, 1992, 79.) Termin ”yliluonnollinen” alle sijoitettavien ilmiöiden kirjo on valtaisan laaja ja moninainen. Väitetään että erilaisia yliluonnollisia ilmiöitä olisi kartoitettavissa kaiken kaikkiaan kymmeniä tai jopa satoja. (Kari 2001, 29.) Vaikka termi ”yliluonnollinen” helposti assosioituu sellaiseen, mikä on hyvinkin kaukana arkielämän realiteettien maailmasta - kuten ufot tai salaperäisten henkiolentojen ilmestyminen - niin tosiasiaassa ”yliluonnollisen” alle voi sijoittaa myös arkisempia ilmiöitä kuten vaikkapa harvinaisia yhteensattumia, déjà-vu –tyyppisiä kokemuksia tai vaikuttavia unia. Myös joitakin säännöistä poikkeavia anomalioita tai vaikkapa selittämättömiä luonnonilmiöitä, kuten kivisateita, voidaan tulkita yliluonnollisiksi ilmiöiksi (Nickell, 2001, 1).

Lindeman-Viitasalo esittää, että jos ihmiselle tapahtuu jotakin hyvin yllättävää mille ei löydy rationaalista selitystä, niin tapahtumalle annetaan helposti yliluonnollinen selitys (Lindeman-Viitasalo, 1995, 19). Viime kädessä kokemuksen yliluonnollinen selitys onkin tulkintakysymys, jonka ratkaisee tapahtumasta tai ilmiöstä kertova henkilö tai taho. Joskus ihmiselämässä yksinkertaisesti tapahtuu arvoituksellisia tapahtumien ketjuja, joiden syy-seuraussuhteet vaikuttavat jollakin mystisellä tavalla ilmeisiltä, mutta tyydyttävää viitekehystä on äärimmäisen vaikea löytää. Ojala kuvaa yhtä tällaista tapausta kirjassaan:

”Eräs mies ampui vaimonsa rakastajaa, mutta luoti ei osunut mieheen, vaan läheiseen puuhun. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin mies raivasi tontiltaan puita ja räjäytti tuon vanhan puun ilmaan. Puun kylkeen uponnut luoti lensi räjähdyksessä hänen otsaansa ja tappoi hänet silmänräpäyksessä.” (Ojala, 1994, 186.)

Jos tapahtuman haluaisi luokitella yliluonnolliseksi, sille olisi annettava yliluonnollinen tulkinta ja luotava merkityksiä yliluonnollisessa viitekehyksessä. Klemettisen sekä Virtasen mukaan yliluonnollisia ovatkin kaikki ne ilmiöt, jotka *ihminen itse* käsittää tavanomaisten luonnonlakien tai kausaliteettien ulkopuolelle jääviksi ja näistä riippumatta toimiviksi tai tapahtuviksi. (Klemettinen, 1997, 113; Virtanen, 1977, 9.)

Tässä tutkimuksessa käytän termiä ”yliluonnollinen” laajana yläkäsitteenä, joka sulkee sisäänsä eri tyyppiset yliluonnolliset ja mystiset kokemukset; yhtä hyvin kokijan sisäiseen kuin ulkoiseen tilaan mielletyt. Käytän paikoitellen myös termiä ”henkinen”, jonka käsitän olevan vielä laajempi

kattotermi, joka kattaa paitsi yliluonnollisen ja mystisen aihepiirin ilmiöineen, niin lisäksi myös uskonnon sekä uskomusten alueen.

2.2 Yliluonnollisen kokemuksen piirteitä

Yliluonnollista kokemusta voisi luonnehtia ”määrityksiä pakenevaksi”, koska sekä sen ilmenemismuoto että sen vaikutukset varioivat niin paljon. Yliluonnollisten tai mystisten kokemusten voisi ajatella sijoittuvan jatkumolle, jonka toisessa päässä on mystinen sisäinen oivallus ja toisessa päässä ulkoisiksi mielletyt sekä mahdollisesti konkreettisia piirteitä omaavat yliluonnolliset kokemukset. (ks. myös Miller & C’deBaca, 2001, 21-22.) On vaikea määrittellä yleispäteviä ja objektiivisia yliluonnollisen kokemuksen piirteitä, jotka sopisivat saumatta eri tyyppisiin yliluonnollisiin kokemuksiin. William James määritteli mystiselle kokemukseksi neljä varsin yleisen tason tunnuspiirrettä:

- sitä on vaikea kuvata sanallisesti
- se on laadultaan tietoa sisältävä
- ja kestoltaan yleensä lyhytaikainen
- lisäksi kokija kokee olevansa itse passiivinen kokemuksensa suhteen. (James, 1981, 278-279.)

Sanojen kuvaamisen vaikeus. Mystinen kokemus on yleensä kokijalle itselleen elämyksellisesti hyvin voimakas kokemus, mutta sitä saattaa olla vaikea kuvailla ymmärrettävästi toisille ihmisille, ellei näillä itsellään ole ollut samankaltaista kokemusta. (James, 1981, 278.) Millerin ja C’deBacan mukaan kokijan tajunnantila on kokemuksen hetkellä tavallisuudesta poikkeava, hän tulee uudella tavalla tietoiseksi aineettomasta todellisuudesta, minkä kuvaamiseen sanat eivät välttämättä ulotu tai tunnu riittäviltä. (Miller & C’deBaca, 2001, 75.)

Tiedollinen laatu. Mystisiin kokemuksiin liittyy usein voimakkaita tunteita ja kokemukset ovat luonteeltaan tunnetilojen kaltaisia. Siitä huolimatta ne ovat kokijoilleen myös tietämisen tiloja, jotka ovat täynnä merkitystä ja tärkeyttä. Kokija kokee saavansa kokemuksensa kautta uutta tietoa, jonka kautta hänelle paljastuu elämän totuus ja sen syvyys uudella tavalla, joka vaikuttaa kokijaan myöhemminkin. (James, 278, 1982.) Kokemukseen sisältyy usein tunne siitä, että kokemuksen kautta kokija on vastaanottanut uutta tietoa paljastavan, tärkeän viestin. (Miller & C’deBaca, 2001, 76.)

Lyhytkestoisuus. Yleensä mystiset kokemukset ovat kestoiltaan lyhytaikaisia, eivätkä harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta kestä kuin korkeintaan puoli tuntia tai tunnin, kunnes häipyvät pois. James kuitenkin korosti, että kaksi ensimmäistä tunnuspiirrettä (sanojen kuvaamisen vaikeus ja tiedollinen laatu) olivat mystisen kokemuksen tärkeimmät piirteet koska kaksi jälkimmäistä, lyhytkestoisuus ja kokijan passiivisuus kokemuksensa suhteen eivät olleet niin helposti rajattavissa. (James, 1981, 278.) Mystisen kokemuksen ajallista kestoja saattaa ylittää olla vaikea määrittää tarkasti, koska kokemuksen hetkellä kokijan ajantaju saattaa muuntua ja kokemuksen yllätyksellisen luonteen vuoksi kokija ei välttämättä tule mitanneeksi sen kestoja kellon kanssa. Miller ja C'deBaca (2001, 17, 74) esittävät, että mystisten elämänmuutoskokemusten kohdalla kokijat usein mielsivät, ettei kokemus loppunut siihen, kun akuutti alkuperäinen kokemus heikkeni tai häipyi pois, vaan he kokivat että kokemus jatkui muutosprosessin myötä edelleen.

Passiivisuus. Kokijalla on vahva tunne omasta passiivisuudestaan kokemuksen suhteen; tunne siitä että kokemus tapahtuu kokijan omasta tahdosta riippumatta ja se on ulkopuolisen, ”tuonpuoleisen” tai ”korkeamman” voiman aiheuttama. Se että kokija kokee olevansa itse passiivinen samalla kun jokin tuonpuoleinen voima aiheuttaa kokemuksen, on periaatteessa yksi kriteeri sille että kokija mieltää kokemuksensa olevan nimenomaan yliluonnollista alkuperää. Joissakin tapauksissa mystistä kokemusta saattaa kuitenkin edeltää aktiivinen meditointi tai rukoilu, jonka kokija arvelee edesauttaneen kokemuksensa ilmaantumista. (James, 1981, 278.)

Yliluonnollisiksi tulkitut ilmiöt tapahtuvat yleensä äkillisesti ja spontaanisti ihmisten arkielämän keskellä. Ne ilmenevät kokemuksen tasolla, kestäen sen ajan kuin kokemus kestä. Vaikka kokemukset eivät enää koskaan toistuisi, niin siitä huolimatta ne koetaan yleensä unohtumattomina ja erityislaatuisina kokemuksina. (Virtanen 1974, 160; Wooffitt, 1992, 4.) Yliluonnollinen kokemus voi sattua ilmeisesti kenelle tahansa; sen kokijoita selkeästi yhdistäviä persoonallisia, sosiaalisia tai taloudellisia tekijöitä ei ole kyetty löytämään. (Mack, 1997, 35-36; Miller & C'deBaca, 2001, 90, 179; Sabom, 1983, 79.) Yksi vallitseva oletus on ollut se, että yliluonnollisia kokemuksia kokevat vain niihin uskovat ihmiset. Kokijoiden uskomusten, uskonnollisen tai maailmankatsomuksellisen taustan ja yliluonnollisen kokemuksen välillä ei ole kuitenkaan löydetty suoraa yhteyttä. (Sabom, 1983, 79-80; Virtanen, 1974, 14-15.) Esimerkiksi kuolemanrajakokemuksia löytyi Sabomin mukaan eniten sellaisilta henkilöiltä, joilla ei ollut kokemusta aikaisemmin tietoa ilmiöstä (Sabom, 1983, 79-80).

Yliluonnollisiksi tulkitut kokemukset ovat yleensä kokijoilleen hyvin tärkeitä ja todellisia kokemuksia, jotka vaikuttavat kokijoidensa elämään laajemmaltikin. Joillekin kokijoille ne ovat elämän tärkein ja merkittävin kokemus, eli niin sanottu ”huippukokemus.” (Blackmore, 1993, 4-5, 260-263; James, 1981, 306-307; Mack, 1997, 72; Maslow, 1973, 182; Maslow, 1962, 71-96, 102; Milton, 1992, 315, 321; Morhed, 2000, 242; Sabom, 1982, 30, 160.) Joissakin tapauksissa yliluonnollinen kokemus jää ainutkertaiseksi, mutta joissakin tapauksissa kokija saattaa kokea niitä myöhemmin lisää. (James, 1981, 278-279; Miller & C’deBaca, 2001, 140-143; Sabom, 1982, 79; Virtanen, 1974, 13.) Miller & C’deBaca (2001, 80) lisäävät, että kokemuksen jälkeen kokija saattaa myös alkaa toivoa, että hän kokisi yliluonnollisen kokemuksen uudelleen.

Yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen ilmaantumiselle ei vaikuta olevan mitään erityistä syytä tai tilannetta joka ”laukaisisi” sen. Kokemusten kuvauksia löytyy sekä tavallisista että epätavallisista paikoista ja tilanteista. Monet yliluonnollisen kokemuksen kuvaukset sijoittuvat keskelle kokijan tavallista arkielämää, mutta joskus tapahtumapaikkana on traumaattinen kriisitilanne tai poikkeuksellisen positiivinen elämän huippuhetki. (Miller & C’deBaca, 2001, 23-24.) Hufford sekä Närvä ovat panneet merkille, että kohtalaisen usein kertomuksissa toistuva yliluonnollisen kokemuksen ilmaantumishetki vaikuttaisi olevan kokijan mietiskelyn, rentoutumisen, nukkumaan menon tai unesta heräämisen yhteydessä. (Hufford ks. Wooffitt, 1992, 156. Närvä, 2001, 245.)

2.3 Yliluonnollisten kokemusten yleisyys

Yliluonnollisiksi tulkittujen kokemusten on arveltu olevan luultua yleisempi ilmiö (Kaitaro, 1995, 142-145; Sabom 1982, 79; Virtanen, 1974, 13; Wooffitt, 1992, 3). Niiden yleisyyttä on yritetty kartoittaa erilaisilla gallupeilla. Erittäin karkeasti yhteen vedettynä eri kyselyiden prosenttiluvut ovat yleensä vaihdelleet jonkin verran 10% molemmin puolin. (Fahler, 1975, 20; Morhed, 2000, 233-241; Wooffitt, 1992, 3.) Morhedin tekemässä ruotsalaisessa väestötason otoksessa kertoi telepaattisia kokemuksia kokeneensa 18 prosenttia vastaajista, 14 prosenttia kertoi olleensa kontaktissa kuolleen ihmisen henkeen ja 10 prosenttia vastaajista uskoi kokeneensa selvänäkökokemuksia. (Morhed, 2000, 241.) Kuolemanrajakokemuksia tutkinut Susan Blackmore olettaa, että kuolemanrajakokemuksia saattaisi olla yhdellä kymmenestä ihmisestä. (Blackmore, 1993, 32-33.) Useampia tutkimustuloksia summannut Wooffitt pitää mahdollisena, että yksinomaan Englannissa saattaisi olla jopa viisi miljoonaa ruumiista irtautumiskokemuksen kokenutta ihmistä (Wooffitt, 1992, 3).

Suomessa tuonpuoleiseen maailmaan ja yliluonnollisiin ilmiöihin uskominen on verrattain yleistä, joskaan ihmisten omakohtaisten, yliluonnollisiksi tulkittujen kokemusten yleisyyttä ilmeisesti ei ole väestötasolla tutkittu. Jälleensyntymiseen ja ufoihin uskoo joka viides suomalainen valtionkirkon tutkimuskeskuksen mukaan. Noituuteen ja meedioihin uskoo 15% ja henkiolentoihin 11% suomalaisista. (Kirkon nelivuotiskertomus, 1996-99, <http://www.evl.fi/kkh/ktk/kertomus96-99/7.gif>.) Suhteutettuna vuoden 2005 väestömäärään yliluonnolliseen voisi pyöreästi sanottuna katsoa uskovan ainakin noin 780.000 suomalaista (Tilastokeskus, www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html). Jumalan olemassaoloon (jonka myös voi käsittää transsendentiksi entiteetiksi) uskoo suomalaisista kolme neljäsosaa (74 %), kuolemanjälkeiseen elämään ja enkeleihin lähes joka toinen suomalainen, paholaiseen ilmoitti uskovansa joka kolmas. (Niemelä, 2000, <http://www.evl.fi/kkh/ktk/uskonno1.htm>.)

2.4 Yliluonnollisen kokemuksen tutkimus

Yliluonnollisten kokemusten tematiikkaa on kartoitettu useammilla tieteenaloilla. Yliluonnollisia kokemuksia on tutkittu antropologian, kansanperinnetutkimuksen, lääketieteen, fysiikan, filosofian, historian, uskontotieteen, sosiologian ja psykologian piirissä. (Kari, 2001, 17.) Tieteen sektorilla yliluonnolliseksi tulkittua kokemusta on kuitenkin tutkittu suhteellisen vähän, tutkimus on hajanaista, eikä yhtenäistä käsitteen- sekä teorian määrittämistä ei juurikaan ole. Tieteen diskurssi heijastelee yhteiskunnallista diskurssia. Yliluonnollisen aihepiirin asema tutkimuskohteena on selkeästi ollut marginaalinen ja myös tabuluontoinen konkreettisemmiksi miellettyjen elämäntilanteiden tutkimuksen rinnalla. (Wooffitt, 1992, 5.) Milton esittää, että syitä yliluonnollisen tutkimuksen vähäisyyteen ovat olleet tutkimuksen rahoittajien löytämisen vaikeus sekä torjuvat asenteet; yhteiskunnan rationaalisessa diskurssissa yliluonnollista aihepiiriä muuna kuin kansan uskomuksina ei ole välttämättä pidetty edes asiallisena tutkimuskohteena. Myös yliluonnollisia tai henkisiä asioita koskevan tutkimuksen julkaisukynnys on poikkeuksellisen korkea. Vaikka tuloksiltaan merkittävääkin tutkimusta olisi, niin sitä on Miltonin (1995, 1) mukaan vaikea saada näkyville tieteen valtavirran julkaisuissa, ellei tekijänä satu olemaan poikkeuksellisen tunnettu tieteilijä.

2.4.1 Aikaisempaa tutkimusta Suomessa

Suomessa yliluonnollisia kokemuksia on kartoitettu eniten kansanperinnetutkimuksen piirissä. Kansanperinnetutkimuksen saralla on kerätty ja tallennettu ihmisten kertomuksia ja kokemuksia, joissa kuvataan muun muassa yliluonnollisia voimia, noituutta ja kansanuskomuksia. Vanhimpia virallisesti dokumentoituja kuvauksia yliluonnollisista asioista löytyy kuitenkin jo 1500-1700 - lukujen noitavaino-oikeudenkäyntien pöytäkirjoista, jotka ovat kiinnostaneet myös myöhempiä historiantutkijoita. Ensimmäiset yliluonnolliseen aihepiiriin liittyvät tutkimukset löytyvät 1700-luvun loppupuolelta. (Klemettinen, 1997, 10-11.)

Laajimmin suomalaisten yliluonnollisiin kokemuksiin lienee perehtynyt folkloristi Leea Virtanen, joka on tarkastellut suomalaisten yliluonnollisia kokemuksia kirjoissaan *Kun kello pysähtyi* (1974) ja *Telepaattiset kokemukset* (1977). Uudempaa tutkimusta edustaa Pasi Klemettisen suomalaisia poltergeist-ilmiötä tarkasteleva väitöskirja *Mellastavat pirut* (1997). Merkittävimpiä, myös yliluonnollista aihepiiriä kansanperinnetutkimuksen piirissä tarkastelleita tutkijoita 1900-luvulla lienevät Unto Harva, joka tutki mytologiaa ja kansanuskomuksia, Martti Haavio joka etsi yhteyksiä eri kansojen uskomusten väliltä sekä Lauri Honko joka puolestaan tutki parannusrituaaleja ja inkeriläistä haltijaperinnettä. (Klemettinen, 1997, 15-16.) Muilla tieteenaloilla yliluonnollisia kokemuksia käsittelevät tutkimukset ovat olleet lähinnä yksittäisiä tutkimuksia, kansanperinnetutkimukseen rinnastettavaa tutkimusjatkumoa tai -perinnettä ei ole päässyt Suomessa syntymään. Tieteen ulkopuolella suomalaisten yliluonnollisia kokemuksia on kuvattu ja kartoitettu joissakin koosteissa, joista mainittakoon Merja Niemen kirja *Valon maailmassa* (1996) ja Esko Mustosen kirja *Aavistuksia sodassa* (1988).

2.4.2 Tutkimusta muualla maailmassa

Muissa maissa yliluonnollista kokemusta on tutkittu jonkin verran enemmän. Psykologista, filosofista ja teologista kirjallisuutta löytyy *mystisen kokemuksen* ympäriltä, jonka kuuluisimpia tarkastelijoita oli psykologian klassikko William James 1800-1900-lukujen vaihteessa. Jamesin tarkastelemat mystiset kokemukset varioivat sisällöllisesti, mutta Jamesin erityisenä mielenkiinnon kohteena olivat uskonnolliseen kääntymykseen ja sitä kautta huomattavaan elämänmuutokseen johtaneet mystiset kokemukset. (James, 1981, 290.) Uudelleen mystinen kokemus nousi

kiinnostuksen keskiöön erityisesti transpersoonallisen ja humanistisen psykologian piirissä 1960-luvun jälkipuoliskolla, jolloin kiinnostus kohdistui mystiseen kokemukseen sekä sen yhteydessä muuntuneeseen tietoisuudentilaan, jonka lyhenne on ASC (*Altered State of Consciousness*). (Tart, 1969, 1-3.)

Muutamien yksittäisten, yliluonnollisiksi miellettyjen kokemustyyppien, kuten *kuolemanrajakokemuksen* ympärille, on rakentunut jonkin verran tutkimusperinnettä. Kuolemanrajakokemusten tutkimus sai alkunsa 1960-luvulta, jolloin lääkäri ja filosofi Raymond Moody julkaisi potilaidensa kuolemanrajakokemuksia pohtivan kirjansa. (Moody, 1975) Kirja herätti huomiota ja alkoi kiinnostaa myös muita tutkijoita. Jotkut tutkijat kuten Michael B. Sabom lähtivät Moodyn jalanjäljissä selvittämään hänen väitteidensä paikkansa pitävyyttä, löytäen lähellä kuolemaa käyneiltä potilailta lisää vastaavia kuolemanrajakokemusten kuvauksia. (Blackmore, 1993, 27; Sabom, 1983, 200.) Vähitellen kuolemanrajakokemus vakiinnutti asemansa tieteen diskurssissa, joskaan sen yliluonnollisuudesta ei olla yksimielisiä, vaan sen alkuperää on selitetty myös fysiologisilla ja psykologisilla tekijöillä. Uudempaa kuolemanrajakokemusten tutkimusta edustaa Susan Blackmore. Hänen mukaansa kuolemanrajakokemus on yleensä myös elämänmuutoskokemus, koska kokemuksen seurauksena kokijan elämä usein muuttuu huomattavasti aikaisempaan verrattuna. (Blackmore, 1993, 244.)

1990-luvulla jonkin verran tutkimuksellista kiinnostusta herättänyt uudempi yliluonnollinen kokemustyyppi on *ufosieppauskokemus*, jonka nimekkäin tutkija lienee psykiatrian professori John E. Mack. Hän kiinnitti ilmiöön huomiota kuullessaan traumapotilailtaan useita samantapaisia kuvauksia ufosieppauksista. (Mack, 1997, 15-16.) Myös käytännöllisesti katsoen kaikkien sieppauksista kertoneiden elämään liittyi kokemuksen myötä jonkinasteinen elämänmuutos. (Emt, 578.)

Yliluonnolliseksi tulkittu kokemus käy siis joissakin tapauksissa käsi kädessä elämänmuutoksen kanssa, oman tuolloin varsin konkreettisia ja jopa mullistavia vaikutuksia kokijoidensa elämään. Uudempaa tutkimusta psykologian saralla edustavat Miller ja C'deBaca (2001), jotka ovat tutkineet nimenomaan mystisen kokemuksen tai voimakkaan sisäisen oivalluksen aiheuttamaa huomattavan suurta elämänmuutosta (*Quantum Change*). Heidän tutkimuksensa keskiössä on sisäinen muutosprosessi ja sen keskeiset teemat, riippumatta muutoksen käynnistäneen mystisen kokemuksen tai oivalluksen spesifistä sisällöstä. Myös Julie Milton on kartoittanut yliluonnollisten

kokemusten vaikutuksia niiden kokijoiden elämässä lyhyellä ja pidemmällä aikavälillä. (Milton, 1992.)

Koska yliluonnolliseksi tulkittuun kokemukseen monesti liittyy varsin läheisesti elämänmuutosteema, niin yliluonnollisia kokemuksia esiintyy ohimennen myös joissakin sellaisissa tutkimuksissa, joiden varsinaisena kohteena ovat olleet ihmisten elämänmuutokset tai muut erityislaatuiset kokemukset. Esimerkiksi Maslow'n tutkimien kokijoiden elämän erityisten positiivisten ja onnellisten huippukokemusten joukosta löytyi joitakin yliluonnollisiksi tulkittuja kokemuksia (Maslow, 1962, 97-102). Norman Denzin on tutkinut epifaniakokemuksia, jotka ilmenevät yleensä kokijoidensa elämässä erityisen vaikeina hetkinä ja tuottavat käännekohdan kokijansa elämään. Epifaniat ovat usein voimakkaita oivalluksia, mutta jotkut epifaniat ovat luonteeltaan mystisiä, omaten yliluonnollisiksi tulkittuja piirteitä. (Denzin, 1989, 125-126, 141.) Joitakin mystisiä kokemuksia löytyy myös Heathertonin ja Nicholisin elämänmuutoksen käynnistäneiden polttopistekokemusten joukosta (Heatherton & Nichols, 1994, 667-668). Yleisesti tunnettu seikka lienee myös se, että mystisillä tai yliluonnollisiksi tulkituilla kokemuksilla on ollut jo pitkään tärkeä sijansa myös päihteistä toipuvien elämäntarinoissa, erityisesti uskon kääntymisen yhteydessä. (Koski-Jännes, 1998, 116; Niemelä, 1999, 98.)

Wooffitt ja Milton ovat esittäneet kritiikkiä siitä, että yliluonnollisen alueen tutkimuksessa on keskitytty liikaa kokemusten syiden sekä aiheuttajien etsimiseen ja jätetty oleellisin alue huomioimatta - eli kokijat sekä heidän omat selontekonsa ja tulkintansa kokemuksistaan. (Milton, 1992, 314; Wooffitt, 1992, 4.) Wooffittin kritiikin kärki kohdistuu parapsykologiseen tutkimukseen, koska sen piirissä ei ole tähän mennessä kokijoiden omia selontekoja hyväksyty edes kelvollisiksi tutkimuskohteiksi, vaan sen sijaan on keskitytty yrityksiin tuottaa yliluonnollisia kokemuksia luonnontieteiden ihanteiden mukaisesti laboratorio-olosuhteissa tieteellisen arvonnannon toivossa. (Wooffitt, 1992, 20, 4.) Miltonin mukaan tutkimusraporteissa saattaa olla sivukaupalla selostettuna nimiä, päivämääriä, paikkoja ja jopa pohjapiirroksia. Sen sijaan varsinaiset kokijat on leikattu kokemuksistaan irti ja ainoat yksityiskohdat kokemuksen keskellä olleista ihmisistä yleensä liittyvät lähinnä sen arvioimiseen, josko nämä valehtelevat, ovat mielisairaita tai jollakin tapaa typeriä. Milton kritisoikin sitä, että yliluonnollisten kokemusten tieteelliset tutkijat ovat ylipäänsä liiaksi keskittyneet siihen, ovatko yliluonnolliset ilmiöt totta vai tarua huomioimatta niiden tulkinnallista luonnetta sekä kunnioittamatta niiden merkitystä kokijoille itselleen. (Milton, 1992, 314.)

2.5 Yliluonnollisen kokemuksen selitysyrikyksiä

Periaatteessa voi olettaa, että yliluonnolliset kokemukset aiheutuvat joko luonnollisista syistä jotka ovat toistaiseksi meille tuntemattomia tai yliluonnollisista syistä, jotka jäävätkin meille tuntemattomiksi. (Virtanen, 1977, 283.) Selittämättömien kokemusten yliluonnollinen alkuperä on kysymys, joka yleensä jakaa mielipiteet heti alkuunsa kahteen jyrkkään leiriin: toiseen jossa intohimoisesti halutaan uskoa yliluonnolliseen ja toiseen jossa yhtä intohimoisesti ei haluta uskoa yliluonnolliseen. Joskus kiistelyn kohteena on se, ovatko kokijat ylipäänsä kokeneet mitään, mutta yleisintä on kiistely siitä, onko koetun kokemuksen alkuperä yliluonnollinen vai luonnollinen. (Enges, 2004, http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_04/eng104.html; Milton, 1992, 314.)

Yliluonnolliseksi tulkittujen kokemusten luonnollisista aiheuttajista ja alkuperästä on tehty monia selitysyrikyksiä. Koska ajatus yliluonnollisesta ulottuvuudesta on vallitsevan tieteellisen maailmankuvan vastainen, niin kokemusten alkuperää on yleensä etsitty ensisijaisesti kokijoista itsestään sekä kokemuksen tapahtumahetken olosuhteista. Niitä on selitetty muun muassa ilman ulkoista ärsykettä syntyviksi *hallusinaatioiksi*, jotka ovat mahdollisesti seurausta joko äärimmäisestä fyysisestä/psykykkisestä stressistä tai tajuntaa muuttavien aineiden kuten alkoholin, huumeiden tai lääkkeiden nauttimisesta. Joskus yliluonnollisten kokemusten on selitetty olevan myös kokijan psykoottisista ominaisuuksista johtuvia *illuusioita*, jotka yleensä selittyvät ulkoisten ärsykkeiden virhetulkinnoksi. Lisäksi niitä on selitetty yksinkertaisesti huonoissa havainto-olosuhteissa *väärin ymmärretyiksi reaali maailman ilmiöiksi*. (Enges, 2004, http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_04/eng104.html)

Keskustelua on herättänyt myös se, kumpuavatko yliluonnollisiksi tulkitut kokemukset kokijoiden tuonpuoleisista uskomuksista, vai edeltävätkö oudot kokemukset uskomusten syntyä. Huffordin mukaan yliluonnollisia kokemuksia voi tulkita kulttuuri- tai elämshypoteesissa. *Kulttuurihypoteesissa (cultural source hypothesis)* pidetään yliluonnollisten elämysten edellytyksenä uskonnollisen tradition tuntemusta ja sen ylläpitämän uskomusjärjestelmän sisäistämistä. (ks. Väisänen, 1998, http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_98/vai198.html.) Kansanperinnetutkimuksen tulkintojen taustalla on usein nähtävissä nimenomaan kulttuurihypoteesi, jossa yliluonnollisten ilmiöiden ajatellaan kuuluvan ensisijaisesti perinteeseen ja kulttuuriin, ei niinkään yksilöön; joskin yliluonnollisten kokemusten on nähty omaavan paitsi yhteisöllisiä niin myös yksilöllisiä funktioita. (Klemettinen, 1997, 10.) Esimerkiksi Lauri Honko on tarkastellut entisaikojen shamaaniperinnettä, jossa shamaani oli tärkeä välittäjä yliluonnollisen ja luonnollisen maailman välillä. Hongon mukaan shamaanin yliluonnollisissa kokemuksissa oli

kyseessä ”*supranormaalin roolin otto*”, jossa shamaanin yliluonnolliset elämykset kumpusivat hänen voimakkaasta rooliin eläytymisestään. Tästä huolimatta shamaanin roolilla oli yhteisön kannalta tärkeitä hengellisiä ja terapeuttisia tehtäviä; shamaanin kautta yhteisö saattoi turvallisesti ”suunnistautua tuonpuoleiseen maailmaan vahvistamaan keskeisiä arvojaan ja saamaan ratkaisuja polttaviin ongelmiin” pysytellen itse turvallisesti katsojan ja kuulijan asemassa. (Honko, 1972, 180-181.)

Huffordin mukaan *elämshypoteesin (experiental source hypothesis)* lähtökohtana puolestaan nähdään, että yliluonnollista uskomusta edeltää kokemus. Oletuksena on, että tietyyppisillä yliluonnollisilla elämyksillä on puhtaasti *fysiologinen perusta*, minkä vuoksi niitä voidaan kokea ilman yliluonnollisen tradition tarjoamien kokemus- tai tulkintamallien tuntemusta. Elämshypoteesin mukaan kokemukset tai elämykset siis käyvät yliluonnollisten uskomusten edellä synnyttäen ja pitäen yllä uskomuksia. Kulttuuriset tekijät puolestaan vaikuttavat voimakkaasti siihen, miten kokemuksia kuvataan ja tulkitaan jälkikäteen. (ks. Väisänen, 1998, http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_98/vai198.html) McClenon on elämshypoteesin pohjalta esittänyt, että syy, miksi yliluonnolliset kokemukset ovat universaaleja johtuu ensisijaisesti niiden pohjautumisesta ihmislajille luonteenomaisiin fysiologisiin ominaisuuksiin. Koska ihmislajin edustajat ovat fysiologisesti yhteneväisiä kulttuurista riippumatta, niin siksi myös eri kulttuurien piirissä kerrotuista yliluonnollisista kokemuksista löytyy niin paljon yhteneväisyyttä. (ks. Väisänen, 1998, http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_98/vai198.html)

William James puolestaan näki yliluonnollisiksi tulkittujen kokemusten pohjautuvan ennen kaikkea ihmisen *tietoisuuteen*. Hän esitti, että on olemassa useita, erityyppisiä potentiaalisia tietoisuudentiloja, joita vain erittäin hieno verho erottaa valvetietoisuudesta ja että ihmisen on mahdollista elää elämänsä joutumatta epätavallisten tietoisuudentilojen kanssa tekemisiin, mutta ”kun tarpeellinen ärsyke on saatu, ne tulevat esille koko täydellisyydessään”. James arveli, että mystiset tietoisuudentilat ovat mielen toimintojen muotoja, joilla ehkä oli ihmisen kannalta omat tehtävänsä ja käyttönsä, minkä vuoksi niitä ei tulisi kokonaan sivuuttaa myöskään tieteellisen tutkimuksen piirissä. (James, 1981, 283.) William Jamesin jäljillä on transpersoonallisen psykologian piirissä 1960-luvulta lähtien tutkittu *muuntunutta tietoisuudentilaa (ASC, Altered States of Consciousness)*. (Deikman, 1969, 42; Kaitaro, 1995, 146-149; Sabom, 1983, 223.) Muuntuneisiin tietoisuudentiloihin luetaan mystisen kokemuksen lisäksi myös transsitila, hypnoosi, unitila, ekstaasi sekä keinotekoisilla aineilla kuten huumeilla tai lääkkeillä aiheutetut poikkeukselliset tietoisuudentilat. Muuntuneita tietoisuudentiloja ovat ylipäänsä sellaiset tilat, joissa on ratkaiseva laadullinen ero normaaliin tietoisuudentilaan verrattuna ja joiden aikana kokijan

mentaaliset prosessit toimivat kokijalle epätyypillisellä tavalla. (Tart, 1969, 1-2, 3.) Deikman selvittää muuntuneen tietoisuuden tilan psykologista taustaa tarkemmin siten, että normaalitilassa järjestyneet ja automatisoituneet mielen toiminnat ovat suuntautuneet arjesta selviytymiseen. Muuntuneessa tietoisuudentilassa automatisoituneet mielen toiminnat joksikin aikaa lakkaavat ja hierarkkisten mielen toimintojen ylläpitämiseen käytetty energia vapautuu, jolloin tilalle tulee vaihtoehtoinen tapa havainnoida ja kokea. Muuntuneen tajunnantilan kokemuksellinen *sisältö* määräytyy ennen kaikkea kokijan sille antaman *tulkinnan* kautta, joka pohjautuu kunkin kokijan yksityiseen maailmankuvaan. Deikman toteaa, että muuntunut tietoisuudentila ei kuitenkaan selitä lopullisesti kokemusten alkuperää, koska yliluonnollisella voimalla ja alitajunnalla on viime kädessä samat mahdollisuudet toimia muuntuneen tietoisuudentilan alkuperää selittävänä tekijänä. Vaikka yliluonnollisen osuus karsittaisiin mystisistä kokemuksista kokonaan pois ja kokemus tulkittaisiin puhtaasti psyykeen kuuluvana prosessina, niin se ei välttämättä yhtään yksinkertaistaisi asiaa, koska ihmisen sisäisten tajunnallisten prosessien ymmärtäminen ei ole juurikaan sen helpompaa kuin tuonpuoleisen ymmärtäminen. (Deikman, 1969, 42-43.) Kaitaro huomauttaa, että vaikka yliluonnollisesta kokemuksesta riisuttaisiin yliluonnolliset oletukset pois, niin se ei myöskään vähentäisi kokemuksen kiinnostavuutta psykologisena ilmiönä. (Kaitaro, 1995, 152.)

Edellisten selitysmallien rinnalla elää myös tuonpuoleisille tai henkisille oletuksille enemmän tilaa antavia näkemyksiä, kuten esimerkiksi parapsykologiassa yliluonnollisten kokemusten selitysmallina toimiva *psi-hypoteesi*. Psi on ”henkinen ulottuvuus”, joka pitää sisällään vuorovaikutusta organismien ja ympäristön välillä, joskaan vuorovaikutusta ei suoriteta tunnettujen sensomotoristen toimintojen avulla. (Selin, 2001, 200-201.) Psi:n ongelmana on kuitenkin tietty käsitteellinen epämääräisyys ja jotkut tutkijat kuten Susan Blackmore ovat ehdottaneet psi-hypoteesin hylkäämistä (ks. Selin, 2001, 185).

Koska yliluonnollisiksi tulkittujen kokemusten tyhjentävä selittäminen on vääjäämättä ongelmallista, on yksi vaihtoehto pidättäytyä lopullisista totuuksista ja hyväksyä niiden monitulkintainen luonne. Antti Eskola esittää, että yliluonnollisten ilmiöiden luonteen voi nähdä eräänlaisina *vaihduntakuvioina*, jotka katseen tarkentamista vaihtamalla on mahdollista nähdä eri näkökulmista. (Eskola, 2003, 86.) Kuolemanrajakokemuksia käsittelevissä teoksissa onkin otettu käytännöksi pidättäytyä kokemuksen lopullisesta selityksestä ja esitetty rinnakkain useita selitysmalleja, esimerkiksi fysiologinen, psykologinen ja yliluonnollinen vaihtoehto, joista kukin voi valita mieleisensä. (Blackmore, 1993, 260-264; Moody, 1975, 155; Sabom, 1983, 194-227.) Koska nykyään monessa tutkimuksessa korostetaan kokijoiden oikeutta toimia omien kokemustensa

asiantuntijoina, niin tämän käytännön etuna on se, että myöskään kokijan omia näkemyksiä ei tieteen nimissä yksioikoisesti ohiteta tai tyrmätä.

3. Yliluonnollinen kokemus ja elämänmuutos

3.1 Yliluonnollisen kokemuksen vaikutus

Useiden tutkimusten mukaan yksi kymmenesosa ihmisistä kuulee mielessään outoja ääniä, mikä on herättänyt ilmiönä jonkin verran myös julkista keskustelua. On selvää että ilmiö on kokijoilleen todellinen, he joutuvat elämään sen kanssa mahdollisesti päivittäin. Mutta miten ”äänien” alkuperä tulisi tulkita? Mihin kontekstiin ne tulisi sijoittaa? ”Äänille” annetut selitykset vaihtelevat psykologisista yliluonnollisiin ja viime kädessä kokijat joutuvat itse ratkaisemaan minkä tulkinnan he hyväksyvät äänien alkuperäksi. (Ojala, 1994, 95.) Deikman esittää, ettei mystisen tai yliluonnollisen kokemuksen alkuperän pätevällä määrittämisellä kuitenkaan ole niin paljon merkitystä kuin on oletettu, vaan tärkeää on ennen kaikkea kokemuksen *vaikutus* sen kokijaan (Deikman, 1969, 43). Myös mielenterveyden ammattilaiset ovat tulleet äänten kuulemisen suhteen siihen tulokseen, että katsottiinpa äänten alkuperän olevan mikä hyvänsä, niin ratkaisevimpaan asemaan nousevat kuitenkin äänten vaikutukset kokijaan ja tämän elämään. Tilannetta voidaan pitää epänormaalina vasta, jos äänet häiritsevät kokijan elämää negatiivisella tavalla muuttuen syytteleviksi, hyökkääviksi tai vaativiksi. (Ojala, 1994, 95.)

Millainen sitten on yliluonnolliseksi tai mystiseksi tulkitun kokemuksen vaikutus kokijoiden itsensä kertomuksissa? Annetaanpa tässä vaiheessa ääni yhdelle kokijalle itselleen. Sosiaalipsykologian emeritusprofessori Antti Eskola kuvaa kirjassaan Tiedän ja uskon (2003) hyvin sitä prosessia, jonka omakohtainen selittämätön kokemus kokijansa elämässä saattaa käynnistää:

”Siitä on muutama vuosi ja tapahtumapaikkana, kuten näissä useimmiten, oma vuode, jossa yöllä havahtuu siihen, että ovensuussa seisoo Joku. Minun ilmestyksessäni se ei ollut Jumala, vaan tajusin hetkessä että se oli Paha. Ensin kirjaimellisesti hyydyin pelosta, sitten jotenkin tiesin että lukitusta ulko-ovesta ei ollut tullut sisään kukaan ihminen, minkä jälkeen keskityin ponnistuksiin torjua Olennon lähestyminen ja häätää se ulos makuuhuoneesta. Muistan, että se ensin uhkasi tulla minua kohti, sitten hitaasti pysähtyi, huojuui ja vastahakoisesti liukui tai haihtui ulos ovesta. Nousin, sytytin valot, varmistuin ettei asunnossa todella ollut ketään ja nostin varmuusketjun paikalleen, mitä en normaalisti koskaan tee. Siitä, että Paha oli minulle olennoitunut, olin täysin varma. Olen siitä varma vieläkin (että Paha oli olennoitunut), yhtä varma kuin siitä,

että tapahtumalle löytyisi periaatteessa myös fysiologis-psykologinen selitys. Vuoteeseeni kapeana näkyvä makuuhuoneen avoimen oven tumma hahmo, piilotajunnan syöttämät ajatukset, kukaties jokin illalla syöty sopimaton ruoka – yhdestä näkökulmasta aivan käyviä selityksiä. Ymmärtämättä tässä selityksessä jää olennaisin asia eli ilmestyksen vaikutukset ajatteluuni ja uskooni. (...) Nyt käsitykseni muuttui ja aloin ajatella, että jos on olemassa näkymätön maailma, siellä on Jumalan lisäksi myös Paha. Millä tavalla, missä suhteessa Jumalaan, siitä minulla ei ole kiteytyntä käsitystä. Asia täytyy miettiä.” (Eskola, 2003, 86-87.)

Yliluonnollisiksi tulkittujen kokemusten välitön vaikutus on usein yllätyksen tuottama hämmästyminen, jota sävyttää pelko tai joissakin kokemuksissa myös ilahtuminen. (ks. myös Milton, 1992, 317.) Tavallisuudesta poikkeavan luonteensa vuoksi kokemus herättää yleensä kokijassaan runsaasti pohdintoja. Omaehtainen kokemus voi toimia kokijalleen todistuksena siitä, että on olemassa ”jotakin muutakin” kuin aineellinen maailma ja kokemuksen jälkeen kokija yleensä alkaa uskoa yliluonnollisiin asioihin. (James, 1982, 306; Kari, 1996, 148; Miller & C’deBaca, 2001, 75.) Vaikka yliluonnolliseksi tulkittu kokemus ei useinkaan liene suoraa käytännöllistä vaikutusta, niin sen herättämät pohdinnat ja uudet ajatukset saattavat kuitenkin pidemmällä aikavälillä heijastua myös kokijan konkreettiseen elämään ja sillä voi olla vaikutuksia kokijan elämän keskeisiin ratkaisuihin, kuten vaikkapa uravalintaan. (Miller & C’deBaca, 2001, 140; Milton, 1992, 320.) Joillekin kokijoille selittämätön kokemus puolestaan aiheuttaa rajun ja perustavanlaatuisen elämänmuutoksen, jolloin sen seuraukset ovat kokemuksen sisäisestä laadusta huolimatta yhtä äkilliset ja dramaattiset kuin odottamattoman onnenpotkun tai trauman aiheuttamat seuraukset. (Miller & C’deBaca, 2001, 12.) Elämänmuutos yliluonnolliseksi tulkittu kokemuksen yhteydessä ei kuitenkaan ole itsestään selvä asia, vaan joissakin tapauksissa outo kokemus tekee välittömän vaikutuksen, mutta häipyä sitten pois. Kokija saattaa muistella ja vaalia kokemustaan, ilman että se varsinaisesti muuttaisi hänen elämäänsä. (Miller & C’deBaca, 2001, 73.)

3.2 Elämänmuutos

Yliluonnollisen kokemuksen aiheuttama elämänmuutos on ennen kaikkea muutos kokijan maailmankuvassa ja merkitysperspektiivissä. (Mack, 1997, 579; Milton, 1992, 320.) Yliluonnollinen kokemus vaikuttaa kokijansa elämään ”sisältä käsin”, muovaamalla kokijansa sisäistä elämää, hänen ajatuksiaan ja maailmankuvaansa uudelleenlaisiksi. Sisäisen muutoksen vaikutukset näkyvät tavallisesti myös kokijan ulkoisen elämän piirissä, joko välittömästi tai pidemmällä aikavälillä. (James, 1981, 278-279.)

Aikuisiän muutosta ja oppimista tutkinut pitkän linjan kasvatustieteilijä Jack Mezirow'n mukaan käänteentekevin muutos on sellainen, jossa ihmisen koko aikaisempi *merkityssysteemi* muuttuu. (Mezirow, 1991, 94.) Merkityssysteemi on rakenne, joka sisältää kokijan persoonalliset uskomukset ja arvot sekä sosiokulttuurisen kontekstin vaatimat normit ja odotukset. Merkitysrakenne on myös kuin linssi tai filtti, jonka läpi kokemukset välittyvät ja jonka kautta ne tulkitaan. Jos kokemus on yhdenmukainen aiempien kokemusten kanssa, niin se sulautetaan aiempaan rakenteeseen. Mikäli kokemus poikkeaa huomattavasti aiemmasta rakenteesta, voi kokija yrittää torjua sitä. Kokemuksen ollessa liian iso torjuttavaksi siitä tulee dissonanssia tuottava ongelma, joka laukaisee uuden merkitysrakenteen rakentamisen johon uusi kokemus on sovitettavissa. Tuolloin kokijan perspektiivi muuttuu, mikä voi tapahtua nopeasti kuten esimerkiksi uskonnollisen kääntymyksen kohdalla, tai hitaasti ja asteittain. (Merriam & Clark, 1991, 54.)

Mezirow'n mukaan merkityssysteemin muutos voi aiheutua yhtä hyvin ulkoisesta tapahtumasta kuin voimakkaasta sisäisestä oivallustyyppisestä kokemuksesta. (Mezirow, 1991, 168.) Elämänmuutoksessa on usein keskeinen asema niin sanotulla polttopiste- tai avainkokemuksella, joka ainakin osittain laittaa elämänmuutoksen liikkeelle. (Heatherston & Nichols, 1994, 227; Koski-Jännes, 1998, 76.) Erityisesti yllättävät ja odottamattomat kokemukset omaavat potentiaalia kokonaisvaltaisen muutoksen tuottamiseen (Merriam & Clark, 1991, 214-215). Mystinen kokemus onkin yksi mahdollinen elämänmuutoksen tuottava kokemus (Maslow, 1962, 97-102).

Perustavanlaatuinen merkityssysteemin muutos saattaa lähteä käyntiin kun kokija kohtaa voimakkain tuntein latautuneen selittämättömän kokemuksen, anomalian, joka ei ole liitettävissä kokijan aikaisempaan merkityssysteemiin. Tuolloin kokija ei kykene tulkitsemaan kokemuksensa merkitystä eikä luomaan sen ympärille jatkuvuutta aikaisemman maailmankuvansa puitteissa. (Mezirow, 1991, 94.) Koska kokijan aikaisemmassa maailmankuvassa ei ole ennestään kokemuksen merkitystä jäsentävää tietoa, eikä kokija kykene istuttamaan kokemustaan aikaisempaan maailmankuvaansa, niin kokemus jää ”yli” tai ”ulos” kokijan käsite- ja merkitysjärjestelmästä. Kokija joutuu kokemuksensa myötä joksikin aikaa ikään kuin jonkinlaiseen ”merkitystyhjiöön”. Mezirow toteaa, että tuolloin ei riitä että kokija opettelee jonkin verran uutta tietoa liittämään kokemuksen aikaisemman maailmankuvansa jatkeeksi, vaan kokemuksen merkityksen ymmärtäminen vaatii sitä, että kokija katsoo kokemustaan täysin uudesta näkökulmasta.

Jotta kokemusta ylipäättään voidaan katsoa uudesta näkökulmasta käsin, on kokijan arvioitava uudelleen oman merkityssysteeminsä perusta, tavallaan mietittävä kaikkien aikaisemmin omaksumiensa maailmaa koskevien ”totuuksien” paikkansa pitävyys uudelleen sekä oltava valmis kyseenalaistamaan ja muuttamaan aikaisemman ajattelutapansa itsestään selviä fiksaatioita. Käänteentekeviä merkityssysteemin muutoksia tapahtuu yleensä elämäkriisien kohdalla, jolloin kokija on pakotettu määrittelemään uudelleen elämänsä perusolettamukset ja aikaisemmat ajattelutapansa. (Mezirow, 1991, 94.) Kyseenalaistamalla kokijan arvojärjestelmän oleelliset perusteet muutos haastaa kokijan pohtimaan syvällisesti myös omaa persoonaansa ja uhkaa siten tämän minuuden tunnetta. Itsensä muuttaminen ei välttämättä ole helppoa, muutosprosessi voi olla osaltaan kivulias kokemus ja myös johtaa kriisiin. (Mezirow, 1991, 168.)

3.3 Mystisen elämänmuutoksen tunnuspiirteitä

Vaikka kokija kokee aktuaalisen mystisen tai yliluonnollisen kokemuksensa kautta välittömän sisäisen muutoksen, niin hän saattaa jatkaa elämäänsä ulkoisesti vanhalla tavalla vielä jonkin aikaa ennen kuin muutos leviää kokonaisvaltaiseksi. (Miller & C’deBaca, 2001, 140-141.) Ulkopuolinen tarkkailija ei välttämättä alkuun havaitse kokijassa minkäänlaista muutosta eikä saa mitään vihiä tämän valtavasta sisäisestä mullistuksesta (emt, 12). Miller ja C’deBaca (2001, 140-141) kuvaavat mystistä kokemusta ennen kaikkea pidemmän muutosprosessin laukaisijana ja käyntiin laittajana, jossa elämänmuutoksen etenemisen nopeus ja laajuus ovat yksilöllisiä. Millerin ja C’deBacan (2001, 4) mukaan mystisen elämänmuutoksekokemuksen selkeimmät tunnuspiirteet ovat *elävyys*, *yllättävyys*, *hyväntahtoisuus* ja *muutoksen pysyvyys*.

Elävyys – mystinen kokemus oli hyvin elävä ja todellinen kokijalleen vielä vuosien tai vuosikymmenten jälkeenkin. Kokija vakuuttui heti kokemushetkellä tai jonkin verran myöhemmin siitä, että hänelle oli tapahtunut jotain hyvin erityistä ja poikkeuksellista. Kokemuksiin liittyi usein vahvoja tunnetason kokemuksia, kuten syvä rauhantunne ja vapautuminen kroonisista negatiivista tunteista; ikään kuin aikaisempi ”taakka” olisi nostettu kokijan hartioilta. (Emt, 13-14.)

Yllättävyys – kokemus tuli yleensä täytenä yllätyksenä. Kokemus ei ollut riippuvainen kokijan toiveista tai tahdonalaisista pyrkimyksistä; se vain tapahtui. Useat kokijat eivät kokeneet lainkaan olevansa muutoksen tarpeessa ennen mystistä kokemustaan. (emt, 14-15.)

Hyväntahtoisuus – yllättävyydestään huolimatta kokemus oli kokijoidensa mielestä syvästi positiivinen, hyödyllinen ja onnellinen kokemus, vaikkakaan sitä ei aina kokemushetkellä

välttämättä koettu miellyttävänä. Kokijat olivat yleensä hyvin kiitollisia kokemuksestaan ja sen tuomasta mahdollisuudesta muuttua ihmisenä. Monet kokivat herkistyneensä muutosprosessin kautta tuntemaan uudella tavalla surua ja myötätuntoa maailmassa vallitsevien kärsimysten vuoksi, kokien uudenlaista auttamishalua kärsimyksen lievittämiseksi. (Miller & C'deBaca, 2001, 15-17.) Kokemus herätti kokijoissa syvästi positiivisia tunteita kuten iloa, rauhaa, rakkautta, lämpöä ja siunauksen kokemusta (emt, 87-89). Siihen liittyi myös nöyryys ja kiitollisuus sekä tunne siitä, ettei kokija ollut aikaansaanut muutosta omilla ansioillaan, vaan että se oli lahjan luontoinen (emt, 168).

Pysyvyys - kokemuksen aiheuttama persoonallisuuden muutos kokijoissa oli pysyvä, eikä paluuta vanhaan enää ollut. Kokijat näkivät maailman eri tavalla kuin ennen. Aktuaalinen kokemushetki oli säilynyt kokijoiden mielessä hyvin elävänä, vaikka siitä saattoi olla huomattavasti aikaa. Monet kokijat kertoivat myös kokevansa mystisen kokemuksensa ikään kuin jatkuvan ja virtaavan muutoksen myötä edelleen, avaten jatkuvasti uusia tapoja nähdä ja ymmärtää elämää. (Emt, 17-18.) Joillakin kokijoilla oli ollut kokemuksensa jälkeen useampia pienempiä yliluonnollisia kokemuksia; joskin alkuperäinen kokemus oli laadullisesti niitä merkittävämpi. Kokijat mielsivät, että nämä myöhemmät kokemukset kuuluivat yhteen alkuperäisen kokemuksen kanssa tai olivat jatkoa sille. (Emt, 166.)

Muutoksen laajuudessa ja vauhdissa oli yksilöllisiä eroja, mutta kokijat olivat yksimielisiä siitä, että muutos oli kohdistunut nimenomaan heihin itseensä, ei niinkään ympäristöön. Muutos vaikutti pysyvästi kokijan käyttäytymiseen, asenteisiin ja hänen tapaansa ajatella - kokijan *minuus* oli perustavanlaatuisesti toisenlainen kokemuksen jälkeen. (Emt, 127-128.) Vaikka kokijan tapa kokea merkityksiä muuttui, hän ei kuitenkaan kokenut muuttuvansa joksikin toiseksi, vaan ennen kaikkea enemmän ja aidommin omaksi, todelliseksi itsekseen. (Emt, 9.)

Kuten yliluonnollisen kokemuksen mahdollista kokijaa, on myös mystisen elämänmuutoksen potentiaalista kokijatyyppejä vaikea hahmottaa. Laajasti yleistettynä Miller ja C'deBaca esittävät tutkimuksensa pohjalta kuitenkin, että mystisen elämänmuutoksen *potentiaalinen* kokija saattaisi olla sellainen henkilö, joka on ollut pitkään onneton, eikä näe tietä ulos tilanteestaan omin avuin. Tämä laajasti yleistetty tyyppi kattoi noin puolet heidän tutkimuksensa kokijoista, eli suuri määrä muita kokijoita eli tavallista elämää muutosprosessin käynnistyessä. (Miller & C'deBaca, 2001, 32.) Muutosprosessin vaikutuksissa oli selvää yhteneväisyyttä eri kokijoiden kohdalla. Huolimatta siitä, että vaikka mystisen elämänmuutoksen kokijat olivat muutoksen alkaessa keskenään hyvin erilaisia, niin muutosprosessin myötä he vaikuttivat tulleen keskenään monessa suhteessa samankaltaisiksi. Mystisten kokemusten vaikutukset olivat samankaltaisia myös riippumatta niiden spesifistä

sisällöstä. Millerin ja C'deBacan aineiston kokemukset jakaantuivat jatkumolle, jonka toisessa päässä oli yliluonnollinen kokemus ja toisessa sisäinen oivallus. (Miller & C'deBaca, 2001, 127-128.) Myös Susan Blackmore on huomionut, että vaikka esimerkiksi kuolemanrajakokemusten ja UFO-kokemusten spesifi sisältö saattaa olla hyvinkin vaihteleva kokijakohtaisesti, niin niiden vaikutus kokijoiden elämässä on usein kuitenkin hyvin samansuuntainen. (Blackmore, 1993, 244-245.)

3.3.1 Henkinen ja eettinen herääminen

Mystistä elämänmuutosta voisi ehkä luonnehtia jonkinlaisena henkilökohtaisena arvomuutoksena ja omaehtoisena eettisenä heräämisenä. William James kirjoittaa, että mystisen kokemuksen hetkellä kokija voi kokea tulevansa yhdeksi Absoluutin tai Jumaluuden kanssa ja että tämä kokemus on universaali riippumatta kokijan uskonnosta. (James, 1981, 303.) Miller ja C'deBaca toteavat Walter Pahnkea mukaillen, että mystisiin elämänmuutoskokemuksiin liittyi monessa tapauksessa – joskaan ei kaikissa - kokemus *ykseydestä* ja *tuonpuoleisuudesta* sekä syvä *kunnioituksen* tunne. Kokemus oli luonteeltaan myös selvästi kokijan muista kokemuksista *erottuva*. (ks. Miller & C'deBaca, 2001, 72-73.)

Ykseyden kokemus tuotti kokijalleen vahvan tunteen siitä, että kokija on suoraan yhteydessä toisiin ihmisiin, luontoon ja koko maailmankaikkeuteen. (Emt, 83-84.) Walter Pahnken mukaan kokemuksen tuonpuoleinen luonne johti ajatukseen elämän ajattomuudesta. Kokija saattoi tuntea kokemuksensa ylittävän mystisesti tilan ja ajan rajat. Hän saattoi myös kokea hetkeksi vapautuvansa fyysisistä rajoituksista, esimerkiksi ruumiista irtautumiskokemuksen kautta. (ks. Miller & C'deBaca, 2001, 73, 84-85.) Kokemuksen tuonpuoleinen tai henkinen elementti herätti kokijassa myös kunnioituksen tai pyhyiden tunteen. Kokijoilla oli yleensä intuitiivinen tieto tai ajatus siitä, että jokin kokijaa suurempi ja mahtavampi todellisuus on olemassa, ollen kokemushetkellä vahvasti läsnä. Kokemusten muodot ja sisällöt olivat moninaiset. Kokija saattoi esimerkiksi aistia ”tuonpuoleisen” läsnäolon vaikkapa mystisenä valona, hahmona tai äänenä. (Emt, 86-87.)

Mystinen kokemus erosi selkeästi kokijan tavallisesta tavasta kokea todellisuus. Kokijat kuvailivat kokemusta ”nousuna”, jossa heidän tietoisuutensa yhtäkkisesti kohosi aivan uudelle ymmärtämisen tasolle. Millerin ja C'deBacan mukaan kokijan tietoisuus on mystisen kokemuksen hetkellä väliaikaisesti *muuntuneessa tietoisuudentilassa*, mutta mystisen elämänmuutoksen kohdalla

kokemuksesta jää kokijan tietoisuuteen myös pysyviä muutoksia. (Emt, 89-90.) Mackin aineistossa ufosieppauskokemuksista kertovien henkilöiden elämänmuutos muistuttaa monessa suhteessa Millerin ja C'deBacan kuvaamaa mystistä elämänmuutosta. Ufosieppauskokemuksen keskeisinä vaikutuksina kuvattiin ”tietoisuuden laajeneminen” ja kokijan henkilökohtainen muuttuminen. Sieppauskokemusten kokijat ilmoittivat muuttaneensa kokemuksensa kautta suhtautumisensa Maata kohtaan entistä kunnioittavammaksi sekä pyrkivänsä elämään paremmassa harmoniassa luonnon ja muiden elävien olentojen kanssa. (Mack, 1997, 578-579.) Klaus Helkama toteaa mystisen elämänmuutoksen kohdalla, että kyseessä ei olisi niinkään luonteen muutos kuin moraalisten päämäärien muuntumisprosessi, jossa laukaiseva (uskonnollinen tai mystinen) kokemus saa monien henkilökohtaisten ja sosiaalisten voimien yhteisvaikutuksesta sosiaalisen merkityksen. (Helkama, 2004, 125.)

Millerin ja C'deBacan (2001, 166-167) mukaan kokijoiden arvoissa oli havaittavissa hämmästyttävä yhteneväisyys Lawrence Kohlbergin esittämään ”universaalin” etiikan tasoon, johon kuuluvat muun muassa epädogmaattinen nöyryys, itseä koskevan huolehtimisen puuttuminen ja rakkaus koko ihmiskuntaa kohtaan. Eettinen herääminen voi joissakin tapauksissa saada myös tietyn uskonnollisen, filosofisen tai ideologisen luonteen. Vaikka Millerin ja C'deBacan aineistoon sisältyi muutama hengellinen kääntymys, niin yleisempää kuitenkin oli että uskonnollisen kääntymyksen sijasta kokijat tunsivat kokemuksensa jälkeen olevansa syvästi *henkisiä*, mutta he eivät sitoutuneet mihinkään tiettyyn uskonnolliseen traditioon tai instituutioon (emt, 29).

3.3.2 Parantumisen potentiaali

Yksi tapa tulkita mystistä elämänmuutosta on nähdä se osana ihmisenä kypsymisen prosessia, jossa yksilö siirtyy korkeammalle tietoisuuden tasolle (Miller & C'deBaca, 2001, 166-167). Humanistisen psykologian mukaan ihminen ei ole ”tyhjä paperi”, vaan hänellä on oma minuuksensa olemassa, joka on mahdollista tavoittaa kaiken ympäristöstä opitun takaa. Mystisen elämänmuutoksen voi tulkita ”itseksi tulemisen prosessiksi”, jossa ihminen saa tilaisuuden edetä ”pikakelauksella” itseoivalluksessa kohti aidompaa minuutta. (Miller & C'deBaca, 2001, 139-140.)

William Jamesin mukaan mystinen kokemus kaiken kaikkiaan vetoaa enemmän kokijan persoonallisuuden myönteiseen kuin kielteiseen puoleen. Mystisen kokemuksen hetkellä kokija kokee rauhantunnetta sekä eheytymistä ja siihen liittyy usein ”tuonpuoleisen” tai ”henkisen”

mielenasenteen omaksuminen. James summaa mystisen kokemuksen elämänfilosofiseksi vaikutukseksi kokijassa heräävän *panteismin* sekä *optimismin*. (James, 1981, 301, 306.) Panteismin mukaan Jumala ja maailmankaikkeus ovat yhtä ja jumaluus on läsnä kaikessa (Hetemäki, 1999, 155; Tiainen, 1983, 893). Optimismi filosofisena suuntana pitää sisällään ajatuksen siitä että maailma tällaisenaan on paras mahdollinen, tai että ainakin olemassaoloon sisältyvä hyvä jättää varjoonsa huonon ja pahan. (Hetemäki, 1999, 153; Tiainen, 1983, 870.)

Vaikka mystisessä kokemuksessa on usein kysymyksessä puhtaasti kokijan sisäiseen havaintoon kuuluva kokemus, niin se voi sisäisyydestään huolimatta – ja kokonaan sisäisistä syistä – olla vaikutuksiltaan ekstaattinen, syvä tai terapeuttinen. (Kaitaro, 1995, 146-153; Tart, 1969, 3.) Myös Miller ja C’deBaca (2001, 153) olettavat, että mystisissä elämänmuutoskokemuksissa saattaa olla piilevänä voimakas parantumisen potentiaali. Blackmore (1993, 4-5, 260-263) toteaa, että kuolemanrajakokemukset muuttavat kokijaansa, joskus dramaattisestikin parempaan suuntaan. Sabomin mukaan mystisiä piirteitä omaava kuolemanrajakokemus yleensä vähensi huomattavasti kokijoiden kuolemanpelkoa ja lisäsi elämänhalua. Joidenkin kokijoiden kohdalla kuolemanrajakokemus vaikutti ratkaisevasti näiden paranemisprosessiin, antamalla heidän elämälleen uutta merkityksellisyyttä. (Sabom, 1983, 160-162.) Mackin (1997, 577) mukaan jotkut kokijoista kertoivat ufosiippauskokemuksensa aikana parantuneensa joistakin sairauksista.

3.4 Yliluonnollinen kokemus ja uskonnollinen kääntymys

Joskus mystisen kokemuksen aiheuttama henkinen muutos sisältää sen, että kokija kokee uskonnollisen kääntymyksen, kuten useimmissa William Jamesin kuvaamissa tapauksissa. James kuvaa kääntymyksen olevan vähitellen tai äkillisesti tapahtuva prosessi, joka ”johtaa tähän asti jakaantuneen, tietoisesti väärässä olevan, alemmuudentuntoisen, onnettoman minuuden ehjäksi, tietoisesti aidoksi, paremmaksi, onnelliseksi minuudeksi seurauksena hänen lujemmasta otteestaan uskonnollisiin realiteetteihin.” (James, 1981, 147.)

Myös Millerin ja C’deBacan aineistossa oli joitakin uskonnolliseen kääntymykseen johtaneita kokemuksia, mutta pääsääntöisesti mystistä elämänmuutosta ei kuvattu uskonnollisilla termeillä. Teologiassa tunnetulla ”kääntymyksellä” on yhtäläisyyttä mystisen elämänmuutoksen kanssa, mutta Millerin ja C’deBacan (2001, 6-7) mukaan mystinen elämänmuutos on kokijansa elämään laajemmin vaikuttava ilmiö kuin ”pelkkä” kääntymys, joka ei tutkimusten mukaan useinkaan ole pysyvä ilmiö.

Uskonnollisissa kääntymyksissä on kuitenkin erotettavissa erilaisia tyyppisiä, joista lähinnä mystistä elämänmuutosta lienee *herätystyyppinen* kääntymys. Niemelä kuvaa, että herätystyyppiseen kääntymykseen liittyy ratkaiseva, voimakkain tuntein latautunut herätyskriisi, jonka myötä kokijan elämänsänsä selkeästi muuttuu ja tilannetta edeltänyt kriisi laukeaa. Muut uskon tulon tyypit ovat herätystyyppiä maltillisemmat ratkaisutyyppinen ja kypsymistyyppinen kääntymys. (Niemelä, 1999, 97.)

Kääntymyksessä kokijan maailmankuva muuttuu; hän tulee sillä tavoin tietoisesti transsendentista olemassaolostaan ja tuonpuoleisen maailman todellisuudesta, että se vaikuttaa myös hänen maalliseen olemassaolonsa. James (1981, 152) kuvaa kääntymysilmiötä psykologisesti siten, että ihmisen toimintaa ohjaa normaalisti se tietoisuuden keskus, jossa olevalle mielleryhmälle ihminen on antautunut. Kääntymysprosessissa uskonnolliset mielteet siirtyvät aiemmasta paikastaan kokijan tietoisuuden äärialueilla tämän persoonallisen energian vakiintuneeseen keskuksen ja sitä kautta uskonnolliset päämäärät muodostavat vakiintuneen energian keskuksen. (Eml, 1981, 152.) Niemelän mukaan uskonnollinen kääntymys on yleensä varsin merkittävä tapahtuma ihmisen elämässä, joka saattaa aiheuttaa muutoksen siinä kokonaistilassa, miten kokijan aikaisemmat merkityssuhteet ovat organisoituneet. Uskonnolliseen kääntymykseen sisältyy myös muutos- ja paranemispotentiaalia esimerkiksi siten, että kokija kykenee luopumaan aikaisemmasta päihteiden käytöstään. (Niemelä, 1999, 85.)

Yliluonnollisen kokemuksen sijoittaminen johonkin tiettyyn tulkinnalliseen viitekehykseen, esimerkiksi uskonnolliseen viitekehykseen, on viime kädessä kokijan henkilökohtainen valinta. Erilaisiin konteksteihin liittyy myös oma kielensä joka muokkaa kokemusta, esimerkiksi kristillisperäisessä viitekehyyksessä on tuonpuoleisille asioille aivan omanlaisensa, vahvasti kristillinen terminologiansa. Voisi kuitenkin olettaa, että yliluonnolliseksi tulkittu kokemus ilmiönä sijoittuisi kuitenkin samalle tietoisuuden tasolle tai olisi ilmiönä samaa alkuperää riippumatta sitä selittävän viitekehyyksen uskonnollisista tai filosofisista ulottuvuuksista.

Millerin ja C'deBacan tarkastelema mystinen elämänmuutos on kieleltään ja termistöltään lähempänä New Age –liikkeen piirissä usein kuvattua mystistä elämänmuutosta kuin klassista uskonnollista kääntymystä tai herätystä. Uskonnollista kääntymystä tuorempi New Age – tyyppinen mystinen elämänmuutostyyppi toimii mahdollisesti perinteisen kristillisen kääntymyksen

haastajana, tarjoten uudemman kontekstin ja erilaisen terminologian mystisen kokemuksen tulkintojen työstämiseen.

3.5 Mystinen elämänmuutos New Age –kontekstissa

New Age –liike on kristinuskoon verrattuna varsin tuore hengellinen suuntaus. New Age -käsitteen juuret ulottuvat 1800-luvun loppupuoliskon kristinuskolle vaihtoehtoisiin, usein itämaisestä uskonnosta vaikutteita ammentaneisiin henkisiin suuntauksiin, mutta suuren yleisön tietoisuuteen liike nousi vasta 1960-luvulla uutena ja elämyksellisenä henkisyuden muotona. (Heino, 1997, 37; Junnonaho, 1995, 19.) New Age -liike ei ole uskonnon kaltainen oppijärjestelmä tai edes yhtenäinen liike, vaan lukuisten, varsin hajanaisten ja erilaisten liikkeiden yhteisnimitys ja visio. (Heino, 1987, 34; Junnonaho, 1995, 19; Mikkonen, 2001, 185-186.)

Hajanaisuudesta johtuen New Age – käsitteen merkitysisältö vaihtelee käyttäjän mukaan paljonkin ja monet ihmiset, jotka tutkijan mielestä kuuluvat New Age –liikkeen piiriin, eivät aina itse miellä kuuluvansa siihen. (Mikkonen, 2001, 180.) Pohjimmiltaan kyseessä onkin henkilökohtainen oppi, jonka merkitys on itse kullekin hyvin yksilöllinen. Jokainen lähestyy ideologiaa omasta perspektiivistään, painottaen asioita sen mukaisesti. (Ojala, 1994, 12.) Mikkonen summaa viisi New Age –vision tunnusmerkkiä, joilla on mielenkiintoisia yhteneväisyyksiä Millerin ja C’deBacan kuvaamaan mystiseen elämänmuutokseen, mutta jossain määrin myös Jamesin kuvaamaan kääntymykseen.

1. Holismi - maailmankaikkeus on kokonaisuus, jossa maapallo ja ihminen ovat vain pieni osa. Kaikki vaikuttaa kaikkeen.
2. Uuden ajan odotus - astrologisen vesimiehen ajan tuleminen, jonka alkamisajankohdasta kiistellään.
3. Uskontojen tutkiminen - kaikilla uskonnoilla on yhteinen alkuperä ja siten kaikista uskonnoista on löydettävissä totuus.
4. Henkinen evoluutiokäsitys - ihmiskunnalla on päämäärä. Tiedostamalla henkisen kehityksensä asteen ihminen voi tietoisesti alkaa toimia tämän päämäärän hyväksi. Tähän liittyen jälleensyntymisoppi, jonka mukaan ihminen kehittyy monien elämien kautta.
5. Henkisyuden psykologisoituminen - myönteinen ajattelu, itsetutkiskelu ja itsen kautta yhteyden saaminen jumaluuteen. Usko siihen että ajatuksen voima vaikuttaa elämän suuntaan. (Mikkonen, 2001, 183.)

New Age -vision perusajatuksiin kuuluu varsin panteistinen, itämaisesta filosofiasta vaikutteita saanut ajatus kaiken takana olevasta ykseydestä tai ”universaalista energiasta”, joka ilmentää itseään verhoituna erilaisten olevaisuuden muotojen kautta ja jota viime kädessä myös kaikissa uskonnoissa kunnioitetaan, vaikka se on nimetty erilaisin, kulttuurisidonnaisiin termein. (Junnonaho, 1995, 19.) Myös ihmisen itsensä ajatellaan pohjimmiltaan olevan osa suurta jumaluutta minkä vuoksi ihmisessä uskotaan piilevän rajattomat voimavarat muutoksen toteuttamiseen, kunhan hän vain ensin tiedostaa ne. New Age –ajattelutavan ihmiskäsitys on vahvasti optimistinen ja ihmisen muutospotentiaaliin uskova. (Heino, 1997, 40.)

Junnonahon mukaan New Age –liikkeessä keskeinen teema on nimenomaan radikaali ja mystinen muutos. Yksilötason muutoksella ajatellaan olevan kauaskantoisia, seurauksia kun se lähdettyään liikkeelle yksilötasolta etenee ja sen hedelmät laajenevat yksilöiden kautta osaksi yhteiskuntaa. Perimmiltään liikkeen visioon liittyy ajatus muuttuneesta, eettisemmästä ”uuden ajan” maailmasta. Yksi syy liikkeen suosioon läntisessä maailmassa on ollut siihen olennaisena kuuluva huoli globaaleista kysymyksistä kuten maailmanrauhasta, nälänhädästä ja ympäristöasioista. (Junnonaho, 1995, 18-19.) Sen sanotaan myös tarjoavan vaihtoehtoja tieteellisen maailmankatsomuksen järjen korostamiselle, markkinatalouden materialismille ja kristillisen kirkon opeille. (Mikkonen, 2001, 184.) New Age –liikkeellä on ollut aikaisemmin vahvasti alakulttuurinen, valtakulttuurin materialistisuuden ja järjen ylivaltaa vastaan protestoiva luonne. Vähitellen se on kuitenkin alkanut sulautua valtakulttuurin osaksi, tuoden toisaalta omia merkityksiään ja käsitteitään yhteisesti jaettavien merkitysten piiriin, kuten esimerkiksi astrologian ja lukuisat vaihtoehtohoidot; mutta toisaalta omaksuen itseensä valtakulttuurin piirteitä, kuten esimerkiksi kaupallisuuden. (Heino, 1997, 34-35.)

Mahdollisuus elämänmuutokseen

Maslow toteaa että mystisen kokemuksen vaikutus on helppo ymmärtää, mutta sen sijaan on vaikeampi ymmärtää tuon vaikutuksen puuttuminen (Maslow, 1962, 102). Elämänmuutos yliluonnollisen kokemuksen yhteydessä ei ole itsestään selvä asia, vaan joissakin tapauksissa yliluonnollinen kokemus tekee välittömän vaikutuksen, mutta häipyä sitten pois. Kokija saattaa muistella ja vaalia kokemustaan, ilman että se varsinaisesti muuttaisi hänen elämäänsä. (Miller & C’deBaca, 2001, 73.) Yliluonnolliseen kokemukseen liittyy ennen kaikkea *mahdollisuus* elämänmuutokseen, joka joidenkin kokijoiden kohdalla toteutuu ja joidenkin kokijoiden kohdalla puolestaan ei toteudu (Miller & C’deBaca, 2001, 155; Milton, 1992, 320).

Yliluonnolliset kokemukset ja niiden vaikutukset eivät myöskään aina ole yksioikoisesti positiivisia. William James teki selkeän eron ”oikeiden” mystisten kokemusten ja ”yöpuoleen” kuuluvien petollisten mystisten kokemusten välille. Hänen mukaansa ”oikeat” mystiset kokemukset olivat positiivisia, valoisia ja innoittavia jättäen jälkeensä lujan uskon sekä onnellisuuden tunteen. Sen sijaan ”paholaismaisen mystiikan” kokemukset olivat negatiivisia sekä vääristyneitä kokemuksia, jotka lisäsivät kokijan pelkoa ja pessimismisiä. Jamesin mukaan mystiikan ”yöpuolen” kokemuksia löytyi esimerkiksi mielisairautta käsittelevästä kirjallisuudesta. (James, 1981, 308.)

Kokemuksen *sisältö* sinänsä ei automaattisesti määrittele, kuuluuko kokemus mystiikan ”yö”- vai ”päiväpuolen” kokemuksiin, vaan sen ratkaisee ennen kaikkea kokemuksen *vaikutus* kokijan elämässä. Joskus sävyllään varsin synkeät ja pelottavana koetut kokemukset voivat toimia positiivisen elämänmuutoksen käynnistäjinä. Milton huomioi, että kokemishetkellä pelottaviksi koetut yliluonnolliset kokemukset saatettiin kokea pidemmällä aikavälillä positiivisiksi asioiksi, vaikkakaan niitä ei välttämättä haluttu kokea samassa muodossa enää uudelleen. (Milton, 1992, 319.) Myös Mack havaitsi, että potilaat kokivat traumaattisten ufosieppausten aiheuttaman elämänmuutoksen kuitenkin pääosin positiiviseksi (Mack, 1997, 67). Tämä ilmeisesti toimii myös päinvastoin siten, että positiiviseksi mielletty kokemus saattaa joissakin tapauksissa pidemmällä aikavälillä johtaa negatiiviseen elämänmuutokseen. Esimerkiksi Miller ja C’deBaca kuvaavat tapausta, jossa kokijan kuulema ”Jumalan ääni” yllyttää kokijaa negatiivisiin ja vahingollisiin tekoihin (Miller & C’deBaca, 2001, 153).

3.6 Muutoksen sosiaalinen ulottuvuus

Selittämätön kokemus luo ristiriidan kokemuksen ja kokijan aiemman merkityssysteemin välille. Merkityssysteemin muuttumisen voikin nähdä *oppimisprosessina*, jossa kokija etsii ja omaksuu uutta tietoa selittämättömän kokemuksensa aiheuttaman ristiriidan ratkaisemiseksi. Omaksuttu tieto voi joko vahvistaa tai helpottaa kokemuksen synnyttämää ristiriitaa. Uuden tiedon oppiminen ei etene niinkään askelittain vaan pikemminkin oivallustyyppisinä jaksoina, jolloin merkitykset alkavat kirkastua. (Mezirow, 1991, 193.) Mystisen elämänmuutoksen kokijat korostivat sitä, että yliluonnollinen kokemus oli ollut elämänmuutoksen alkuunpanija ja laukaisija. Kokonaisvaltainen elämänmuutos on kuitenkin kattava prosessi joka ei tapahdu hetkessä ja jonka etenemiseen ja muotoutumiseen vaikuttaa moni muukin seikka kuin vain sen käynnistänyt alkuperäinen

avainkokemus. Tärkeässä asemassa ovat myös sellaiset osatekijät kuin muutokseen liittyvä sosiaalinen aspekti, jonka kautta muutos vakiintuu osaksi kokijan elämää. (Miller & C'deBaca, 2001, 140-141.)

Mezirow muistuttaa, että muutos- tai oppimisprosessissa ei ole kyseessä täysin eristyneen yksilön omaehtoinen sisäinen prosessi, vaan että sillä on myös sosiaalisesti interaktiivinen puolensa (Mezirow, 1991, 185). Sosiaalisessa prosessissa toiset ihmiset toimivat eräänlaisena koeyleisönä, johon omia kokemuksia ja ajatuksia testataan. Toisten ihmisten esittämien erilaisten näkökulmien kautta kokija saa uutta tietoa jonka pohjalta hän arvioi ja muokkaa omia näkemyksiään. Toisilta ihmisiltä saatua tietoa ja näkemyksiä ei kuitenkaan omaksuta sellaisinaan, vaan kokija käyttää niitä valikoiden oman maailmankatsomuksensa vähittäiseen rakentamiseen. (Emt, 185.) Tarjoamalla vaihtoehtoisia näkökulmia tai antamalla tukea toiset ihmiset voivat kiirehtiä käännekokemuksen ymmärtämistä ja siten nopeuttaa kokijan muutosta. Toiset ihmiset saattavat yrittää myös estää tai jarruttaa kokijan elämänmuutosta kokiessaan sen epärationaalisenä tai uhkaavana. Uusi maailmankatsomus edellyttää kokijalta hänen aikaisempien ihmissuhteidensa työstämistä ja ajan tasalle saattamista - sekä mahdollisesti uusien ihmissuhteiden solmimista uuden perspektiivin puitteissa. (Emt, 194.) Mezirow (1991, 186-188) toteaa, että mikäli kokija löytää sosiaalisen ryhmän, jolla on hänen tilanteeseensa sopiva valmis vaihtoehtoinen merkityssysteemi tarjottavanaan, on mahdollista että kokija vastaanottaa sen. Oman elämäntilanteen kanssa resonoiwaan sosiaaliseen liikkeeseen identifioituminen tuottaa voimakkaan vahvistuksen uudelle maailmankatsomukselle.

Löytääkseen selittämättömälle kokemukselleen sopivan tulkintakehyksen kokija tarvitsee uutta tietoa ja uusia näkökulmia. Jarkko Kari on tutkinut yliluonnollisen kentän tiedonhankintaa ja hänen tutkimuksessaan ilmeni, että aihepiiriä koskevan tiedon hankkiminen oli kokijoille hyvin tärkeää ja melkein kaikilla haastateltavilla oli ollut myös omia, yliluonnollisiksi tulkittuja kokemuksia. (Kari, 2001, 66-67.) On mahdollista, että yliluonnollisen kokemuksen aiheuttamaa elämänmuutosta vauhdittaa ja vakiinnuttaa sopivan tulkintakontekstin tarjoava henkinen tai hengellinen liike, mikäli kokija löytää sellaisen. Joissakin tapauksissa sosiaalinen ryhmä tai liike voi myös edesauttaa elämänmuutosprosessia *tuottamalla* siihen johtavan ratkaisevan oivalluksen siten että se ”herättää” ihmisen katsomaan asioita tai tilannettaan uudella tavalla. Esimerkiksi naisliike aikanaan ”herätteli” ja nosti yksilöiden tietoisuutta naisten oikeuksista, synnyttäen samalla olosuhteiden muutostarvetta. (Emt, 186-188.) Myös vertaisryhmät, kuten AA-kerho toimivat pitkälti yhteisen tietoisuuden kohottamisen pohjalta. Miller ja C'deBaca toteavat, että tietty sosiaalinen konteksti voi ”laukaista”

tietyyntyyppisen tarinan; esimerkiksi AA-tapaamiset rohkaisevat kokijoita katsomaan ja tulkitsemaan elämäänsä nimenomaan AA-kontekstissa. (Miller & C'deBaca, 2001, 6-7.) Vertaisryhmän löytäminen, eli mahdollisuus tavata toisia samankaltaisen erityisen kokemuksen kokeneita ihmisiä on yksi otollinen tapa jäsentää omaa kokemusta ja omaksua sitä koskevaa tietoa. On mahdollista, että henkiset tai hengelliset liikkeet myös jossain määrin rohkaisevat niissä mukana olevia ihmisiä katselemaan elämäänsä nimenomaan henkisessä tulkintakehyksessä.

3.6.1 Yliluonnollisesta kokemuksesta kertominen

Kulttuuri asettaa sääntöjä siihen, miten ihmiset kertovat elämästään (McAdams & Bowman 2001, 29-30). Yliluonnollisiksi tulkituista kokemuksista kertominen ei ole helppoa, vaan se koetaan usein arkaluonteiseksi ja kertojan mainetta vaarantavaksi. (Kari, 2001, 66-67; Kari, 1996, 72; 149; Miller & C'deBaca, 2001, 8; Milton, 1992, 318-319; Moody, 1975, 84-88; Wooffitt, 1992, 2.) Yksi syy siihen lienee se, että yliluonnollisiksi mielletyillä asioilla on valtakulttuurin piirissä voimakkaasti ”tabu” luonne; ne eivät ole sellaisia asioita joista rationaalisessa yhteiskunnassa yleensä puhutaan eikä niistä puhumiselle oikeastaan ole olemassa asiallista julkista tai edes sosiaalista tilaa. (Kari, 1996, 72.) Koska kerrottava asia sijoittuu kulttuuriseen marginaaliin, myös kertojalla on vaara leimautua kulttuurisen marginaalin edustajaksi, ”yliluonnollisten asioiden kokijaksi”, mihin kategoriaan usein liittyy vähemmän mairittelevia konnotaatioita esimerkiksi liikaan hyväuskoisuuteen (tyhmyyteen) tai jopa mielisairauteen. (Wooffitt, 1992, 79, 188.)

Kokija saattaakin olla yliluonnollisen kokemuksensa kanssa varsin ristiriitaisessa tilanteessa; toisaalta hän on saattanut elää elämässään erittäin tärkeän kokemuksen, mutta toisaalta hän kokee että siitä on vaikea tai jopa mahdoton kertoa (Niemi, 1996, 130-131). Kokemuksesta puhuminen on kuitenkin tärkeää kokemuksen työstämiseksi. Kertominen ja tarinan laatiminen koetusta auttavat kokemuksen ymmärtämistä ja käsittelemistä luomalla järjestystä omaan, ehkä kaoottiselta tuntuvaan kokemukseen. (Riessman, 1993, 5-6.) Miltonin tutkimuksessa yliluonnollisen kokemuksen kokijat kaipasivat eniten juuri kuulluksi tulemistä, eivät niinkään selityksiä kokemukselleen. (Milton, 1992, 319.) Usein kokijalle on myös helpotus saada tietää, ettei hän ole yksin epätavallisen mystisen kokemuksensa kanssa, vaan että myös toisilta ihmisiltä löytyy samankaltaisia kokemuksia (Miller & C'deBaca, 2001, 8, 76).

Yliluonnollisiksi tulkituista kokemuksista ei kuitenkaan olisi tietoa, elleivät kokijat lainkaan kertoisi niistä. Niillä on kulttuurissa oma, joskin marginaalinen tilansa. Viime kädessä oudosta kokemuksesta kertominen onkin yksilöllinen valinta. On ihmisiä, jotka eivät uskalla paljastaa kokemustaan edes lähipiirilleen, mutta niitäkin harvoja löytyy, jotka ovat hyvin halukkaita kertomaan yliluonnollisesta kokemuksestaan, pitäen sitä suorastaan velvollisuutenaan. Yleisin tapa lienee kertoa harvoille ja huolellisesti valituille ihmisille, valiten myös kertomishetki huolellisesti. (Milton, 1992, 319.) Mainettaan suojeleva ”tuonpuoleisista” asioista puhuva henkilö yleensä tiedostaa astuvansa erityisen riskialttiille foorumille, jossa väärinymmärryksen ja leimautumisen vaara väijyy monella taholla (Wooffitt, 1992, 2). Antti Eskola kuvaa humoristisesti ja osuvasti tätä vaikeutta, ”tunnustaessaan” kirjassaan Tiedän ja uskon (2003) kaikista tiedevuosistaan huolimatta rukoilevansa silloin tällöin Jumalaa (”tuonpuoleista mahtia”):

”Silti akateemisen ihmisen on kiusallista julkisesti tunnustaa rukoilevansa (vaikkapa vain joskus ja aina yksin, hyvin heikosti ja äänettömästi). Tunnustus voi synnyttää enemmän väärinkäsityksiä ja tahallista vääristelyä kuin sitä, että puhujan tarkoitus ymmärrettäisiin tai edes haluttaisiin ymmärtää. Mutta otetaan riski.” (Eskola, 2003, 188.)

Yliluonnolliseksi tulkitusta kokemuksesta kertomisen voisikin ajatella olevan aivan oma ”taiteenlajinsa”. Kertomishetken valinta vaatii kertojalta erityistä sosiaalista herkkyyttä ja tilannetajua. Garfinkelin etnometodologisten tutkimusten mukaan arkistenkin vuorovaikutustilanteiden kulkua ohjaavat vakiintuneet, vaikkakin usein ääneen lausumattomat säännöt, joiden rikkominen voi herättää kanssaihmisissä aivan yllättävän rajua suuttumusta jo tavallisempienkin kuin yliluonnollisten asioiden kohdalla. (Garfinkel, 1967, 48.) Kuulijoiden joskus vihamielinen suhtautuminen saattaa osittain johtua myös siitä, että yliluonnollisesta kokemuksesta kertoessaan kertoja rikkoo sosiaalisen vuorovaikutuksen vakiintuneita sääntöjä. Yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen kertominen ilman negatiivisia seurauksia vaatiikin taitoa ja huolellisuutta.

3.6.2 Kertomisen strategiat

Sosiaalipsykologi Robin Wooffitt kartoitti väitöskirjassaan Telling Tales of the Unexpected (1992) keskusteluanalyysin ja diskurssianalyysin näkökulmasta sitä tapaa, jolla kokijat kertovat yliluonnolliseksi tulkitsemastaan kokemuksesta. Kulttuurissamme elää käsitys, jonka mukaan ”tavalliset” ihmiset eivät yleensä tulkitse kovin herkästi jokaisen ympäristöstä nousevan ärsykkeen

olevan yliluonnollisten voimien aikaansaannosta. Edes silloin kun ympäristöstä nouseva ärsyke on jotakin jokapäiväisestä elämästä poikkeavaa. Tämän vuoksi yliluonnollisista asioista kertova on jatkuvassa vaarassa joutua luokitelluksi vähintään herkkäuskoiseksi tai jopa mieleltään järkkyyneeksi. Yliluonnollisesta kokemuksesta kertova henkilö yrittääkin rakentaa kuvauksensa sellaiseksi että vaikutelma kertojasta itsestään säilyisi mahdollisimman normaalina epätavallisen kokemuksen kuvauksesta huolimatta. (Wooffitt, 1992, 79, 188.)

Sen sijaan että yliluonnollisesta kokemuksesta kertominen keskittyisi muutta mutkitta itse kokemuksen kuvailuun, kertominen keskittyy vahvasti kertojan rationaalisuutta suojelevien kielellisten strategioiden rakentamiseen. Kertojat ”laskeutuvat” arkipuheesta yliluonnolliseen kokemuspäiiriin varovaisesti ja kuulijaa monin tavoin vakuuttaen. Yksi tapa ”laskeutua” yliluonnollisen kokemuksen kerrontaan rationaalisuuttaan suojellen on kuvailla kertomuksessaan aluksi mahdollisimman tavallinen arkipäivän ympäristö ja esitellä kokija (eli kertoja itse) toimimassa tavallisena ihmisenä osana tätä arki-idyllin miljöötä. Siten kertoja johdattaa kuulijan vähitellen mukanaan ”löytämään” epätavallisen, yliluonnolliseksi osoittautuvan ilmiön. (Wooffitt, 1992, 142-143.) Wooffitt on määritellyt yliluonnollisesta kokemuksesta kertomisen noudattavan kaksiosaista kaavaa: “Olin juuri tekemässä X (arkinen tekeminen)... kun sattui Y (yliluonnollinen kokemus)”. (Wooffitt, 1992, 118, 153.)

Samankaltainen kerronnan strategia ilmenee paitsi yliluonnollisesta kokemuksesta kerrottaessa, niin usein myös traumapuheessa, jossa ihminen kertoo yksityiskohtia traumaattisesta tapahtumasta. (Wooffitt, 1992, 119-120.) Wooffitt (1992, 153) olettaakin, että kysymyksessä on kulttuurinen kerrontastrategia, joka ylipäänsä helpottaa hyvin erikoislaatuista ja arkaluonteista asioista kertomista. Tällä kertomistavalla on neljä laajaa vuorovaikutuksellista päämäärää, joihin kertoja pyrkii yliluonnollisesta kokemuksesta kertoessaan:

1. Pyritään rakentamaan tapauksen yliluonnollinen luonne siten että kuulijakin voisi tulla siihen tulokseen, että outo kokemus ei mahdu luonnollisten selitysten piiriin.
2. Pyritään valaisemaan olosuhteita sillä hetkellä kun kokemus tapahtui, niin että kuulijalle tulisi selväksi että olosuhteet olivat sellaisia, joissa kertoja kykeni havaitsemaan ilmiön aivan selvästi eikä kyseessä ollut virrehavainto.
3. Koska yliluonnolliset kokemukset ovat harvinaisia, niiden kohdalla tuotetaan myös kuvaus sattumasta; kokijan olemisesta oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Näin tuetaan kertojan ”tavallisuutta” ja mahdollisesti ehkäistään sitä että kuulija ajattelisi kertojan helposti näkevän kuviteltuja yliluonnollisia asioita tavallisissa tapahtumissa.

4. Kerrottaessa korostetaan kokijan valppautta kokemuksen olosuhteissa, niin ettei kokemusta voitaisi selittää unena tai vaikkapa väsymyksen aiheuttamana kuvitelmana. (Wooffitt, 1992, 144-152.)

Kertomisstrategian tarkoituksena on ehkäistä skeptisiä tulkintoja kokemuksesta ja kokemuksen kertojasta. Eli vakuuttaa kuulija siitä, että yliluonnollinen kokemus on ollut kokijalle todellinen kokemus ja että kertoja on ollut normaalissa valppaassa ja täysijärkisessä tilassa sen kokiessaan. (Wooffitt, 1992, 136).

4. Kielellisen tason todellisuus

4.1 Narratiivinen lähestymistapa

Tutkimukseni teoreettinen lähtökohta on narratiivinen eli tarinallinen lähestymistapa. Käytän tässä työssä luettavuuden sujuvuuden lisäämiseksi rinnakkain termejä ”narratiivinen” ja ”tarinallinen”, joskin maanläheisempi termi ”tarinallinen” on yleensä ymmärretty käsitteenä jonkin verran suppeammaksi kuin ”narratiivinen”. (Hänninen, 2001, 15.) Postmodernin ajan myötä yhteiskuntaa ja ihmistä tutkivien tieteiden kiinnostuksen painopiste on monelta osin siirtynyt kielellisiin muotoihin. Kielelliset muodot, kuten esimerkiksi tarinat, nähdään oleellisina todellisuuden muovaajina sekä rakentajina ja ne ovat läsnä kaikkialla inhimillisen toiminnan muodoissa. Sarbin on todennut, että kulttuurimme on lukemattomien tarinoiden läpäisemä (Sarbin, 1986, 9). Siellä missä on ihmisiä, on yleensä kielenkäyttöä. Ja siellä missä on kielenkäyttöä, on myös tarinoita. Tarinoita voi jäljittää erilaisissa ”kuoseissa” selonteoista, raporteista, kuvauksista, juoruista ja niin edelleen. Niiden kirjo vaihtelee pienen pienistä yksilön elämän mikrotason episodeista laajoihin, yhteiskunnallisia käytäntöjä ohjaaviin kulttuurisiin manifesteihin. Narratiivisuuden idea on tuonut uusia ymmärrystapoja kenties kaikkiin ihmistä sivuaviin tieteisiin ja narratiivinen tutkimus on vakiinnuttanut asemansa myös sosiaalipsykologian tutkimusvälineenä. (Hänninen, 2001, 125.)

Yliluonnollisten ilmiöiden tutkimuksessa ongelmallista on se, että itse ilmiöstä on oikeastaan mahdoton saada konkreettista otetta, koska yliluonnollisiksi tulkitut kokemukset eivät ole todennettavissa ja tutkittavissa vaikkapa luonnontieteellisin keinoin. Sen sijaan on tyydyttävä kielellisten selontekojen tutkimiseen. Saamme yliluonnollisista kokemuksista tietoa vain kokijoiden omakohtaisten tarinoiden ja selontekojen kautta, mistä johtuen koko ilmiön luonne kulttuurissamme on nimenomaan vahvasti tarinallinen. (Morhed, 2000, 242; Wooffitt, 1992, 28) Susan Blackmore on

esittänyt, että koska yliluonnollisessa on kyseessä ennen kaikkea kielellinen ilmiö, niin sen vuoksi esimerkiksi parapsykologian pitäisi tutkia ilmiötä nimenomaan ihmisten omien selontekojen kautta. Blackmorella ei ole epäilystäkään siitä, etteikö yliluonnollisiksi tulkituilla kokemuksilla olisi jonkinlaista pohjaa kokemuksella tasolla. Oleellista olisikin tutkia, miksi niitä ilmenee ja miksi ne ilmenevät tietynlaisissa muodoissa. (ks. Wooffitt, 1992, 27-28.)

Narratiivinen tutkimus keskittyy tarinoihin. Kun jotakin ilmiötä tarkastellaan tarinanäkökulmasta, se nähdään muuttuvana, kontekstiin sidottuna ja merkityksen omaavana. (Hänninen, 1991, 348.) Sosiaalisen konstruktionismin pohjalta usko kaikille ihmisille samanlaisena näyttäytyvään, vakaaseen ja luotettavaan ”objektiiviseen maailmaan” on karissut (Hänninen, 2001, 128). Todellisuus ei ole yhteismitallinen ja täysin identtinen kaikille, vaan ihmiset havaitsevat ja kokevat todellisuutta eri tavoin (Shear & Jevning, 1999, 199). Näin ollen narratiivinen näkökulma tarjoaa yliluonnollisen kokemuksen kohdalla keinon kiertää hankala kysymys ilmiön alkuperästä tai ilmiön ”todellisuudesta”, keskittyen pikemminkin siihen millaisia selontekoja yliluonnolliseksi tulkitusta kokemuksesta rakentuu ja millaisia funktioita siitä kerrotuilla tarinoilla on. Viime kädessä elämässä ei ole yksiselitteisiä totuuksia, joita koskevat väitteet voisi siististi todistaa oikeiksi, vaan todellisuutta koskevat väitteet perustuvat tulkintoihin ja uudelleentulkintoihin. (Hänninen, 2001, 128).

Kun ihminen kertoo elämästään, hän tekee aktiivisesti valintoja, mistä kertoa ja mistä vaieta (Gergen, 1994, 2). Kertominen on aina ilmausten ja sanojen valintaa, joiden käyttö luo todellisuudesta kerrottavalle tapahtumalle erilaisia vivahteita (Wooffitt, 1992, 14). Sarbinin mukaan tarina on saavutus jossa kietoutuvat yhteen niin arkiset faktat kuin kuvitellut luomukset (Sarbin, 1986, 9). Tarinan tai selonteon laatiminen on aktiivisesti *rakentava prosessi*, jossa kertoja kertomishetkellä rakentaa todellisuuden näkyville, vaikka näennäisesti hän vain kuvailee sitä. Mistä tahansa tapahtumasta voidaan laatia useampia erilaisia kielellisiä kuvauksia, useampien erilaisten ”linssien” läpi katsottuna. (Hänninen, 2001, 128; Wooffitt, 1992, 5. 11.) Tarinoiden tarkastelussa oleellisinta ei ole sen todellisuuden jäljittäminen jota tarina kuvaa, vaan ennen kaikkea se todellisuus, mitä tarina rakentaa, sekä rakennetun tarinan vaihtelevat sosiaaliset seuraukset. (Gergen, 2004, 270; Hänninen, 2001, 128; Suoninen, 2001, 60.) Keskeiseksi nouseekin se, millaisia funktioita yliluonnollisesta kokemuksesta kerrotulla tarinalla on kokijansa elämän muovaajana ja millaisia merkityksiä kokija antaa tarinan kautta oudolle kokemukselleen.

4.1.1 *Tarina elämää tavoittamassa*

Narratiivisessa lähestymisperinteessä ihmisen ajatellaan olevan luontainen tarinankertoja, jolla on taipumus katsoa elämäänsä tarinana ja samalla luoda juonta tapahtumien ja kokemusten välille; toimien itse sekä päähenkilönä että käsikirjoituksen muokkaajana. (Crossley, 2000, 57-62; Robinson & Hawpe, 1986, 112.) Dan P. McAdams on esittänyt, että aikuisuudesta eteenpäin ihmiset yrittävät muokata elämästään merkityksellisiä narratiiveja, jotka valavat heidän elämäänsä tunnetta yhtenäisyydestä ja tarkoituksesta (ks. Singer, 2001, 225.)

Narratiivi on paljon enemmän kuin vain toisille kerrottava luomus, koska sillä on tehtävänsä myös kertojan identiteetin alueella. Tarinoiden kertominen on tärkeää, koska niiden kautta ihminen kertoo paitsi toisille ihmisille, niin myös ennen kaikkea itselleen, kuka hän oikeastaan on. (Frank, 1995, 55-56; Widdershoven, 1993, 6)

Ihmisen voi ajatella elävän elämäänsä oman tarinansa päähenkilönä ja samaan aikaan myös käsikirjoituksen muokkaajana. Päähenkilönä ihminen elää omaa tarinaansa, käsikirjoittajana hän luo jatkuvasti juonta kokemusten ja tapahtumien ympärille; sekä yhtä suurta elämäntarinaa, että lukuisia pienempiä tarinoita ja sivujuonia. (Crossley, 2000, 57-62; Hänninen, 1991, 348; Hänninen, 2001, 129; Robinson & Hawpe, 1986, 112.) Tarina ei ole pelkästään selostus tapahtumien kulusta, vaan se sisältää lisäksi joukon erilaisia, mutta yhteen kietoutuneita merkityksiä: emotionaalisia, ”kausaalisia”, moraalisia ja arvoihin liittyviä. Juuri näiden erityyppisten merkitysten keskinäisestä suhteesta syntyy tarinan erityinen voima kuvata ihmiselämää kaikessa monitasoisuudessaan. Merkitykset sisältyvät tavallisesti itse kerronnan tapaan, eivätkä siis aina ole julkilausuttuja. Esimerkiksi tarinassa kerrotut kaksi peräkkäistä tapahtumaa välittävät ajatuksen että edellinen oli jälkimmäisen syy, vaikka tätä ei erikseen sanottaisikaan. (Hänninen & Koski-Jännes, 1998, 200.)

Narratiivinen analyysi pyrkii tarinoiden kautta lähestymään tutkimuskohdettaan kokonaisvaltaisesti (Daiute & Lightfoot, 2004, xi). Narratiivisen lähestymistavan kautta pyritään myös kokijan *omien merkitysten ymmärtämiseen*, jolloin ihminen saa oikeuden olla itse oman tarinansa ensimmäinen tulkitsija. Tämän vuoksi narratiivinen lähestymistapa on nähty erityisen hyvänä välineenä juuri vaikeasti ymmärrettävien, sosiaalisesti arkaluonteisten, ”tabujen” ja marginaalisten kokemusten tutkimiseen, joiden merkitykset eivät välttämättä helposti aukea ulkopuoliselle. (Crossley 2000, 57-62.) Freeman (2004, 79) toteaa, että koska elämä itsessään on monisyistä, niin ihmiselämän kuvaaminen kokonaisvaltaisesti – sen rumuuden, kauneuden ja emotionaalisuuden tavoittaminen -

vaatii perinteistä tieteellistä tekstiä runollisempia, kaunokirjallisuutta lähestyviä muotoja. Narratiivisessa tutkimuksessa myös paitsi tutkitaan tarinoita, niin usein kirjoitetaan tutkimukset kirjallisuuden vaikutteiden kautta mahdollisimman elävästi tarinallisiksi.

4.1.2 Kieli todellisuuden rakentajana

Narratiivit eivät ole sellaisenaan elämän *tuotteita*, vaan ne ovat *rakennelmia* elämästä ja ne voisivat olla rakentuneita toisinkin (Gergen, 1994, 201.) Kieli on erittäin käytännöllinen väline, joka käyttötilanteestaan ja käyttäjästä riippuen voi saada mitä vaihtelevimpia funktioita. Sitä voi kutsua sosiaalisen todellisuuden keskeiseksi rakennuspalikaksi. Hänninen toteaa, että koska kielelliset muodot ovat keskeisessä asemassa yhteiskunnallisen todellisuuden ja maailman rakennuspalikkoina, niin niiden tutkiminen, esille nostaminen ja näkyväksi tekeminen näyttäytykin erityisen tärkeänä (Hänninen, 2001, 128).

Kieli on myös vallankäytön väline, joillakin tarinoilla tai kertojilla on hegemoninen asema suhteessa ”vaiettuihin” versioihin. Esimerkiksi Mary Gergen on huomionut feministisestä näkökulmasta sen, miten kulttuurissa on perinteisesti etuoikeutettu miehisii sankaritarinoita, kun sen sijaan naisten tarinamuodoissa on sankaritarinoiden kohdalla ollut tarinallinen ”aukko” tai ”hiljaisuus” (Gergen, 2004, 269). Lehtonen kirjoittaa kulttuurissa elävistä, kielen kautta rakentuvista erilaisista *merkityskartoista*, jotka luokittelevat ja järjestävät todellisuutta. Kukin merkityskartta ilmentää sen muovanneen ryhmän asemaa ja näkökulmaa. Eri merkityskartoilla ei ole kulttuureissa samaa painoarvoa, vaan hallitsevassa asemassa olevien ryhmien merkityskartoilla on taipumusta tulla koko kulttuurin käyviksi tavoiksi luokitella ja järjestää todellisuutta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kussakin kulttuurissa vallitseva merkityskartta olisi ainoa kyseisessä kulttuurissa saatavilla oleva tapa hahmottaa ja punnita todellisuutta. (Lehtonen, 1998, 25.)

Se ei myöskään tarkoita sitä, että vallitseva merkityskartta olisi yksiselitteisesti yhteiskunnallisen kokonaisuuden kannalta toimivampi kuin jokin vaihtoehtoinen näkemys. Erityisesti epätavallisten tarinoiden kohdalla kamppailu siitä, kenellä on valta sanoa ”vallitseva totuus” voi olla armoton. Siitä kertoo ihmiskunnan historia, jossa valtaa pitävien merkityskarttojen vastaisten tarinaversioiden esittäjät ovat olleet vaarassa menettää henkensä tai ainakin vapautensa. Tämän todetakseen ei tarvitse mennä edes historiaan asti. Nykyaikaisessa länsimaisessa yhteiskunnassa ”väärään” merkityskarttaan perustuvaa tarinaa sanktioivat käytännöt saattavat ilmetä asenteiden tasolla, ollen hienovaraisia ja huomaamattomia, mutta silti tehokkaita. Epätavallisen tarinan, esimerkiksi

yliluonnollisen tarinan, kertojaa voi kohdata negatiivinen kategorisointi ja sosiaalinen karkotus. Sarbin ja Kitsuse huomauttavat, että konstruktionistit ovat yleensä aktivoituneet ”toisenlaisten” tarinoiden tutkimiseen, jotka antavat äänen poliittisesti, taloudellisesti tai kulttuurisesti vaiennetuille ryhmille. (Sarbin & Kitsuse, 1994, 9.)

4.2 Tulkintojen keskeisyys

Ihmisten kertomat tarinat eivät ole rajoittuneita siihen, mikä koskee välitöntä läsnäoloa tai arkirealiteetteja. Tarinat ulottuvat tässä ja nyt olevan ulkopuolelle. Ne antavat ihmisen olemassaololle syvän ajallisen perspektiivin, niiden kautta ihminen omaksuu tietoisuuden historiasta ja kulttuurisesta muistista. Tarinoiden avulla ihminen kykenee ulottamaan perspektiivinsä paitsi kauas historiaan, niin myös muihin ulottuvuuksiin, kuten tuonpuoleisen maailman mystereihin. (Brockmeier, 2002, 79.)

Crossleyn mukaan ihmiset luovat narratiiveja erityisesti sellaisista epätavallisista kokemuksista, jotka ovat luoneet repeämän kokijan yhtenäiseen ideaaliseen ja yhtenäiseen todellisuuskäsitykseen. (Crossley, 1993, 3.) Yliluonnollisten ilmiöiden ja kokemusten kohdalla astutaan syvälle tarinallisten tulkintojen valtakuntaan. Yliluonnollinen kokemus suorastaan vaatii ympärilleen selittävää tarinaa, jotta kokija voisi ymmärtää sitä paremmin. Vaikka kokija tulkitsisi kokemuksensa olleen luonteeltaan yliluonnollisen, niin se ei vielä selvitä kokemuksen syy- ja seuraussuhteita, kuten sitä miksi se tapahtui juuri *hänelle* tai oliko kokemuksella jokin *tarkoitus* tai *viesti*?

Yliluonnolliseksi tulkittu kokemus asettaa kokijansa pohdinnan eteen, miten tulkita erikoislaatuisen kokemuksen syy- ja seuraussuhteita. Ei riitä, että tiedämme *mitä* tapahtui, vaan haluamme myös tietää *miten* ja *miksi?* (Morhed, 2000, 160.) Tarinan osat saavat merkityksensä siitä kokonaisuudesta, johon ne liittyvät (Hänninen, 2001, 25). Kun kysymme itseltämme ”mitä tämä tarkoittaa?”, niin kysymme oikeastaan itseltämme (tai toisilta) *kuinka* jokin on suhteessa tai yhteydessä johonkin tai johonkuhun muuhun. Yhteydet ja suhteet asioiden välillä rakentavat niiden merkityksen. (Crossley, 2000, 11.) Mezirow on esittänyt, että ihmisen perustavin tarve on tarve ymmärtää omaa kokemustaan (Mezirow, 1996, 28). Mezirow (1996, 17) myös lisää, että merkityksen antaminen kokemukselle tarkoittaa nimenomaan kokemuksen ymmärtämistä.

Merkitysten muodostuminen tapahtuu myös aina jossakin *kontekstissa*. Jos asia tai kokemus siirretään erilaiseen kontekstiin, se saa erilaisen merkityksen. (Eskola & Suoranta, 1998, 50.) Esimerkiksi piirteiltään samankaltaisen yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen voi selittää eri

konteksteissa kristillishenkisenä ”Jumalan kosketuksena”, buddhalaistyyppisenä ”ykseytenä universumin kanssa”, tai kokija voi pyrkiä kuvailemaan kokemustaan esimerkiksi syvänä kunnioituksen tunteena ilman mitään spesifioitua kontekstia. (Miller & C’deBaca, 2001, 29.)

4.2.1 Kokemusten tulkinnallinen ja fiktiivinen luonne

Useat narratiivisen perinteen edustajat ovat todenneet, että ihmisen ajattelu on tarinallisesti jäsentävää. Tarinalliset rakenteet ohjaavat sitä tapaa, jolla ihminen havainnoi, ajattelee ja kuvittelee. (Crossley, 2000, 57-62; Robinson & Hawpe, 1986, 112; Sarbin, 1986, 8-9.) Tarinallisuutta voisi ajatella eräänlaisena yrityksenä muodostaa erillisistä koetuista asioista eheitä kokonaisuuksia. Esimerkiksi jos ihmiselle esitetään kaksi tai kolme sattumanvaraista kuvaa, hän pyrkii liittämään kuvat toisiinsa keksimällä niille yhdistävän juonen ja tarinan (Sarbin, 1986, 8-9). Elämän muuttaminen kertomuksiksi tuottaa alkua ja loppuja muuten päättymättömiksi esittäytyviin tapahtumasarjoihin. Kerronta pukee kokemuksemme tiettyihin muotteihin, mitä kautta se antaa muotoa ja järjestystä maailmaan, jossa elämme. (Lehtonen, 1998, 117-118.) Alut ja loput ovat kuitenkin valintoja, eivät muuttumattomia faktoja (Robinson & Hawpe, 1986, 118).

Moderni aivotutkimus on omalta suunnaltaan yllättävästi lähentynyt narratiivisen tutkimuksen perusolettamuksia ihmisestä tarinankertojana. Ihmisen tarve selittää ja rakentaa todellisuutta koskevia tulkintoja on biologisesti sisään rakentunut ominaisuus. Michael S. Gazzanica on aivotutkimuksen pohjalta esittänyt, että ihmisen tarve tulkita ja laatia selityksiä on biologisesti sisäänrakennettu. Vasemmasta aivopuoliskosta on jäljitettävissä ”yksityinen tarinankertoja” joka rakentaa väsymättä selityksiä sisäisille ja ulkoisille kokemuksille. (Gazzanica, 1998, 23.) Siinä missä oikea aivopuolisko (ja vasenkätisillä vasen) on parempi havainnoimaan muotoja, niin vasen aivopuolisko hoitaa ihmisen älyllisiä toimintoja, kuten kykyä tulkita toimintaa ja tunteita. Vasen aivopuolisko tuottaa henkilökohtaisen narratiivimme kertoen, miksi tunnemme ja toimimme niin kuin teemme. Se kutoo tapahtumat yhteen ja saa teot tai mielialat näyttämään tarkoituksenmukaisilta ja merkityksellisiltä. (Gazzanica, 1998, 132-133.)

Gazzanica esittää, että ihmisen tarinat todellisuudesta ovat luonteeltaan vahvasti fiktiivisiä (Gazzanica, 1998, 142). Kokeissa, joissa potilaiden vasemman ja oikean aivopuoliskon välinen yhteys oli katkaistu, tehtiin havainto että vasen aivopuolisko laati järkevän selityksen oikealle aivopuoliskolle näytetyistä kuvista. Tämä siitäkin huolimatta, että kuvat periaatteessa jäivät kokijalle irrationalisiksi, koska niiden havaitsemisessa ei ollut mukana verbaalista tunnistamista.

Kokija punoi irrationaalisista elementeistä mielikuvituksen siivittämänä tarkoituksenmukaiselta vaikuttavia tarinoita. Tarinoiden funktio onkin ensisijaisesti ylläpitää kokijan hallinnan tunnetta, missä ne yleensä myös onnistuvat, ilman että niiden fiktiivinen luonne häiritsisi kokijaa – etenkin koska se ei yleensä edes tule kokijan tietoon vaan hän arvelee tarinoitaan faktapohjaisiksi. (Emt, 24-25.)

Hallinnan tunteen ylläpitäminen on ihmisen toimintakyvyn kannalta elintärkeää ja sen turvaamiseksi vasemman aivopuoliskon ”tulkitsija” yrittää järjeittää kokijan elämää rekonstruoiden tarvittaessa menneisyyttä. ”Tulkitsija” tekee yhteistyötä myös muistin kanssa. Gazzanican mukaan ihmisen aivot ovat rakentuneet siten, että niihin tallentuu tapahtumien ja kokemusten olennainen ydin, eivät niinkään yksityiskohdat. Muistin avulla kokija voi päästä takaisin koettuihin asioihin, mutta yksityiskohdat eivät ole kovin tarkasti ja luotettavasti muistettavissa. Elizabeth Phelpsin mukaan se ei kuitenkaan tee tarinasta aukkoista, koska vasemmassa aivopuoliskossa sijaitseva tulkitsija ”kaunistaa” muistiin tallentuneet ytimet yksityiskohdilla, käyttäen yksityiskohtien valinnassa ennen kaikkea tapahtumiin loogisesti sopivia – ei niinkään todellisia muistoja. Näin ollen ei ole harvinaista, että kokijan menneisyytensä tapahtumista kertomat muistot ovat luonteeltaan enemmän tai vähemmän fiktiivisiä. (Emt, 141-145.) Gazzanica sekä myös V.S. Ramachandran ovat esittäneet, että kun vasen aivopuolisko luo tarinoita ja tulkintoja valtavasta ärsykemäärästä, se järjeittää ja kääntää ne kokijan vallitsevaan maailmankuvaan sopiviksi; jättäen samalla anomaliat huomioimatta tai ”vääntäen” ne sopimaan kokijan maailmankuvaan. Joissakin tapauksissa vasemman aivopuoliskon ”tulkitsija” ratkaisee anomaliat yksinkertaisesti rekonstruoimalla menneisyyden. (ks. Hurley, 1999, <http://www.thesis.co.u:80/tp/212165/1>.) Gazzanica väittää, että itse asiassa 98 % aivotoiminnasta on ihmisen tietoisuuden ulkopuolella, joten osa ihmisen käyttäytymisestä on siten väistämättä oikullista, eikä ohjaudu tietoisista prosesseista käsin (Gazzanica, 1998, 21).

Tämän pohjalta ihmisen koko olemassaolo ja suhde todellisuuteen saa vahvasti fiktiivisen vivahteen. Näkemys ihmisestä *rationaalisesti toimivana* olentona kyseenalaistuu ja ihminen näyttäytyy pikemminkin olentona, jolla on ennen kaikkea kehittynyt tarinallinen kyky *selittää, tulkita ja kuvitella* oman toimintansa olevan rationaalista, sen sijaan että se sitä todellisuudessa olisi. Gazzanican tutkimustulosten voi ajatella lähestyvän myös sosiaalisen konstruktionismin ajatuksia todellisuuden sosiaalisesti rakentuneesta luonteesta ja ”aidon” todellisuuden tavoittamisen vaikeudesta tai mahdottomuudesta.

Wortham toteaa, että se miten kertoja tulkitsee ja muuttaa tarinoiksi kokemuksiaan sekä niiden merkitystä, muovaa sitä todellisuuden tilaa jossa hän elää. Se, miten kertoja tulkitsee itseään, ohjaa myös hänen käyttäytymistään. (Wortham, 2001, xi.) Koski-Jänneksen mukaan kokemuksen tulkinnat ja selitykset eivät ole erillisiä kokemuksen vaikutuksista, vaan pikemminkin päinvastoin. Kokemuksen vaikutuksen ydin ei välttämättä (edes perustavanlaatuisen elämänmuutoksen kohdalla) löydy kokemuksesta itsestään, vaan ennen kaikkea niistä *merkityksistä*, joita ihminen näille kokemuksille antaa. Nimenomaan kokemukselle annetut tulkinnat muovaavat kokemuksen *merkityksen* ja *vaikutuksen* muodostumista kokijan elämässä. (Koski-Jänne, 1998, 96) Pelkkä aistimus ei riitä aiheuttamaan esimerkiksi kokijan identiteetille merkityksellistä uskonnollista kokemusta, vaan tarvitaan aistimusta tulkitseva viitekehys, jotta kokemuksen vaikutus voi muotoutua uskonnollisen kääntymyksen mittakaavaan (Kirjavainen, 2002, 126).

Tulkintoja yliluonnollisesta kokemuksesta voisi periaatteessa kehittää lähes loputtomasti. Koska yliluonnollinen kokemus ja ”näkymätön” maailma ovat laadultaan toisenlaisia kuin arkisen elämän konkreettinen maailma, ei niiden selittämiseen tarvitse välttämättä käyttää samankaltaista logiikkaa tai järkeilyä, mikä toimii arkimaailman ilmiöiden syiden ja seurausten selittämisessä. Koska päteviä ”virallisia” selityksiä yliluonnolliseksi tulkitulle oudolle kokemukseksi ei ole (ellei sitä lasketa selitykseksi ettei niitä ole olemassa), niin viime kädessä kokijan on itse ratkaistava, mikä selitys resonoi parhaiten hänen maailmankuvansa ja hänen kokemansa, luonteeltaan selittämättömän kokemuksen välillä.

4.2.2 Kulttuuriset mallitarinat

Vaikka ihmisen tarina tai narratiivi on yksilöllinen ja ainutlaatuinen tuotos, niin siitä huolimatta ihminen ei ole täysin vapaa kaikista ulkoisista muodoista tarinaansa muodostaessaan (Gergen, 1994, 20; Hänninen, 2001, 26). Ihminen käyttää oman tarinansa muokkaamiseen saatavilla olevia kulttuurisia resursseja, jotka tarjoavat erilaisia malleja sekä kokemuksen kielelliseen kuvaamiseen, että sen merkityksen rakentamiseen. (Hänninen, 2001, 50; Roof, 1993, 304.) Tarinan muodostaminen - niin fiktiivisen kertomuksen kuin oman elämäntarinankin - on aina sekä yksilöllisesti luovaa että kulttuurisesti sidottua (Hänninen, 2001, 15). Länsimaisessa kulttuurisessa tarinavarannossa on valtava valikoima erilaisia mallitarinoita, joista yksilö (tietoisesti tai tiedostamattaan) seuloa ja muokkaa omaan elämäänsä sopivat (Hänninen, 2000, 50). Kulttuuriset mallitarinat välittyvät monesta lähteestä. Tilannekohtaisia mallitarinoita löytyy muun muassa kirjallisuudesta, aikakauslehtien henkilöjutuista, elokuvista ja ylipäänsä muusta julkisuudesta. Ne

opastavat paitsi suhtautumaan erilaisiin elämän käännteisiin niin myös siihen, millä tavalla puhua tietyistä kokemuksista. (Gergen, 1994, 20; Hänninen, 2000, 51.)

Kulttuuristen käytäntöjen sisältä löytyy omat mallitarinansa myös yliluonnollisesta kokemuksesta kertomiselle. Brockmeier esittää, että myös henkiset käytännöt ovat ennen kaikkea kulttuurisia käytäntöjä, koska ne eivät ole jumalallisen ilmennyksiä, vaan inhimillisen toiminnan pystyttämiä. Esimerkiksi uskonto on erityinen kulttuurinen käytäntö, jolla tehdään merkityksiä tuonpuoleiselle. Myös taide, myytit ja filosofia ovat perinteisesti tarjonneet ihmiselle sosiaalisesti tunnustettuja sääntöjä, joiden mukaan ihminen voi ulottaa kokemuksensa arkisesta elämästä tuntemattomiin ulottuvuuksiin (Brockmeier, 2002, 79-81). Mallitarinoiden omaksumis- ja muokkaamisprosessissa kulttuuriset ainekset kutoutuvat omaan henkilöhistorialliseen kokemukseen (Hänninen, 2001, 52). Kulttuuristen mallien käyttäminen auttaa sijoittamaan oman kokemuksen selkeään kontekstiin ja hahmottamaan sen merkitystä omassa elämässä. Ihminen voi soveltaa kulttuurisesta varannosta löytyviä henkilöahmoja ja juonenkulun tyyppisiä omaan tilanteeseensa ja ottaa mallia ”miten tällainen henkilö käyttäytyisi tällaisessa tilanteessa”. (Hänninen, 1991, 348-349.) Yliluonnollisesta kokemuksesta näyttäisi löytyvän aiemman kirjallisuuden pohjalta ainakin neljä selkeää ja kohtalaisen julkista erilaisen juonen kulun omaavaa mallitarinatyyppiä:

- 1) arkitarina
- 2) uskonnollinen kääntymistarina
- 3) henkinen elämänmuutostarina
- 4) kauhutarina

Kääntymyksen ja elämänmuutostarinan tyyppin voi sijoittaa Jamesin määritystä seuraten mystiikan ”päiväpuolelle” ja kauhutarinan mystiikan ”yöpuolelle” (James, 1981, 308). Arkitarinan merkitykset puolestaan ovat neutraaleja ja eikä se sijoitu selkeästi yö- eikä päiväpuolelle.

Arkitarina

Arkitarinassa yliluonnollinen kokemus tai sen vaikutukset eivät hahmotu selkeästi positiivisiksi eivätkä negatiivisiksi, vaan jäävät neutraalille maaperälle. Yliluonnollisen kokemuksen konteksti on arkinen elämä, jonka yksi ulottuvuus yliluonnollinen kokemus on, ilman että siihen liittyisi varsinaista elämänmuutosta tai muuta draamaa. Arkitarina ei ole kaunokirjallisuuden erityisesti

suosima juonityyppi, mutta se esiintyy esimerkiksi useissa kansanperinnetutkimuksen piirissä kerätyissä tavallisten ihmisten kuvauksissa yliluonnollisista kokemuksista.

Uskonnollinen kääntymystarina

Kääntymystarinassa yliluonnollinen kokemus ja sitä seuraava elämänmuutos sijoittuvat vahvasti uskonnolliseen merkityskontekstiin. Kääntymystarinassa yliluonnollinen kokemus on voimakkain tuntein latautunut ja kokemuksen seurauksena kokijan elämän suunta muuttuu radikaalisti. Kokija uskoo yliluonnollisen kokemuksen olevan lähtöisin Jumalasta ja kokemuksen tarkoituksena nähdään kokijan ”käännyttäminen” uuteen suuntaan.

Henkinen elämänmuutostarina

Henkinen elämänmuutostarina on juonirakenteeltaan väljempi kuin kääntymystarina, eikä sen konteksti ole yhtä selkeä. Pääpiirteissään henkisen elämänmuutostarinan ydinjuoni on hahmotettavissa New Age –kirjallisuudessa toistuvista muotokuvauksista. Yliluonnollisen kokemuksen kokija muuttuu kokemuksensa myötä ihmisenä henkisemmäksi ja pyrkii elämään aikaisempaa eettisempää elämää heränneen omantuntonsa innoittamana tai velvoittamana.

Kauhutarina

Jamesin määrittämältä ”yöpuolen mystiikan” puolelta voisi yliluonnollisen kokemuksen arkkityyppisenä kuvaajana hahmottaa klassisen kauhutarinan, joka on ollut viihdyttävä tarinamuoto kautta kirjallisuuden historian. Kauhutarinassa jokin yliluonnollinen substanssi, yleensä negatiivinen tai paha voima tulee häiritsemään kokijan elämää, aiheuttaen piinaavia ja pelottavia kokemuksia. Kauhutarinassa yliluonnollisen kokemuksen aiheuttajana kulkevat usein rinnakkain sekä yliluonnollinen selitys että kokijan psyyken häiriöihin pohjautuva selitys. Yliluonnollisten voimien aikaansaama muutos vie yleensä alkutilannetta huomattavasti huonompaan suuntaan.

Gergenin mukaan tarinat vaikuttavat siihen miten me elämme, koska ne ohjaavat ja antavat malleja toteuttaa elämäntilantejamme. Mutta toisaalta tarinat saattavat sopivien mallien puuttuessa myös rajoittaa ja tukahduttaa kulttuurissa vähemmän etuoikeutettuja elämäntarinoita, kuten juuri naisten sankaritarnoina. (Gergen, 2004, 269.) Julkisten ja sosiaalisten mallitarinoiden kirjo ei aina tarjoa tyydyttävää, omaan kokemukseen sopivaa tai vapauttavaa mallia oman tarinan muotoilemiselle. (Hänninen, 2001, 52.) Vaikka tämä tutkimus ei varsinaisesti keskity ”yöpuolen mystiikan”

kokemusten puolelle, ei niitä kuitenkaan voi täysin ohittaa, koska kauhutarinan vaikutus yliluonnollisen kokemuksen jäsentäjänä kulttuurisen mallitarinavarannon kautta on huomattava. ”Yöpuolen mystiikan” mallitarinoiden sävyjä voisi kuvata synkeinä ja kolkkoina; harhaisten pelkojen epäpuhtaiden sävyjen värittäminä. Kauhutarinat lienevät antaneet omalta osaltaan leimansa yliluonnollisen kokemuksen negatiivissävytteiseen asemaan kulttuurissa. Virtanen toteaa yliluonnollisten kokemusten kohdalla että ”tuntuu siltä, että Suomessa kaivattaisiin asiallista tietoa tiettyjen psyykkisten ilmiöiden esiintymisestä henkisesti täysin normaaleilla ihmisillä.” (Virtanen, 1974, 29.) Jos kulttuurissa elää vahvasti tarinamalli harhaisesta ja mielenterveysongelmaisesta yliluonnollisten asioiden harrastajasta, niin se saattaa oman yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen kautta tuottaa pelon leimautua tai jopa muuttua tällaiseksi.

5. Tutkimuksen metodi

5.1 Aineiston keruu ja tutkimuksen toteutus

5.1.1 Kielellistä ilmiötä metsästämissä

Tein ennen Pro gradu –työtäni muutamia seminaaritöitä yliluonnolliseksi tulkitusta kokemuksesta diskurssianalyysin näkökulmasta, fokuoituen lähinnä kokemuksen kielellisiin piirteisiin mikrotasolla; esimerkiksi siihen, miten tavallisesta arkipuheesta ”laskeudutaan” yliluonnollisen kokemuksen kerrontaan ja millaisia erontekoja yliluonnollisesta diskurssista löytyy. Yliluonnollisilla kokemuksilla vaikutti olevan kokijoilleen huomattavan tärkeä merkitys ja monet haastateltavista kertoivat kokemuksen muuttaneen heidän elämänsä. Kiinnostukseni tutkia aihetta hiukan leveämmältä alueelta heräsi. Mietin näkökulmaa, joka kiinnittäisi yliluonnollisen kokemuksen konkreettisen tason elämään. Pitkän harkinnan jälkeen tulin siihen tulokseen että yliluonnolliseksi tulkittu kokemus ankkuroituu kokijan reaalityodellisuuteen vaikutuksensa kautta. Pro gradu –tutkimukseni pääkohteeksi valitsin nimenomaan yliluonnollisen kokemuksen *vaikutuksen* ja sen mahdollisesti tuottaman *elämänmuutoksen*.

Koska yliluonnollinen ilmiö on erottamattomasti kieleen sidottu, niin tuntui itsestään selvältä jatkaa sen lähestymistä kielellisen näkökulman kautta. Oletuksenani oli, että yliluonnollinen kokemus välittyy toisille ihmisille kokijan siitä kertomien tarinoiden välityksellä ja ”inkarnoitu” niiden kautta osaksi kokijan sosiaalista todellisuutta. Tämän lisäksi arvelin että yliluonnollisen kokemuksen vaikutus kokijan omassa elämässä muovautuu ja kiteytyy ennen kaikkea kokemuksesta

kerrottujen tarinoiden kautta. Arvelin, että tarina olisi keskeinen väline, jolla kokija voi liittää selittämättömän kokemuksen osaksi ymmärrettävien merkitysten maailmaa; että tarinan kautta kokija voisi kielellisin keinoin integroida irrationaalisen kokemuksensa osaksi rationaalisen elämän kokonaisuutta luomalla sille merkityksiä, selityksiä ja tulkintoja.

Tarinoiden kokonaisvaltaisen luonteen ja narratiivisen lähestymistavan kautta arvelin olevan mahdollista tavoittaa laajoja linjoja yliluonnollisen kokemuksen ympärille; tietoa yliluonnollisen kokemuksen paikantumisesta kokijan elämän kentässä ja tietoa siitä, miten kokija kokemuksineen paikantaa itsensä sosiaalisessa todellisuudessa sosiaalisen diskurssin kautta.

Narratiivisen näkökulman kautta tutkimuskysymyksen muotoutui muotoon:

Millaisia tarinoita yliluonnollisen kokemuksen vaikutuksista kerrotaan; mikä muuttui yliluonnollisen kokemuksen myötä – vai muuttuiko mikään? Edelliset kysymykset voisi myös tiivistää muotoon: millainen on yliluonnollisen kokemuksen asema kokijan elämäntarinassa suhteessa kokijan muihin kokemuksiin ja elämään?

Leea Virtanen korostaa, että vain pieni osa yliluonnollisiksi tulkittuja kokemuksia on niin pitkällä selitysten piirin ulkopuolella, että ne voidaan katsoa luonteeltaan yliluonnollisiksi (Virtanen, 1974, 169). Eskola pohtii sitä, kuinka vaikea on esimerkiksi uskonnollisten kokemusten kirjosta erottaa ”aitoja” kokemuksia. Avoimena kysymyksenä hän esittääkin, voiko uskonnollinen kokemus siis olla mikä hyvänsä, jolle kokija itse antaa uskonnollisen merkityksen? (Eskola, 2003, 82-83.) Koska yliluonnollisen ja luonnollisen kokemuksen välisen rajan vetäminen on ongelmallista ja oudon kokemuksen määrittelemisen yliluonnolliseksi on viime kädessä kokijan sille antamasta tulkinnasta kiinni, en edes yrittänyt ennalta asettaa sisällöllisiä kriteereitä, jotka kokemuksen tulisi täyttää ollakseen yliluonnollinen. Jätin määrittämisen kokijoille itselleen; jos kokija uskoi kokeneensa yliluonnollisen kokemuksen niin se riitti. Tämä tuntui loogiselta valinnalta myös siksi, että tutkimukseni keskiössä ei ole suoraan yliluonnollinen kokemus ja sen sisältö, vaan ennen kaikkea yliluonnollisen kokemuksen *vaikutus* kokijan elämässä.

Millerin ja C’deBacan jälkiä seuraillessa arvelin, että olisi mahdollista jäljittää jotain yleispätevää yliluonnollisten kokemusten mahdollisesti aiheuttamasta *elämänmuutosprosessista*, riippumatta siitä, mikä oli muutoksen käynnistäneen yliluonnollisen kokemuksen spesifi sisältö. Tämä oli yksi syy siihen, miksi en rajannut tutkimustani johonkin tiettyyn yliluonnolliseksi miellettyyn kokemustyyppiin, kuten esimerkiksi ruumiista irtautumiskokemuksiin. Taustalla oli myös ajatus siitä, että yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen *kulttuurillinen* ja *sosiaalinen tila* on lähes

samankaltainen riippumatta sen spesifistä sisällöstä. Kokemuksesta sisällöstä riippumatta yliluonnolliset kokemukset elävät ja välittyvät pääasiallisesti kielellisten muotojen kautta. Eli arvelin että ne ovat mahdollisesti sisällöstä riippumatta kulttuurisessa diskurssissa yleensä arkaluonteisiksi koettuja, henkilökohtaiselle alueelle sijoituvia kokemuksia. Arvelin myös, että kulttuurinen skeptisismi yliluonnollisten kokemusten objektiivisen olemassaolon mahdollisuutta kohtaan olisi suunnilleen yhtä vahva, riippumatta siitä olisiko kokemuksessa sisällöllisesti kyseessä henkiolennon ilmestyminen tai ufokokemus.

5.1.2 Käytännön toteutus

Päätin yrittää etsiä Pro gradu -tutkimustani varten ensisijaisesti sellaisia henkilöitä, joilla yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen vaikutus olisi selvästi havaittava ja sen vuoksi kohdensin haastattelupyynnöni henkilöille joilla yliluonnollinen kokemus olisi aiheuttanut elämänmuutoksen. (Liite 1. Haastattelupyynnö) Yllättävää oli se, että vaikka haastattelupyynnössäni nimenomaan metsästin elämänmuutosta, niin haastateltavaksi ilmoittautui myös useita sellaisia henkilöitä, joilla kokemus ei varsinaisesti ollut tuottanut elämänmuutosta. Otin heidän haastattelunsa mukaan tutkimukseen, koska muutoksettomat tarinat tarjosivat täydentävän näkökulman ja lisäulottuvuuden yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen vaikutukseen kokijan elämässä.

Haastattelupyynnöni julkaistiin paikallisessa joka kotiin jaettavassa ilmaisjakelulehti Tamperelaisessa. Jätin ilmoituksia myös henkisen aihepiirin kurseja järjestävälle Aurinkotalolle sekä Tampereella kerran vuodessa järjestettäville Rajatiedon päiville. Arvelin, että yliluonnollisen kokemuksen kokijoita - saati sitten yliluonnollisen kokemuksen aiheuttaman elämänmuutoksen kokijoita - saattaisi olla vaikea löytää ja suunnittelin alussa puolet pienemmän aineiston keräämistä tehdäkseeni tutkimukseni siltä pohjalta jonkinlaisena läpileikkauksena aiheeseen.

Yhteydenottojen runsaus ja ihmisten kiinnostus tutkimustani kohtaan kuitenkin yllättivät minut. Tamperelaisen kautta sain muutamassa päivässä yhteensä 29 haastateltavaa, Aurinkotalon kautta yhteyttä otti kolme haastateltavaa ja Rajatiedon päiviltä haastateltavia kertyi kuusi. Tämän lisäksi haastattelin kolmea aikaisemmissa seminaaritöissäni haastattelemaani henkilöä. Yhteensä tein siis 41 haastattelua, joista lopulliseen tutkimukseeni otin mukaan 35 haastattelua. Toteutin haastattelut kevään 2005 aikana.

Vaikka kriteerini yliluonnollista kokemusta koskien olivat väljät, niin joitakin kriteerejä materiaalin suhteen kuitenkin oli, kuten esimerkiksi se että kokemuksen tuli olla haastateltavan omakohtainen

kokemus. Karsin viisi haastattelua lopullisesta tutkimuksestani, koska haastateltavat eivät suoranaisesti kertoneet omakohtaisesta yliluonnolliseksi tulkitusta kokemuksesta, vaan jonkun lähipiirinsä ihmisen kokemuksesta, joka tosin oli jollakin tapaa sivunnut tai jopa muuttanut myös haastateltavan omaa elämää. Yksi haastattelu poikkesi selvästi koko muusta aineistosta, koska siinä kokijan tarina sijoittui niin selkeästi Jamesin (1981, 308) määrittelemälle mystisten kokemusten ”yöpuolelle”; eli yliluonnolliseksi tulkittua kokemusta oli seurannut elämänmuutos joka oli ollut tuloksiltaan negatiivinen ja johtanut kokijan mielenterveydellisiin ongelmiin. Jätin tämän elämänmuutostarinan kaikessa mielenkiintoisuudessaan pois, koska olisin joutunut sitä varten rakentamaan kokonaan oman tarinatyyppin, mitä en näin laajan aineiston kohdalla pitänyt järkevänä ratkaisuna. Tämä yksittäinen erilainen tarina oli kuitenkin tärkeä, koska se osoitti että yliluonnollisesta kokemuksesta ja sen vaikutuksista on olemassa myös hyvinkin toisenlaisia tarinoita kuin tähän tutkimukseen valikoituneet, varsin positiivissävyiset ”mystiikan päiväpuolen” tarinat.

Tämän lisäksi yhteydenottoja tuli vielä huomattavasti haastattelupyynnön jättämisen jälkeen joiltakin ihmisiltä, jotka olivat harkinneet pitkään yhteydenottoaan tai muuten saivat vasta jälkikäteen jostakin tietoa tutkimuksestani. Siinä vaiheessa aineistoni analyseineen oli jo muotoutunut niin pitkälle, etten valitettavasti katsonut enää järkeväksi kasvattaa aineistoa lisäämällä haastattelumateriaalia. Yliluonnollinen aihepiiri vaikuttaisi kiinnostavan ihmisiä, koska sain joitakin soittoja ihmisiltä, jotka olivat muuten vain kiinnostuneita aiheesta tai jotka halusivat kertoa tutkimuksen taustatiedoksi muistelmia sukulaistensa yliluonnollisista kokemuksista. Myös haastattelemiini henkilöt olivat pääsääntöisesti varsin kiinnostuneita tutkimuksestani ja toisten kokijoiden kokemuksista. Lupasin tiedottaa haastateltaville kun tutkimus on valmis ja muutamat haastattelemiini ihmiset ovat ehtineet oma-aloitteisesti ottaa yhteyttä kysyäkseni tutkimukseni edistymisestä sekä uudistaneet halunsa tutustua siihen kun se on valmis.

5.1.3 Haastatteluiden kulku

Tein haastattelut henkilökohtaisesti tapaamalla, pääosin haastateltavien kodeissa. Muutamia haastatteluja tein haastateltavien työpaikoilla sekä Tampereen yliopiston kirjaston ryhmätyöhuoneissa. Nauhoitin kaikki haastattelut sanelukoneella; lyhin haastattelu kesti noin 45 minuuttia ja pisin noin 3 tuntia. Tein kunkin haastateltavan kanssa haastattelusopimuksen, jossa luvattiin suojella haastateltavan anonymiteettia, mikä näin arkaluonteisen aiheen kohdalla onkin erityisen tärkeää. (Liite 2. Haastattelusopimus)

Haastattelun aluksi pyysin haastateltavaa kertomaan vapaasti tarinallisen jatkumon kokemastaan ensimmäisestä tai vaikuttavimmasta ylikuonnolliseksi tulkittamastaan kokemuksesta ja siitä, miten se oli vaikuttanut tai muuttanut hänen elämäänsä. Aikarajaksi sovimme väljästi noin 10-15 minuuttia. Pyrin osallistumaan tähän osuuteen vain minimivuoroilla. Joissakin haastatteluissa haastattelijan vaitiolo heti haastattelun alussa tuntui ahdistavan haastateltavaa ja herättävän mahdollisesti epäluuloa. Näissä tapauksissa osallistuin vuorovaikutustilanteeseen lyhyillä kommentteilla primäärijännityksen poistamiseksi. Kerronnan tapa on yksilöllinen ja joidenkin haastateltavien kohdalla vapaan kerronnan vaihe kesti huomattavasti kauemmin kuin kymmenen minuuttia, jolloin en katkaissut kerrontaa, vaan annoin haastateltavan kertoa omalla tavallaan kokemuksensa loppuun. Muutamit haastateltavat puolestaan kertoivat kokemuksensa ydinkohdat muutamassa minuutissa. Joissakin tapauksissa haastateltava poikkesi puheenvuoronsa aikana niin kauas muihin aiheisiin, että puutuinkin kertomukseen pyrkien johdattamaan keskustelun takaisin tutkimusaiheeseen.

Monilla haastateltavilla oli ollut useampi kuin yksi ylikuonnolliseksi tulkittu kokemus. Miltonin (1992, 315) tapaan arvelin, että kokijan ensimmäinen epätavallinen kokemus olisi ollut merkittävin kokijan elämänmuutoksen kannalta, mahdollisesti haastaen tai vahvistaen kokijan aikaisempaa maailmankuvaa. Olin huomionnut tämän myös kysymysten muotoilussa. Haastateltavien vaikuttavin ylikuonnolliseksi tulkittu kokemus ei kuitenkaan automaattisesti ollut ensimmäinen kokemus, joka oli saattanut tapahtua esimerkiksi jo varhain lapsuudessa, vaan vaikuttavin oli lähes poikkeuksetta jokin myöhäisempi, aikuisiällä koettu kokemus.

Pyrin hahmottamaan mahdollisimman eheää tarinallista kokonaiskuvaa ylikuonnolliseksi tulkittuun kokemukseen liittyvästä *juonenkulusta* kokijan elämässä. Mitä uutta kokemus oli tuonut kokijan elämäntarinaaan? Entä miten outo kokemus *integroitui* kokijan aikaisempaan elämään?

Vapaasti kerrotun osuuden jälkeen siirryin puolistrukturoituun teemahaastatteluun ja esitin vielä kysymyksiä eri teemoista, ellei haastateltava ollut omassa kertomuksessaan jo näitä teemoja kättanut. Tarinoissa tarkasteltavat pääteemat olivat 1) ylikuonnollisen kokemuksen vaikutus, 2) sen mahdollisesti tuottama elämänmuutos ja 3) kokijan ylikuonnolliselle kokemuksele antamat tulkinnat. (Liite 3. Haastattelukysymykset)

Kysymysten jälkeen pyysin haastateltavaa vielä piirtämään ”elämänviivan” eli eräänlaisen käyrän kuvaamaan koko elämänsä tärkeitä kokemuksia siten, että huonot kokemukset näkyivät laskuina ja

hyvät nousuina. Elämänviivan idean sain Merriamilta ja Clarkilta, jotka tutkimuksessaan käyttivät elämänviivaa ihmisten elämäkerrallisten tarinoiden hahmottamiseen. (Merriam & Clark, 1991, 236.) Pyysin kokijaa myös sijoittamaan viivalle yliluonnollisen kokemuksensa ja arvelin että sitä kautta olisi mahdollista saada laajempaa perspektiiviä siitä, miten yliluonnollinen kokemus suhteutui kokijan muun elämän kokonaisuuteen. (Liite 3: Haastattelukysymykset, elämänviiva) Joillakin haastateltavilla kokemus jäi selkeästi marginaaliin muiden tärkeiden kokemusten rinnalla ja joillakin se nousi keskeiseksi kokemukseksi esimerkiksi poikkeuksellisena elämän huippuhetkenä tai suunnanmuuttajana; antaen leimaa koko sen jälkeen piirretylle elämänviivalle. Elämänviiva tarjosi jonkin verran myös käytännöllistä apua Gergenin ja Gergenin kehittämien elämäkulun juoniprototyyppien progressiivisen, regressiivisen tai stabiilin liikkeen hahmottamiseen (Gergen & Gergen, 1986, 27-28).

Koin että haastattelijan roolini oli pitkälti kuuntelijan osa. Empaattinen ote oli tärkeä, koska yliluonnolliseksi tulkittu kokemus oli monille kokijoille hyvin henkilökohtainen ja arkaluonteinen. Muutamilla haastateltavilla kokemuksesta kertominen ja oman elämäntarinan reflektointi nostatti herkkiä tunteita pintaan, niin että haastateltava itki tai nauroi keskellä kertomustaan. Osa haastateltavista vaikutti olevan valmiiksi asennoitunut puolustautumaan mahdollisesti skeptistä tai vähättelevää ”tieteellistä” suhtautumista kokemuksestaan ja itseään kohtaan. Joukossa oli kuitenkin myös joitakin kokeneita haastateltavia, jotka olivat tottuneet puhumaan kokemuksistaan ja yliluonnollisesta aihepiiristä jopa julkisesti.

Yliluonnollisista kokemuksista kertomiseen liittyi selvästi myös pelkoa. Muutamat haastateltavista vaikuttivat tulevan haastatteluun ”kaulukset pystyssä” ja ympärilleen vilkuillen, kuin peläten jäävänsä kiinni sekaantumisestaan yliluonnollisen maailman asioihin. Aihepiirin arkaluonteisuus tietysti vahvistaa tutkimuksen luottamuksellisuuden tärkeyttä. Vaikka yliluonnollisiksi tulkitut kokemukset miellettiin monella tapaa elämään positiivisessa mielessä syvyyttä ja merkitystä antavina, niin on mahdollista, että kanssaihmissen asenteiden tasolla yliluonnollisesta kokemuksesta kerrotut positiivissävyiset mallitarinat kuitenkin jäävät negatiivisten tarinoiden, kuten vaikkapa mielisairaustarinan varjoon.

Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa sekä haastattelijan sanallinen että sanaton osallistuminen muokkaa omalta osaltaan tilanteen kulkua. Haastattelun lopputulos ei siten olekaan yksin haastateltavan aikaansaama, vaan yhteinen tuotos. (Gergen, 2004, 279-280.) Koska en kyennyt eliminoimaan vuorovaikutusta, niin pyrin kuitenkin olemaan siitä tietoinen. Haastattelija ei voi pysyä täysin aineistonsa ulkopuolella, eikä se tarinoita tutkittaessa ole edes tarpeen, koska

haastattelua varten kerrottu tarina on joka tapauksessa vuorovaikutuksessa rakentuva. On mahdollista, että jotkut haasteltavat kokijat minun haastattelutilanteessa edustavan yliopistoa ja sitä kautta rationaalista maailmankuvaa, tuottaen tarinansa sen mukaisesti esimerkiksi puolustaen yliluonnollisten tulkintojen oikeutusta. On myös mahdollista, että jotkut haastateltavat kokivat minun olevan jonkinlainen henkisten asioiden noviisi tai mahdollinen oppipoika, jonka mukaan he tuottivat tarinansa esimerkiksi painottuen antamaan perusteellista taustatietoa omasta yliluonnollisen kokemuksensa filosofisesta kontekstista.

Vuorovaikutuksesta kertoo myös se, miten koin alussa haastattelujen tekemistä hankaloittavana tekijänä sen, että yliluonnollinen aihepiiri sisälsi minulle tuntemattomia erityistermejä ja sanastoa. Jouduin runsaiden ja rikkaiden tarinoiden kohdalla jossakin määrin ”tulkaamaan” termistöä ja käsitteitä itselleni, jotta kykenin seuraamaan esimerkiksi sitä, liikuimmeko haastateltavan kertomuksessa kulloisenakin hetkenä arkitodellisuudessa vai spekulatioiden tasolla jossakin toisessa ulottuvuudessa. Loppuaikana olin kuitenkin jo ehtinyt perehtyä yliluonnollisen aihepiirin omaan ”slangiin” ja kykenin hahmottamaan yllättäviäkin käännteitä lähes vaivatta.

Luokittelin kokemukset sekä yliluonnollisen sisällön että juonenkulun muovaaman tarinatyyppin mukaan. Rakensin aineiston ydintarinoiden juonenkulun muodostaman jatkumon pohjalta neljä erilaista tarinatyyppiä: silminnäkijän, etsijän, oppilaan ja pelastetun tarinat, jotka tulososiossa esittelen. Aaltonen (2002, 47-48) toteaa, että toisaalta yksi kertomus saattaa pitää sisällään useita tarinoita tai tarinan osasia, mutta toisaalta samaa tarinaa voidaan kertoa useissa tarinoissa. Koska tarinoissa kulkee aina rinnakkain useampia juonenkulkuja, vastuulleni jääkin se, osasinko jokaisesta tarinasta muutoksen pääjuonta metsästäessäni valita juuri sen oikean ja olennaisen polun, vai jäikö jokin oleellinen tapahtumien ketju silmilleni näkymättä.

Koska aineisto oli iso ja kokemuskirjo suuri, niin aineiston käsittely edellytti jonkin verran yleistämistä. Pidin mahdollisena myös sitä, että eri kokijoiden tarinat eivät ole täysin yhteismitallisia ja tiettyjä vaikeuksia siinä paikoitellen olikin. Mielestäni ne kuitenkin juonen peruskulkua tarkasteltaessa vaikuttivat olevan yllättävänkin yhteismitallisia. Yliluonnollisen alueen mallitarinoita ei mahdollisesti ole kovin montaa olemassa joten juonivariaatio ei ollut valtava. On kuitenkin mahdollista, että muutamien tarinoiden kohdalla tein pientä väkivaltaa ”ympäessäni” ne haluamaani muottiin. Tarinoissa esiintyvissä haastatteluotteissa kaikkien haastateltavien nimet on luonnollisesti muutettu.

6. Tulokset

6.1 Yliluonnolliset kokemustyytit

Kuten muissakin yliluonnolliseksi tulkittuja kokemuksia käsittelevissä tutkimuksissa, myös tässä tutkimuksessa aineisto oli varsin heterogeeninen. Aineistoni koostui 35 henkilön haastattelusta, joista oli miehiä 10 ja naisia 25. Haastateltavat olivat eri ikäisiä, heidän koulutuksensa vaihteli ja he olivat erilaisissa elämäntilanteissa. Osa haastateltavista oli työelämässä, osa opiskeli, jotkut olivat eläkkeellä ja muutamat olivat työttöminä. Aineistoni nuorin haastateltava oli 21-vuotias ja vanhin 88-vuotias. Haastateltavia yhdistävä tekijä oli yliluonnolliseksi tulkittu kokemus. Analysoin aineistoni sekä kokemusten sisällön mukaan että kokemuksen vaikutuksesta kerrotun tarinallisen juonenkulun mukaan.

Sisällöllisesti aineistoni kokemuksista oli erotettavissa kuusi selkeää yliluonnollista kokemusluokkaa: mystiset oivallukset/valaistumiskokemukset, ruumiista irtautumiskokemukset, ennenäyt, ufot, henkiolennot ja paha henki/poltergeist-ilmiöt. Seitsemänneksi kokemusluokaksi erotin ”muut kokemukset” –luokan, johon sijoitin sellaiset yksittäiset kokemukset, jotka eivät olleet sijoitettavissa mihinkään edellisistä luokista. (Liite 4. Aineiston kokemusten tiivistetyt kuvaukset)

Mystinen oivallus-/valaistumiskokemukset 4 kpl

Mystisessä oivalluksessa/valaistumiskokemuksessa kokijaa kosketti yllättäen jokin äärettömän suuri voima, joka valtasi kokijan ja pysäytti tämän, tuoden mukanaan voimakkaan mystisen oivalluksen. Kokemus oli luonteeltaan abstrakteja sisäisiä syvyyksiä omaava. Se poikkesi selvästi kaikesta aiemmin koetusta ja kokijat kuvasivat siihen liittyvää poikkeuksellista tietoisuudentilaa yleensä lähes ekstaattisena hyvän olon ja rauhan tunteena. Kaksi kokijoista kuvasi kokemustaan ”Jumalan armona” tai ”Pyhän Hengen kosketuksena”. Kahdessa muussa kokemuksessa oli läsnä mystinen valon tai valaistumisen kokeminen, jonka kaltaisia oli myös William Jamesin (1891, 189-191) aineistossa.

Ruumiista irtautumiset 5 kpl

Ruumiista irtautumisessa kokija tunsi irtautuvansa ruumiistaan ja katselevansa itseään jostain yläpuolelta. Ruumiista irtautumiseen liittyi hyvän olon, valon ja rauhan tunne. Kolmella kokijalla

ruumiista irtautuminen oli niin sanottu kuolemanraajakokemus, eli kokija oli kokemuksensa aikana vähällä kuolla vaikean leikkauksen tai synnytyksen yhteydessä. Kaksi kokijaa koki ruumiista irtautumisen poikkeuksellisen syvän rentoutustilan aikana.

Ufot 5 kpl

Ufoja kuvattiin enimmäkseen lentävinä tai leijuvina valopalloina tai valoina, jotka kokijat kertoivat havainneensa. Yksi kokija kertoi ufon lähes törmänneensä näkymättömään ufoon kotipihallaan ja aistineensa sen intuitiivisesti sekä saaneensa palovammoja ufon säteilystä. Neljä kokijaa kertoi olleensa jonkinlaisessa telepattisessa yhteydessä ufoihin ja vieraiden planeettojen olentoihin. Muutamat kokijat epäilivät, että heidät oli mahdollisesti myös ufosiepattu.

Henkiolennot 7 kpl

Henkiolentojen kohdalla kokija näki tai tunsu kuolleen puolison tai muun perheenjäsenen ilmestyvän kuolemansa jälkeen henkiolentona. Kaksi kokijaa arveli läheistensä käyneen vain hyvästelemässä heidät ennen lopullista ”rajan taakse” siirtymistään. Viisi kokijaa uskoi, että heidän omaisensa halusivat auttaa ja neuvoa heitä ”rajan takaa”, mikä oli lohduttanut kokijoita ja auttanut heitä työstämään suruaan. Muutamassa kokemuksessa kokijat tunsivat saaneensa henkiolennoilta konkreettisia neuvoja esimerkiksi kyseisen edesmenneen henkilön hautajaisten ja muiden asioiden järjestämiseen tämän tahdon mukaisesti. Kaiken kaikkiaan kokijat tunsivat saaneensa ”rajan takaa” rauhoittavan ja lohduttavan viestin; kuten esimerkiksi että kuolleen läheisen olotila oli hyvä ja että läheinen ihminen ei ole kuoltuaan kokonaan poissa.

Ennenäyt 5 kpl

Ennenäyn kohdalla kokija näki tai koki enteën joka toteutui myöhemmin tulevaisuudessa. Ennenäky saattoi tulla konkreettisena tai jonkinlaisena symbolisena kuvana, joka nousi kokijan silmien eteen. Enteen sisältö vaihteli kokijasta riippuen. Kokijoiden ennenäyt liittyivät enimmäkseen negatiivisiin tulevaisuuden tapahtumiin, kuten onnettomuuksiin tai sairauksiin, jotka tapahtuivat joko kokijoille itselleen tai heille läheisille ihmisille. Jotkut ennenäyt olivat luonteeltaan konkreettisia, kuten esimerkiksi sairaalasängyn, rullatuolin tai auto-onnettomuuden kuvan näkeminen sellaisina kuin ne toistuivat kokijan reaalityodellisuudessa myöhemmin. Osa näyistä puolestaan oli symbolisen tason näkyjä kuten ”harmaat kiemurat” huoneen seinillä tai hetkellinen mustan hahmon näkeminen toisen

ihmisen päällä. Abstraktit näyt olivat erityisen pahaenteisiä ja ennustivat kuoleman läheisyyttä. Jotkut kokijoista näkivät enteen vain yhden kerran, joillakin näky toistui useita kertoja. Vaikka ennenäkyihin liittyi intuitiivinen pahaenteinen tunne ja pelkoa, niin kokijat mielsivät niiden olleen hyödyllisiä koska ne auttoivat varautumaan tulevaisuuden tapahtumiin. Kolme kokijaa uskoi olleensa enteen ansiosta poikkeuksellisen valpas mikä oli mahdollisesti auttanut heitä selviytymään onnettomuuden ennustamasta riskitilanteesta säikähdyksellä.

Poltergeist/paha henki 3 kpl

Poltergeist/paha henki –kokemukset olivat ainoat luonteeltaan selkeästi negatiiviset kokemustyytit. Kokemusten negatiivisesta ja pelottavasta luonteesta huolimatta niiden pidemmän aikavälin vaikutukset kokijoiden elämään eivät olleet negatiivisia vaan pikemminkin positiivisia, minkä vuoksi niitä ei voi sijoittaa Jamesin (1981, 308) ”mystiikan yöpuolelle”, jossa kokemuksen seuraukset ovat negatiivisia. Kokemukset poltergeisteista ja pahasta hengestä muistuttivat klassista kauhutarinaa, jossa yliluonnolliset voimat ovat vihamielisiä ja koettelevat kokijan voimia ilkeydellään. Kaksi poltergeist-kokemusta liittyi tiettyyn paikkaan ja kokijoille selvisi myöhemmin, että paikalla oli joskus aikaisemmin väkivaltaisesti surmattu ihminen. Kolmannessa kokemuksessa abstrakti ”paha henki” vieraili kokijan luona koetellen kokijaa uskoontulon kynnyksellä. Jälkimmäinen kokemus muistutti aikaisemmin lainattua Antti Eskolan (2003, 86-87) kuvaamaa kokemusta.

Muut kokemukset 6 kpl

Aineiston muut kokemukset olivat yksittäisiä ja hajanaisia, eivätkä ne istuneet mihinkään tiettyyn kokemuskategoriaan. Yksi kokijoista kertoi nähneensä unen, jossa hän eli uudelleen edellisen elämänsä kuolinhetken eri persoonallisuutena. Toinen kokija sai metsäretkillään telepaattisen kontaktin perhosiin. Kolmas kokija huomasi käsiensä lämpenevän ja omaavan parannuskykyä. Neljäs kokija sai henkimaailmasta yhtäkkisen inspiraation sekä kyvyn säveltää ja laulaa. Viidennen kokijan hengen pelasti suojelusenkeli työntämällä hänet viime hetkellä pois lähestyvän auton edestä. Kuudes kokija koki näkymättömän hyvänolon kosketuksen, joka läpäisi hänet päästä jalkoihin.

Pääsääntöisesti kokemuksen sisältö ja sen vaikutus eivät olleet suorassa yhteydessä keskenään. Esimerkiksi kuolleen omaisen ilmestyminen henkiolentona saattoi jonkun kokijan kohdalla johtaa elämänmuutosprosessiin, kun taas joku toinen kokija ohitti kokemuksen ilman että se vaikutti juuri

mitenkään. Tästä poikkeuksena oli mystinen oivallus/valaistumiskokemus, johon liittyi poikkeuksetta elämänmuutos. Myös ruumiista irtautumiskokemukset ja ufokokemukset johtivat useissa tarinoissa muutosprosessiin. Ennenäkykokemukset puolestaan eivät olleet tämän aineiston kokijoilla johtaneet elämänmuutosprosessiin, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta.

6.2 Yliluonnollisen kokemuksen vaikutukset eri tarinatyypeissä

Tarinan peruskaavaksi on yleensä määritelty muoto, joka koostuu elementeistä: alkutila – muutos – lopputila. Keskeistä tarinassa on juoni, joka sitoo peräkkäiset elementit toisiinsa. Tarinan peruskaavan toteuttava juoni voi varioida lukemattomilla eri tavoilla. (Hänninen, 1991, 349.) Pysin hahmottamaan kunkin haastattelukertomuksen pohjalta tarinallisen jatkumon joka kuvasi päähenkilön elämää ennen kokemusta, kokemuksen hetkellä ja kokemuksen jälkeen. Luokittelin aineistoni haastattelut sen mukaan, millainen muutosvaikutus kokemuksella oli kokijan elämässä ollut. Pelkistin kunkin juonenkulun pääpiirteet ja jaottelin samankaltaisen ydinjuonen omaavat tarinat samaan luokkaan. Aineistoni 35 haastattelusta löytyi neljä selkeästi eri tyyppistä perusjuonenkulkua siitä, miten yliluonnollinen kokemus oli vaikuttanut päähenkilön elämään.

Rakensin erilaisten perusjuonenkulkujen pohjalta neljä tarinatyyppiä, jotka nimesin 1) silminnäkijän, 2) etsijän, 3) oppilaan ja 4) pelastetun tarinoiksi. Kukin tarinatyyppi on jonkin verran idealisoitu tai kärjistetty oman ydintarinaryhmänsä edustaja, jossa on aineksia useammasta kuin yhdestä sen oman ryhmän ydintarinasta. Vaikka ydintarinoiden juonellinen kulku oli yhteneväinen, niin kaikki tiettyyn ryhmään kuuluvat tarinat eivät omanneet täydellisinä niistä muodostetun tarinatyyppin kaikkia ominaisuuksia. Vaikka pelastettujen tarinoita oli aineistossani vain neljä kappaletta, niin niiden liittäminen mihinkään muuhun juonelliseen tyyppiin ei onnistunut, koska kyseessä oli selkeästi oma tarinatyyppinsä.

6.3 Tarinatypit

6.3.1 Silminnäkijän tarina

Aineistoni 35 tarinasta oli 7 silminnäkijän tarinaa. Kertomusten päähenkilöitä voisi kuvata kokemustensa ”silminnäkijöinä”; he antoivat tarkan ja yksityiskohtaisen kuvauksen havainnoistaan yliluonnollisen kokemuksen hetkellä, mutta jättivät laajemmat tulkinnat kokemuksen mahdollisista syistä ja seurauksista sen ulkopuolelle. Ehkä heillä ei ollut tulkintoja. Yliluonnollisen alkuperää tai

tarkoitusta selittävien tulkintojen puuttuminen teki tarinoista jossain määrin epämääräisiä ja hajanaisia; kokemus jäi muusta elämästä irralliseksi episodiksi. Sitä kautta myös kokemuksen vaikutus jäi epämääräiseksi, eikä yliluonnollisesta kokemuksesta kerrotussa tarinassa ollut selkeää päämäärää. Kokemuksen aiheuttama vaikutus ja muutos olivat kertomuksessa läsnä vain sen aktuaalisen ajan, jonka outo ja yllättävä kokemus kesti. Sen jälkeen kokija palasi takaisin jatkamaan elämäänsä samalla tavalla kuin ennen kokemustaan.

Maslow toteaa, että on täysin ymmärrettävää että mystinen kokemus tuottaa muutoksen kokijansa elämässä – sen sijaan on vaikeampi ymmärtää miksi näin ei aina tapahdu (Maslow, 1962, 102). Kaikki mystiset kokemukset eivät aiheuta pysyvää ja kaiken kattavaa muutosta persoonassa. Jotkut tekevät kokemushetkellä välittömän vaikutuksen, mutta sitten ne häipyvät pois jättäen kokijan samaksi kuin mitä hän oli aikaisemminkin. (Miller & C’deBaca, 2001, 73.)

Silminnäkijän tarinan juonirakenne: Kokija elää kaikessa rauhassa tavallista arkielämäänsä, kun hänelle sattuu yhtäkkiä yliluonnollinen kokemus. Kokemus herättää ihmetystä ja järkyttää arkipäivän rauhaa hetkeksi, mutta kokemuksen jälkeen kokija palaa jatkamaan tavallista elämäänsä. Ainoa muutos aikaisempaan on se, että kokija ajattelee silloin tällöin kokemustaan, miettii mitä ihmettä se oli ja odottaa hiukan tuleekohan hän kokemaan sellaisia vielä uudelleen.

Arkipäivän elämään kiinnittyminen

Silminnäköiden jalat olivat vahvasti arkielämän vakaalla kamaralla. Wooffitt on esittänyt, että yliluonnollisen kokemuksen kertoja pyrkii rakentamaan selontekonsa yliluonnollisesta kokemuksestaan siten, ettei kuulija luokittelisi häntä negatiivisessa mielessä ”yliluonnollisten asioiden kokijan” kategoriaan (Wooffitt, 1992, 79, 188). Tämän vuoksi luonnollinen ja yliluonnollinen kerrotaan usein vastakohtaisina siten, että ensin kuvataan yksityiskohtaisesti kokijan normaalia arkielämää ja siihen jyrkkänä vastakohtana kokijan yliluonnollinen kokemus (Wooffitt, 1992, 143). Seuraavassa otteessa kokija antaa aluksi paljon informaatiota lujasta sitoutumisestaan arkipäivän realiteettien maailmaan, ennen kuin hän alkaa kuvata yliluonnolliseksi tulkitsemaansa kokemusta. Tällä kertoja mahdollisesti tekee kuulijalle selväksi, että hän on kokemuksestaan huolimatta sijoitettavissa ”tavallisen ihmisen” kategoriaan. Yliluonnollinen kokemus puolestaan kerrotaan arkielämän toimille vastakkaisena, vieraana ja pelottavanakin elementtinä.

”Sitten aikaisemman miehen kanssa meillä oli yhtenä kesänä vuokralla mökki kesäksi. Mä kävin siellä miehen kanssa etupäässä kaksin saunottelemassa. Lapset oli siinä iässä, että ne ei enää lähtenyt meidän kanssa sillä lailla. (...) Ja se oli lähdettävä kun mä pääsin kello kolme töistä, kun mä olin siinä samassa työpaikassa 26 vuotta töissä. Heti kun mä töistä tulin niin me lähetettiin sinne saunottelemaan. Se yksikin lauantai syyskuussa oli kauheen kurja, oli sateista ja pimeätä ja ikävää. Ja siinä päärakennuksessa ei ollut sitten ketään kun se joka omisti huvilat niin se oli aina poikansa kanssa Helsingissä pyhän aikana. Se oli niin hiljasta, ettei mitään yhtään joo ja mentiin sinne mökkiin ja aina tota laitoin kahvin päälle ja hellaan valkeen, oikein vanhanaikainen iso hella ja mies meni sitten laittaa saunaan valkeen, se oli puilla lämmitettävä se sauna ja mä näin keittiön ikkunasta kun se sinne meni. Sitten laitoin kahvin siihen päälle ja siinä seisoskelin siinä keittiössä, niin - hyvänen aika - yhtäkkiä ihan kun semmosella halolla olis lyöty kolme kertaa sinne ylös. Niin kauheella äänellä, että astiatkin tärisi kaapissa tällä lailla näin. Kolme kertaa se löi. Eikä ristin sielua missään. No minähän lähdin siitä kauheesti tota juokseen sinne – se oli polvillaan, sytytti sitä vesipataa tää mies siellä. Eikä liikkunut paljon mihinkään. Mä sitten puhuin sille mitä mä kuulin. Niin se sano että voiko se nyt olla totta, voiko se olla totta? No hän tulee nyt lomaksi tänne näin niin kyllä hän sitten kuulee, jos täällä jotakin on.” (Armi)

Tämänkaltainen luonnollisen ja yliluonnollisen kokemusmaailman esittelemisen vastakohtaisina oli kerrontaan ryhdyttäessä läsnä muissakin aineiston tarinatyypeissä kuin silminnäkijöiden tarinoissa. Muiden tarinatyyppien kertojilla kuitenkin arkielämän ja yliluonnollisen välinen kontrasti lieveni tarinan edetessä. Muiden tarinatyyppien kertojat kohosivat yliluonnollisten tulkintojen sfääreihin ja heidän kerrontansa ”irtautui” arkimaailmasta siirtyen samalla uusien, henkisempien merkitysten tasolle. Yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen jälkeen kertoja ei enää palannut arkielämään samalla tavoin kuin ennen sitä, koska kertoja oli matkalla muuttunut ja arkielämän merkitykset näyttivät kokijan uudessa perspektiivissä erilaisilta kuin ennen. Silminnäkijät kuitenkin poikkesivat muiden tarinatyyppien kertojista siinä mielessä, että heidän tarinoissaan arkielämälähtöisyyden asetelma säilyi tarinan loppuun asti. Yliluonnollinen kokemus herätti ihmetystä, mutta silminnäkijät sanoutuivat eksplisiittisesti irti muutoksesta. Silminnäkijät kiistivät – välillä jyrkästikin – että kokemuksella olisi ollut mitään vaikutusta heidän elämäänsä, paitsi sitä että he aina välillä pohtivat sitä. Kokemus ei ollut muuttanut mitään eikä tulisi muuttamaan.

”Ei millään lailla ole muuttanut.” (Armi)

”No sillä lailla se muutti, että mä joskus ajattelen sitä asiaa.” (Leila)

”En minä osaa sanoa, että sillä olisi ollut mitään vaikutusta, että elämä jatku niin kun ennenkin.” (Helmi)

Toisaalta voisi kysyä, eikö myös uusien pohdintojen herääminen kerro jonkinasteisesta muutoksesta aikaisempaan verrattuna. Silminnäkijän tapaa rakentaa kuvaus yliluonnollisesta kokemuksesta voisi luonnehtia siten, että kertoja ankkuroi itsensä realismiin vakaalle maaperälle. Silminnäkiäjien tarinoiden perusjuonenkulku seurailee Gergenin ja Gergenin tarinaprototyyppien mukaisesti stabiileja tarinoita, joiden juonen kulku on tasainen ja päähenkilö onnistuu säilymään kokemuksestaan huolimatta muuttumattomana loppuun asti (Gergen & Gergen, 1986, 27-28). Koska tarinat rakentuvat yleensä jo perusolemuksestaan muutoksen ympärille, niin stabiilit, muutoksettomat tarinat ovat mielenkiintoisia juuri muutoksen puuttumisen vuoksi (Sarbin, 1986, 348). Stabiilissa tarinassa tapahtumat linkittyvät toisiinsa siten, että draamaa ei pääse syntymään. Kertojan elämä kulkee rauhaisasti eteenpäin kuten ennenkin, muuttumatta huonommaksi tai paremmaksi. Usein stabiilissa narratiivissa kuuluu läpi sisäänrakennettu oletus siitä, että tasainen kulku tulee jatkumaan myös tulevaisuudessa, eikä kertoja aseta muutosodotuksia myöskään tulevaisuuden suhteen. (Gergen, 1994, 195.)

Kysymysten herääminen ja pohdinta

Vaikka silminnäkiäjät kertoivat kokemuksensa vaikutuksen olleen hyvin vähäisen tai olemattoman, niin yliluonnollinen kokemus oli siitä huolimatta kuitenkin herättänyt heissä paljon ajatuksia ja pohdintaa. Silminnäkiäjät olivat kokeilleet jopa tiedonhankintaa yliluonnollisista asioista: yksi oli lähtenyt selvänäkiäjälle kyselemään kokemukseensa liittyviä asioita, toinen lainasi ystävältä yliluonnollisia ilmiöitä käsittelevän kirjan, kolmas katsoi televisio-ohjelman jossa puhuttiin yliluonnollisista kokemuksista ja neljäs otti kokemuksensa puheeksi ensin papin ja sitten vielä psykologin kanssa. Mutta tiedonetsintäyrityksistä huolimatta vastauksia ei löytynyt ja silminnäkiäjät miettivätkin hieman pessimistiseen sävyyn oliko henkimaailman asioista vastauksia edes saatavilla – siis ainakaan ennen kuin itse kuolee. Toisaalta he miettivät pitäisikö heidän yrittää etsiä lisää tietoa? Tiedon etsinnässä oli kuitenkin omat hankaluutensa – miten ja mistä voi etsiä tietoa, kun ei yliluonnollisen aihepiirin asioista voinut oikein kenellekään ääneen edes puhua?

Osa silminnäkiäjistä sanoi kaipaavansa sellaista ihmistä tai paikkaa, jossa saisi puhua yliluonnollisesta kokemuksestaan ja yliluonnollisista asioista ylipäätään. Kun ei niistä uskaltanut puhua kuin vain joillekin hyvin harvoille ja luotettaville henkilöille, joille kokemukset olivat yleensä vielä suurempi arvoitus kuin kokijalle itselleen. Ajatus samanhenkisten ihmisten konkreettisesta kohtaamispaikasta, jossa kokemuksesta voisi mahdollisesti puhua vertaiskokijoiden kanssa oli kuitenkin suurimmalle osalle silminnäkiäjistä aivan uusi. Muutamille silminnäkiäjille

tutkimushaastatteluun osallistuminen oli osa tiedon etsintäprosessia ja he kertoivat toivoneensa että haastatteliija akateemisen maailman edustajana osaisi kertoa, mistä näissä asioissa oli kysymys. Valitettavasti haastatteliija ei siihen kyennyt.

Passiivinen kokija

Yliluonnollisesta aihepiiristä puhumiseen liittyy joskus yllättävänkin jyrkkiä ennakoasenteita. Vaikka yliluonnolliset asiat kiinnostavat monia ihmisiä, niin joskus jo pelkän kiinnostuksen julkituominen saattaa merkitä leimautumista omalatuiseksi tai jopa mielenhäiriöiseksi. (Milton, 1992, 319; Ojala, 1994, 95; Wooffitt, 1992, 2.) Silminnäkiijät korostivat omaa passiivisuuttaan yliluonnollisten kokemustensa suhteen. Kokijat korostivat kiinnittymistään tavalliseen elämään ja sitä ettei yliluonnollinen aihepiiri kuulunut sen kummemmin heidän harrastuksiinsa.

Silminnäkiijät toivat esiin myös sen, etteivät he olleet mitenkään pyrkineet itse aikaansaamaan yliluonnollisia kokemuksiaan vaan että ne ilmaantuivat tahattomasti, kutsumatta ja rikkoivat ilmaantuessaan hetkeksi normaalin elämän eheyden. Brockmeier (2002, 85) on huomionnut, että mystisismin narratiivisille genreille on luontaista esittää kokijan henkiset kokemukset objektiivisina ”eletyn elämän” raportteina, joissa niiden kokijalla on vastaanottavainen ja passiivinen rooli, kun aktiivinen osa on yliluonnollisilla voimilla. Myös William James (1981, 278-279) määrittäi mystisen kokemuksen yhdeksi piirteeksi kokijan passiivisuuden; sen että kokemukset eivät ole tahdonalaisia, vaan ne tuntuvat tapahtuvan kokijan tahdosta riippumatta. Myös aineiston muissa tarinatyypeissä nousi esiin kokijan passiivisuus kokemuksensa suhteen ja se lieneekin jonkinasteinen edellytys sille, että kokemus ylipäättään voitaisiin tulkita yliluonnollisessa kontekstissa. Silminnäkiijöiden tarinoissa kokijan passiivinen asema painottui kuitenkin muita voimakkaammin; yliluonnolliset kokemukset kerrottiin jonkinlaisina irrallisina anomalioina, jotka tulevat ja menevät - herättäen kysymyksiä, mutta antamatta vastauksia tai selityksiä. Seuraavan otteen kokija kuvaa passiivista rooliaan kokemuksiin nähden:

” Ne (yliluonnolliset kokemukset) tulee ja ne menee. Ja tottakai ne pysäyttää sillä hetkellä.” (...)
”Mikä se (tarkoitus) nyt olisi, en mä siitä viisastu millään tavalla. Ne tulee ja menee ja mä elän sitä normaalia elämää.” (Leila)

Joillakin silminnäkiijöillä oli ollut useita yliluonnolliseksi tulkittuja outoja kokemuksia. Muutamat kertojat toivat esiin myös sen näkökulman, että he mielellään antaisivat pois ”kykynsä” kokea

yliluonnollisia asioita, koska kokemukset saattoivat joissakin tapauksissa herättää pelkoa ja olla rasisitteita, luoden ratkaisemattoman jännitteen kokijan arkipäivän elämän ja henkimaailman välille:

”Mä oon aina sanonut että Jumala, jos sää oot olemassa, niin älä mulle näytä mitään, musta se on niin hirveetä. Mutta uskon vahvasti että henkimaailma on olemassa (...) Minä oon halunnut unohtaa niitä koska se on jollakin lailla rasittavaa, en minä tunne niitä ihanana, minua pelottaa. Se henkimaailmahan on se toinen maailma siellä. (...) Mun täytyy sanoa että mä en halua nähdä mitään enkä kuulla mitään. Kyllä se on pelottavaa. Koska se on semmonen maailma jota ei tunne eikä tiedä että mitä sen takana kaikkia on. Kun ei me tiedetä kuolemanjälkeisestä että mitä se on. Mutta eihän niistä oo mitään hyötyä, vaikka näkis ja kuulis kuinka.” (Armi)

Toisaalta omien kokemusten esittäminen hiukan negatiivisessa valossa, kiusallisena poikkeavuutena saattaa olla myös kertojaa ”normalisoiva” kielellinen strategia, jolla kokija tekee eroa itsensä ja yliluonnollisen maailman välille, kiinnittäen itseään realistisen sivustaseuraajan näkökulmaan.

Usko henkimaailman olemassaoloon

Vaikka yliluonnollinen kokemus ei silminnäkiäjöiden tarinoissa sanottavasti muuttanut kokijansa elämää, niin se oli kuitenkin kokijalle tärkeä ja merkityksellinen kokemus. Silminnäkiäjät eivät kuitenkaan kokeneet yliluonnollista kokemusta viime kädessä huonona kokemuksena, vaikka se oli yllättävyydellään hämmentänyt, pelottanut ja tuottanut mahdollisesti ristiriitaa kokijan maailmankuvaan. Kokemuksen mukana seurasi useita positiivisia asioita kuten lohtua, hyvän olon tunnetta tai - kuten ennenäkyjen kohdalla – kokemus oli auttanut psykologisesti varautumaan tulevaisuuteen:

”Enpähän osaa sanoa kokemuksen tarkoituksesta, mutta uskon että se oli niin hyvä että tuli ne enteet, koska olisin muuten romahtanut. Se oli hyvä, että oli ne enteet etukäteen.” (Irma)

Kokemuksen alkuperä ja tarkoitus oli kokijalleen arvoitus, mutta silminnäkiäjät uskoivat kuitenkin vakaasti, että outo kokemus oli yliluonnollisesta maailmasta peräisin. Kokemuksen ehkä tärkeimpänä vaikutuksena nähtiinkin se, että kokemus oli vahvistanut ja varmistanut kokijan uskoa siihen, että *jotakin* silmille näkymätöntä henkistä todellisuutta oli olemassa. Ajatus henkimaailman ja Jumalan olemassaolosta koettiin ilahduttavana, helpottavana sekä rauhoittavana. Muistuessaan aina uudelleen kokijan mieleen kokemus toimi monella kokijalla positiivisena voimavarana arkielämän keskellä.

”Kyllä se aika paljon merkitsee, koska mä huomaan että ihan joka päivä mä niin kuin muistan sen. Vaikkei se sinällään ole tuonut mun elämään mitään radikaalia uutta, että samanlaista tämä on. Mutta kyllä se sillain, kun sen muistaa niin hyvin, ihan päivittäin sen muistaa niin tota... niin on se tuonut varmaan semmoisen levollisuuden.” (Irene)

Silminnäkiäjät kertoivat myös pitävänsä rikkautena sitä, että ihmisellä ylipäättään oli monenlaisia kokemuksia ja että yliluonnolliseksi tulkittu kokemus kaikessa kummallisuudessaan toi kiinnostavan laajennuksen tavalliseen arkipäivän elämään. Herkkyys kokea yliluonnollisia asioita katsottiin myös erityiseksi kyvyksi, jolla kokija kenties koki saavansa erottautua tavanomaisesta arjesta. Silminnäkiäjät arvelivat, että elämä ilman yliluonnollisia kokemuksia olisi muuten koko lailla samanlaista kuin sen kanssakin, mutta kuitenkin jonkin verran yksitoikkoisempaa. Monella kokijalla kokemuksesta oli kulunut jo useita vuosia tai jopa vuosikymmeniä, joiden saatossa yliluonnolliseksi tulkittu kokemus oli muotoutunut itsestään selväksi osaksi kokijaa ja tämän kokemusmaailmaa.

Tulkintojen puuttuminen

Silminnäkiäjöiden suhde tarinan rakentamiseen oli passiivinen. Yliluonnolliseksi tulkittuun kokemukseen ei liitetty suuria tunteita puolesta eikä vastaan. Tarinat olivat asiallisia, lyhyitä ja niukkoja. Vaikka yliluonnolliseen uskottiin, niin kertojat eivät kuitenkaan esittäneet oletuksia tai ajatusleikkejä kokemuksen syistä ja seurauksista. Kokijat eivät innostuneet spekuloidaan, mikä olisi mahdollisesti saattanut olla kokemuksen tarkoitus ja miksi se oli sattunut juuri heille. Oleellisin ero silminnäkiäjöiden tarinoissa verrattuna aineiston muihin tarinoihin oli juuri yliluonnollista maailmaa koskevien tulkintojen puuttuminen. Tulkintojen puuttuessa kokemus jäi irralliseksi. Se ei saanut selittävää viitekehystä, eikä se integroitunut kertomuksessa kokijan muun elämän osaksi. Kertomuksessa ei ollut lankoja, joilla yliluonnollinen kokemus olisi punoutunut kokijan tavalliseen elämään tai ylipäänsä johonkin laajempaan tarinalliseen tulkintakehykseen, vaan kokijat itsekin ihmettelivät kokemustaan:

”No tietysti sitä aina joskus tulee mieleen, mutta mä mietin vaan sitä, että mikä minä olen, minkä tähden juuri minä näen tällönsiä? Että mistä se voi johtua. Kun minä tämän tietäisinkin. Mistä ne tulee juuri minulle?” (Helmi)

Tulkintojen puuttuminen toisaalta vähensi kertojan henkilökohtaista sitoutumista kokemukseensa ja etäännytti kokemusta kertojan persoonallisuudesta. Wooffitt toteaa, että kokijat tavallisesti tuottavat yliluonnollisista kokemuksista sellaisia kertomuksia, joissa kokijan ”viattomuus” ja ”tiedon puute” kokemuksen suhteen korostuvat (Wooffitt, 1992, 189). Suhtautuessaan kokemukseensa ”viattomana” silminnäkijänä ja jättäessään kokemuksen tarkoitusta sekä alkuperää koskevat spekuloinnit avoimeksi kokijan voisi ajatella ainakin välttävän asemoitumasta asiantuntijaksi ”huuhaan” värikkäälle kentälle.

”Huuhaa” on varsin suosittu kenttätermi, johon törmäsin haasteltavien sanavarastossa useampaan otteeseen tutkimukseni tekoaikana. Skeptikon tietosanakirjan mukaan ”huuhaa” tarkoittaa kaikkia yliluonnollisia ilmiöitä koskevia perusteettomia väitteitä ja uskomuksia. (Selin, 2001, 96.) ”Huuhaata” on myös käytetty eräänlaisena pilkkanimenä yliluonnollisiin asioihin liian herkästi uskovista ihmisistä. Lehtosen mukaan pilkkanimet voivat kuitenkin saada uuden merkityksen pilkattujen ottaessa ne itse käyttöönsä. (Lehtonen, 1998, 25.) Huuhaa-termiä käyttämällä haastateltavat mahdollisesti osoittivat tiedostavansa valtakulttuurin skeptisen asenteen yliluonnollista kenttää kohtaan. Osa haastateltavista teki eksplisiittisesti jyrkän eron itsensä ja ”todellisten huuhaa –henkilöiden” välille. Muutama haastateltava puolestaan tunnusti humoristisesti naureskellen olevansa ”tällainen huuhaa-henkilö”, millä hän mahdollisesti ilmaisi oman yliluonnollisen kokemuksensa henkilökohtaisen merkityksen riippumattomuutta ulkopuolisesta arvostelusta.

Silminnäkijän tarinaa ja sen tulkintojen varovaisuutta voi tarkastella kahdelta näkökannalta. On mahdollista ajatella, että silminnäkijän matka tulkintojen tiellä on vielä kesken, että oman kokemuksen jäsentämiseen sopivaa kulttuurillista mallitarinaa ei ole vielä löytynyt ja että yliluonnollisen kokemuksen tarinallinen istuttaminen kokijan muuhun elämäntarinaan ei ole vielä valmis.

Toisaalta silminnäkijän tarina - kysymyksineen ja tulkintojen puuttumisineen - on yksi kulttuurinen tarinamalli jolla on omat funktionsa. Viitekehyksen puuttuminen pidättää kokijalle vapauden itsenäiseen ajatteluun kokemuksensa suhteen ja välttää kokijan leimautumista mihinkään tiettyyn kategoriaan. Yksi silminnäkijöistä toikin esiin sen, että etäisyyden pitäminen tulkintoihin oli tietoinen valinta:

”Kenelle mä lähden sen (yliluonnollisen kokemuksen) kertomaan, niin se lähtee niistä omista viitekehysistään viemään sitä eteenpäin... ja se voi sitten olla melkein mitä vaan. Että jos mä

jollekin papille puhun, niin tietysti hän tulkitsee sen eri lailla kun sitten taas joku, joka edustaa jotain ihan muuta.” (Irene)

Silminnäkijän tarinamallin voisi ajatella olevan kertojansa kannalta turvallisen ja tämän mainetta järkevänä ihmisenä suojelevan, koska se etäännyttää kokijan kokemuksensa ”silminnäkijän” asemaan ja torjuu kuulijan mahdollista negatiivista suhtautumista. Kaiken kaikkiaan yliluonnollisista kokemuksista kertominen vaatii taitoa ja erityisiä strategioita, koska niihin harvoin suhtaudutaan yhtä luonnollisesti kuin sellaisiin elämäkokemuksiin, joiden syyt ja seuraukset helpommin löytyvät arkielämän yhteisesti jaetun tiedon puitteista.

6.3.2 Etsijän tarina

Etsijän tarinoita oli 35 tarinan aineistosta 6 kappaletta. Etsijän tarinatyyppissä yliluonnolliseksi tulkittu kokemus oli vaikuttanut kokijaan siten, että se oli käynnistänyt etsinnän. Etsijä etsi tietoa, selityksiä, tulkintoja ja viitekehystä oudolle kokemukselleen. Aktiiviseen etsimiseen liittyi ajatus siitä, että vastauksia olisi mahdollista löytää. Kuten silminnäkiöillä, niin myös etsijöillä korostui tavallinen ja eheä arkipäivän elämä, jota vasten yliluonnolliset kokemukset heijastuivat marginaalisina anomaliaina. Arkipäivän realistinen näkökulma oli etsijän tarinassa kuitenkin vain yksi mahdollinen totuus, mutta ei ainoa; eikä välttämättä kattavin. Siinä missä silminnäkiöt pidättäytyivät tulkintojen tekemisestä, niin etsijät olivat avoimia monille vaihtoehdoille selityksille ja leikkittelivät rohkeasti erilaisilla tulkintamahdollisuuksilla. Vaikka yliluonnollinen kokemus ei ainakaan vielä ollut saumatta integroitunut yhteen kokijan arkipäivän elämän kanssa, niin etsijä ei vierastanut myöskään yliluonnollisten tulkintojen ulottuvuuksia. Yliluonnollisella kokemuksella oli tärkeä paikka kokijan sisäisissä mietinnöissä, jotka ajoivat häntä etsimään aktiivisesti lisää kokemusta selittävää tietoa. Etsijät kuitenkin pidättäytyivät sitoutumasta mihinkään tiettyyn yhteen tulkintaan tai merkityksenantotapaan ja jättivät tarinansa viitekehysten auki. Ainakin siihen asti kunnes löytävät etsimänsä tulkinnan.

Etsijän tarinan juonirakenne: Kokija elää tavallista elämää, kunnes kokee yhtäkkiä yliluonnollisen kokemuksen. Kokemuksen jälkeen kokija jatkaa edelleen tavallista elämäänsä päällisin puolin, mutta nyt hänellä on uutta pohdittavaa ja uusia ajatuksia - kokija tuntee avartuneensa sisäisesti. Vaikka kokijan elämä näyttää ulkoisesti olevan samanlaista kuin aikaisemminkin, niin hän etsii jatkuvasti ja aktiivisesti uutta tietoa henkisistä asioista. Kokija peilaa kokemustaan lähes kaikkiin mahdollisiin löytämiinsä erilaisiin tulkintoihin ja miettii kuumeisesti

kokemuksensa merkitystä. Hän jatkaa tiedon etsimistä ja tiedostaa myös elämänmuutostulkinnan mahdollisuuden.

Tiedon etsintä ja tulkintojen sovittelu

Kuten aineistoni kaikissa tarinoissa, niin myös etsijöiden tarinoissa yliluonnollinen kokemus oli tullut yllättäen, herättäen lukuisia kysymyksiä ja ajatuksia. Vaikka etsijöillä ei ollut vastauksia kysymyksiin, niin he uskoivat, että vastauksia olisi mahdollista löytää ja että jossakin saattaisi olla olemassa sellaista tietoa, joka selittäisi koetun yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen. Etsimisestä tulikin tätä kautta olennainen aktiviteetti; hyvä ja perusteellinen etsintä saattoi taata hyviä vastauksia.

Hännisen mukaan länsimainen kulttuurinen tarinavaranto tarjoaa ehtymättömän valikoiman erilaisia tarinoita, jotka periaatteessa ovat kaikkien käytettävissä oman elämän hahmottamisen välineiksi. Mutta vain periaatteessa, koska monet seulat välittävät tarinamallin ”valintaa”. Kulttuurisia tarinamalleja ei omaksuta mekaanisesti ja mielivaltaisesti, vaan yksilö seuloa (tietoisesti tai tiedostamattaan) tarjolla olevista malleista ne, jotka hän kokee omakseen ja sen jälkeen vielä muokkaa ne itselleen sopiviksi. Omaksumis- ja muokkaamisprosessissa kulttuuriset ainekset kutoutuvat omaan henkilöhistorialliseen kokemukseen. (Hänninen, 2001, 50-52.) Tulkintakontekstista riippuen yliluonnollinen kokemus saattaisi olla integroitavissa kokijan elämään monin eri tavoin. Tulkinnan omaksuminen on kuitenkin vastuullista, koska omaksuttu tulkinta ikään kuin velvoittaa kokijaa konstruoimaan nykyhetkeä ja menneisyyttä uuden tulkinnan valossa ja mikä vastuullisinta – konteksti virittää oletuksia myös juonenkulun etenemisen suhteen tulevaisuudessa. Esimerkiksi hallusinaatiokontekstissa päähenkilön toiminta kulkee oletettavasti toisenlaisella raiteella eteenpäin kuin vaikkapa uskonnollisen kääntymyksen kontekstissa.

Moniääninen etsijä

Etsijöillä oli jo tähänastisen etsintänsä tuloksena vaihtelevassa määrin tietoa erilaisista yliluonnollisen kokemuksen tulkintamahdollisuuksista. Kertomuksissaan etsijät saattoivat vaihdella yliluonnollisen kokemuksen erilaisia tulkintoja suorastaan kameleonttimaisesti. Etsijät käyttivät kuitenkin eri tulkintoja ikään kuin luonnoksen asteella, teoreettisina spekulatioina, sitoutumatta mihinkään tulkintaan kovin vakavasti. Juuri kun jokin tulkinta näytti kohoavan ylemmäksi muita ja kuulija alkoi vakuuttua, että tämä oli nyt se tulkintavaihtoehto johon etsijä aikoi sitoutua - niin etsijä

muuttikin tulkinnallisen näkökulmansa kuin kaleidoskoopin kuvaruudun samoista aineksista aivan eri näköiseksi.

Cortazzi on esittänyt, että kun ihminen kertoo elämästään, niin kertojan ”minä” on moniääninen tekijä, joka voi ottaa monia ääniä (Cortazzi, 1993, 38). Eero Suoninen kirjoittaa väitöskirjassaan ”moniäänisestä ihmisestä” eli siitä miten yksittäisen ihmisen kerronnasta on mahdollista löytää varsin laaja kerronnallinen tulkintarepertuaarien kirjo. Eri tulkintarepertuaareilla on erilaisia funktioita. Kun kertoja ylipäänsä osoittaa hallitsevansa erilaisia repertuaareja, hän osoittaa eräänlaista kokonaishallintaa käsillä olevan ongelman hallinnan suhteen. Eri tulkintarepertuaarien hallintaa sekä kokonaishallintaa voidaan ajatella laajemmin kuvattuna myös kulttuurisen kompetenssin osoittamiseksi. (Suoninen, 2001, 115.)

Arkipuheessa yksinkertaisin keino sovittaa eri tulkintarepertuaarien välisiä ristiriitoja on käyttää ilmaisua ”toisaalta - toisaalta”, jolloin eri puhetavat voidaan pitää voimassa rinnakkaisina vaihtoehtoina, ilman että niiden statusta tarvitsee sen kummemmin nimetä erilaiseksi (Suoninen, 2001, 118). Etsijät sovittelivat yliluonnolliselle kokemukselleen erilaisia tulkintakehysvaihtoehtoja, mutta varoivat tarkasti sitoutumasta mihinkään tiettyyn tulkintaan. Tulkintavaihtoehdot pidettiin spekulatiivisella tasolla ja kertoja pyrki pitämään samanaikaisesti vireillä vastakkaisten tulkintojen mahdollisuutta tyyliin: ”toisaalta kokemus oli sellainen käännekohta - mutta toisaalta en kuitenkaan muuttunut mitenkään radikaalisti.” ”Toisaalta minussa saattaa olla piilevää näkijän vikaa ja muitakin henkisiä kykyjä - mutta toisaalta olen aina ollut hyvin tavallinen ihminen.” Eri vaihtoehdot olivat mahdollisia polkuja, joita pitkin etsijä halutessaan saattaisi lähteä kulkemaan. Esimerkiksi seuraava kertoja kuvaa itseään yliluonnolliselle maailmalle synnyntäisesti herkän kokijan äänellä:

”Lapsesta asti mulla on ollut kiinnostus yliluonnollisiin asioihin, herkät aistit ja tuntee herkästi asioita fyysisesti ja psyykkisesti. (...) Mää oon aatellut että sen täytyy olla sama herkkyys (kuin äidillä) aistia henkimaailman asioita ja tällaisia, mä vähän luulen että sillä olisi pohjaa, mun perinnöllä, että millainen ihminen mä olen, miksikä mä olen syntynyt, että mä koen tämmösiä ns. kummitteluja taikka näen jotain asioita.” (Tuija)

Kun taas toisaalta sama kertoja toisessa kohden omaksuu materialistisen realismin äänen:

”Sitten tavallaan välillä oon miettinyt, että onko kaikki niinkun – sanotaan näin että onko päässä kaikki okei? Joskus on mietityttänyt että pitäiskö mennä käymään jossain ja kysyä että voisko johtua jostain mielisairaudesta? Mutta sitten kuitenkin mä oon nähnyt niitäkin asioita jo niin monia vuosia

jo, ja kuitenkin elän ihan normaalia elämää että kaikki on hyvin, että mä oon aatellut, että ei se voi sitäkään olla...että tota... ei sillä nyt muuta erityistä vaikutusta oo ollut. Että kauheesti mietin että mistä ne tulee ja mitä ne tarkoittaa että jos niillä ei oo mitään fyysistä selitystä niin mitä ne sitten on.” (Tuija)

Sovitettavien tulkintojen joukossa kokeiltiin myös sellaisia vaihtoehtoja, jotka kyseenalaistivat kokemusten yliluonnollisuuden. Kokijat pohtivat ajatusleikkeinä, olivatko he ehkä ”hulluja” tai pitäisikö heidän käydä tutkituttamassa aivonsa - ihan mielenkiinnosta. Tai josko he olivat sittenkin yksinkertaisesti kuvitelleet koko yliluonnollisen kokemuksensa. Toisaalta kertoja kuitenkin kumosi nämä kokemustaan ja itseään rationaalisenä kokijana kyseenalaistavat vaihtoehdot yhtä nopeasti, kuin oli ne esittänytkin ja ne olivat enemmänkin rohkeita ”hipaisuja” kuin syvällisiä pohdintoja, jotka olisivat kerronnassa tosissaan haastaneet koko yliluonnollisen kokemuksen yliluonnollisuuden. Viime kädessä useiden rinnakkaisten tulkintojen esittäminen suojasi kertojaa leimautumasta minkään tietyn yhden näkökulman edustajaksi.

Eri kertojien viitekehysluonnokset olivat eri asteella, joillakin vasta hahmollaan ja joillakin jo varsin selkeästi luonnosteltuina. Etsijöillä oli myös omat suosikkitulkitantansa, jotka vaikuttivat esiintyvän tiuhempaan kuin muut. Muutaman etsijän tarinassa vahvan painoarvon sai myös oppilaiden tarinoissa esiintyvä New Age –vaikutteinen henkinen elämänmuutostarina ja yhden etsijän tarinassa oli jopa vahvasti esillä pelastettujen tarinoissa esiintyvän uskonnollisen kääntymystarinan elementtejä. Ilman moniäänisyyden väliintuloa ja kameleonttimaista perspektiivin vaihdosta näiden etsijöiden tarinoita olisi ehkä voinut luonnehtia ”muotoutumisvaiheessa oleviksi oppilaan tai pelastetun tarinoiksi”. Mutta koska kertojat nostivat kuitenkin tulkintojensa rinnalle myös muita tulkintavaihtoehtoja, niin tarinan juonenkulku jäi auki ja kuulija ei voinut varmaksi päätellä, mihin kertoja oli matkalla eli minkä osan esittämästään materiaalista hän loppujen lopuksi ottaisi mukaan ”valmiiseen” tarinaansa ja minkä jättäisi pois. Siinä missä oppilaat ja pelastetut esittivät omat tarinansa sekä tulkintansa kokemuksestaan suhteellisen varmoina ja yksiäänisinä totuuksina, niin etsijöillä nuo tulkinnat jäivät enemmänkin moniäänisen pohdinnan vaihtoehdoiksi. Etsijät itse jättivät tulkintojensa elementit sopivasti sen verran hajalleen, että tarvittaessa niistä voisikin rakentaa vielä jonkun aivan toisenlaisen tarinan. Ehkä jonkun aivan uuden tarinamallin.

Kiinnostus kohtaamispaikkoja kohtaan

Etsijät kertoivat, että yliluonnollinen kokemus oli avannut uusia pohdintoja sekä kantanut itsessään uutta tietoa ja oivalluksia. Sen lisäksi etsijät etsivät yliluonnolliseen kokemukseen liittyvää tietoa

aktiivisesti ulkopuolisista lähteistä: kirjoista sekä erilaisilta yliluonnollisen tai henkisen aihepiirin luennoilta ja kursseilta. Etsijöiden suosimat luennot ja kurssit olivat pääasiassa henkisiin asioihin suuntautuneiden yhdistysten tai yhteisöjen järjestämiä, ja niiden joukossa oli myös joitakin uskonnollisia tilaisuuksia. Etsijöiden mielenkiinto vaikutti olevan laaja-alaista. Etsijöiden etsintäprosessi oli eri kokijoilla eri vaiheessa; muutamat kokijat kertoivat ”ravanneensa” jo useamman vuoden kaikissa mahdollisissa henkisissä tapahtumissa ja tilaisuuksissa. Muutamalla etsijällä tiedonhankintamatkat ihmisten ilmoille olivat vasta suunnitteluasteella. Etsijöitä kiinnostivat erityisesti yliluonnollisia asioita kokeneiden ja niistä kiinnostuneiden ihmisten kohtaamispaikat.

Kuten jotkut silminnäkijät, myös suuri osa etsijöistä kertoi kaipaavansa keskustelua sellaisten ihmisten kanssa, joilla olisi itsellään kokemusperäistä tietoa yliluonnollisista asioista. Osa etsijöistä oli päässyt keskustelemaan kokemuksestaan ”vertaiskokijoiden” kanssa. Koska yliluonnolliseksi tulkitusta kokemuksesta on poikkeuksellisen haastavaa ja riskialtista kertoa, etsijät kertoivat kokevansa tärkeäksi sen, että kokemuksesta voisi kertoa ihmiselle joka ymmärtäisi, eikä tuomitsisi. On oletettavaa että samanhenkisten kokijoiden kohtaamispaikat tarjoavat otollisen foorumin paitsi omista kokemuksista puhumiseen, niin myös tulkintojen omaksumiseen. Robinsonin ja Hawpen mukaan kertomuksen tärkein testi on se, miten toiset ihmiset hyväksyvät ja vastaanottavat sen. Ensimmäinen narratiivinen muotoilu kokemukselle ei aina ole menestyksenkäs. Kertomukset epäonnistuvat yleensä siksi, että ne ovat epätäydellisiä eli niistä puuttuu jotain oleellista informaatiota. Toinen epäonnistumisen syy voi olla se, että ne eivät ole vakuuttavia, jolloin kausaalinen malli on sopimaton. Jos tarinan muotoilu ei ole onnistunut, niin sitä tulee korjata. Näin ollen tarinaan suoritetaan myös korjauksia toisten ihmisten reaktioiden mukaan ja monissa tapauksissa tarinoita myös tuotetaan toisten mukaan. (Robinson & Hawpe, 1986, 121.)

Sisäinen avartuminen

Etsijät kertoivat yliluonnollisen kokemuksen herättäneen heissä aivan uudenlaisia, syvällisiä pohdintoja elämästä. Tätä prosessia etsijät kuvasivat ”sisäisenä avartumisena” tai ”tietoisuuden laajenemisena”. Yliluonnollisella kokemuksella oli ollut vaikutuksia myös etsijöiden asenteisiin ja tunteisiin, joskaan toiminnan tason muutoksia kokijat eivät juurikaan painottaneet. Kuten silminnäkijöillä, myös etsijöillä oli yliluonnollisen kokemuksen myötä herännyt tai vahvistunut usko siihen että henkimaailma, Korkein Voima tai Jumala oli olemassa. Yhtä kokijaa lukuun ottamatta etsijät kertoivat että yliluonnollisen kokemuksen myötä heidän elämästään oli poistunut pelko ja tilalle oli tullut kokemus varmuudesta sekä rauhasta, jota seuraavan otteen kokija kuvaa:

”Eniten se (yliluonnollinen kokemus) ehkä merkitsee mulle pelkojen poistumista. Ne on niin kuin poistunut. Ja mulla on jotenkin itsellä semmoinen varmuus että mitään paha ei voi tapahtua ja aika paljon on itsestä kiinni, pitää toimia toisia kohtaan ja itseä kohtaan rakastavasti. Ja kunnioittaen.” (Lotta)

Myös pelastetut ja oppilaat kuvaavat hyvin samankaltaisia ”avartumisen” ja ”tietoisuuden laajenemisen” teemoja omissa tarinoissaan. Erottavana tekijänä oli kuitenkin se, että etsijöiden tarinoissa yliluonnollisen kokemuksen tai sitä seuranneen ”sisäisen avartumisen” vaikutukset eivät - ainakaan vielä - juurikaan näkyneet heidän ulkopuolelleen eikä vaikuttaneet heidän konkreettiseen elämäänsä, vaan ainoastaan heidän omiin sisäisiin pohdintoihinsa. Oppilailla ja pelastetuilla kokemuksen vaikutukset olivat rajummat ja ulottuivat laajemmalle alueelle, myös ulkoisen ja konkreettisen elämän piiriin. Eräs etsijä kuvaa avartumistaan:

”Ja (kokemuksen) vaikutus ja tehtävä tulee ajan kanssa. Sitähän hirveesti miettii ja pohtii. Se on laajentanut koko käsitystä elämästä ja kuolemasta. Laajentanut ymmärtään sen, ettei se kaikki ole siinä mitä tässä nyt pyöritään ja nähdään. Että on olemassa semmoinen toinen taso. Henkimaailma on olemassa. Se on mulle ihan vahvistunut. Se merkitsee, tietynlainen semmoinen... se on kypsytännyt. Vaikka kaikki muutkin kokemukset kypsytää ihmistä, niin kyllä mulla on sellainen valtavan hyvä henkinen tasapaino. Ja tuntuu että mä en pelkää mitään.” (Sinikka)

Gergenin ja Gergenin (1986, 27-28) juonityyppejä mukaillen etsijän tarinan rakenne on lievästi progressiivinen eli etenevä ja ylöspäin nouseva. Yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen jälkeinen pohdinta ja etsiminen kohottivat selvästi tarinan juonenkulkua, mutta nousun kannalta oleellinen päämäärä eli etsinnän kohde ei vielä erottunut selkeänä. Koska kokemuksen merkitys ja vaikutus jäsenyivät pitkälti sen kautta, millaisen tulkinnan kokija kokemukselleen antaa, niin tarina yliluonnollisen kokemuksen vaikutuksista jää etsijöillä oikeastaan auki – ainakin siihen asti, kunnes etsijä löytää etsimänsä ja mahdollisesti hyväksyy jonkin tietyn yliluonnollista selittävän tulkintakehyksen kokemukselleen.

6.3.3 *Oppilaan tarina*

Oppilaan tarina oli aineistoni keskeisin tarina, niitä oli 35 tarinasta hiukan yli puolet eli 18 kappaletta. Oppilaan tarina on selkeä elämänmuutostarina. Muutos oli ennen kaikkea maailmankuvan muutos, joka oli lähtenyt liikkeelle sisäisenä muutoksena kokijan arvoissa, asenteissa ja ajattelussa yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen seurauksena. Kokemus johti prosessiin, jonka myötä oppilas alkoi vähitellen mieltää maailman yhdeksi suureksi ”elämän kouluksi”, jossa kaikilla elämäkokemuksilla oli tarkoituksensa, niin onnellisilla kuin tuskallisillakin kokemuksilla. Elämäkoulussa oppilas kokee olevansa oppimassa ennen kaikkea ihmisyyden ja henkisyyden oppiläksyjä uskoen, että viime kädessä kaikki erilaiset kokemukset laajentavat ymmärryskykyä ja syventävät ihmisyyttä. Oppilaan ajattelutavan muutos alkoi vähitellen heijastua myös hänen ulkoiseen elämäänsä uudenaikaisina valintoina ja toimintatapoina. Oppilaat korostivat sitä, että muutosta ei aiheuttanut *yksinomaan* yliluonnollinen kokemus, vaan että kyseessä oli kokonaisvaltainen muutosprosessi, johon viime kädessä vaikuttivat myös kokijan kaikki muut kokemukset. Yliluonnolliseksi tulkittu kokemus oli kuitenkin ollut ensimmäinen askel käynnistämässä prosessiin johtavaa pohdintaa ja virittämässä uusia näkökulmia.

Oppilaan tarinan taustalta kajahteli ”uuden ajan” henkisen muutostarinan ja itämaisista opeista vaikutteita saaneen New Age -liikkeen ääni. Oppilaiden tarinoissa – kuten osittain myös myöhemmin esiteltävissä pelastettujen tarinoissa - elämänmuutos on hyvin samankaltainen kuin Millerin ja C’deBacan tutkimus mystisen kokemuksen käynnistämä elämänmuutos, jossa juuri kokijan oma tapa ymmärtää ja kokea todellisuutta muuttui. Vaikutuksen laajuus vaihteli jonkin verran eri kokijoilla, mutta suurin muutos tapahtui nimenomaan kokijassa itsessään; hänen tunteissaan, arvoissaan, käytöksessään, ihmissuhteissaan ja suhteessaan henkisyyteen (Miller & C’deBaca, 2001, 127-130.) Henkisyys ja siihen liittyvät asiat sekä ihmiset tulivat muutosprosessin myötä huomattavasti aikaisempaa tärkeämmiksi. Joillakin oppilailla vaihtui muutoksen myötä puoliso tai ammatti. Peräti yhdeksän oppilasta teki jotakin henkisyyteen liittyvää myös joko osittaisena tai päätoimisena elinkeinonaan.

Oppilaat kokivat yliluonnollisen kokemuksen ja sen aiheuttaman elämänmuutosprosessin erittäin positiivisena asiana. Heidän tarinoissaan muutosprosessi myös jatkui edelleen sitä mukaan kun kokijat oppivat uusia ”elämäkoulun” oppiläksyjä. Elämänmuutosta jäsennettiin tarinoissa paitsi oppimisena, niin myös muilla positiivista edistymistä kuvaavilla termeillä kuten ”kehittymisenä”, ”kasvuna”, ”tietoisuuden laajenemisena” ja ”ymmärryksen avartumisena”. Yliluonnollista

kokemusta kuvattiin metaforisesti ”porttina”, josta oppilas oli astunut aikaisemmasta epätietoisuuden hämärästä valoisalle kehityksen ”polulle” tai ”tielle”. Muutosprosessi rinnastettiin ”matkaamiseen” tai ”vuorelle kiipeämiseen”, joka tapahtui ”askel askelelta” tai ”porras portaalta” kohti ”vuorenhuippua”. Oppilaat käyttivät kokemuksistaan mieluummin termiä ”henkinen” kuin ”yliluonnollinen”, koska heidän omaksumansa ajattelutavan mukaan heidän kokemuksensa kaltaiset kokemukset olivat luonnollinen osa ihmisen elämää.

Oppilaan tarinan juonirakenne: Kokija elää tavallista elämää, kunnes hän kokee yllättäen yliluonnollisen kokemuksen. Kokemus herättää voimakkaita tunteita, kysymyksiä ja ajatuksia. Käynnistyy etsintäprosessi, jossa kokija ryhtyy etsimään tietoa eri puolilta: kirjoista, henkisen aihepiirin kursseilta ja luennoilta, toisilta ihmisiltä sekä oman sisäisen intuiotionsa kautta oivalluksina ja ajatuksina. Kokija löytää samanhenkisten ihmisten kohtaamispaikkoja ja solmii uusia tuttavuuksia. Henkisten asioiden harrastuksesta tulee vähitellen kokijalle elämäntapa ja hän alkaa ajatella olevansa oppilaana yhdessä suuressa elämäntapa- ja oppilaskoulussa, jossa mikään ei ole sattumaa, jokaisella on läksynsä, kaikella on tarkoituksensa ja arkisillakin asioilla saattaa olla syviä henkisiä merkityksiä. Kokijan etsintäprosessi hahmottuu osaksi kokonaisvaltaista muutosprosessia, josta ei ole enää paluuta entisiin, kokemusta edeltäneisiin ajattelutottumuksiin tai elämäntapoihin.

Tiedonetsintäprosessi ja kohtaamispaikat

Oppilaiden tarinoissa yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen kuvattiin olleen erityislaatuinen ”lahja”, koska sen kautta kokijalle raottui ”portti henkiseen todellisuuteen”. Omakohtaisen kokemuksensa kautta kokija oppi ymmärtämään henkisten asioiden arvon sisäistä tietä, ilman välikäsiä ja niistä tuli hänelle erityisen todellisia.

”Se (yliluonnollinen kokemus) aukaisi oikein suuren oven... sillain se oli niin konkreettinen se kokemus, että mulla ei ole mitään epäilystä, etteikö tämmöistä toista maailmaa olisi... se oli ehkä se portti just tähän astraalitason elämään... että se on ihan yhtä todellinen kuin tämä fyysinen elämä. Että siinä ei ole mitään niin kuin... mm se oli totta. Niin mä sen koin. (...) mulle tuli ihan konkreettisesti selväksi ja todistetuksi että on olemassa jotain paljon isompaa kuin mitä pelkästään näillä viidellä aistilla voi aistia. Se oli niinkun niin konkreettinen se kokemus, että siitä ei jäänyt mulle itselleni mitään epäilystä. Että vaikka sitä ei voi niinkun todistaa muille muuta kun sen oman kertomuksen perusteella. Ja tota... sitten mulla se oma tietoisuus laajeni kovasti siitä.” (Milja)

Yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen myötä oppilailta oli käynnistynyt tiedon jano, jota seurasi aktiivinen tiedonetsintäprosessi. Vaikka elämä tiedonetsintäprosessin alussa oli ulkoisesti samanlaista kuin ennen kokemusta, niin kokijan sisällä kuohui sitä mukaa kun tieto henkisen maailman mysteereistä alkoi avautua ja kun se ”loksahteli” kohdalleen kokijan omaan elämään ja kokemukseen. Kuten Miltonin (1992, 320) aineistossa, niin myös oppilaiden tarinoissa vanhan maailmankuvan murtuminen ja uuden rakentaminen tuotti joillekin kokijoille todellisen jännityksen tunteen. Kokija oli kuin sisäisesti pakotettu hakemaan tietoa yrittäessään kuumeisesti ratkaista yliluonnollisen kokemuksen arvoitusta ja sen mahdollisesti sisältämää viestiä. Eräs kokija kuvailee tiedonetsintäprosessiaan seuraavasti:

” Sitä kautta mä rupesin hakeen tietoa, mä hain hirveet määrät kirjoja kirjastosta, mä elin niin kuin viimeistä päivää. Mä haalin kirjoja joka paikasta. Sitten yksi yö tajusin et nyt täytyy hiljentää tahtia.” (Aila)

Aktiivinen tiedonetsintäprosessi oli johtanut oppilaat kosketuksiin myös erilaisten henkisten kohtaamispaikkojen kanssa. Kohtaamispaikkoja olivat New Age –henkisyyden piiriin kuuluvat tapahtumat, joiden kirjo on värikäs ja laaja. Kuten Mikkonen (2001, 185-186) toteaa, vaikka New Age –liikkeellä ei ole varsinaista keskusorganisaatiota, niin sen piirissä on erilaisia keskuksia, joissa harjoitetaan uushenkisyydelle tyypillistä toimintaa, kuten terapioita, mietiskelyä jne. Keskusten lisäksi tärkeänä tiedon välittäjänä toimivat lehdet, kirjakaupat ja messut. Oppilaat kertoivat käyneensä erilaisissa meditaatioissa, joogassa, meediatilaisuuksissa; sekä luennoilla ja kursseilla mitä moninaisimmista aiheista kuten enkeleistä, ufoista, delfiineistä, luonnonhengistä, henkioppaista, edellisistä elämistä, vaihtoehtoterapioista ja niin edelleen. Osa tilaisuuksista oli julkisia ja osa puolestaan pienemmän sisäpiirin tapaamisia. Oppilaiden teemana oli oppiminen ja muutamat oppilaista kertoivat myös opintopiireistä, joissa oli mahdollista opiskella yhdessä toisten samanhenkisten ihmisten kanssa vaikkapa sen kaltaisia salaperäisiä henkisen tiedon alueita kuin teosofiaa, ufotietoutta tai professori J. Hurtakin Enokin tiedonkirjan 64-avainta.

Kari toteaa, että yliluonnollisen tiedon hankintatilanteessa on kokijoiden mukaan joskus läsnä yliluonnollisia elementtejä ja joissakin tapauksissa informaatio tulee yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen kautta (Kari, 2001, 209). Tiedon etsintään saattoi liittyä mystinen johdatuksen tunne, mikä oli oppilaalle yleensä yksi tärkeä tekijä muutoksen etenemisessä, jota eräs kokija kuvaa seuraavasti:

”Menin planetaariomeditaatioiltaan. Siellä sitten tapahtui jotain. Siellä oli kurssi-ilmoitus pöydällä ja mulle tuli tunne että mun on pakko mennä sinne, vaikka en oikein tiennyt edes mikä kurssi se on. Silloin mä tiesin että mä olin tullut kotiin. Sama tunne. Se tieto onkin kaikki mulla itsellä. Mä en halunnut enää tulla kotiin, lähtee perheeni luo. Sitten yksi naapuri sanoi, ettei tuntenut mua sen jälkeen ja ääni oli muuttunut.” (Aila)

Tilaisuudet, joista oppilaat etsivät tietoa toimivat myös yliluonnollisen kokemuksen kokeneiden tai niistä kiinnostuneiden ihmisten kohtaamispaikkoina. Niistä oppilaat olivat löytäneet samanhenkisiä ihmisiä joiden kanssa saattoi keskustella yliluonnollisista asioista ja kokemuksista kohtalaisen vapaasti. Cortazzi toteaa, että narratiivi voi olla ikkuna yksittäisen kertojan mieleen, mutta tietyn kertojajoukon kohdalla se voi olla myös ikkuna heidän kulttuuriinsa (Cortazzi, 1993, 1-2). Kohtaamispaikkoja voi tarkastella myös alakulttuurin näkökulmasta; tilaisuuksina joissa samanlaisia kiinnostuksen kohteita ja mahdollisesti samankaltaisen elämäntavan omaavat ihmiset tapaavat ja toimivat. Kohtaamispaikoissa käymisen aktiivisuus ja niiden tärkeys haastatteluhetkellä vaihteli jonkin verran eri kokijoiden tarinoissa. Kaikki oppilaat eivät käyneet kohtaamispaikoissa, koska eivät enää kokeneet sitä tarpeelliseksi. He kertoivat omaavansa samanhenkisen ystäväpiirin ja muutama oli löytänyt myös henkisiä asioita harrastavan elämänkumppanin. Osa oppilaista oli myös siirtynyt tiedon etsijästä tiedon tuottajaksi, pitäen itse luentoja ja kursseja henkisestä aihepiiristä.

Elämänkoulu

Jaetun kulttuurin keskellä tietyt viittaukset näyttävät yksinkertaistetuilta tai itsestään selviltä kulttuurin jäsenille. Kulttuurin ulkopuolisille ne voivat olla yllättäviä tai eksoottisia (Cortazzi, 1993, 59). Jotta voisi ymmärtää oppilaan tarinaa ja siinä ilmeneviä varsinkin yhtäkkiä epäsovinnaisilta ja valtakulttuurille vastakkaisilta vaikuttavia merkityksiä, täytyy ymmärtää myös tarinan laajempaa viitekehystä, sen ontologista kontekstia. Oppilaiden tarinoiden taustalta laajempana ideologisena tai kulttuurisena mallitarinana kuului New Age -liikkeestä ajatuksia ammentavan elämänmuutostarinan ääni.

Oppilaiden tarinoissa elämä nähtiin suurena elämänkouluna, jonka oppiläksyjä jokin korkeampi voima rakastavasti ja erehtymättömän oikeudenmukaisesti ohjailee. Oppilaan elämänkoulussa kaikilla kokemuksilla oli ”oppiläksy” tarjottavana ihmisenä kasvamiseen ja kaikilla asioilla oli oma merkityksensä, vaikka se ei välttämättä aina heti kokijalle auennutkaan. Kokija alkoi vähitellen ymmärtää elämän arvokkuuden ja mielekkyyden pienimmissäkin asioissa ja hän halusi yrittää elää elämäänsä korkeiden eettisten ideaalien mukaisesti. Kokemus oli tuonut uuden merkityksen

elämään; jokainen hetki oli arvokas tilaisuus oppia uutta ja luoda positiivista nostetta tulevaisuutta ajatellen. Mikkosen (2001, 183) mukaan yksi New Age –ajattelun keskeinen teema on ajatus ”henkisestä evoluutiosta”. Useimmilla oppilailla olikin sen mukainen näkemys, että yliluonnollinen kokemus oli luonnollinen kokemus, joka tuli ajankohtaiseksi ihmisen elämässä siinä vaiheessa, kun tämän kehitys oli edennyt tarpeeksi pitkälle materialistisen elämän tiellä ja ihminen oli tarpeeksi kehittynyt vastaanottaakseen yliluonnollisen kokemuksen sekä sitä kautta tietoisuuden korkeammista tasoista. Henkiseen evoluutio-ajatukseen liittyi myös jälleensyntymisoppi, jonka mukaan ihminen kehittyy monien elämien kautta siten, että evoluutio etenee jonkinlaisena sielullisena kypsymisenä. Näin ollen oppilaiden tarinoissa yliluonnollisten kokemusten kokijoiden - eli myös oppilaiden itsensä - nähtiin olevan myös jonkinlaisia uuden ajan evoluution ”edelläkävijöitä”, ”valittuja” tai ”vanhoja sieluja”:

”No ihminen kehittyy koko ajan henkisesti, kukin omassa tahdissaan sen mukaan kuinka monta elämää on takana. Tähän mä uskon. Ja mä oon suht koht kehittynyt, aika paljon, aika vanha sielu koska tämmöisiä tulee. Ja sitten tässä elämässähän kehitytään koko ajan lisää. Tavallaan uskon tähän niin sanottuun valaistumiseen, mutta siihen on vielä pitkä matka.” (Outi)

Mikkonen toteaa, että New Age –ajattelun mukaan ihminen voi tietoisesti alkaa toimia kehityksen päämäärän hyväksi – kun hän *tiedostaa* henkisen kehityksensä asteen (Mikkonen, 2001, 183). Oppilaiden tarinoissa avain kehityksen ja elämänkoulun tiedostamiseen vaikutti olleen nimenomaan yliluonnolliseksi tulkittu kokemus, koska se oli ”herättänyt” oppilaan huomaamaan henkisiä ulottuvuuksia. Vaikka oppilaiden tarinoissa nousi vahvasti esille holistinen tai panteistinen ajatus siitä, että maailmankaikkeus on viimekädessä yksi kokonaisuus, jossa kaikella on yhteys, niin toisaalta tarinoissa korostui vahvasti myös yksilöllisyys; jokainen oppilas kulki omaa yksilöllistä kehityspolkuun. Mikkosen (2001, 183-184) mukaan New Age –ajattelussa keskeistä on juuri yksilöllisyys ja yksilön oma valinnanmahdollisuus korostuu: se mikä tuntuu hyvältä on oikea kullekin ihmiselle. Yksi New Age –henkisyiden keskeinen erityispiirre on myös henkisyiden psykologisoituminen; usko siihen että ihmisen omat ajatukset vaikuttavat vahvasti siihen, miten hänen elämänsä muovautuu ja suuntautuu. Psykologisoitumiseen kuuluu myönteisen ajattelun ja itsetutkiskelun korostaminen sekä pyrkimys saada yhteys jumaluuteen tai pyhyyteen oman itsen kautta.

Elämäntouluun oppimialueita

Oppilaiden tarinoiden elämäntoulu muistutti huomattavasti Millerin ja C'deBacan kuvaamaa mystistä elämäntouluuta (*Quantum Change*). Miller ja C'deBaca kuvasivat muutoksen vaikuttaneen erityisesti kokijoiden tunteiden, arvojen, käytöksen, ihmissuhteiden ja henkisyyden alueilla. (Miller & C'deBaca, 2001, 127-128.)

Tunteet

Vaikka yllättävä yliluonnollinen kokemus aktuaalisella kokemishetkellä oli saattanut aiheuttaa kokijalleen säikähtämisen ja pelkoa, niin myöhemmin tarkasteltuna myös kokemishetken pelko nähtiin vain oman, kokemuksen hetkisen suppeamman persoonan reaktiona. Oppilaat kertoivat yliluonnollisen kokemuksen ja sitä seuranneen muutosprosessin poistaneen heidän elämäntouluistaan pelkoa ja muita negatiivisia tunteita. Tilalle oli tullut rauha, luottamus ja tunne siitä, että kaikella on oma tarkoituksensa ja että heistä pidetään huolta. Kokijat korostivat positiivisten tunteiden merkitystä voimavarana elämäntouluissaan.

”(Kokemuksen jälkeen) Musta on tullut rauhallisempi ja luotan elämään. Aikaisemmin huolehdin kauheasti etukäteen ja murehdin jälkikäteenkin. Se on muuttunut. Se mikä on tapahtunut on tapahtunut ja sitä on turha surra. Pääsee helpommalla kun menee eteenpäin elämäntouluissa eikä märehdi pahoja asioita. Mikään ei ole sattumaa vaan kaikesta pitäisi jotain oppia. Me ollaan itse valittu oma elämäntoulu, kukin omansa, koen näin. Vaikka niitä aikaisemmin kapinoinkin eikä pitänyt luonnollisina asioina.” (Mirjami)

Myös Millerin ja C'deBacan aineistossa mystinen elämäntouluuskokemus vaikutti vahvasti tunteisiin paitsi tapahtumahetkellä niin sen jälkeen. Tunteet muuttuivat vähitellen aikaisemmin negatiivisista positiivisempiin. Kokijat kertoivat kasvaneesta toivon, turvallisuuden ja sisäisen voiman tunteesta. Mystiselle tai yliluonnolliselle kokemukselle oli ominaista nimenomaan rauhan kokeminen. (Emt, 2001, 128-130.)

Arvot

Oppilaiden tarinoissa elämäntouluun yhtenä tärkeänä opetuksena nähtiin se, että elämäntoulu opetti arvostamaan ihmisyyttä uudella tavalla ja luopumaan liiallisesta materialistisesta kilvoittelusta. Raha nähtiin sinänsä tärkeänä välineenä elämäntouluissa, mutta se ei saanut olla oppilaan elämäntouluun

päämäärä. Materialistisista asioista luopumisen palkintona oppilas koki saavansa tilalle kasvavaa ”henkistä rikkautta” ja sisäistä onnellisuutta.

”Kyllä se (yliluonnollinen kokemus ja sitä seurannut muutosprosessi) muutti kaiken itse asiassa. Arvomaailma muuttui. Sitten mä niin kun rupesin aidosti hakeen ihmisyyttä ja ihmisenä olemista. Nimitin sitä ihmisenä olemisen ongelmaksi. Mutta en mä ole vielä päässyt vastaukseen että mikä se loppuviimeksi on. Ja miksi joku ihminen on jotain ja joku toinen jotain muuta. Helpotus tuli et pystyy aamulla ajatteleen kun herää et hienoa kun mä oon taas herännyt ja sitten katsoon mitä se päivä tuo tullessaan. Et tämäkin päivä on muuttunut ihan erilaiseksi kuin mitä mä illalla luulin, mitä almanakassa lukee.” (Roosa)

Miller ja C’deBaca (2001, 130-131) tekivät oman aineistonsa kokijoille laajan arvokyselyn, jonka mukaan kokijoiden ydinarvot olivat muuttuneet ja selkiintyneet. Joissakin tapauksissa arvot kääntyivät suorastaan pääläelleen kokijoiden aikaisempaan elämään verrattuna. Suurin muutos oli siinä, että henkisydestä tuli kokijoille erittäin tärkeä ja rahan arvostaminen väheni.

Käytös

Henkisydestä tuli oppilaille kasvavassa määrin kokonaisvaltainen elämäntapa. Suurin osa oppilaista havaitsi jossakin vaiheessa, että he eivät halua tai kykene pitämään osaa elämästään uuden maailmankatsomuksensa ulkopuolella ja henkisyden sävyttämät toimintatavat levisivät vähitellen oppilaiden elämän lähes kaikille osa-alueille.

” Ja sit nää erilaiset sisäiset kokemukset, mitä on, niin ehkä ne on sitten... olleet myös sitä että ne on vieneet tätä mun... sanotaan henkistä kehitystä eteenpäin. Paljon. Että sitten rupee löytymään sellaisia arvoja, joita ei löydy tästä maailmasta mikä meillä on tässä tämä materiaalinen maailma. Eli se kaipaus niihin on suuri. Ei materiaaliseen, vaan siihen henkiseen... rikkauteen. Se on se... voisin sanoa, että mä oon jatkuvassa semmoisessa voimakkaassa... evoluutiossa ehkä? Oman sisäisen tilani suhteen.” (Ellen)

Muutokseen liittyi uuden tiedon myötä ”eettinen herääminen”, jonka vaikutuksia kerrottiin heijastuvan niin ihmissuhteisiin, työhön kuin muuhun kokijan elämään. Eettiseen heräämiseen liittyi ihanteellinen toive siitä, että maailma olisi edes hiukan parempi paikka kun kokija tekisi sen eteen oman panoksensa. Monella oppilaalla oli halu tai kokemus sisäisestä velvollisuudesta pyrkiä auttamaan toisia ihmisiä, eläimiä ja luonnonympäristöä. Osa mainitsikin tekevänsä jotakin

vapaaehtoistyötä, kuten vaihtoehtohoitojen antamista toisille ihmisille ja vaikkapa eläimille. Tai harrastavansa roskien keräämistä luonnosta. Useat oppilaat kertoivat jatkuvasti meditoivansa ja rukoilevansa toisten ihmisten, luonnon ja maailmanrauhan hyvinvoinnin puolesta.

”Se (yliluonnollinen kokemus) on antanut mulle kovasti uutta tietoa ja laajentanut mua. Tuo hyvää mieltä kun voi vaikka ihan outojakin ihmisiä auttaa. Se on antanut elämään sisältöä aika lailla. Se on tavallaan elämäntapa nyt jo. Olen käynyt sairaaloissakin ihmisiä auttamassa ja ihmiset on soittaneet ja pyytäneet apua. Kaukoparannusta, siinä ei paikka vaikuta. Tulokset on olleet hyviä.”
(Mirjami)

Oppilaat olivat käyneet varsin ahkerasti vaihtoehtohoidoista kertovilla luennoilla, kursseilla ja myös kokeilleet itse hoitoja. Muutama kertoi kokeneensa vaikean sairauden, josta oli parantanut itsensä vaihtoehtoterapioiden ja positiivisen ajattelun avulla. Omasta terveydestä huolehtiminen alettiin tiedostaa uudella tavalla tärkeäksi, oppilaat kertoivat muuttaneensa elämäntapojaan terveellisempään suuntaan, jotkut kertoivat ryhtyneensä eettisistä syistä kasvissyöjiksi.

” Ei halua tappaa eläimiä, ei halua syödä niitä ja tulee niin kuin tällaisia muita arvoja, alkaa ottaa toisia huomioon ja alkaa ajattelemaan et meidän pitää tosiaan vähän tätä palloa säästää ja tommosiin asioihin kiinnittää huomiota, että nämä ei ole meidän, vaikka nämä on nyt meidän hallussa taikka jonkun omistuksessa. Se ei saisi sitä tuhota, vaan pitäisi aina niin kuin miettiä että siitä jää vielä tuleville sukupolville jotain.” (Markus)

Yhdellä oppilaalla oli ollut taustallaan päihderiippuvuus, josta hän kertoi muutosprosessin myötä kuntoutuneensa. Muut oppilaat kertoivat ”rauhottuneensa” ja viettävänsä vapaa-aikaansa mieluummin kotona tai luonnossa kuin kapakan humussa. Eettisen heräämisen yksi ominaispiirre oli se, ettei se herättänyt kokijassaan ylemmydentuntoa, vaan pikemminkin nöyryyttä, kun kokija herkistyi näkemään parannettavia asioita elintavoissaan ja luonteessaan.

”Se (kokemus ja sitä seurannut muutosprosessi) opetti mulle nöyryyttä ja että kaikki ei ole omassa vallassa kuitenkaan. Kaikki ei ole pelkästään mun oman tahtoni tai itsekkään tavoitteen... kaikki ei pyöri mun ympärillä vaan kaikki vaikuttaa toisiinsa. Mun elämän laatu muuttui huomattavasti paremmaksi vaikka (taloudellinen) taso laski.” (Roosa)

Samansuuntainen ”eettinen herääminen” ja käyttäytymisen muutos esiintyy myös Millerin ja C’deBacan (2001, 132-133) aineistossa, jossa kokijoilla tapahtui ”heräämistä” eri elämänalueilla.

Kokijat kertoivat alkaneensa huolehtia itsestään uudella tavalla ja miettivänsä elämäntapojensa terveellisyyttä. Niillä joilla oli ollut aikaisemmin esimerkiksi päihderiippuvuus, tapahtui riippuvuuksista irtautumista. Myös kokijoiden tapa käyttää aikaansa muuttui; he alkoivat käyttää enemmän aikaa henkisyteen ja itsensä kehittämiseen liittyviin asioihin. Monet alkoivat meditoida ja rukoilla, jotkut alkoivat tehdä vapaaehtoistyötä.

Ihmissuhteet

Joidenkin oppilaiden kohdalla heidän lähipiirinsä ymmärsi kokijan maailmankuvan muutosta ja seurasi enemmän tai vähemmän halukkaasti muutoksen mukana. Osalla oppilaista lähipiiri kuitenkin muuttui, joskus varsin perustavanlaatuisesti. Monet ”kasvoivat ulos” vanhoista ystävyys- tai sukulaisuussuhteistaan ja muutamat erosivat puolisoistaan. Uusien harrastusten myötä oppilaat olivat löytäneet uusia tuttavuuksia ja ”sukulaissieluja”, joista oli saattanut tulla läheisiä ystäviä.

”Mun kaikki ystävät vaihtui ja perhetuttavat vaihtui (...) Sitten mun ammatti muuttui ja kaikki. Ja se oli kyllä tosi hyvä. Olen kyllä jälkeenpäin puhtaasti sitä mieltä.” (Roosa)

Miller ja C’deBaca (2001, 133-136) huomioivat oman aineistonsa kohdalla, että mystinen elämänmuutos ei huonontanut kokijoiden ihmissuhteita, mutta joissakin tapauksissa aikaisemmat, erityisesti negatiivisiksi koetut ihmissuhteet loppuivat kuin omalla painollaan. Kokijoissa heräsi myös halua päästä eroon pinnallisista ihmissuhteista ja löytää jotakin syvällisempää yhteyttä toisiin. Varsin useilla kokijoilla oli taustallaan ongelmalliset perhesuhteet. Kokijat alkoivat tuntea myös uudenlaista myötätuntoa ja luottamusta toisia ihmisiä kohtaan ajatellessaan, että kaikki ihmiset ovat viime kädessä saman ykseyden osia.

Henkisyys

Oppilaat puhuivat yhteydestä ja ykseydestä universumin kanssa ja tarinoissa oli jonkin verran myös uskonnollista sävyä. Kokijat kertoivat luottavansa siihen, että ”elämäkoulua” ohjaava ja kaikesta huolehtiva Korkein voima tai Jumala huolehtisi myös heistä. Henkisyiden merkitys kasvoi ja läpäisi vähitellen kokijansa elämänalueita aina laajemmin. Elämäkoulun filosofian myötä myös kokijoiden arkielämä koitoksineen nähtiin pohjimmiltaan syvästi henkisenä. Yliluonnollisten kokemusten puolestaan nähtiin kuuluvan elämään ja henkisyteen luonnollisena osa-alueena.

”Ja tietyllä tavalla se (yliluonnollinen kokemus) valaisee niin kuin erilaista, uudenlaista tarkoitusta tai merkitystä ja joka hetki mä pääsen niin kuin syvemmälle itseen. Se on yksi askelma tässä... portaikossa kävellä tai nousta johonkin. Johonkin, joka oikeestaan on jo tässä olemassa.” (Anssi)

Muutamat kokijat kertoivat käyvänsä mielellään kirkossa ja sen ilmapiirissä silloin tällöin, mutta pääsääntöisesti oma sisäinen suhde henkisyteen oli oppilaille huomattavasti tärkeämpi ja läheisempi kuin organisoituneen uskonnon muodot. Suuri osa oppilaista kyseenalaisti institutionalisoituneen uskonnon muodot liian ulkokultaisina, jäykkänä ja poliittisina, jotta ne voisivat vastata elävän henkisyden vaatimuksia. Oppilaat uskoivat kuitenkin vakaasti Jumalaan tai Korkeimpaan voimaan ja he esittivät näkemyksiä joiden mukaan jokaisen uskonnon alkuperäinen sanoma oli yksinkertainen sekä pohjimmiltaan samankaltainen: rauha, rakkaus ja oikeudenmukaisuus.

”Mun mielestä kaikille kuuluu taloudellisesti tasa-arvo, ihmisten pitäisi kehittyä. En ole uskovainen, enkä ole ollutkaan, olen eronnut kirkosta en kuulu mihinkään. Mutta siitä huolimatta ajattelen että Jeesus aikoinaan opetti sitä oikeaa oppia, mutta uskonnot ovat poikenneet kauaksi siitä opista. Rakkauden opista, että ihmisen pitäisi kunnioittaa toista ihmistä eikä pitäisi puuttua toisen ihmisen elämään muuta kuin auttaen. Mutta että kaikille kuuluisi hyvinvointi. Ajattelen että niiden ihmisten velvollisuus jotka voisivat tehdä jotakin niin heidän velvollisuutensa olisi tehdä kaikkien hyvinvoinnin eteen, eikä vaan niiden hyvinvoinnin eteen jotka jo muutenkin voivat hyvin. Tai luulevat voivansa, he eivät todellakaan voi hyvin, oikea hyvinvointi tulee siitä että näkee että myös lähimmäisen asiat on hyvin.” (Paula)

Millerin ja C’deBacan mystisen elämänmuutoksen kokijoilla henkisyys tuli tärkeämmäksi ja henkilökohtaisemmaksi kuin mitä se oli ollut aikaisemmin. Monet kokivat, että oma mystinen kokemus oli luonut kokijalle uuden, sisäisen yhteyden henkisyteen tai vahvistanut aikaisempaa yhteyttä. Joillakin kokijoilla henkisyys kytkeytyi myös organisoituun uskontoon, he olivat jonkun kirkon tai uskonnollisen yhteisön jäseniä. Miller ja C’deBaca luonnehtivat kokijoiden henkisyttä sisäisesti elämyksellisenä, ikään kuin linssinä, jonka läpi kokijat alkoivat tarkastella vähitellen koko elämää. (Emt, 2001, 136-138.)

Yhteys henkimaailmaan ja itsensä toteuttaminen

Vaikka myös suurimmalla osalla aineiston muiden tarinatyyppeiden kokijoista oli ollut useampi kuin yksi yliluonnolliseksi tulkittu kokemus, niin selkeästi aktiivisin kokijaryhmä olivat juuri oppilaat.

Oppilailla oli pienempiä, yliluonnolliseksi miellettyjä kokemuksia jopa päivittäin. Jatkuvat kokemukset eivät olleet dramaattisia, vaan enemmänkin sisäisen oivalluksen tyyppisiä intuitiivisia välähdyksiä, joiden kuvattiin olevan jonkinlainen laajennus luonnolliseen kokemusmaailmaan. Voisikin ajatella, että kokijalle oli virittynyt uudenlainen, yliluonnollinen tulkintakonteksti, joka toi uuden ulottuvuuden omien kokemusten ja tuntemusten tulkintaan. Seuraavan otteen kokija kuvailee päivittäistä yhteyttään yliluonnolliseen:

” Kyl mä varmaan jokapäiväisessä elämässäni keskustelen enkelien kanssa ja näin poispäin. Ei mulle kukaan puhu mitään, mutta tulee vain sellaisia asioita mieleen, jotka on sitten... kun mä kysyn jotain, niin saattaa tulla joku vastaus tavallaan. Kyllähän se tietysti on päivittäistä tavallaan. Kuitenkin se, että nämä mun ilmiöni on enemmän sellaisia, että mä en osaa oikeastaan mieltää niitä miksikään ilmiöksi vaan ne on osa tätä jokapäiväistä elämää.” (Ellen)

Jotkut oppilaat puhuivat ”kanavan” tai ”yhteyden” avautumisesta henkimaailmaan. Muutamat oppilaat kertoivat saaneensa henkimaailmasta ”lahjoja” kuten selvänäköisyyden tai parantamisen kyvyn. Pääsääntöisesti oppilaat olivat hyvin kiitollisia yliluonnollisesta kokemuksestaan ja uskoivat saaneensa yliluonnollisen kokemuksen kautta tilaisuuden nopeuttaa oppimistaan sekä oivaltaa elämän salattuja syvyyksiä tavoilla jotka vain materialistisen tason kokemusten kautta eivät olisi olleet mahdollisia. Seuraavassa otteessa kokija kuvailee jonkin verran ufokokemuksen jälkeen ilmaantunutta selvänäkökykyään:

”No, niin kuin mä nyt kerroin niin tämä (selvänäkökyky) alkoi lisääntyyn silloin talvella ja kun mä näin sen näyn. Sitten alkoi tulla selvänäköä. (...) Sitten tuli se, että nää kädet alkoi, sanotaan parantaan ja hoitaan.” (Tara)

Muutamalla oppilaalla yliluonnollinen kokemus johti taiteellisen luovuuden puhkeamisen aivan uusilla musiikin, tanssin, teatterin, maalauksen, tai luovan suunnittelun osa-alueilla. Eräs kokija kuvailee yliluonnollisen kokemuksen kautta yllättäen puhjennutta musikaalisuuttaan:

”Pitkäperjantaina -99 istuin sohvalla ja luin niitä (runoja) kun yhtäkkiä alkoi ensimmäinen runo soimaan, siihen tuli sävelmä. Se oli oikeestaan juuri sitä mitä olen odottanut elämältäni. Keksin että laulan sen kasetille kun en osaa nuotteja. Sinä päivänä syntyi sävelmä viiteen runoon. Loppujen lopuksi niistä syntyi 50 sävelmää ja nyt mulla on kaiken kaikkiaan 70, omat päälle. Omissa biiseissä joudun nousemaan ja laulamaan ja myös sanat tulee heti selkeinä. Mitään ei voi muuttaa, ne on valmiita. Siitä asti sitten viisikymppisenä minä aloin esiintymään. Käyn esiintymässä ja

laulan niitä ilman säestäjää ja mikrofonia ja lausun myös. Tämä on se mun valtava.. mistä tuli suuri muutos.” (Sylvia)

Yhteenvedona voisikin todeta, että muutos näytti jäsentyvän ja saavan kussakin tarinassa yksilöllisen ilmaisunsa kunkin kokijan tärkeäksi kokemien asioiden kautta. Monet kokijat kuvasivat uskaltavansa ja kykenevänsä muutoksen myötä ”henkimaailman tukemana” tekemään juuri niitä asioita joita he itse sisimmässään kokivat tärkeiksi, sen sijaan että pyrkisivät miellyttämään ympäristöään tai elämään sovinnainten kaavojen mukaisesti. Miller ja C’deBaca toteavat että yksi tapa tulkita mystistä elämänmuutosta on nähdä se osana ihmisenä kypsymistä ja itseksi tulemisen prosessia. (Miller & C’deBaca, 2001, 166-167.) Humanistisen psykologian yksi avainkäsite on ”itseksi tulemisen prosessi”, jossa ihminen löytää oman sisäisen potentiaalinsa ja alkaa tulla ”omaksi itsekseen” eli siksi miksi hänet on tarkoitettu tulemaan. Taustalla on ajatus siitä, että ihmisen persoona ei suinkaan ole ”tyhjä paperi”, vaan että jokaisella ihmisellä on oma ainutlaatuinen luontonsa uinuvana siemenenä, joka pääsee sille suotuisissa olosuhteissa kehittymään täyteen kukkeuteensa. On mahdollista, että mystisen elämänmuutoksen kohdalla ihminen saa tilaisuuden edetä ”pikakelauksella” itseoivalluksessa kohti aidompaa minuutta. (Emt, 2001, 139-140).

Oman elämäntehtävän etsiminen

Ajatus elämänkoulusta oli herättänyt ajatuksia siitä, että koska kaikella on suuren kokonaisuuden kannalta oma tarkoituksensa, niin myös jokaisella ihmisellä oma elämäntehtävänsä. Oppilaiden tarinoiden yksi keskeinen teema olikin oman, ”todellisen” elämäntehtävän etsiminen. Monessa tarinassa oman elämäntehtävän uskottiin olevan jotakin henkisyteen liittyvää työtä tai toimintaa. Yliluonnolliseksi tulkittua kokemusta seurannut muutosprosessi oli ohjannut yllättävän monta kokijaa uuden alan pariin. Itse asiassa puolet oppilaista kertoi tekevänsä jotakin henkisyteen liittyvää työtä; suurin osa osittaisena, mutta muutamat myös päätoimisena elinkeinonaan. Muutamat oppilaat kertoivat tehneensä huomattavan ammatillisen täyskäännöksen ja jättäneensä taloudellisesti turvatuun työn esimerkiksi bisnesmaailmassa voidakseen tehdä henkisyteen liittyvää työtä. Oppilaat toimivat vaihtoehtoparantajina, luennoitsijoina, kurssittajina, meedioina, selvänäkijöinä ja astrologeina. Jotkut tekivät myös taidetta henkisestä viitekehyksestä käsin. Myös jotkut Millerin ja C’deBacan aineiston kokijat löysivät mystisen elämänmuutoksen myötä itselleen aivan uuden ammatin ja elämänuran, joiden kautta he kokivat voivansa paremmin toteuttaa *todellista* itseään (Miller & C’deBaca, 2001, 139-140).

Muutammat henkisiä asioita aktiivisesti harrastavat oppilaat ilmaisivat toivovansa, että voisivat joskus tulevaisuudessa toteuttaa henkistä elämäntapaansa myös leipätyönään. Muutama oppilas kertoi alkaneensa kaikessa hiljaisuudessa soveltaa henkistä näkökulmaansa ”maalliseen” työhönsä ja ajattelevansa maallista työtään henkisenä harjoituksena. Joukossa oli kuitenkin myös joitakin sellaisia aktiivisia oppilaita, jotka tekivät paljon vaihtoehtoista työtä, mutta kertoivat omaavansa selkeän periaatteen jonka mukaan he eivät voisi tehdä henkisyteen liittyviä asioita elinkeinonaan. He kokivat etteivät ”saaneet” käyttää henkisiä kykyjä ja taitoja rahaa vastaan tai hyötyä tavoitellen, vaan ainoastaan pyyteettömästi.

Vastukset polulla - muutosprosessin kipeys

Oppilaiden tarinoiden perussävy oli optimistinen ja toiveikas. Tarinat olivat myös kiehtovia ja viihdyttäviä; niissä sekoittui taitavasti fakta ja fiktio, niin arkimaailman praktinen reaalityökalu kuin transsendentin maailman ylevät spekulatiot. Tarina on kuitenkin aina yksi versio, jossa kokemukset ajan myötä ovat ehtineet järjestyä ja kiteytyä siistiksi, yhtenäiseksi tulkinnaksi. Frank toteaa, että jälkikäteen tarkasteltuna vaikeatkin elämäkokemukset yleensä pyritään näkemään seesteisinä (Frank, 1995, 117-119).

Aktuaalisen kokemushetken tunnot yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen hetkellä tai sitä seuranneen muutosprosessin kuohuissa voivat kuitenkin olla ajoittain kaukana seesteisyydestä. Mielekkään tarinan muokkaaminen epätavallisesta kokemuksesta saattaa vaatia kokijaltaan myös paljon työstämistä ja ponnistelua. Aaltosen mukaan samaa tarinaa voidaan kertoa useissa tarinoissa, mutta toisaalta yksi kertomus saattaa pitää sisällään useita tarinoita tai tarinan osasia (Aaltonen 2002, 47-48). Myös oppilaiden tarinoissa pilkahteli silloin tällöin ”soraääniä” jotka esiin nostamalla olisi voinut muotoilla hyvinkin toisennäköisen tarinan. Mezirow huomauttaa, että elämänmuutokseen liittyvät mullistukset ovat joskus varsin kivuliaita. Positiivinenkin elämänmuutos voi omata ahdistavia hetkiä ja uhata kokijan identiteetin tunnetta haastamalla kokijan pohtimaan uusiksi elämänsä perustavia oletuksia. (Mezirow, 1991, 168.) Yksi oppilaista kertoi olevansa juuri haastattelun hetkellä keskellä mullistavaa muutosprosessia. Hän kuvaili osuvasti muutosprosessin vastaan sanomatonta luonnetta ja kuohuntavaiheen tunteja, kun aikaisemmin rationaalinen minuus joutui väistymään uuden, intuitiivisemmän päähenkilön alkaessa kertoa tarinaa.

”Välillä pelottaa, välillä tuntuu mielettömän hyvältä. Järjelle täysin käsittämätön asia. Mikään älyllinen pohdinta tai kapasiteetti ei riitä, tuntee itsensä pikkulapseksi tässä ajassa. Elämä on mysteeri ja se mysteeri on ottanut kauhean voimakkaan otteen, koen niin. Tunne on, että aivan mitä tahansa voi tapahtua. Mitään ei voi sulkea pois. Elämää ei voi laittaa minkäänlaisiin raameihin, mitään suunnitelmia ei voi tai saa tehdä. Että lähtisikö opiskelemaan tai... lähtisikö hakemaan töitä tai... tai mitä. Sisältäpäin tuleva muutos on pakottanut siihen että nyt elämä stop. Minun sisimmän kautta jollain tavalla ne muutokset tulee. Että on se aikamoinen mysteeri.” (Lasse)

Myös Miller ja C’deBaca huomioivat, että mystiseen elämänmuutokseen liittyi sen hyvänsuovasta luonteesta huolimatta joskus surullisuuden elementtejä. Osa kokijoista koki, että tunteiden kontrastit voimistuivat: ilon tunteen lisäksi myös kyky tuntea emotionaalista tuskaa lisääntyi. Kokijat herkistyivät uudella tavalla huomaamaan maailman kärsimyksiä ja kokemaan myötätuntoa, mikä teki heistä tavallaan surullisempia, mutta kuitenkin viisaampia. (Miller & C’deBaca, 2001, 15-16.) Tiedostaminen voi tuoda tullessaan myös tuskaa, asioiden uudenlainen pohtiminen ja ”eettinen herääminen” mahdollisesti herkisti kokijoita havaitsemaan ympäröivän maailman sekä yhteiskunnan epäkohtia uusin silmin. Joidenkin oppilaiden tarinoissa esiintyi vierauden tunteita ja yksinäisyyttä jotka kiteytyivät muutamilla oppilailla ”muukalaisteeman” ympärille saaden yllättäviä tulkinnallisia ulottuvuuksia:

”Olin koko ikäni etsinyt tietoa, totuutta ja tiedostin sen, että oon muukalainen täällä, mä en kuulu tänne. Kaikki ei voi olla tässä. On oltava jotain tämän maapallon takana, ei se voi loppua siihen. Ajattelin jo hyvin nuorena näitä asioita.” (Aila)

”Niin kuin mä sanoin, että mä itse tiedän, että mä oon muualta tullut, vaikka tällä kertaa ihmiskehossa ja näitä on paljon täällä tällä kertaa, että mä en o mikään ihmeellinen poikkeus, vaan tällä hetkellä maassa on niin paljon näitä.” (Markus)

Joissakin tapauksissa oppilaat kokivat ikäviä sosiaalisia vastoinkäymisiä kertoessaan yliluonnolliseksi tulkitsemastaan kokemuksestaan avomielisesti aihepiiriin vihkiytymättömille kanssaihmisille:

”(...) mua on sitten haukuttu hulluks ja sun muuta. Niin sen perusteella mä oon sitten päättäny, että miksi mä näistä kertoisin kenellekään, emmä halua näistä mitään julkisuutta, enkä mitään hyötyä itselleni, että... ei oo mitään semmosta tarvettakaan...(…) Et mä en niinkun... ne on mun

henkilökohtaista elämää ja... ää mä en niinkun koe, että mitenkään haluaisin öö.. aiheuttaa kenellekään minkäänäköstä mielenjärkytystä tai mitään tämmöstä... mulla ei oo niinkun tarvetta vakuuttaa ketään näistä mun omista kokemuksista, että ne on niinkun mun henkilökohtasia, enkä mä halua ruveta niistä väittelemään. Koska ne ei kuulu kenellekään. Et ne on mun, sanotaanko että mä pidän niinkun että ne on mun tämmönen.. mun rikkautta, henkilökohtasta pääomaa. Joka on mun omaa, ja mä en halua että sitä viedään riepotteluun mihinkään.” (Milja)

Pääsääntöisesti oppilaat toivat tarinoissaan esiin sen, että he olivat tietoisia yliluonnollisten asioiden tulkinnallisuudesta sekä valtakulttuurin rationaalisesta skeptisismistä yliluonnollista aihepiiriä kohtaan ja valitsivat huolella tilanteet joissa kertoivat kokemuksistaan.

Laajan perspektiivin makronarratiivi

Gergen esittää, että narratiivin ajallinen ulottuvuus vaihtelee. Joku voi suhteuttaa asiat lyhyelle periodille tai pitkälle ajanjaksolle. Gergen käyttää termejä mikro- ja makronarratiivi kuvaamaan narratiivin ajallista ulottuvuutta. Makronarratiivit viittaavat tarinoihin, joissa tapahtumat ulottuvat laajojen ajanjaksojen taakse, kun taas mikronarratiivit koskevat lyhyen ajanjakson tapahtumia. (Gergen, 1994, 203.) Oppilaan tarina on aineiston muihin tarinatyyppeihin verrattuna laajojen suuntaviivojen makronarratiivi, joka kerrottiin koko elämänkaaren kattavana - alkaen jo lapsuudesta, syntymästä tai New Age –ideologian mukaisesti jopa ennen syntymää edellisestä elämästä.

Narratiivi tarvitsee myös päämäärän, jota kohti kertoja sitä rakentaa ja kuljettaa. Perusjuonenkulun määräytymisen kannalta erityisesti tarinan lopulla on merkitystä, koska tarina rakentuu ajassa kohti päämäärää. (Gergen, 1994, 195-196.) Gergenin mukaan onnistuneessa narratiivissa kertoja valikoi elementit ja järjestää tapahtumien jakson siten, että ne johtavat tiettyyn lopputulokseen. Tarina voi johtaa progressiivisesti positiiviseen tai regressiivisesti negatiiviseen suuntaan, riippuen siitä lähestyykö vai etäännykö päähenkilö halutusta ja arvostetusta asiain tilasta. Progressiivisesti etenevän tarinan loppu on onnellinen: päähenkilöä kohtaa voitto tai päämäärän saavuttaminen. (Gergen, 1994, 195; Gergen & Gergen, 1986, 26-27.) Oppilaan tarina kuvaa ennen kaikkea progressiivista nousuliikettä.

Entä mikä on oppilaan nousuliikkeen perimmäinen päämäärä tai mitä on hänen tavoittelemansa vuoren huipulla? Osa oppilaista jätti päämääränsä artikuloimatta ääneen, mutta jotkut oppilaat

esittivät New Age –henkisen näkemyksen jonka mukaan ihmisen evoluution lopullisena päämääränä niin lajina kuin yksilönä oli itämaisesta filosofiasta tuttu *valaistuminen* – eli mystinen kaikkietoisuuden tila. Sen arveltiin myös pohjimmiltaan olevan ihmisen todellisen olemuksen ydin, jonka oivaltaminen tai paljastaminen ei onnistunut ennen kuin ihminen kehittäisi tietoisuuttaan tarpeeksi. Seuraavan otteen kokija pohtii oppilaan määränpäättä:

”Mun elämäni on tämä henkinen tie ja mun määränpääni on – kysymys kuka minä olen? Vastaus on, että me ollaan valaistuneita henkiolentoja, meillä on vain kolme tunnetta: rakkaus, myötätunto ja ilo, jotka on todellisia. Kaikki muut on ihmisen itse keksimiä, ihmisen mielen ja egon luomia nämä asiat. Olen yrittänyt sitä ajatella, että ottaa nämä kolme asiaa ja pikkuhiljaa on saanut niitä negatiivisia juttuja pois, enkä pysty enää pahaakaan kenellekään tekemäänkään. Eikä tuomitse ketään ihmistä enää niitten tekojen tai niitten takia, et ymmärtää.” (Aila)

Vaikka valaistumista kohti ponnisteltiin, niin sen ei kuitenkaan odotettu tapahtuvan lähitulevaisuudessa, vaan se pikemminkin paikannettiin jonnekin tulevien elämien epämääräiseen hämärään. Oppilaan tarinassa progressiivinen nousukulku kerrottiin aina kokijan elämänkaaren toiseen päähän asti ja muutamissa tarinoissa laajalla aikaperspektiivillä siitä vielä eteenpäin oppilaan tuleviin elämiin. Tavallaan myös oppilaan tarina oli keskeneräinen tarina ja tulisi jäämäänkin keskeneräiseksi, koska kehityksen virratessa ja muutoksen jatkuessa mitään lopullista tai staattista yhteenvedoa muutoksen lopputuloksesta ei olisi mahdollista vetää. Huolimatta korkeasta ja kaukaisesta päämäärästään - tai juuri siitä johtuen - oppilaiden tarinat painottivat nykyhetken elämän tärkeyttä. Avain suureen päämäärään kävi vain pienten askelten kautta; kehittymistä oli mahdollista saavuttaa päivittäin - tai vaikka joka hetki - positiivisten valintojen kautta.

6.3.4 Pelastetun tarina

Pelastettujen tarinoita oli aineistoni 35 tarinasta 4 kappaletta. Pelastettujen tarinassa yliluonnolliseksi tulkittu kokemus oli johtanut rajuun muutosprosessiin, jota kuvattiin ihmeen kaltaisena parantumisena, pelastumisena ja armona. Pelastettujen tarina ammensi aineksia klassisesta uskonnollisesta kääntymystarinasta, jossa kokijan elämä muuttuu sairaasta tai muuten hajanaisesta terveeseen ja eheään. Kuten oppilaiden tarinoissa, myös pelastetuilla muutos oli ennen kaikkea kokijan sisältä käsin lähtevä maailmankuvan muutos, mutta erotuksena oli se että pelastettujen tarinoissa muutosprosessi kerrottiin nopeampana ja dramaattisempana kuin oppilaiden

tarinoissa. Yliluonnolliseksi tulkittu kokemus toimi pelastetun tarinassa hengellisenä herättäjänä, jonka jälkeen kokijalla ei ollut enää epäilyksiä siitä, etteikö Jumala tai Korkein voima olisi olemassa ja auttaisi hänen hyvissä pyrkimyksissään muuttua. Yliluonnollisen kokemuksen tulkinnat olivat pelastetuilla selkeitä; koettu näky, valo tai kosketus ei ollut mikä tahansa abstrakti valo tai kosketus, vaan kokijalle oli välittömästi selvää, että kysymys oli nimenomaan Jumalan tai Korkeimman voiman valosta ja kosketuksesta.

Pelastetun tarinan juonirakenne: Kokija elää elämää, joka näyttää kulkevan kiihtyvällä vauhdilla kohti umpikujaa tai ajelehtivan päämäärättömästi. Yhtäkkiä hän kokee yliluonnollisen kokemuksen, joka muuttaa kaiken. Yliluonnollisen kokemuksen välitön vaikutus on voimakas hyvän olon tunne, jopa ekstaattinen tila. Välittömästi kokemuksen hetkellä kokija oivaltaa, että hänelle on tapahtunut jotakin poikkeuksellisen suurta ja että jostain syystä hän on saanut Jumalan tai Korkeimman voiman armon osakseen. Kokemuksensa jälkeen kokija ei ole enää samanlainen kuin ennen kokemusta, vaan hänen tapansa kokea elämä on muuttunut ja hän näkee elämänsä uusin silmin. Kokemuksen vaikutuksesta käynnistyy nopea ja dramaattinen muutosprosessi, jonka myötä kokijan elämän suunta kääntyy uuteen nousuun ja paranemiseen aikaisemmasta vaikeasta tilanteesta.

Kääntymyksen dramaattinen jännite

Klassisessa kääntymystarinassa elämän suunta kääntyy kohti valoa vasta sitten, kun päähenkilö on lähes eksynyt harhailtuaan elämän varjoissa. Pelastettujen tarinoissa oli klassisen kääntymystarinan tapaan läsnä myyttinen valon ja pimeyden kontrasti. William James kuvaa kääntymystä prosessina, joka johtaa ”tähän asti jakaantuneen, tietoisesti väärässä olevan, alemmuudentuntoisen ja onnettoman minuuden ehjäksi, tietoisesti aidoksi, paremmaksi, onnelliseksi minuudeksi seurauksena hänen lujemmasta otteestaan uskonnollisiin realiteetteihin” (James, 1981, 147.) Muutoksen kuvaaminen ”parantumisena” tai ”pelastumisena” kuvaa tervehtymistä aikaisemmasta huonosta tai sairaasta tilasta. Jotta voi parantua, on ensin oltava sairas. Armoa ja anteeksiantoa edeltää kokijan lankeaminen synnin kutsuun ja maallisen elämän vetovoimaan. Pelastettujen tarinoissa yliluonnolliseksi tulkittu kokemus käynnisti elämänmuutoksen maallisen pimeyden hetkellä; yksi kokija oli kokemuksen sattuessa tiukasti huumekierteessä, toinen oli saanut vakavan sairautensa kanssa enää muutaman päivän elinaikaa. Kahdessa muussa tarinassa kokijan elämä ajelehti tai oli tyhjempi ja pimeämpi kuin mitä se oli kokemuksen jälkeen.

”Ja mä olin kokeillut koko listan läpi klassisia huumausaineita. Ja sitten jossain 17 ja 19 ikävuoden välissä mä olin jo ihan oikea narkomaani, miinuksena se, että en käyttänyt suonensisäisesti, mutta

piriä vedin ihan huolella ja tota.. siinä vaiheessa sitten, se oli tosi rähjästä elämää ja muutenkin epäterveellistä ja... tupakoin, käytin kovia huumeita, pilven polttelu jatku tietty ja kaikkee tollasta. Tota... ja psykedeeleistä mä pidin edelleen, LSD oli mun ensirakkaus sinänsä ja tota... mä söin niitä aina mielellään... et mä olin tosi niinkun henkisesti paskana, mä söin mielialalääkkeitä ja olin hirveen masentunut ja en saanu mitään aikaseksi ja yritin vältellä kaikkia... ongelmiani päihteillä.” (Ville)

Pelastettujen tarinat olivat dramaattisia ja niissä oli läsnä paitsi totaalinen elämänmuutos, niin myös elämän ja kuoleman teemat. Kolme pelastetuista arvioi, että olisi todennäköisesti kuollut tai erittäin huonossa tilanteessa ilman yliluonnollista kokemustaan.

”Mä oisin (ilman kokemusta) kuollut tai vankilassa tai säätämässä huumeita. Mä oisin tällä hetkellä narkkaamassa tai vankilassa tai kuollut. About ne kolme vaihtoehtoa.” (Ville)

”Mä luulen, että mä olisin kuollut johonkin... sairauteen... johonkin sen takia että käyttää alkoholia taikka... yleensäkin on semmoinen rappeutunut elämäntapa. Niin se olisi johtanut mun niin kuin... kyllä mä uskon että tämä oli mulle ihan valtava onni, niin kuin mun perheelle ja mulle. Voinhan mä nytkin kuolla, jäädä auton alle taikka ihan mitä vaan voi tapahtua, saada sydärin (sydänkohtaus) tänään taikka huomenna, mutta tota... kyllä mä uskon että se mulle oli ihan valtava pelastus, koska mä olin tavallaan semmoisella... semmoisessa putkessa että... öö... se oli aika synkkä.” (Keijo)

Gergenin ja Gergenin (1986, 27) juonityypeillä arvioiden pelastettujen tarina eteni ennen kokemusta raskaasti kohti umpikujaa regressiivisenä narratiivina, jossa päähenkilö liikkui jatkuvasti pois päin suotuisasta ja tavoitellusta asiain tilasta. Yliluonnollinen kokemus oli pelastetuilla yllättävä käännekohta, jonka jälkeen tarinan juonenkulku kääntyi regressiivisestä suunnasta nopeasti jyrkän progressiiviseksi. Yliluonnollisen kokemuksen jälkeen kokijan elämän tapahtumat alkoivat linkittyä siten, että ne kohosivat hyvään ja positiiviseen suuntaan, kohti haluttua päämäärää.

Pelastetun tarinan tekee erityiseksi sen nostattamat suuret tunteet. Gergen toteaa, että kerrottujen tapahtumien kapasiteetti tuottaa tarinaan draamaa ja suuria tunteita ei riipu niin paljon tapahtumista itsestään kuin siitä, miten tapahtumat *paikantuvat* narratiivin sisällä *suhteessa toisiinsa*. Tarinan perusjuonenkulku toimii pohjana, jonka päälle monimutkaisempien muuttujien liike rakentuu. Nopea käänne huonosta hyvään on jännittävämpi kuin jatkuva tasainen nousu. Sellainen kertomus, jossa on monta jyrkkää ylä- ja alamäkeä rakentavat yleisillä standardeilla arvioituna suuren

draaman. (Gergen, 1994, 197-198.) Seuraavassa otteessa kokija kuvaa kokemusta edeltänyttä tilaansa:

”Minulla oli myrkystruuma ja sydäntulehdus yhtä aikaa ja kävin kuoleman rajalla. Olin niin huonossa kunnossa, että tohtorilla ei ollut enää toivoa... sanoi että minua ei tarvitsi enää leikata, etten elä kuin muutaman päivän.” (Kerttu)

Myös ajalliset muutokset ovat keskeisiä draaman elementtejä; tapahtumien ajallinen kiihtyminen ja juonen käännteiden jaksottuminen nopeasti kohottaa draaman tunteen huippuunsa. Sellaiset hetket, joissa draama on suurta, ovat usein niitä jotka kristallisoivat meidän identiteetin tunnettamme. (Emt, 197-198.)

Pyhyden kosketus

Jokainen tarinankertoja joutuu tekemään valintoja päättäessään mitkä elementit kuvaavat parhaiten hänen kokemuksiaan. Pelastettujen tarinoissa nousivat kohtalaisen vahvasti esille William Jamesin (1981, 278-279) kuvaaman uskonnollisen kääntymyskokemuksen teemat, esimerkiksi vaikeus kuvata aktuaalista kokemustaan sanallisesti:

”Ja nyt kun tästä on puhe, niin... niin... öh... mä olen semmosella alueella, että mä oikeen melkein tuskasta hikoilen, koska ei ole minkäänlaista sanallista ilmaisun mahdollisuutta sille asialle, että mitä siinä (kokemuksessa) niinkun oikeen tehdään selväksi.” (Olavi)

Yliluonnollinen kokemus tuli kokijalle yhtä yllättäen kuin ”salama kirrkaalta taivaalta”, muuttaen kokijan elämän suunnan. Kokemushetkellä kokemuksen voima oli vastustamaton, se valtasi ihmeellisellä tavalla kokijansa sekä langetti mukanaan ekstaasinomaisen hyvän olon tunteen ja uudenlaisen tietoisuuden kirrkauden. Seuraavassa otteessa kokija kuvailee kokemuksen ekstaattisuutta:

”Se oli ihan niin kuin polttava semmoinen niin kuin... vähän niin kuin kuuma veri menisi kaikkialla mun elimistössä ja tavallaan niin kuin semmoinen valtava lämpö nousi mun kasvoille ja sitten niin kuin luut, luut kuumotti niin kuin, ihan niin kuin luut olisi kanssa kuumat. Semmoinen niin kuin, mä uskon että se on niin kuin mitä tapahtui mulle että mä täytyin pyhällä hengellä. (...) se tosiaan että luut kuumotti ja kuuma veri meni niinkun suonissa ja valtava lämpö nousee kasvoille ja tavallaan tänne ylös ja tuli semmonen valtavan hyvä, lämmin olo ja se oli niin pitkään. (...) Oli semmoinen

olo, että sä niin kuin loistat. Semmoinen olo, sua hymyilytti koko ajan, koska sulla oli se valtava varmuus siitä että - sulla oli semmoinen tunne että maailma oli roskakasa lattialla ja siinä pieni musta piste siinä roskassa niin olen minä ja... tuolta ihan äärettömyyden laidalta Jumala, joka on tehnyt tämän kaiken, niin se oli huomannut mut ja pelastanut mut, se on valinnut mut ja... valtava... riemu ja ilo et hei mut on niin kuin sieltä napattu että wau! Että miten voi... en mä tätä mitenkään ole ansainnut, että tämä on vaan lahjana tullut, annettu niin kuin. Että wau! Wau! Teki mieli vaan olla ihan niin kuin... kyllä se vielä... että se saa mut ihan valtavan iloiseksi.” (Keijo)

Kokemusta seurasi syvä rauha ja kokijat tunsivat täytyneensä sisäisesti uudella voimalla. Yhdessä tarinassa kokija tunsi täytyneensä Pyhällä hengellä ja toisessa taas valolla. Kolmannessa tarinassa kokija täyttyi Jumalan siunauksella ja neljännessä oivalluksella Korkeimman voiman armosta. Paranemisteema ilmeni eri tarinoissa eri tavalla; yhdellä pelastetulla se oli konkreettinen fyysinen ”ihmeperantuminen” kuolemanvakavasta sairaudesta, kahdella muulla se oli yhtäkkiä herännyt halu ja myös kyky lopettaa huumeiden tai alkoholin käyttö vähitellen ilman vieroitusoireita. Neljännellä pelastetulla kokijan paraneminen oli tyhjiydentunteen ja pelkojen väistyminen sisäisen tyyneyden tieltä. Kokemuksen myötä kokijan elämän merkitykset jäsentyivät uudella tavalla ja hänen arvomaailmansa muuttui. Aikaisemmin tärkeänä pidetyt asiat yksinkertaisesti menettivät pakottavan otteensa ja kokija tuli muutosprosessin myötä kykeneväksi tekemään uudenlaisia valintoja:

”Kaikki kovat huumeet jäi, tupakointi, noi... tollaset (...) mä en oo ikinä elämässäni yksinkertaisesti mitään en oo tehnyt tai mitään en oo jättänyt pois päättämällä ja pakottamalla itseeni, aina vaan kypsynyt asioille.” (Ville)

Pelastettujen tarinoissa yliluonnollisella kokemuksella oli vastaansanomaton tiedollista auktoriteettia. Kokemuksen alkuperä ja tulkinnan kerrottiin ilmenneen kokijalle alusta alkaen selvänä, välittömänä oivalluksena. William James (1981, 278-279) kuvaa, että vaikka mystiset tilat ovat tunnetilojen kaltaisia, ne ovat myös tietämisen tiloja, joissa paljastuu totuuden syvyys tavalla, jota ei voi ymmärtää pelkästään järjen kautta. Kokemuksensa hetkellä pelastetut kokivat saaneensa välittömänä oivalluksena sellaista uutta tietoa itsestään ja maailmasta, joka oli aikaisemmin ollut heidän silmiltään salattua. Pelastetut kokivat olleensa hetken suorassa yhteydessä Jumalaan tai Jumaluuteen. Omakohtaisen yliluonnollisen kokemuksensa kautta pelastetut vakuutuivat varsin panteistiseen tapaan siitä, että transsendentti maailma tai Jumala oli olemassa, eikä tämä ollut maailman ulkopuolella, vaan ilmensi itseään viime kädessä kaiken olevaisen kautta, myös heidän itsensä kautta. Seuraavan otteen kokija kuvailee kokemuksensa mukanaan tuomaa oivallusta:

”Eli sitä voi kuvailla vaan niin että mä tajusin, että mä oon Jumala. Joka on koko oman ikänsä, eli siis koko tämän kehon eliniän, syntymästä saakka kokonaan unohtanut sen, ihan täysin... Ja huijannut koko ajan itseeni koko ikäni ajan luulemaan, että tämä on todellista tämä elämä tai että tämä, tämä on konkreettinen maailma. Luulemaan, että ei oo Jumalaa ja että aika loppuu joskus ja että maailmankaikkeus on tilapäinen tai elämä on tilapäistä. Ja... ymmärsin että tota... sitä mä en varmaan saa paremmin sanoiksi ilmaistua. (...) Mä näin oikeastaan just ennen kun mä ymmärsin olevani Jumala, kuinka kaikkien kiinteiden esineiden taustalla - ikään kuin tämän pintakuoren, jonka mä näen - sen taustalla oli kirkas valo. Kaikki oli valoo pohjimmiltaan. Ja sen päällä vaan joku verho.” (Ville)

William James (1981, 278-279) kuvaa mystisten kokemusten olevan yleensä kestoiltaan lyhytaikaisia; puolesta tunnista tuntiin. Pelastettujen tarinoissa kokemushetken kestolla ei ollut paljonkaan merkitystä. Kokemuksen syvyys antoi kokijoille tunteen yhteydestä johonkin ikuiseen. On mahdollista, että kokemusten aktuaalinen kesto olisi ollut lyhyehkö, mutta kokemuksen hetkellä ajan etenemistä ei koettu vakiona, vaan ajan kokeminen saattoi saada uusia ulottuvuuksia, mistä johtuen kokemusten ajallista kestoa oli vaikea arvioida normaalin mittapuun mukaan. Kokijat esimerkiksi kuvailivat, miten aika sai kokemushetkellä uusia ulottuvuuksia:

”Juu ja tota.. mä totesin että aikaa esimerkiksi mä en pistänyt merkille koska sillä ajalla ei ole merkitystä. Semmonen käsite, että aika niin ei sitä ole. Siis aivan kaikki mitä tällä kapasiteetilla pystyt ajattelemaan ja kuvittelemaan, niin se on läsnä. Ja siinä vaiheessa kun kysymys on tehty, niin vastaus on siinä.” (Olavi)

”Ja... tää on tosi vaikee saada tätä kokemusta sanoiksi, itse asiassa täysin mahdoton. Mutta siitä muistaakseni seuraava vaihe oli se, kun mä hukkasin täysin pointin siinä niin aika pysähtyi. Et tota, tapahtumat toisti itseään. Me oltiin pöydän ääressä, meitä oli neljä ja mikään ei liikkunut eteenpäin. Jokainen toisti samaa liikettä ja tuntu että todellisuudesta paljastu uusi taso - että aika ei ollut sellainen lineaarinen vakio, vaan se oli... sykli, mikä tiivisty äärimmäisen pieneen hetkeen. Eli siinä, missä joku maailman aikakaudet tai yksi ihmiselämä on yksi sykli tavallaan, niin sykklisessä ajattelussa se kävi äärimmäisen pieneksi - niin että aika pysähtyi.” (Ville)

Pelastetut kokivat yhtäkkiä ja omasta tahdostaan riippumatta käyneensä suunnattomien syvyyksien äärellä, joiden ymmärtäminen oli ja tulisi olemaan pitkälinen sisäinen prosessi. James (1981, 278-279) esittää, että kokija on mystisen kokemuksen hetkellä passiivisessa tilassa ja saattaa hetkellisesti myös kokea olevansa kuin jonkin Korkeamman voiman otteessa. Jamesin mukaan

näistä tiloista jää paitsi muisto, niin syvälinen merkittävyyden vaikutelma ja ne muovaavat kokijansa sisäistä elämää.

Muutoksen vakiintuminen

Niemelä (1999, 84) toteaa, että kääntymyksen ydintä voi nimittää hengelliseksi oivallukseksi tai oivallusten sarjaksi, jossa kokijan suhde ennen kaikkea itseensä muuttuu. Pelastettujen tarinoissa päähenkilön suhde itseensä muuttui huomattavasti kun kokija oli tuntenut pyhyden koskettaneen itseään. Kokemuksen myötä kokija vakuuttui siitä, että hänen elämällään oli tärkeä merkitys ja tehtävä.

”Mutta kyllä mä koen että kokemuksen tarkoitus nimenomaan oli muuttaa mun elämäni suunta ja mä koen jotenkin että mun elämälläni on joku muukin tarkoitus kun päätyä rappiolle (...) mulla on sellainen olo, mikä tuntuu jotenkin mun motivoivalta elämänvoimalta - mitä vastaan mun oma persoonani käy kamppailemaan, vähättelee sitä - mutta mulla on sellainen olo, että mulla on joku tarkoitus. Ja mä en tarkoita yleisesti - vaan mulla on sellainen olo, että mun elämälläni on joku mulle merkittävä suuri tarkoitus.” (Ville)

Niemelä kuvaa kuinka uskonnollinen kokemus saattoi merkitä siirtymää uuteen vaiheeseen elämässä ikään kuin oikotienä, ilman suurta ponnistelua ja yritystä, saaden kokijan elämässä lahjan luonteen (emt, 104). Kokemuksensa jälkeen pelastetut alkoivat tarkastella elämäänsä uudella tavalla – ikään kuin objektiivisemmin ja laajemmassa perspektiivissä kuin aikaisemmin. Kokijat eivät enää samaistuneet ongelmiinsa ja vastoinkäymisiinsä entiseen tapaan, vaan kykenivät ”kohoamaan” huoliensa yläpuolelle.

”No se muutti kun mä näin yhtäkkiä kaikkia asiat toisella tavalla. Siis en tiedä, se tuli niinkun salama taivaalta. Mulla oli semmoisia suuriakin huolia, mutta ne oli kerralla poispyyhitty kaikki. Ja... minähän niin kuin vapauduin sillain kerta kaikkiaan kaikista. Mulle tuli semmoinen uusi elämännäkemyks vallan. Mä odotin sitä kuolemaa useamman päivän... ja sitten tuli se elämäntoivo ja sillain mä aloin siitä sitten vaan paranemaan...” (Kerttu)

Kuitenkin myös pelastetuilla heräsi yliluonnolliseksi tulkittua kokemusta koskevia kysymyksiä sen mentyä ohitse. Vaikka kokemuksen sisältämä totuus tuntui kokemushetkellä täysin kirkaalta ja loogiselta, niin kokijoiden palaututtua vähitellen tavalliseen tietoisuudentilaansa he alkoivat kaivata

sekä hakea tietoa siitä, oliko muilla ihmisillä ollut vastaavia kokemuksia; miten ne olivat ilmentyneet ja millaisia niiden vaikutukset toisten kokijoiden elämässä olivat.

”Ja mä menin aivan siis sillä tavalla, niinkun sanotaan... en nyt sekasin, mut mä olin siis ymmälläni, tavattoman ymmälläni. Mä yritin sitten löytää mielestäni semmoisia ihmisiä, joitten kanssa mä olisin niinkun voinut keskustella tästä aiheesta, että mikä nyrjähdys mun pääkopassani on sattunut...” (Olavi)

Tiedon hankkimisen myötä kokemuksen tulkinnan rakentamiseen tuli jossain määrin mukaan myös sosiaalinen prosessi ja toiset ihmiset. Pelastetut kertoivat tutustuneensa erilaisiin kohtaamispaikkoihin; osa kristillisiin ja osa New Age -henkisiin. Mezirow'n (1991, 185) mukaan muutosprosessi ei ylipäänsä tapahdukaan puhtaasti sisäisenä prosessina tyhjiössä, vaan sillä on myös sosiaalisesti interaktiivinen puolensa. Sosiaalisessa prosessissa toiset ihmiset esittävät erilaisia näkökulmia ja toimivat myös eräänlaisena koeyleisönä kokijan näkemyksille. Toiset ihmiset voivat myös nopeuttaa tai jarruttaa kokijan muutosta antamalla tukea tai viemällä pohjaa kokijan näkemyksiltä. Kokijan toisilta ihmisiltä saama palaute ohjaa muutosta ja sen nopeutta. (Emt, 194.) Samanhenkisten ihmisten seurassa pelastetun tarina oletettavasti muotoutui edelleen ja kokija saattoi saada myös uudenlaista sosiaalista tukea kokemukselleen.

”Ja raamatussa sanotaan, että jos sä täytyt Pyhällä Hengellä, niin siitä on todisteena, että alkaa puhua kielillä. Ja mä tavallaan niin kuin välttelin sitä asiaa että... okei kun mä juttelin jonkun kanssa, niin se sanoi että kyllä sä puhut...” (...) ”Hän (hengellinen opettaja) sitten sanoi kun tuli jotain kielillä puhumisesta kyse, niin hän sanoi että osaathan sä puhua kielillä, kun sä oot täyttynyt Pyhällä Hengellä. Ja ne alkoi puhuun, sillä oli semmoinen kaveri mukana, ne alkoi puhuun kielillä molemmat ja se sanoi, että sä alat kans nyt puhuun. Ja mä sitten keskityin ja aloin... sieltä alkoi sitten tuleen joku itämainen kieli, se tuli vaan ja tuli vaan ja tuli vaan... ja sitten niitä alkoi niitä sanoja tuleen ja mä tiesin niin kuin ihan varmasti että se oli niin kuin joku kieli. Sitten se sanoi että no niin, nyt sä näit, kyllä sä osaat puhua kielillä, jos sä vaan haluat. Se oli jotenkin ihmeellistä, että tommonenkin siihen liittyy tavallaan...” (Keijo)

Kahdella pelastetulla oli läheiset siteet kristilliseen uskoon ja kokemus sai tulkinnan kristillisessä kontekstissa, säilyttäen kuitenkin jossain määrin panteistisen ulottuvuutensa. Kahdella muulla pelastetulla kokemusta ontologisesti selittävät tulkinnat ammentuivat New Age -liikkeen henkisyydestä, omaten kuitenkin sanastollisesti yhtäläisyyksiä perinteisen kristillisen

kääntymystarinan tyyliin. Jälkimmäisistä toisessa tarinassa kokemusta kuvattiin sulassa sovussa vuoroin itämaisperäisesti ”valaistumisena” sekä kristillisperäisesti ”uskoontulona”.

Loppuosaltaan pelastettujen tarinat lähenivät oppilaiden tarinoita. Kokijan elämälle antamat merkitykset alkoivat kokemuksen jälkeen kuin omalla painollaan rakentua uudella tavalla, minkä seuraukset heijastuivat pidemmällä aikavälillä myös kokijan ulkoiseen elämään. Maailmankuvan muutos johti pelastetuilla Millerin ja C’deBacan (2001, 128) kuvaamien mystisten elämänmuutosten tapaan monitasoisiin muutoksiin tunteiden, arvojen, käytöksen, ihmissuhteiden ja henkisyyden alueilla. Oppilaiden tapaan myös pelastetut mielsivät, että positiivinen kehitys jatkuisi edelleen nousujohteisesti ”ylemmäs” kohti korkeampaa päämäärää. Jotta positiivinen kehitys jatkuisi edelleen, oli kokijoiden kuitenkin tehtävä työtä, mikä vaati myöhemmässä vaiheessa välillä myös rankkaa sisäistä ponnistelua omien huonojen taipumusten voittamiseksi ja muutosprosessin kipeyden kohtaamista.

”Ei se sitä tarkoita etteikö sun vanhaa minää olisi siellä, ja etteikö sulla olisi se uusi minä ja vanha minä ja etteikö sun koko elämä olisi - loppuelämä ristiriitaa niiden kahden välillä. Että tavallaan, että sun täytyy valita jatkuvasti sen oikean minän kanssa eikä sen väärän minän kanssa. Sulla on kuitenkin halu tehdä sen toisen minän mukaan ja sen toisen tavallaan täytyy heiketä ja heiketä... koska et sä voi kuitenkaan sun kokemuksiasi ja sun elämäsi, ja kaikkia sun oppimia asioita - sä et voi niitä millään pyyhkiä kaikkia kerralla pois. Että se uusi tulee tilalle tavallaan. Ne kuitenkin on siellä... ja sulla on ne vanhat jutut ja siellä on sitä huonoa minää taikka huonoa, sanotaan nyt vaikka pahaksi tai miksikä sitä sanotaan sitten. Mutta se on jatkuvaa taistelua niin kuin... niitten välillä.” (Keijo)

Yliluonnollisen kokemuksen muisto toimi kokijalle voimavarana, joka auttoi pysymään valitulla tiellä ja kulkemaan kohti uutta suuntaa. Kokijat kykenivät vähitellen voittamaan aikaisemmat vaikeutensa ja kokemaan uudenlaista optimismia. Kokemuksen muisto kohotti kokijaa elävästi vaikeina hetkinä:

”Sen jälkeen kun mulle tapahtu toi (yliluonnollinen) kokemus, niin mä en oo voinu enää koskaan huijata itseäni muodostamaan sellaista elämäkatsomusta että tää ois paskaa. Vaikka mä oon ollu todella rikki joskus, siis aivan uskomattoman romuna, ja täysin voimaton - kykenemätön mielestäni huolehtiin itsestäni, aivan umpikujassa joskus - niin mulla ei koskaan enää oo ollut sellaista mahdollisuutta yrittää paeta.” (Ville)

Myös pelastettujen tarinoiden mystistä elämänmuutosta voisi tulkita Millerin ja C'deBacan (2001, 166-167) mukaisesti ”itseksi tulemisen prosessiksi”, joka on luonteeltaan jos mahdollista vielä rajumpi ja nopeampi kuin oppilailla. McAdams esittää, että kääntymysteema, jossa kokija kääntyy huonosta elämästä hyvään, toimii erityisen hyvänä alustana tuottaville projekteille. Kun katsoo omaa elämäänsä lunastusjaksoina, niin se voi tuottaa toivon siitä muutos on mahdollinen ja että kovalla työllä pääsee positiivisiin tuloksiin myös tulevaisuudessa. (McAdams, 2001, 18.) McAdamsin mukaan huonosta elämästä hyvään tapahtuva suunnanmuutos elämäntarinassa on narratiivinen strategia, jolla kertojat tekevät elämänmuutoksistaan eheitä ja järkeviä. Tällä tavalla saadaan erilaiset elementit integroitua omaan tarinaan. (ks. Singer, 2001, 225.) Kuten oppilaiden, myös pelastettujen tarinoissa yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen jälkeen virisi uusi optimismi, toivo ja usko muutokseen. Kokemus rohkaisi kokijaansa kohtaamaan rehellisemmin oman itsensä ja oman arkielämänsä ongelmat. Vaikka yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen yhtäkkiseltään voisi ajatella olevan hyvinkin kaukana arkirealiteettien maailmasta, niin pelastettujen tarinassa yliluonnollisella kokemuksella oli kuitenkin varsin käytännöllinen merkitys kokijan ”tukikeppinä” muutoksen vaikeimmilla askelilla.

6.3.5 Yhteenveto eri tarinatyyppien pääteemoista

Varsinaisia elämänmuutostarinoita aineistossani olivat siis oppilaan ja pelastetun tarinat. Silminnäkijän tarinassa yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen vaikutus oli lievin, kokemus ei varsinaisesti muuttanut mitään ja pelastetun tarinassa vaikutus oli voimakkain, kun kokijan koko elämä muuttui nopeana hypähdyksenä. Etsijän ja oppilaan tarinat sijoittuvat näiden kahden ääripään välille siten, että etsijän tarinassa muutosprosessi saattoi olla joillakin kokijoilla mahdollisesti hienovaraisesti käynnistymässä ja oppilaan tarinassa muutos oli selkeä, joskin se eteni asteittaisena kehitysprosessina.

Taulukko 1. Yliluonnollisen kokemuksen vaikutus eri tarinatyypeissä

ei varsinaista elämänmuutosta	<p><i>Silminnäkijän tarina 7 kpl</i> kysymysten herääminen muutosmahdollisuuden kieltäminen</p>	<p><i>Etsijän tarina 6 kpl</i> tiedon etsintä, sisäinen avartuminen, muutosmahdollisuuden tiedostaminen ja hyväksyminen</p>
selkeä elämänmuutos	<p><i>Oppilaan tarina 18 kpl</i> oppiminen, kehitys vaiheittainen elämänmuutos</p>	<p><i>Pelastetun tarina 4 kpl</i> parantuminen, pelastus voimakas elämänmuutos</p>

1) *Silminnäkijän* tarinassa yliluonnolliseksi tulkittu kokemus vaikutti lähinnä herättämällä paljon kysymyksiä ja pohdintoja. Leimaa antavinta oli kuitenkin vastausten puute ja tulkintojen niukkuus. Silminnäkijä oli vakuuttunut siitä, että hänen kokemuksensa oli ollut yliluonnollinen, mutta hän ei esittänyt sen kummempia arveluita kokemuksensa syvemmistä tulkinnoista, eikä kokemukselle siten muodostunut selkeää tulkintakontekstia. Silminnäkijä ei myöskään ollut erityisen perehtynyt yliluonnollisiin asioihin, vaan tarinassa kerrottiin vahvasta sitoutumisesta arkipäivän realiteettien maailmaan. Kerronnassa korostettiin kokijan passiivisuutta yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen ilmaantumisen suhteen, kokija oli ollut vain kokemuksensa ”silminnäkijä”. Kokemus kuvattiin tarinassa irrallisena episodina ja sen muutospotentiaali kokijan omassa elämässä kiistettiin. Silminnäkijällä ei ollut käynnistynyt aktiivista tulkintojen etsintäprosessia. Silminnäkijä toivoi kyllä saavansa jotain tietoa voidakseen ymmärtää kokemustaan, mutta ei realistisesti ottaen oikein uskonut, että yliluonnollisia asioita koskeviin kysymyksiin löytyisi mistään luotettavia vastauksia.

2) *Etsijän* tarinassa elämänmuutoskynnys ei myöskään vielä varsinaisesti ylittynyt, vaikka yliluonnolliseksi tulkittu kokemus olikin avartanut kokijaa sisäisesti ja käynnistänyt uusia ajatuksia. Kokemuksesta oli alkanut etsintäprosessi, jossa kokija etsi tietoa henkisistä asioista ja sopivaa tulkintakontekstia kokemukselleen. Etsijä oli avoin erilaisille tulkintamahdollisuuksille, hän oli jo löytänytkin jonkin verran alustavaa tietoa erilaisista tulkinnallisista mahdollisuuksista ja hän peilaili aktiivisesti omaa kokemustaan niitä vasten. Myös kokemuksessa piilevä mahdollisuus muutostarinan kertomiseen tiedostettiin ja hyväksyttiin yhtenä vaihtoehtona. Tässä vaiheessa etsijä kuitenkin varoi sitoutumasta mihinkään tiettyyn kontekstiin.

3) *Oppilaan* tarinassa yliluonnolliseksi tulkittu kokemus johti muutosprosessiin. Kokemus nähtiin tärkeänä herättäjänä, jonka kautta kokijan elämänmuutosprosessi oli lähtenyt liikkeelle. Muutosprosessia kuvattiin asteittaisena oppimisena ja maailmankuvan muutoksena, jonka kautta kokija vähitellen nousi kokemustaan edeltäneestä ”tietämättömyyden hämäryydestä” uuteen tiedon valoon. Sisäisen muutoksen myötä myös kokijan ulkoinen elämä oli alkanut muokkautua uuteen uskoon. Oppiminen vaati ponnistelua, mutta se oli sen arvoista, koska kehityksen kautta elämä muuttui koko ajan henkisemmäksi ja sitä kautta merkityksellisemmäksi. Henkisydestä olikin vähitellen tullut oppilaalle elämäntapa ja kokijat olivat kiitollisia muutosprosessin käynnistäneestä kokemuksesta. Yliluonnolliseksi tulkittu kokemuksen kontekstiksi hahmottui näkemys elämästä suurena henkisyiden kouluna, jossa ihmiset olivat oppimassa ja työstämässä omia heikkouksiaan kehittyäkseen asteittain paremmiksi ihmisiksi.

4) *Pelastetun* tarinassa elämänmuutos oli rajuin. Yliluonnolliseksi tulkittu kokemus tuli kuin salama kirkkaalta taivaalta ja sen sanoma oli väistämätön. Se koettiin Jumalan tai Korkeimman voiman rakastavana ja armahtavana kosketuksena, joka ohjasi kokijan uuteen alkuun. Kokija ei ollut kokemuksensa jälkeen enää sama kuin ennen ja myös hänen koko elämänsä muuttui. Muutos oli raju myös siksi, että suunnanmuutos oli niin jyrkkä kokijan aikaisempaan elämään verrattuna. Kokemuksen vaikutusta luonnehdittiin parantumisenä tai pelastumisena. Ennen kokemusta pelastetun elämä oli ollut jo pidempään vaikeaa ja ajautumassa kohti umpikujaa tai tyhjiyttä. Muutosprosessi oli täynnä henkilökohtaisia ihmeitä: narkomaanista tuli riippuvuudesta vapaa, kuolemansairaasta terve. Kokijan elämän tyhjiyden täytti ilo, rauha ja kiitollisuus.

7. Tulosten tarkastelua

7.1 Yliluonnollisten kokemusten jakautuminen tarinatyyppihin

Yliluonnollisen kokemuksen sisältö ei suoraan määrittänyt sitä, millaisen tarinatyyppin kokija kokemuksestaan kertoi, mutta samantyyppisillä kokemuksilla oli kuitenkin jonkin verran korrelaatiota vaikutusten suhteen. Seuraava taulukko osoittaa, miten sisällöltään erilaiset kokemustyyppit jakautuivat eri tarinatyyppihin.

Taulukko 2. Yliluonnollisten kokemusten jakautuminen eri tarinatyyppeihin

tarinatyyppi	yliluonnollinen kokemus							yhteensä
	Mystinen oivallus- /valaistumiskokemukset	Ruumiista irtautumiset	Ufot	Henkiolennot	Ennenäyt	Poltergeist/ paha henki	Muut kokemukset	
Silminnäkijät			1	1	3	1	1	7
Etsijät				2	1	2	1	6
Oppilaat		5	4	4	1		4	18
Pelastetut	4							4
yhteensä	4	5	5	7	5	3	6	35

Silminnäkijöiden seitsemässä tarinassa oli kolme ennenäkyä, yksi ufokokemus, yksi henkiolento-kokemus, yksi poltergeist-kokemus ja yksi ”muut kokemukset” -luokkaan kuuluva kokemus.

Etsijöiden kokemuskirjo oli hajanainen. Etsijöiden kuusi tarinaa muodostuivat kahdesta henkiolento-kokemuksesta, kahdesta poltergeist-kokemuksesta, yhdestä ennenäystä ja yhdestä ”muut kokemukset” -luokan kokemuksesta.

Oppilaiden tarinat olivat aineiston ylivoimaisesti suurin tarinaluokka, johon sijoittui useita erityyppisiä kokemuksia. Aineiston kaikki viisi ruumiista irtautumiskokemusta sijoittuivat oppilaille. Aineiston seitsemästä henkiolennon kohtaamisesta oli neljä oppilaille, samoin neljä aineiston viidestä ufokokemuksesta. Muuten oppilaiden kokemuksiin kuului yksi ennenäky sekä neljä ”muut kokemukset” luokkaan sijoittunutta kokemusta.

Pelastettujen tarinoita oli aineistossa neljä ja heidän kokemuksiinsa sijoittuivat aineiston mystiset oivallukset/valaistumiset, joita niin ikään oli neljä kappaletta.

Yliluonnollisen kokemuksen tarinallinen sävy vaihteli jonkin verran riippuen sekä kokijasta että kokemustyyppistä. Mystiset oivallukset/valaistumiskokemukset saivat kertomuksissa suorastaan hurmoksellisia piirteitä, ruumiista irtautumiskokemuksia kuvattiin kauttaaltaan hyvin positiivisiksi kokemuksiksi ja ufojen tai henkiolentojen kohtaaminen kerrottiin inspiroivana. Kaiken kaikkiaan yliluonnolliset kokemukset olivat kokijoilleen positiivisia ja arvokkaita kokemuksia. Oppilaiden ja pelastettujen elämänmuutostarinoissa yliluonnolliset kokemukset toimivat kokijoiden elämässä keskeisenä positiivisena voimavarana, kun sen sijaan etsijöillä ja silminnäkiöillä ne sijoittuivat pikemminkin elämän marginaaliin.

Aineiston negatiivissävytteisimmät kokemukset sijoittuivat etsijöille ja silminnäkiöille. Näitä olivat kolme poltergeist-/paha henkikokemusta, sekä suurin osa huolta ja pelkoa tuottaneista ennenäyistä. Etsijöiden ja silminnäkiöiden kokemat muut kokemustyyppit kuvattiin kuitenkin lohdullisina ja positiivisina. Jälkikäteen kokijat olivat kiitollisia myös siitä, että olivat saaneet kokea negatiivisia kokemuksia ja ne kuvattiin kiehtovina sekä mielenkiintoisina, vaikka kokijat eivät olisi halunneet kokea sellaisia enää uudelleen. Antti Eskola kuvailee tuntojaan oman ”paha henki” -kokemuksensa pohjalta:

”Nyt (kokemuksen myötä) käsitykseni muuttui ja aloin ajatella, että jos on olemassa näkymätön maailma, siellä on Jumalan lisäksi myös Paha. (...) Pahalla oli ja on tehtävänsä. Kiitoksia vain, että kävit ovellani, mutta älä tule toiste!” (Eskola, 2003, 87.)

Hänninen viittaa siihen, että negatiivisten kokemusten kuvaaminen jälkikäteen elämää jollakin tavoin rikastuttavina onkin mahdollisesti yksi kulttuurillinen kerronnan konventio (Hänninen, 2004, 296-297). Myös Frank on huomionnut saman seikan sairaustarinoitten kohdalla (Frank, 1995, 117-119). McAdamsin (2001, 25) mukaan psykologit ovat tutkineet sitä, miten ihmiset antavat merkityksiä käännekohtille. Joskus ihmiset tulkitsevat hyötyvänsä negatiivisista kokemuksista, koska niiden kautta he esimerkiksi kehittyvät ihmisinä parempaan suuntaan ja heidän suhteensa paranevat.

7.2 Tulkinta kokemuksen vaikutuksen muovaajana

Olen keskittynyt aineistossani tarkastelemaan sitä, millaisen narratiivisen jatkumon kokija kertoo yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen vaikutuksesta elämässään. Koko aineistoa ajatellen yliluonnollisten kokemusten kuvattiin tulleen yllättäen ja niiden aiheuttaman välittömän vaikutuksen kuvattiin lähes poikkeuksetta olleen kokijan ihmetys ja hämmästys. Jotkut kokijoista säikähtivät ja jotkut ilahtuivat. Vastaavia reaktioita kuvaa Milton (1992, 317) omassa aineistossaan. Osa kokijoista arveli heti kokemushetkellä oudon kokemuksensa olevan yliluonnollista alkuperää. Osa otaksui aluksi kokemuksensa olevan jokin luonnollinen ilmiö, jota he eivät vain hahmottaneet kunnolla ja päätyivät yliluonnolliseen selitykseen vasta jonkin verran myöhemmin, kun tyydyttävää luonnollista selitystä ei löytynyt. Kokijoiden syvemmät tulkinnat kokemuksen alkuperästä, tarkoituksesta ja sanomasta eivät yleensä hahmottuneet vielä kokemushetkellä, vaan vasta myöhemmin tiedon etsimisen ja tulkintojen kypsymisen kautta.

Aineiston kaikissa tarinoissa yliluonnollinen kokemus oli vahvistanut kokijan uskoa transsendenttiin, minkä puolestaan kuvattiin vaihtelevassa määrin herättäneen kokijoiden ajattelussa positiivisia rauhan ja toivon elementtejä. Usko oli uskoa henkimaailmaan, yliluonnolliseen, Jumalaan, näkymättömään todellisuuteen tai muuhun vastaavaan. Jos olisin pyytänyt kokijoita kertomaan transsendentin uskonsa ontologisia selitysmalleja, niin eri kokijat olisivat varmasti artikuloineet niitä omista lähtökohdistaan hyvinkin eri tavoin.

Varsinaisesta kokemuksesta on teoreettisella tasolla hahmotettavissa kokemuksen kokemuspohjainen puoli (esimerkiksi havaittu valopallo) ja tulkinnan osuus (havaittu valopallo on vaikkapa avaruusalus). Viime kädessä yliluonnollisen kokemuksen sisällön määrittää kokijan sille antama tulkinta. Esimerkiksi pelastettujen tarinoissa koettu abstrakti kosketus ei ollut mikä tahansa kosketus, vaan kokija tulkitsi välittömästi sen olevan nimenomaan ”Jumalan” tai ”Korkeimman voiman” kosketuksen. Aineiston ”muut kokemukset” –luokasta löytyy kokemus, jonka kokemuspohjainen puoli muistutti tuntomerkeiltään pelastettujen tarinoissa kuvattua abstraktia ”Pyhyiden kosketusta”:

”Aloin tuntea kosketusta, joka lähti pään päältä ja meni ihan kokonaan varpaisiin asti. Sitä on hirveän vaikea kuvata, millainen se kosketus oli, mutta se oli tosi hyvä. Sen vaistosi heti alusta alkaen että tämä ei ole ihmisen kosketusta, eikä olisi voinutkaan ollut. Se kosketus ikään kuin kietoi todella hyvään oloon ja siinä samalla tapahtui myös tietoisuuden avautuminen. En osaa sitä muuten kuvailla. Tuli ihan selkeästi tietoiseksi siitä, että näin kuuluu olla. Se ei tuntunut edes

fyysiseltä, vain hirveän hyvältä. Kosketusta kesti ehkä 15 sekuntia, se meni koko kropan läpi. Sitten tuli aivan taivaallisen hyvä olo.” (Irene)

Erotuksena oli kuitenkin se, että tässä tapauksessa - toisin kuin pelastetuilla - ”kosketus” ei saanut tulkintaa kristillisessä, New Age -henkisessä, tai minkään muun ideologian sävyttämässä viitekehyksessä, vaan kertoja tulkitsi kokemuksensa olleen lähinnä ”erikoisen sattumuksen”. Kokemus herätti kokijassaan syvällisiä pohdintoja ja hän mietti sitä usein kiitollisena, mutta kokemus ei ollut - ainakaan vielä - vaikuttanut kovinkaan paljon kokijan elämään, saati sitten tuottanut elämänmuutosta.

Mielenkiintoista tarinoissa oli se, että kokemuksen tulkinta ja kokemuksen vaikutus näyttivät kulkevan käsi kädessä. Widdershoven (1993, 7) toteaa, että suurellakaan kokemuksella ei ole kovin paljon arvoa, ellei sitä ole yhdistetty tai kytketty tarinoihin ja työstetty tulkinnallisesti. Tämä pätee myös niihin mullistaviin kokemuksiin, jotka tulevat muuttamaan elämämme. Eli muutos ei tapahdu itsestään, vaan se vaatii kokijaltaan työskentelyä. Tutkijassa heräsi ajatuksia siitä, että voisiko esimerkiksi edellisen otteen kokija tarinallisen työstämisen kautta *myöhemmässä vaiheessa* muuttaa kokemuksensa tulkintaa ja päätyä siihen tulokseen, että ”abstrakti kosketus” olikin ollut nimenomaan ”Jumalan kosketus?” Mikäli kokija vaihtaisi kokemuksensa kontekstin, niin voisiko kokija uuden tulkinnan pohjalta toteuttaa myös pelastetun tai oppilaan tarinan kaltaisen huomattavan elämänmuutoksen käyttäen uutta tulkintakontekstia elämänmuutoksen muokkaamisen rappusina?

Myöskin etsijöiden kohdalla heräsi ajatus siitä, että jos heitä haastateltaisiin uudelleen muutaman vuoden kuluttua, niin olisiko mahdollista että osa heistä kertoisi silloin oppilaan (tai jopa pelastetun) tarinan, jossa yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen merkitykset olisivat ajan ja tiedon myötä kiteytyneet nimenomaan elämänmuutoksen ympärille - sillä edellytyksellä että etsijä olisi löytänyt mieleisensä tulkintakehyksen kokemukselleen? Mikäli etsijä puolestaan ei löydä mieleistään tulkintakehystä kokemukselleen, niin mielenkiintoinen kysymys olisi myös se, voisiko etsijä vetäytyä myöhemmässä vaiheessa tiukemmin takaisin arkirealiteettien tulkintoihin ja muokata tarinansa juonen silminnäköjen tavoin tyystin muutoksettomaksi?

Viitteitä kokemuksen tulkintakehyksen joustavaan muuttamiseen mahdollisuuteen antoi myös se, että aineistossa oli muutamia sellaisia oppilaiden tarinoita, joissa elämänmuutosprosessi käynnistyi vasta vuosien viiveellä. Näissä tarinoissa selittämätön kokemus oli tapahtunut kokijan lapsuudessa tai nuoruudessa ja vaikka se oli ollut sinänsä vaikuttava, niin se oli kuitenkin jäänyt ilman selityksiä

ja vähitellen unohtunut. Kokija oli tavallaan toiminut vain kokemuksensa ”silminnäkijänä”. Kokemuksen uudelleen muistaminen oli tapahtunut yleensä tilanteessa, jossa kokija oli aikuisiällä alkanut kiinnostua henkisistä asioista ja hänen eteensä oli tullut jonkun toisen kuvaamana omaa nuoruudenkokemusta vastaava kokemus. Oudon kokemuksen mieleen palaamista aikuisiässä kuvattiin voimakkaana ja todellisena tapahtumana, jolloin kokija ikään kuin eli uudelleen kokemuksensa muistaessaan sen. Seuraavan otteen kokija kuvaa kokemuksensa uudelleen muistamista:

”Jossain 25 vuoden paikkeilla mä yhtäkkiä muistin sen uudestaan. Se liittyi varmaan siihen, että silloin mä enemmän olin jo alkanut tutkimaan mitä henkisen elämän kehityksen prosesseista on sanottu, kirjoitettu ja kuvattu. Taitaa olla, että se itse asiassa liittyi yhteen kirjaan, josta mä luin ruumiista poistumiskokemuksista. Jotenkin sillain yhtäkkiä kirkastu, niinkun nyt jotakin lapsuusmuistoja saattaa tulla, niin se yhtäkkiä kirkastu et hei, että tämähän on, että määhän kävin tämmösellä, ja sitten se oli ihan niinkun selvää et näinhän se oli. Ja ihan niinkun sitä samaa, mitä mä oon sitten sen jälkeen sieltä täältä lukenut tämmösiä kokemuksia.” (Anssi)

Kokemuksen uudelleen muistaminen aikuisiässä käynnisti myös elämänmuutosprosessin, jonka vaikutuksia kuvailtiin samalla tavalla kuin niitä muutosprosesseja, jotka käynnistyivät välittömästi yliluonnolliseksi tulkitun kokemuksen jälkeen. Voisikin ajatella, että näiden kokijoiden kohdalla elämänmuutosta ei käynnistänyt kokemus suoraan, vaan muutos alkoi rakentua vasta kun kokija loi sille merkityksiä ”yliluonnollisena avainkokemuksena” ja liitti sen elämäntarinaansa laajempien tulkintojen kautta.

7.3 Mallitarinat ja tulkintojen rakentaminen

Ihmisten elämästään kertomat tarinat eivät synny tyhjästä, vaan niiden rakentamiseen käytetään malleja, joita kertojat Rosenwaldin ja Ochbergin mukaan poimivat siitä kulttuurista, missä he elävät. Tätä kautta ihmisten elämäntarinat ovatkin psykososiaalisia rakennelmia, jotka on luonut toisaalta yksilö, jonka elämää niissä kuvataan ja toisaalta kulttuuri, jossa tämä elää. (ks. McAdams, 2001, 29.) Aineistoni tarinatyyppien taustalta on mahdollista jossain määrin hahmottaa kulttuurissa esimerkiksi kirjallisuuden kautta eläviä yliluonnollisen kokemuksen mallitarinoita.

Silminnäkijän tarinassa oli selvä juonellinen vastaavuus yliluonnollisesta kokemuksesta elävään tarinaan, jota voisi kutsua arkitarinaksi. Arkitarinassa yliluonnollisen kokemuksen konteksti on arkinen elämä ja kieli sen mukaisesti maltillista. Arkitarina ei ole kaunokirjallisuuden erityisesti

suosima juonityyppi, mutta se esiintyy esimerkiksi useissa kansanperinnetutkimuksen piirissä kerätyissä tavallisten ihmisten kuvauksissa yliluonnollisiksi tulkituista kokemuksista. Näissä sekä agraariyhteiskunnan aikaisissa että uudemmissa kuvauksissa yliluonnolliset kokemukset ovat osa tavallista elämää, eivätkä ne sen kummemmin muuta kokijansa elämää hyvässä eivätkä pahassa. Virtanen (1974, 34) toteaa, että erityisesti entisajan maalaisyhteisön ihmisillä oli läheinen yhteys luontoon ja elämänmenoon kuuluivat myös yliluonnollisina pidetyt elämykset sekä tulevaisuudesta ja huomattavista tapauksista kertovat enteet ja unet. Kokijat mielsivät usein kokemustensa olevan *luonnollisia* niiden epätavallisuudesta huolimatta. Myös suomalaisten yliluonnollisia kokemuksia kerännyt Esko Mustonen (1988, 13) esittää, että kokemukset maahisista, tontuista ja metsänhaltijoista olivat agraariyhteiskunnan aikaan luonnollinen osa jokapäiväistä elämää.

Etsijän tarinalle oli vaikea löytää suoraa vastaavuutta kirjallisuuden tarinatyypeistä, se vaikutti tarinatyyppinä sijoittuvan jonnekin arkitarinan ja henkisen elämänmuutostarinan välimaastoon.

Oppilaan muutostarina vaikutti linkittyvän New Age -sävytteiseen henkiseen elämänmuutostarinaan, jossa yliluonnollisen kokemuksen kokija muuttuu kokemuksensa myötä ihmisenä henkisemmäksi ja pyrkii elämään eettisempää elämää heränneen omantuntonsa innoittamana tai velvoittamana. New Age -yhteyksistään huolimatta henkinen muutostarina ei kuitenkaan ole aivan uusi tarinatyyppi, vaan sen juuret ulottuvat kauas. Kirjallisuuden tarinoissa henkisen muutostarinan arkkityyppinä voisi pitää Dickensin Joulusatua (112-120, 1972), jossa äveriäs mutta itara liikemies nimeltä Scrooge joutuu salaperäisten henkivoimien sinnikkäiden ilmestymisten todistajaksi ja lopulta pehmenee, muuttuen mitä rakastavimmaksi sydämeksi ja köyhien hartaaksi suojelijaksi. Rajanveto uskonnollisen kääntymistarinan ja henkisen elämänmuutostarinan välille ei ole yksiselitteinen ja niissä saattaa olla toisiaan muistuttavia piirteitä. Pelkistettynä kääntymistarinaa ja henkistä elämänmuutostarinaa voisi ajatella kahtena eri versiona pohjimmiltaan samankaltaisesta elämänmuutosprosessista. Suurimpana erotuksena lienee se, että Scrooge ei ilmaise herännyttä etiikkaansa minkään tietyn uskonnon termeillä. Henkistä elämänmuutostarinaa voisi ehkä kutsua eräänlaiseksi postmoderniksi kääntymystarinaksi; se on moniarvoinen, vaihtoehtoinen, dogmeja kavahtava ja sen individualistiset painotukset vaihtelevat huomattavasti. Henkisen elämänmuutostarinan kieli on epämääräisempää kuin uskonnollisen kääntymyksen kohdalla, eikä muutoskokemukselle ole selkeää omaa termistöä joka erottaisi sen elämän muista kokemuksista. Oppilaiden tarinoiden kieli oli jonkin verran ”ylevöitynyttä” - eli henkimaailman teemoista ja korkeatasoisista eettisistä tavoitteista puhuminen vaikutti olevan integroitunut arkielämän kielenkäyttöön. Puhujista riippuen kokemuksen kuvauksiin liittyi myös New Age -kontekstista omaksuttua spirituaalispsykologista erikoissanastoa.

Pelastetun tarina on luonteeltaan samankaltainen kuin kulttuurissamme varsin tuttu kääntymystarina. Kääntymystarinassa yliluonnollinen kokemus ja sitä seuraava elämänmuutos sijoittuvat vahvasti uskonnolliseen merkityskontekstiin. Yliluonnollisen kokemuksen takana oleva voima on Jumala ja yleensä jonkun institutionalisoituneen uskonnon kuten kristinuskon käsitysten mukainen Jumala. McAdams kutsuu kääntymystarinaa ”lunastustarinaksi” ja toteaa, että se on varioituna kaikissa maailman pääuskonnoissa läsnä, ilmeten edelleen ihmisten elämäntarinoiden teemana (McAdams, 2001, 17-18). Kääntymystarinaaan liittyy usein vahvasti uskonnollinen kieli; esimerkiksi kääntymystä saatetaan kuvata raamatullisin tai uskonnollisin termein vaikkapa ”syntisen armahtamisena”. Niemelän (1999, 100) mukaan uskonnollisen kielen funktiona on usein paitsi kuvata kokijan kokemuksia, niin myös tehdä selkeä ero kääntymystä edeltävän ja sen jälkeisen elämän välille. Kokemusta edeltävää ”maallista” elämää kuvataan yleensä arkikielellä.

Hännisen (2001, 95) mukaan pyrimme elämään omien tarinoidemme päähenkilöinä. Tarinoilla on siten vahva toiminnallinen ulottuvuus, ne voivat toimia omaa toimintaa ohjaavina viitepisteinä. Erilaiset mallitarinat antavat viitteitä myös siitä, miten niissä esiintyvät henkilöhahmot toimivat, tuntevat ja ajattelevat. Kokemus ei ole irrotettavissa kokijasta, vaan sijoittaessaan kokemuksensa tiettyyn viitekehykseen kertoja sijoittaa myös itsensä tarinan päähenkilönä tiettyyn viitekehykseen. Esimerkiksi silminnäkiä ja pelastettu sijoittavat yliluonnolliseksi tulkitsemansa kokemuksen erilaisiin konteksteihin, jotka ohjaavat ”päähenkilöiden” toimintaa varsin erilaisiin suuntiin. Kun pelastettu tulkitsee kokemuksensa olleen Jumalan ihme hän alkoi välittömästi myös toimia sen suuntaisesti. Silminnäkiä puolestaan tulkitsee kokemuksensa olleen erikoinen yliluonnollinen sattumus, jäsentämättä sille sen kummempia ontologisia tulkintoja ja jatkaen elämäänsä kuten ennen kokemusta.

7.4 Yliluonnollisen kokemuksen tulkinnan rakentumisen prosessi

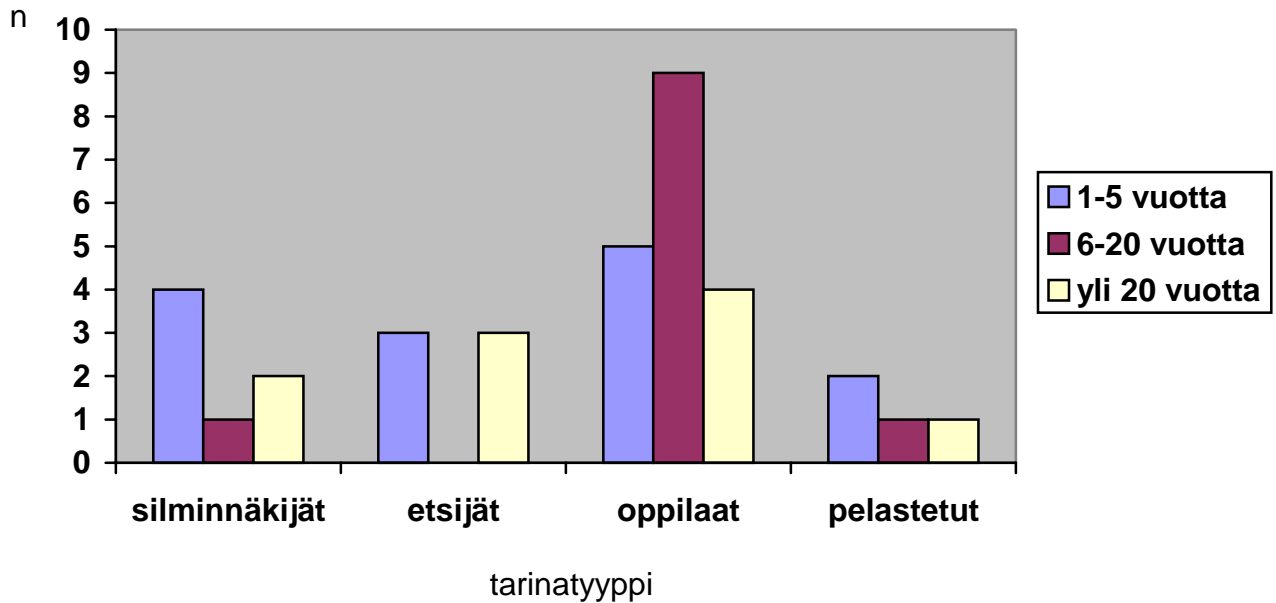
Yliluonnollisen kokemuksen tarinallisen tulkinnan rakentumista on mahdollista ajatella prosessina, jossa edetään askelittain hahmottumattomista tulkinnoista kohti vahvempia ja selkeämpiä tulkintoja; jonka etenemisen eri vaiheet omaavat yhtäläisyyksiä eri tarinatyyppeiden kanssa. Ensimmäisenä askelena voisi nähdä jonkinlaisen tulkinnan etsimisprosessin alkuvaiheen, jolloin kokija käy läpi tietämystään, muistojaan ja koko kapasiteettiaan löytääkseen jotakin yliluonnollisen kokemuksensa kanssa yhteen sopivaa informaatiota. Tämä vaihe muistuttaa silminnäkiäjän tilannetta, jossa yliluonnollisesta kokemuksesta kerrottu tarina jäsentyy vasta irralliseksi episodin aihioksi, ilman laajempia yhteyksiä kokijan muuhun elämään, vaikka itse kokemus olisikin ollut mieleenpainuva.

Yliluonnollista aihepiiriä koskevan tiedon omaksumisen myötä kokijalle alkaa vähitellen hahmottua vaihtoehtoisia kulttuurisia malleja siitä, miten kokemuksen *voisi* istuttaa kokijan omaan elämään. Tämän vaiheen voisi nähdä omaavan yhtäläisyyksiä etsijän tarinaan, jossa kokija on edennyt tiedon etsimisen kautta jo usean askelen lähemmäksi erilaisten tulkintakehysten tarjoamia mahdollisuuksia.

Omaksuessaan uutta tietoa yliluonnollisen kokemuksen tulkintamahdollisuuksista, kokija tekee samalla mahdollisesti tarinallista työskentelyä, jossa paitsi muokataan omaksuttua uutta tietoa omaan kokemukseen sopivaksi, niin muokataan myös jonkin verran omaa kokemusta uuteen tietoon sopivaksi. Oppilaan tarinassa sopiva tulkintakehys oli löytynyt ja yliluonnolliselle kokemukselle oli annettu merkitys, mitä kautta se oli vähitellen integroitunut kokijan elämäntarinan kokonaisuuteen. Kun jokin tulkinta on oikein syvästi sisäistetty, kokija itse ei välttämättä enää pidä sitä yhtenä ”tulkintavaihtoehtona”, vaan totuutena, jonka kautta hän alkaa tarkastella myös muuta maailmaa. Pelastetun tarinatyypin kuitenkin poikkeaa muista tarinatyypeistä siinä suhteessa, että siinä päähenkilö omaksuu kokemukselleen tulkinnan heti kokemushetkellä ja samalla ikään kuin hyppää nopeasti muiden tulkinnan rakentumisen vaiheiden ylitse.

7.4.1 Tulkinnan rakentuminen ja aika

Koska tulkinnan muokkaamisen prosessi vie oman aikansa, houkuttelevana ajatuksena heräsi, että tulkinnan omaksuminen olisi ollut kokijoilla suoraan ajassa lineaarisesti etenevä prosessi siten että silminnäkijöillä kokemuksesta olisi kulunut vasta vähän aikaa ja selkeän tulkinnan omaavilla oppilailla sekä pelastetuilla siitä olisi kulunut selkeästi pidempi ajanjakso, jonka aikana he olisivat ehtineet löytää sopivan mallitarinan ja rakentaa oman tulkintansa. Näin ei kuitenkaan ollut, joskin yliluonnollisesta kokemuksesta kulunut aika näytti jossakin määrin korreloivan tulkintojen rakentumisen kanssa.

Kuvio 1. Yliluonnollisesta kokemuksesta kulunut aika

Yllä olevasta kuvasta näkee, miten paljon aikaa yliluonnolliseksi tulkitusta kokemuksesta oli kulunut eri tarinatyyppien kokijoilla. Aineiston ”noviiseja”, eli niitä joiden kokemuksesta oli 1-5 vuotta, oli suhteellisesti eniten silminnäkijöissä. On kuitenkin huomioitava, että siitä huolimatta silminnäkijöissä ja etsijöissä oli myös joitakin kokijoita, joiden kokemuksesta oli kulunut yli 20 vuotta, ilman että kokemus oli vieläkään saanut selkeää tulkintaa. Myös oppilaiden ja pelastettujen joukossa oli kokijoita, joiden kokemuksesta oli kulunut vasta 1-5 vuotta, eli joiden kohdalla kokemuksen tulkinta oli muodostunut suhteellisen nopeasti. Jokaisesta tarinatyyppistä löytyi siis jonkin verran ajan kulumisen ääripäitä.

Aika näytti mahdollisesti yhtenä tekijänä jossakin määrin vaikuttavan tarinan muotoutumiseen, vaikka se ei yksinomaan määrittänytkään tarinallisen tulkinnan rakentumista. Yliluonnollisia asioita koskeviin kysymyksiin ei välttämättä löydy itsestään vastauksia, vaikka ne olisivat pyörineet kokijan mielessä jo vuosien tai vuosikymmenien ajan. Tulkinnat ja tarina eivät muotoudu automaattisesti, eivätkä sosiaalisessa tyhjiössä, vaan ne vaativat aktiivista rakentamista ja työstämistä. Ehkäpä yliluonnollisen kokemuksen tulkinnan muokkautumisessa oleellisinta ei olekaan siis aika, vaan myös muut tekijät, kuten tieto tulkinnallisista mahdollisuuksista ja tulkintojen omaksumisprosessin tehokkuus.

Ylipäänsä kokijoiden yliluonnollisista kokemuksista kulunut aika vaihteli hämmästyttävän paljon, ilman että haastateltavan kertomus itsessään antoi siitä mitään vihjeitä. Hännisen mukaan narratiivin aika ei olekaan sidottu lineaarisesti etenevään aikaan, vaan tarinan aika on ennen kaikkea merkitysten rajaama kokonaisuus (Hänninen, 2001, 126-127). Vaikka kokemuksen ja haastatteluhetken välillä saattoi olla kulunut jopa neljäkymmentä vuotta, niin kokijoiden kertomukset olivat tiiviisti eteneviä juonellisia kokonaisuuksia, joissa yliluonnollisesta kokemuksesta sekä sen vaikutuksista kerrottiin yksityiskohtaisesti, elävästi ja niin tuoreen tunteikkaasti, että kokemus olisi saattanut tapahtua aivan äskettäin. Gergen ja Gergen (1986, 15) toteavat, että narratiivin kautta on mahdollista järjestää tapahtumat siten, että ne osoittavat yhteyttä ja koherenssia sekä toisekseen tunnetta liikkumisesta ja suuntautumisesta läpi ajan. Juonen kannalta merkittäviä syy-seuraussuhteita omaavat tapahtumat on mahdollista liittää kerronnassa sujuvana jatkokertomuksena yhteen niin että tarinan jännite säilyy tuoreena - siitäkin huolimatta, että syiden ja seurausten välille sijoittuu vuosikymmenen verran muita elämäkokemuksia, tapahtumia ja käänteitä.

7.4.2 Tarinan muotoilun sosiaalinen projekti

Yliluonnolliset kokemukset ovat osa kulttuuria ja niistä välittyä tietoa monen kanavan kautta, joten on oletettavaa että kaikilla kokijoilla oli aihepiiristä jonkinlaisia mielikuvia ja ajatuksia jo ennen kokemustaan. Tarinallisen tulkinnan työstämiseen vaikuttavat myös toiset ihmiset, toimien paitsi tarinan kerronnan yleisönä, niin myös kulttuuristen mallitarinoiden välittäjinä. Toisten ihmisten vuorovaikutuksellista osuutta tarinan muodostumiseen voisi kutsua tarinan rakentamisen sosiaalisiksi projektiksi. Elliottin (2005, 126-127) mukaan on olemassa kaksi tärkeää tapaa, jolla ontologiset narratiivit muotoillaan sosiaalisessa maailmassa: 1) sen yleisön kautta, jonka jokainen yksilö kohtaa ja 2) sen kulttuurisen tarinavarannon kautta, johon jokaisella yksilöllä on pääsy. Gergenin ja Gergenin mukaan tulkinnat ja merkitykset eivät ole yksityisiä, vaan ne siirtyvät eteenpäin erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa. (Gergen & Gergen, 1986, 192.)

Parryn ja Doanin mukaan yksi keskeinen kulttuurisia mallitarinoita välittävä yksikkö on perhe, jossa lukuisten kertomusten kautta tuotetaan merkitysmaailmaa ihanteineen ja tabuineen. (ks. Hänninen, 2001, 52). Koko aineistosta hiukan yli puolet (57 %) muisti vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten kertoneen yliluonnollisista kokemuksista tai ilmiöistä. Nämä kokijat jakaantuivat tasaisesti silminnäkijöihin, etsijöihin ja oppilaisiin. Poikkeuksen muodosti pelastettujen pieni

ryhmä, jotka eivät muistaneet kuulleensa aikaisemmin yliluonnollisista asioista vanhemmiltaan tai muilta läheisiltään; sen sijaan uskonnolliset asiat olivat heille jossakin määrin tuttuja.

Theodore R. Sarbin on esittänyt, että merkitys ei sisälly toimintaan tai kokemukseen, vaan se rakennetaan nimenomaan sosiaalisen diskurssin kautta (ks. McAdams, 2001, xi.) Omasta yliluonnolliseksi tulkitusta kokemuksesta kertominen koettiin tärkeäksi ja suurin osa koko aineiston kokijoista oli kertonut yliluonnollisesta kokemuksestaan ainakin muutamalle tarkoin valitulle lähipiirin ihmiselle. Pelkkä kokemuksesta puhuminen myönteisellekään kuuntelijalle ei kuitenkaan ollut välttämättä edistänyt tulkinnan muotoutumista, ellei kuuntelijalla ollut ollut valmiuksia osallistua tulkintojen eteenpäin työstämiseen. Läheisten ihmisten suhtautuminen yliluonnolliseen kokemukseen ei myöskään aina ollut kovin ymmärtäväistä. Vaikka lähipiiristä oli löytynyt ymmärtäväisiä kuuntelijoita, niin myös negatiivisimmat kommentit ja vaiementamisyrietykset olivat yleensä tulleet juuri läheisiltä ihmisiltä:

”Kokemuksia on ollut lapsuudesta asti, mutta ei niitä uskaltanut puhua. Äiti sano että jos sä tommosia puhut, niin hän repii kielen sun suusta. Niin silloin lakkaa puhumasta.” (Leila)

Hännisen mukaan tarinan kertominen oman elämän kokemuksista on ihmiselle tärkeää ja tarinan kerronnan yksi olennainen osa on sosiaalinen palaute ja vaikutus, jonka mukaan muokataan omaa tarinaa entistä toimivammaksi (Hänninen, 2001, 25). On mahdollista, että yliluonnolliseksi tulkittu kokemus on usealle kokijalleen niin arkaluonteinen ja erityinen kokemus, että sen käsittely on helpompaa vastaavan kokemuksen kokeneiden niin sanottujen vertaiskokijoiden kanssa.

Odottamaani keskeisemmäksi nousivat kohtaamispaikat. Kohtaamispaikat määrittyivät tässä tutkimuksessa paikoiksi tai tilaisuuksiksi, joissa käsiteltiin yliluonnolliseen aihepiiriin liittyviä asioita ja joissa saattoi mahdollisesti myös keskustella samanhenkisten ihmisten kanssa yliluonnollisista kokemuksista. Oppilailta ja pelastetuilta oli tiedossaan kohtaamispaikkoja, joissa he kertoivat käyvänsä tai käyneensä aikaisemmin verrattain aktiivisesti. Sen sijaan silminäkijöillä kohtaamispaikkoja ei ollut, ja kysyttäessä jo pelkkä ajatus kohtaamispaikasta vaikutti olevan uusi tai vieras ajatus. Etsijöiden tutustuminen kohtaamispaikkoihin puolestaan oli alkuvaiheessa; muutamat etsijöistä olivat jonkin verran tutustuneet kohtaamispaikkoihin ja muutamat muut olivat suunnitelleet ehkä menevänsä tutustumaan niihin.

Voisikin ajatella, että muutostarinan kertojilla - eli oppilailta ja pelastetuilta - oli kohtaamispaikkojen kautta muita kertojia paremmat sosiaaliset resurssit käytössään yliluonnollista

kokemustaan koskevan tulkinnan rakentamisessa. Oletukseni onkin, että kohtaamispaikoilla oli keskeinen rooli kokijan muodostaessa tulkintoja yliluonnollisesta kokemuksestaan. Suurin osa kohtaamispaikoista oli New Age -henkisiä, mutta muutamat olivat myös kristillisen uskonnon piiriin kuuluvia.

On mahdollista, että kohtaamispaikat saattoivat ohjata kokijaa jäsentämään tulkintojaan tietyssä sosiaalisesti määritellyssä tulkintakontekstissa. Gergen toteaa, että sosiaaliset ryhmät luovat todellisuuden käsitteitä yhdessä ja että niillä on tärkeä merkitys tarinoiden luojina ja ylläpitäjinä, joiden mukaan todellisuutta muodostetaan sekä muutetaan (Gergen, 2004, 269). Riessmanin mukaan ryhmässä vallitsevat arvot voivat rohkaista kertomaan tiettytyyppistä tarinaa. Kertoessaan tarinaa kertoja myös ”luo” itseään sellaiseksi kuin haluaa kuulijoiden hänet näkevän. Ihmisillä on yleensä halu näyttää itsensä ”hyvänä” ihmisenä. (Riessman 1993, 11.)

Erialaisten mallitarinoiden tietoinen löytäminen ei aina ole yksinkertainen tehtävä, vaikka niitä periaatteessa olisikin saman kulttuurin piirissä tarjolla. On mahdollista, että sukupolvien väliset erot vaikuttivat jonkin verran siihen, minkälaisen tarinan kokijat kertoivat yliluonnollisesta kokemuksestaan. Esimerkiksi oppilaiden kuvaama New Age -tulkintoihin kytkeytyvä henkinen muutostarina ei välttämättä ole helposti löydettävissä valtakulttuurin mallitarinalähteistä, eikä sillä ole samanlaisia kulttuurisia juuria kuin vaikkapa uskonnollisella kääntymystarinalla. Junnonahon sekä Heinon mukaan New Age -liikkeestä alettiin puhua Suomessa oikeastaan vasta 1980-luvulla ja sen asema on pitkään ollut lähinnä alakulttuurinen (Junnonaho, 1995, 18; Heino, 1997, 34-35). Tämän vuoksi New Age -henkinen muutostarina ei välttämättä ole kovin helposti vanhemman ikäpolven ulottuvilla, elleivät he jollakin tapaa harrasta siihen liittyviä asioita. Kääntymystarinamalli on mahdollisesti helpommin saatavilla, mutta sen soveltuvuus postmodernin ajan tarinan kerrontaan onkin sitten jo oma kysymyksensä. Aineiston ikähaitarin jakautumisessa ei ollut yksiselitteistä jakoa eri tarinatyyppihin, mutta New Age -henkiseen oppilaan tarinatyyppin kokijoihin sijoittui aineiston 50-60-vuotiaita ja silminnäkijöiden arkielämäpainotteisiin tarinoihin puolestaan sijoittui pääosa aineiston vanhemman pään edustajista, eli yli 80-vuotiaista. Etsijöissä ja pelastetuissa oli huolimatta niiden suhteellisesti vähäisemmästä tarinamäärästä tasaisesti eri ikäisiä kokijoita.

8. Pohdintaa

Myös tutkija kertoo narratiivin aineistostaan (Elliott, 2005, 152). Joku toinen olisi voinut kertoa samasta aineistosta aivan toisenlaisen tarinan. Narratiiviset periaatteet pätevät myös tutkimuksen tekoon; tieteellinen tutkimus on kohteestaan rakennettu tarinallinen kokonaisuus, joka välittyy rakentajansa ”linssin” suodattamana ja erilaisten - tiedostettujen ja tiedostamattomien - valintojen tuloksena sekä yhteiskunnallisia konventioita seuraillen. Voi myös olla, että jollekin toiselle tutkijalle haastateltavat olisivat kertoneet tarinansa painottaen toisia elementtejä kuin nyt; vaieten jostakin mitä sanoivat ja toisaalta valiten versioon jotain sellaista, mistä he nyt vaikenivat. Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jossa sekä haastattelijan sanallinen että sanaton osallistuminen omalta osaltaan muokkaavat tilanteen kulkua. Tutkimuksessa paljastuvat narratiivit ovat haastattelijan ja haastateltavan välisen vuorovaikutussuhteessa rakentuvia. (Gergen, 2004, 279-280.) Asetin jo haastatteluilmoituksessa haastateluille tietyn kontekstin: olin kysymässä muutostarinoita, joten oli todennäköistä että haastateltavat alkoivat katsoa kokemustaan nimenomaan muutoksen kontekstissa siitäkin huolimatta, että yritin painottaa objektiivisesti myös muita alueita ja hyväksyin aineistoon myös muutoksettomat tarinat.

Narratiivisen näkökulman myötä nimenomaan tulkinnat ja tarinat korostuivat. Toki elämänmuutokseen tai sen puuttumiseen voi olla monta syytä. Yliluonnollisiksi tulkittujen kokemusten sisäisessä volyymissa ja luonteessa saattaa olla suuria eroja ja joka tapauksessa ihmisten tapa kokea ei ole yhteismitallinen. Informaatiota kokemuksen sisäisistä puolista on kuitenkin jälkikäteen oikeastaan mahdoton tavoittaa ja vertailla muuten kuin siitä kerrotun tarinan tasolla.

Koska yliluonnollisiksi tulkitut kokemukset näyttivät omaavan mahdollisuuden positiivisen elämänmuutoksen käynnistämiseen, niin niissä saattaa piillä myös arvaamattomia ja tähän mennessä kartoittamattomia terapeuttisia voimavaroja. Yliluonnolliseksi tulkitulla kokemuksella oli muutostarinoissa muutoksen käynnistäjän ja ylläpitäjän rooli. Muutoksessa kokemuksen tarinallisella työstämisellä ja sitä ympäröivien tulkintojen rakentamisella vaikutti olevan keskeinen rooli. Hänninen (2001, 72) toteaa, että muutostarinat ylipäätään tarjoavat mahdollisuuksia positiivisiin kehityskulkuihin. Elämänmuutostarinoiden kertojat ikään kuin käyttivät yliluonnollista kokemustaan positiiviseksi kokemansa elämänmuutoksen toteuttamiseen, jolloin yliluonnolliseksi tulkittu kokemus muotoutui identiteettiä ja elämää rakentavaksi erityiseksi voimavaraksi. Tietysti aineistoni ei ollut tarpeeksi kattava antamaan mitään laajasti yleistettäviä tuloksia.

On myös muistettava että elämänmuutos on suhteellinen ilmiö, jonka alkua ja loppua ei ole yksiselitteistä määrittää. Joskus muutoshetki tiedostetaan, joskus taas se huomataan vasta katsomalla taaksepäin ja huomaamalla kuljettu matka. Näihin luodaan tarpeenmukainen narratiivi. (McAdams, 2001, xvi.) Mack huomauttaa, että transformatiivisten eli henkistä kasvua edistävien kokemusten osa-alueella on hyvin vaikea erottaa toisistaan syytä ja seurausta - mikä osuus esimerkiksi Mackin kartoittamissa elämänmuutoksissa oli kokijoiden käymillä terapiaistunnoilla? (Mack, 1997, 72.) Miller ja C'deBaca (2001, 140-143) muistuttavat, että *todellinen* muutos ei tapahdu silmänräpäyksessä, vaan uuden perspektiivin muodostamisen voi ymmärtää eräänlaisena aikaa vievänä kypsyemisprosessina.

Vuorovaikutuksessa myös aineisto ja haastateltava ihminen vaikuttavat tutkijaan. Taitava tarina tempaa mukaansa. Sarbinin mukaan hyvin rakennettu tarina saa automaattisesti luottamusta, ellei tehdä tietoista yritystä olla uskomatta. Tarinan kuunteleminen sellaisessa kontekstissa, jossa kuuntelijan moraalinen rakenne on mukana, tuottaa samansuuntaista havainnointia. Mitä enemmän yhdensuuntaista sitoutumista on mukana, sitä todennäköisempää on, että lukija tai kuuntelija alkaa ”tuntea mukana” päähenkilön yrityksiä ratkaista tietyn juonen moraalisia kysymyksiä (Sarbin, 2004, 18.) Ei ole tavatonta, että joskus myös yliluonnolliseen aihepiiriin porautunut tutkija alkaa kertoa omakohtaista maailmankuvan muutostarinaa. Esimerkiksi Sabom ja Mack kertoivat omien tutkimustensa sivujuonina oman tarinansa siitä miten he vuorovaikutuksessa haastateltaviensa kanssa vähitellen muuttuivat rationaalisista skeptikoista avoimiksi tiedon etsijöiksi, vakuututtuaan kokijoiden vilpittömyydestä ja alettuaan myötäelää tai ”havainnoida samansuuntaisesti” näiden tarinoiden kanssa. En voinut tässä prosessissa välttyä muutokselta itsekään, vaan koin kasvaneeni ja avartuneeni tutkimuksen teon aikana uusille ajatuksille, mihin vaikuttivat yhtäältä kokijoiden tarinoiden tarjoamat radikaalit ja idealistiset näkemykset ”sisäisen vallankumouksen” yhteiskunnallisista mahdollisuuksista ja toisaalta sosiaaliseen konstruktionismiin pohjaavat narratiiviset – myös radikaalit – näkemykset sosiaalisen maailman sekä totuuden tulkinnallisesta ja vuorovaikutuksessa alati uudelleen rakentuvasta luonteesta.

Pro gradun -tutkielman kirjoittamisen myötä sanottavan määrä tuntui paisuvan. Kun pääsin vähitellen kiinni aihepiiriin, niin aloin huomata sen ulottuvuuksia ja syvyyksiä. Yliluonnollisiksi tulkitut kokemukset johdattivat kerta toisensa jälkeen väistämättäkin filosofisiin pohdintoihin siitä, mistä ne kumpuavat ja mihin ne kokijansa elämää ohjaavat. Välillä tunsin uppoavani pohjattomaan suohon, kun eteeni nousi jatkuvasti uusia asioita, uusia merkityksiä, uusia termejä, uusia maailmankatsomuksia ja uusia selityksiä. Haastattelut venyivät, analyysini paisui ja pohdiskeluni laajenivat. Paljon jäi vielä sanomatta ja tekemättä.

Omat hankaluutensa tutkielman tekoon toi se, että koska aihepiirin aikaisempi tieteellinen tutkimus on jokseenkin niukkaa ja hajanaista, niin että ihmisen ja yliluonnollisen suhdetta kuvaavaa yhtenäistä teoreettista käsitteistöä tai teoriapohjaa oli oikeastaan mahdoton löytää. Esimerkiksi William Jamesin (1981, 278-279) määrittely mystisen kokemuksen piirteistä on omalla tavallaan varsin yleinen ja kattava, mutta se keskittyy kuitenkin enemmänkin mystisen kokemuksen vaikutuksiin kuin itse kokemukseen. Samankaltaisia vaikutuksia voisi periaatteessa olla myös joillakin sellaisilla kokemuksilla, joissa ei ole mitään mystistä. Esimerkiksi vahvasti traumaattinen kokemus saattaa olla sanoin kuvaamisen ulottumattomissa, lyhykestoinen; kokija voi kokea olevansa sen hetkellä passiivisessa tilassa ja se voi hetkessä avata kokijalleen uusia tiedollisia syvyyksiä. Jamesin määrittelyn ongelmana on se, että siinä ei tehdä selkeää sisällöllistä määrittystä, mikä tekee mystisestä mystisen - eli millä kriteereillä kokemus pääsee juuri *mystisen* kokemuksen luokkaan? Jamesin oma aineisto oli laaja, osa kokemuksista oli enemmänkin sisäisen oivalluksen tyyppisiä ja osa puolestaan selkeästi yliluonnollisia.

Toivoakseni pääsin kuitenkin hiukan raottamaan mysteerien ovea ja ymmärtämään edes jossakin määrin nykypäivän kokijoiden yliluonnollisten kokemusten vaikutuksia ja niiden tarinallista kontekstia. New Age -kulttuuri omine merkityksenantotapoineen vaikutti olevan vahva yliluonnollisten mallitarinoiden lähde, vaikka uskonnolliset mallitarinat elävät nekin edelleen. On mahdollista, että tässä tutkimuksessa haastateltavien yhteydenotoista karsiutui uskonnollisen kääntymyksen kokijoita, koska kokemuksensa uskonnollisessa kontekstissa tulkitseva kokija ei välttämättä miellä kokemustaan ”yliluonnolliseksi”.

Kaiken kaikkiaan yliluonnollisiksi tulkitsemiensa kokemusten kokijoiden yhteydenottojen runsaus yllätti minut ja mietin ovatko kokemukset todella yleistyneet, kuten muutamat haastateltavista väittivät? Useat haastateltavat kertoivat kuitenkin vuosikymmenien takaisista kokemuksistaan ja vaikutti pikemminkin siltä, että nykyään yhä useamman ihmisen on helpompi kertoa kokemuksistaan. Monet kokijat toivat esiin, että ilmapiiri on avartunut ja että yliluonnollisista tulkinnoista uskaltaa jo puhua, toisin kuin vielä vaikkapa parikymmentä vuotta sitten. Onkin todennäköistä että yliluonnollisen aihepiirin suosion kasvu ja kokemusten ”yleistyminen” johtuikin yhteiskunnallisen diskurssin vähittäisestä muuttumisesta, minkä myötä oma kiinnostus tai omat kokemukset on helpompi tuoda avoimesti esiin.

Hännisen mukaan ihmisten tarinoiden esitysmuoto, sisältö ja kulttuurinen paikka näyttää olevan muuttumassa kohti tarinoiden tulkinnanvaraistumista ja moninaistumista. Tarinoiden luonne

vaihtoehtoisina todellisuuden tulkintoina ja itsessäänkin monitulkintaisina on korostunut. (Hänninen, 2001, 38.) Eskola toteaa (2003, 158), että nykyaikana me voimme puhua myös kevyemmin uskonnosta ja omista käsityksistämme kuin sata vuotta sitten, vitsaillen tai vaikkapa tavalla, jota William James aikoinaan olisi pitänyt nurinana tai löpöttelynä. Niiniluoto (1995, 174) kritisoi, että postmodernia aikaa kuvaavat myös televisio-ohjelmat, joissa tieteenharjoittajat istuvat näennäisdemokraattisesti selvänäkijöiden, ufologioiden ja astrologien kanssa keskustelemassa maailman menosta. Kertojaa on aina vaikeampi arvioida tai kategorisoida vain yhden tarinan perusteella. Gergen toteaa, että erityisesti nykyaikana ihmiset voivat kuvata itseään monella eri tavalla riippuen kulloisestakin suhteellisesta kontekstista (Gergen, 1994, 206). Suurimmassa osassa länsimaisia yhteiskuntia ihmisillä ei ole vain yhtä roolia esitettävänä, eikä vain yhtä narratiivia kerrottavanaan. Ihmiset voivat kertoa elämästään monia, hyvinkin erilaisia minitarinoita. (Gergen, 2004, 274.)

Samaan aikaan kun ilmapiiri on muuttunut kohti monitulkintaisuutta, on individualismi voimistanut haastetta luoda yksilöllinen, *omaan kokemukseen* ankkuroituva elämäntarina. Oman minuuden määrittelymisen kiintopisteet ovat yhtäältä löyhentyneet, mutta toisaalta määrällisesti lisääntyneet. Ihmisen elämän mahdollisuudet määräytyvät yhä vähemmän hänen sosiaalisen asemansa, yhteisöjen tai traditioiden sanelemista ehdoista; ihmisen on mahdollista päättää itse mihin kollektiivisiin tarinoiden hän sitoutuu. Ihmiselle avautuu myös yhä laajempi valinnan mahdollisuuksien kenttä. Sähköisen liikenteen ja median voimin maailma on avautunut kaikessa kirjossaan jokamiehen ulottuville. (Hänninen, 2001, 42.) Esimerkiksi henkisyiden sektorilla lähes kaikki maailman uskontotraditiot ovat nykyään edustettuina lähes kaikissa maailman suurissa keskuksissa ja vaikutteita on entistä helpompi saada paitsi viestintävälineiden niin myös liikkuvuuden ja koulutustason ansiosta. (Ketola, 2001, 34.) Junnonahoa mukailen henkisyiden muutosta voisi kuvata tilanteena, jossa ihminen hylkää vakiintuneen ruokalistan ja valikoi yksilöllisen henkisyytensä elementit lukuisten vaihtoehtojen ”noutopöydästä” (Junnonaho, 1996, 192).

Elämme monenlaisten, arvomaailmaa hyvinkin vastakkaisin merkityksin jäsentävien tarinoiden aikaa. Asioiden merkitystä vaikuttaisi olevan aina vaikeampi ”tuomita” vain päältä vilkaisemalla. Joka tapauksessa yhteiskunta - kuten maapallo ympäristöineen jolla elämme - jatkaa hurjaa muutostahtiaan. Elämme edelleen myös monien tulevaisuuden uhkakuvien maailmassa. Mikkonen toteaa, että uushenkisyydestä etsitään vaihtoehtoisuutta sekä kritiikkiä länsimaiseen arvotilanteeseen ja esimerkiksi maapallon suojeluun kiinnitetään uushenkisyydessä usein huomiota sekä käytännöllisellä että henkisellä tasolla. (Mikkonen, 2001, 192.) Henkinen, ”toinen” todellisuus

tai yliluonnollinen ulottuvuus oli useissa aineistoni kokijoiden narratiiveissa vahvasti tulevaisuuden toivoa ja optimismia virittävä aspekti. Yliluonnollinen kokemus oli elämänmuutostarinoissa kokijoilleen tärkeä, joillekin jopa ”pyhä” kokemus ja sen mukana omaksuttu sanoma oli eettisesti korkealentoinen mutta usein myös käytännön seuraamuksiltaan vastaansanomaton.

Jatkotutkimusta ajatellen aihepiiristä löytyisi paljon avoimia kysymyksiä. Kiinnostava seikka on se miksi yliluonnollinen kokemus verrattain monessa tapauksessa aiheuttaa kokijalleen elämänmuutoksen, mutta miksi näin ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa tapahdu?

Onko yliluonnolliseksi tulkittu kokemus mahdollisuus elämänmuutokseen, jonka kokija voi ottaa haltuunsa nimenomaan laajemman tulkintakontekstin omaksumisen ja mallitarinoiden kautta? Koska yliluonnollinen kokemus saa tulkintansa ja merkityksensä kielessä ja tulee sosiaalisessa maailmassa todelliseksi kielen kautta, niin se tarjoaa mahdollisuuksia myös kielellisten strategioiden tutkimukseen, tulkinnallisen ja tarinallisen muokkaamisen prosessiin. Wooffittin (1992, 3) mukaan yliluonnollisten kokemusten selonteot ovat ideaalinen tapa tutkia esimerkiksi hiljaisen tiedon käyttöä ja puhumisen strategioita.

Erityisen mielenkiintoista olisi porautua syvemmälle tulkintojen sosiaaliseen muodostamiseen, esimerkiksi siihen miten alakulttuurit ja ryhmät vaikuttavat tarinallisen tulkinnan muovautumiseen. Elämänmuutoksen kohdalla korostui tulkintojen ja niitä ohjaavien mallitarinoiden asema. Kuinka paljon esimerkiksi New Age –henkisyyden tai uskonnollisen alakulttuurin piirissä omaksuttu tieto ohjaa elämänmuutoksen muodostumista? Entä olisiko mahdollista löytää yliluonnollisen kokemuksen kokeneita henkilöitä joiden elämä olisi muuttunut ”hiljaisuudessa”, *ilman* tiettyä ideologista tai henkistä yliluonnolliselle kokemukselle merkityksiä rakentavaa sosiaalista kontekstia? Kiinnostavaa olisi tarkastella myös sitä, millainen on yliluonnolliseksi tulkitusta kokemuksesta kerrottu *negatiivinen* elämänmuutostarina?

Toisaalta voisi myös esittää kysymyksen, olisiko mahdollista kertoa oppilaan tai pelastetun tarinaa jatkuvasta kasvusta ja kehityksestä kokonaan *ilman* yliluonnolliseksi tulkittua kokemusta? Voisiko jokin muu kokemus toimia tarinan muutosprosessin käynnistäjänä tai voisiko kokija ”antautua” muutoksen virtaan ilman mitään tiettyä avainkokemusta? Voisi olettaa, että olisi mahdollista omaksua esimerkiksi New Age –ideologian mukaisia ajatuksia ja alkaa kulkea ”oppilaan polkua” myös ilman yliluonnollista kokemusta siten että muutoksen välineenä toimisi jokin muu kuin yliluonnollinen kokemus, esimerkiksi voimakas sisäinen oivallus.

Haluan lopettaa tutkielmani korostaen yliluonnollisen kokemuksen tulkinnallisuutta, josta myös kokijat itse olivat tietoisia. Kokijat kertoivat uskovansa, että yliluonnollinen ”toinen todellisuus” on olemassa ja että heidän omakohtainen kokemuksensa oli ollut siitä elävä todiste - ainakin siihen asti kunnes toisin todistetaan. (ks. myös Milton, 1992, 315). Tai kuten eräs aineistoni haastateltavista kokemustaan pohdiskeli:

”No, tulkitsen maailmaa siten, että tässä maailmassa on kaksi puolta, jotka ei sulje toisiaan pois. Että tää maailma on sekä kemiallinen tai aineellinen tapahtuma että taikaa. Tää maailma on taikaa tai unta tai sellainen fantasia mikä on erittäin hyvin suunniteltu vaikuttaa todelliselta, mutta todellisuuden käsite on niin rajoittava että mä en pysty ottaan siihen juuta enkä jaata. Mä uskon että siinä tapahtumassa oli kyse neurokemiallisesta prosessista, mikä jollain tavalla purki mun aivoihini rakentuneen persoonallisuuden peruskäsitteen tai sen perusrakenteen. Ja sitä kautta toi esille sen seikan minkä mä uskon todeksi, että ihmisen perimmäinen tietoisuus ja kaiken elollisen, se mikä tarkkailee, ei se mikä muodostaa minäkuvan ja jolla on ajatuksia, vaan että ihmisen perimmäinen tietoisuus on niiden taustalla sellainen voima mikä on synonyymi energialle maailmakaikkeudessa. Ja synonyymi maailmankaikkeudelle itselleen, että ikään kuin maailmankaikkeus olisi tullut mulle nähtäville sitä kautta että mun aivoni meni kohinaksi. Persoonallisuuteni meni lumisateeksi niinkun telkkarin ruudulla ja sen taustalta paljastu se, mikä siellä tarkkailee ja mikä on ilman sitä persoonaakin. Hyvin vaikea mun on kyllä sanoo, mitä siinä sitten loppujen lopuksi, mikä siinä oli kyseessä. Mutta henkilökohtaisessa tapauksessa se oli ihme.”
(Ville)

Etnografinen epilogi

Kun tein ensimmäiset seminaarityöni aiheesta, olin kuin antropologi alkutaipaleellaan viidakon ryteikössä. Lopetellessani olin jo oppinut liikkumaan viidakossa ja tuntemaan joitakin sen lainalaisuuksia. Aloin myös hahmottaa linkkejä ja vihjeitä siihen, mitä alkuun ihmettelemäni termistö piti sisällään tai mikä oli se konteksti, josta oudot ilmaisut ja käsitteet kumpusivat. Sitä kautta tulin kykeneväksi jossakin määrin tulkitsemaan tuota kieltä ja merkitykset oli mahdollista tulkita ymmärrettäväksi myös muussa kuin mielenterveyskontekstissa. Tämän hetkisen tietämykseni pohjalta käsitän että ”kristallin käyttäminen” tarkoitti kristallikiven mukana kuljettamista koska se kokijan uskomuksen mukaan omasi ilmapiiriä puhdistavia voimia ja poisti tarvittaessa negatiivisia ”värähtelyitä” vaikeassa tilanteessa työpaikalla. Alussa ihmettelemiäni ”delfiinimeditaatioita” ei suinkaan tehty delfinaariossa, vaan luentosalissa. Ryhmä käytti keskittymisen mielikuvana delfiinejä ja teki mielikuvien tasolla ”matkoja” niiden kanssa. Varpu puolestaan viittasi vanhaan suomalaiseen kaivonkatsojaperinteeseen, joskin ”näkiäjät” sovelsivat sen maagista voimaa kysyäkseen siltä myös muuhun kuin kaivonpaikkaan liittyviä kysymyksiä. Ja niin edelleen.

Mietin pitkään ja hartaasti yliluonnollisten kokemusten suhdetta arkitodellisuuteen. Oliko maailmankuvani liian suppea niin etten nähnyt sitä tosiseikkaa, että henkiolennot, ufot ja enkelit tosiaankin parveilivat jatkuvasti jonkinlaisessa todellisuuden rinnakkaisulottuvuudessa, johon minun silmäni vain eivät osanneet katsoa? Vai olivatko ne selkeästi vain kokijoiden sisäisiä illuusioita tai jopa harhoja? Sosiaalisen konstruktionismin pohjalta olin onneksi oppinut jo olemaan murehtimatta sitä, missä mielessä kokemuksista kerrotut tarinat pitivät paikkaansa – sillä ei oikeastaan ollut niinkään merkitystä josko tarinat olisivat olleet valheita tai kuvitelmia. Keskeistä oli tarinoiden *rakentama* todellisuus. Kielellisillä selonteoilla oli omat sosiaalisen maailman funktionsa, olipa niiden suhde yleisesti jaettuun arkitodellisuuteen millainen hyvänsä. Tämä vapautti minut todistamasta tieteellisyyttäni skeptisellä järjestelmällisellä epäilyllä ja saatoin surutta keskittyä yrityksiin ymmärtää tutkimuskohdetta, mahdollisuuksien mukaan kohteen omassa kontekstissa. Yritin myös olla liikoja murehtimatta sitä kaikkein hermostuttavinta vaihtoehtoa - josko yliluonnollisiksi tulkitut kokemukset sittenkin olivat - jollakin tasolla tai tavalla - totta ja todellisia?

Lähteet

Aaltonen, Tarja (2002) *Sanatonko tarinaton? Afaatikon intersubjektiiivinen maailma ja kertoen rakentuva identiteetti*. Miina Sillanpään säätiö, Helsinki.

Aikio Annukka (2000) (toim.) *Uusi sivistyssanakirja*. Uusinut Rauni Vornanen. Otava, Helsinki.

Blackmore, Susan (1993) *Dying to live. Science and the Near-Death Experience*. Harper Collins Publishers, London.

Brockmeier, Jens (2002) *Ineffable Experience*. *Journal of Consciousness Studies*. 9: 9-10, 79-95.

Cortazzi, Martin (1993) *Narrative Analysis*. The Falmer Press, London.

Crossley, Michele L. (2000) *Introducing Narrative Psychology*. Open University Press, Philadelphia.

Daiute, Colette & Cynthia Lightfoot (2004) *Theory and Craft in Narrative Inquiry*. Teoksessa Colette Daiute & Cynthia Lightfoot (toim.) *Narrative analysis. Studying the development of individuals in society*. Sage Publications, California.

Deikman, Arthur J. (1969) *Deautomatization and the Mystic Experience*. Teoksessa Charles T. Tart (toim.) *Altered States of Consciousness*. John Wiley & Sons, Inc. New York.

Denzin, Norman K (1989) *Interpretive Interactionism*. Applied Social Research Methods Series, Volume 16. Sage Publications, California.

Dickens, Charles (1972) *Kaksi kertomusta*. Jouluilta. Karisto, Hämeenlinna.

Elliott, Jane (2005) *Using Narrative in Social Research. Qualitative and Quantitative Approaches*. Sage Publications, California.

Enges, Pasi (2004) *Uskon ja epäuskon traditiot*. Leea Virtanen, parapsykologia ja tutkijan suhde yliluonnolliseen. http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_04/eng104.html (11.10.06)

Eskola, Antti (2003) Tiedän ja uskon. Otava, Keuruu.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.

Fahler, Jarl (1975) Parapsykologia. Tammi, Helsinki.

Frank, Arthur W. Frank (1995) The Wounded storyteller. Body, Illness and Ethics. The University of Chicago Press, Chicago and London.

Freeman, Mark (2004) Data are everywhere. Narrative criticism in the literature of experience. Teoksessa Colette Daiute & Cynthia Lightfoot (toim.) Narrative analysis. Studying the development of individuals in society. Sage Publications, California.

Garfinkel, Harold (1967) Studies in Ethnomethodology. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.

Gazzanica, Michael, S. (1998) The Mind's Past. University of California Press, Berkeley.

Gergen, Kenneth (1994) Realities and Relationships. Soundings in Social Construction, Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Gergen, Kenneth J. & Gergen, Mary M. (1986) Narrative Form and the Construction of Psychological Science. Teoksessa Sarbin, T. (toim.) Narrative Psychology. The Storied Nature of Human Conduct. Praeger Press, New York.

Gergen, Mary (2004) Once Upon a Time. Teoksessa Colette Daiute & Cynthia Lightfoot (toim.) Narrative analysis. Studying the development of individuals in society. Sage Publications, California.

Heatheron, Todd. F. & Nichols, Patricia A. (1994) Personal Accounts of Successful Versus Failed Attempts at Life Change. Personality and Social Psychology Bulletin. 20:6. 664-665.

Heino, Harri (1997) Mihin Suomi tänään uskoo. Jälleensyntymisusko Suomessa. WSOY, Juva.

Helkama, Klaus (2004) Muodon ja sisällön dialektiikka moraalien muutoksessa. Teoksessa Vilma Hänninen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) Muuttuuko ihminen? Tampereen yliopisto, Tampere.

Hetemäki, Ilari (1999) (toim.) Filosofian sanakirja. WSOY, Juva.

Honko, Lauri (1972) Uskontotieteen näkökulmia. WSOY, Juva

Hurley, Susan (1999) Phantom Worlds of the Mind.

[http://www.google.fi/search?hl=fi&q=phantom+worlds+of+the+mind&btnG=Hae&meta=\(11.10.06\)](http://www.google.fi/search?hl=fi&q=phantom+worlds+of+the+mind&btnG=Hae&meta=(11.10.06))

Hänninen, Vilma (2004) Miten masennus muuttaa ihmistä? Teoksessa Vilma Hänninen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) Muuttuuko ihminen? Tampereen yliopisto, Tampere.

Hänninen, Vilma (2001) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampereen yliopisto, Tampere.

Hänninen, Vilma (1991) Työpaikan menetys tarinana. Psykologia 26: 348-355.

Hänninen, Vilma & Koski-Jännes, Anja (1998) Vapautumisen tarinat. Teoksessa Anja Koski-Jännes: Miten riippuvuus voitetaan.

James, William (1981) Uskonnollinen kokemus. Karisto, Hämeenlinna.

Junnonaho, Martti (1996) Uususkonnot – vastakulttuuria ja vaihtoehtoja. Gummerus, Saarijärvi.

Junnonaho, Martti (1995) Vaihtoehtoisestä uskonnollisuudesta Suomessa. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Tampere.

Kaitaro, Timo (1995) Valvetilahallusinaatiot ja muuntuneet tajunnantilat. Teoksessa Marjaana Lindeman-Viitasalo (toim.) Toden näköiset harhat. Kustannus Oy Duodecim, Helsinki.

Kari, Jarkko (1996) Rajatiedon hankinnan arkipäivää. Pro gradu-tutkielma, julkaisematon. Tampere.

Kari, Jarkko (2001) Information Seeking and Interest in the Paranormal. Tampereen yliopistopaino, Tampere.

Ketola, Kimmo (2001) Kimmo Ketola, Uudet uskonnolliset liikkeet: Katsaus käsitteisiin, luokitukseen, teorioihin ja tilastoihin. Teoksessa Jussi Niemelä (toim.) Vanhat jumalat – uudet tulkinnat. Helsingin yliopiston uskontotieteen laitos, Helsinki.

Kirkon nelivuotiskertomus 1996-1999. <http://www.evl.fi/kkh/ktk/kertomus96-99/7.gif>. (11.10.06)

Kirjavainen, Heikki (2002) Jobin kokemus. Teoksessa Leila Haaparanta & Irma Oesch (toim.) Kokemus. Acta Philosophica Tampere. Tampereen yliopisto, Tampere.

Klemettinen, Pasi (1997) Mellastavat pirut. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Kohtala, Anne (2003) Ihmiset eivät näe enää luonnonhenkiä. Aamulehti 23.9.2003, s. 23.

Koski-Jännes, Anja (1998) Miten riippuvuus voitetaan. Otava, Keuruu.

Lehtonen, Mikko (1998) Merkitysten maailma. Vastapaino, Tampere.

Lindeman-Viitasalo, Marjaana (1995) Miksi uskomme sellaiseen, mikä ei ole totta? Teoksessa Marjaana Lindeman-Viitasalo (toim.) Toden näköiset harhat. Kustannus Oy Duodecim, Vammala.

Mack, John E. (1997) Ufosiippaukset. Otava, Keuruu.

Maslow, Abraham H. (1973) The Farther Reaches of Human Nature. Penguin Books, England, Australia.

Maslow, Abraham H. (1962) Toward Psychology of Being. D. Van Nostrand, New York, Chicago, San Francisco.

McAdams, Dan P. & Bowman, Philip J. (2001) Narrating life's turning points: redemption and contamination. Teoksessa Dan P. McAdams & Ruthellen Josselson & Amia Lieblich (toim.) Turns in the Road. American Psychological Association, Washington DC.

Merriam Sharon B & Clark Carolyn M. (1991) Lifelines – Patterns on Love and Learning in Adulthood. Jossey-Bass Publishers, California.

Mezirow, Jack (1996) Kriittinen reflektio uudistavan oppimisen käynnistäjänä. Teoksessa Jack Mezirow (toim.) Uudistava oppiminen. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Mezirow, Jack (1991) Transformative Dimensions of Adult Learning. Jossey-Bass Publishers, California.

Mikkonen, Pauliina (2001) Uushenkisyys - New Age. Kristalleja ja tarot-kortteja? Teoksessa Jussi Niemelä (toim.) Vanhat jumalat – uudet tulkinnat. Helsingin yliopiston uskontotieteen laitos, Helsinki.

Miller, William R. & C'de Baca, Janet (2001) Quantum Change. The Guilford Press, New York.

Milton, Julie (1992) Effects of 'Paranormal' Experiences on People's Lives: An Unusual Survey of Spontaneous Cases. Journal of the Society for Psychical Research, 828:58, 314-323.

Milton, Julie (1995) Publishing and Funding Parapsychology in the Mainstream: A Mail Survey of Experiences and Strategies for Success. European Journal of Parapsychology, 11: 1-18.

Moody, Raymond A. (1975) Life After life. Bantam Books, Toronto.

Morhed, Sven-Erik (2000) Att förklara det oförklarliga. Elanders Gotab, Stockholm.

Mustonen, Esko (1988) Aavistuksia sodassa. Selittämättömiä tapauksia tulilinjilla ja kotirintamalla. WSOY, Juva.

Nickell, Joe (2001) Real Life X-Files. Investigating the Paranormal. The University Press of Kentucky, Kentucky.

Niemelä, Jorma (1999) Usko, hoito ja toipuminen. Tutkimus kääntymyksestä ja kristillisestä päihdehoidosta. Stakes, Jyväskylä.

Niemelä, Kati (2000) Suomalaisten uskonnollisuus uuden vuosituhannen alussa. <http://www.evl.fi/kkh/ktk/uskonnol.htm>.) (11.10.06)

Niemi, Merja (1996) Valon maailmassa. WSOY, Juva.

Niiniluoto, Ilkka (1995) Tietämisen onni ja tuska. Teoksessa Marjaana Lindeman-Viitasalo (toim.) Toden näköiset harhat. Kustannus Oy Duodecim Oy, Helsinki.

Närvä, Jaakko (2001) Ufoilmiön uskonnollisia piiteitä. Teoksessa Jussi Niemelä (toim.) Vanhat jumalat – uudet tulkinnat. Helsingin yliopiston uskontotieteen laitos, Helsinki.

O'Keefe, Daniel (1983) *Stolen Lightning: the Social Theory of Magic*. Vintage Books, New York.

Ojala, Kati (1994) Mitä on New Age? Historiaa, filosofiaa, ilmiöitä ja tulevaisuuden uskoa. Aquarian Publications, Hämeenlinna.

Riessman, Catherine Kohler (1993) *Narrative Analysis*. Sage Publications, California.

Robinson, J. A. & Hawpe, L. (1986) Narrative thinkign as heuristic process. Teoksessa T. Sarbin (toim.) *Narrative Psychology. The Storied Nature of human Conduct*. Praeger Press, New York.

Roof, Wade Clark (1993) Religion and Narrative. *Review of Religious Research*, 34:297-310.

Sabom, Michael B. (1983) *Muistikuvia kuolemasta*. Tammi, Helsinki.

Sarbin, Theodore R. (1986) The Narrative as a Root Metaphor for Psychology. Teoksessa Theodore R. Sarbin (toim.) *Narrative Psychology. The Storied Nature of Human Conduct*. Praeger Publishers, New York.

Sarbin, Theodore R. (2004) The Role of Imagination in Narrative Construction. Teoksessa Colette Daiute and Cynthia Lightfoot (toim.) *Studying the development of individuals in society*. Sage Publications, California.

Sarbin, Theodore R. & Kitsuse John I. (1994) A Prologue to Constructing the Social. Teoksessa Theodore R. Sarbin & John I. Kitsuse (toim.) *Constructing the social*. Sage Publications, London.

Selin, Risto (2001) *Ihmeellinen maailma*. Skeptikon tietosanakirja. Tähtitieteellinen yhdistys Ursa ry, Helsinki.

Shear, Jonathan & Jevning, Ron (1999) Pure Consciousness. Teoksessa Francisco J. Varela & Jonathan Shear (toim.) The View from Within. First-person approaches to the Study of Consciousness. Imprint Academic, Exeter.

Singer, Jefferson A. (2001) Living in the amber cloud. A life atory analysis of a heroin addict. Teoksessa Dan P. McAdams & Ruthellen Josselsson & Amia Lieblich (toim.) Turns in the Road. American Psychological Association, Washington DC.

Suoninen, Eero (2001) Miten tutkia moniäänistä ihmistä? Tampereen yliopisto, Tampere.

Tart, Charles, T. (1969) Introduction. Teoksessa Charles T. Tart (toim.) Altered States of Consciousness. John Wiley&Sons, inc, New York.

Tiainen, Jorma O. (1983) (toim.) Tietojätti. Gummerus, Jyväskylä.

Tilastokeskus, [www. stat. fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html](http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html) (11.10.06)

Virtanen, Leea (1974) Kun kello pysähtyi. Tavallisen suomalaisen yliluonnolliset kokemukset. Werner Söderström, Helsinki.

Virtanen, Leea (1977) Telepaattiset kokemukset. WSOY, Porvoo.

Väisänen, Jarno (1998) Arkisto X. http://cc.joensuu.fi/~loristi/1_98/vai198.html (11.10.06)

Widdershoven, Guy A. M.(1993) The Story of Life. Hermeneutic Perspectives on the relationship Between Narrative and Life History. Teoksessa Ruthellen Josselsson and Amia Lieblich (toim.) The Narrative Study of Lives. Sage Publications, California.

Wooffitt, Robin (1992) Telling Tales of the Unexpected. The Organization of the Factual Discourse. Barnes&Nobles Books, Maryland.

Wortham, Stanton (2001) Narratives in Action. A Strategy for Research and Analysis. Teachers College Press, New York.

Liitteet

Liite 1. Haastattelupyyntö

Yliluonnollinen kokemus?

Etsin Tampereelta ja lähikunnista haastateltavaksi henkilöitä, jotka ovat kokeneet henkisen/yliluonnollisen kokemuksen, joka aiheutti elämänmuutoksen.

Teen aiheesta Pro gradu-tutkielmaa Tampereen yliopiston Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitokselle. Työ on mukana myös laajemmassa kansallisessa Henkisyiden merkitys - tutkimusprojektissa.

Jos haluat kertoa kokemuksestasi, niin otathan yhteyttä pian. Haastattelut ovat luottamuksellisia.

Jeena Rancken puh: 040-5324 237

e-mail: jeena.rancken@uta.fi

Liite 2. Haastattelusopimus

Tutkimusprojekti

Tutkin ns. yliluonnollisia kokemuksia ja näiden kokemusten vaikutuksia niitä kokeneiden ihmisten elämässä. Millaista elämä oli ennen yliluonnollista kokemusta, sen aikana ja sen jälkeen? Teen keräämästäni haastattelumateriaalista Tampereen yliopiston Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen tutkimusharjoituskurssille tutkielman sekä pro gradu-tutkielman.

Haastateltavan osuus:

Olen saanut tietoa yllä mainitusta tutkimusprojektista ja sen tavoitteista.

Minulle on luvattu, että haastattelussa antamiani tietoja käsitellään seuraavasti:

1. Haastattelussa esittämäni asiat raportoidaan tutkimusjulkaisuissa tavalla, jossa minua tai haastattelussa mainitsemiani muita yksittäisiä henkilöitä ei voi tunnistaa.
2. Haastattelua käsittelee vain tutkija. Haastattelu kirjataan tekstitiedostoksi ja siinä yhteydessä sekä minun että haastattelussa esille tulevien muiden henkilöiden, organisaatioiden ja paikkakuntien nimet muutetaan peitenimiksi. Pro gradu-tutkielman tarkastajalla on kuitenkin halutessaan oikeus tutustua myös haastattelun litteroituun materiaaliin.
3. Kun haastattelu on kirjattu tekstitiedostoksi, nimeni ja osoitetietoni sekä haastattelun ääninauha jäävät vain haastattelijani tietoon. Ääninauhaa ei kuitenkaan käytetä mihinkään ilman minulta erillisesti pyydettyä suostumusta.
4. Annan suostumukseni sille, että Jeena Rancken saa käyttää minulta keräämäänsä haastattelumateriaalia Sosiaalitieteellisen tutkimuksen harjoitukset harjoitustyössään, Pro gradu-työssään sekä tulevissa tutkimuksissaan.

Tämän sopimuksen alkuperäiskappale jää tutkijalle ja kopio sopimuksesta toimitetaan haastattelun jälkeen allekirjoittaneelle.

Paikkakunta ja päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja yhteystiedot

Tutkijan allekirjoitus ja yhteystiedot

Liite 3. Haastattelukysymyksiä

Henkisen/yliluonnollisen kokemuksen aiheuttama elämänmuutos

1. Voisitko vapaasti kertoa kokemastasi yliluonnollisesta kokemuksesta, joka aiheutti muutoksen elämässäsi? (Tässä vaiheessa en aio keskeyttää kertomustasi, vaan voit aivan vapaasti kuvata kokemustasi. Sovitaan aikarajaksi noin 10-15 minuuttia).

Kokemuksen tausta:

- minä vuonna kokemus tapahtui?
- kuinka vanha olit?
- tapahtuiko kokemus äkillisesti/yllättäen, vai olitko jotenkin valmistautunut siihen?
- millainen elämäntilanne sinulla oli muuten kokemuksen tapahtumisen aikoihin?
- kokemuksen hyvät ja huonot puolet?
- muistatko että vanhempasi tai muut läheiset ihmiset olisivat kertoneet yliluonnollisista kokemuksista tai sen aihepiirin asioista?

Erityisesti minua kiinnostavia teemoja ovat seuraavat:

- miten kokemus vaikutti elämääsi?
- mikä muuttui? (ulkomaailmassa/sinussa itsessäsi/muuten?)

2. Oletko kokenut useampia henkisiä/yliluonnollisia kokemuksia?

Jos kyllä, niin:

- kuinka usein koet niitä, montako vuodessa/kuukaudessa/viikossa/päivässä?
- ovatko kokemasi henkiset/yliluonnolliset kokemukset keskenään samantyyppisiä/erityyppisiä? (millaisia?)

3. Miten tulkitset tai selität henkisen kokemuksesi, mistä siinä oli kysymys?

- osaatko sanoa, miksi juuri sinä koit tällaisen henkisen kokemuksen?
- oliko kokemuksellasi jokin tarkoitus?

4. Mitä kokemus merkitsee sinulle?

5. Oletko kertonut toisille ihmisille kokemuksestasi?

-kenelle kerroit?

-kuinka pian kokemuksen jälkeen kerroit?

-millainen oli kuulijasi suhtautuminen kertomaasi kokemukseen?

-kenelle/missä et missään tapauksessa kertoisi?

-onko sinulla jokin samanhenkisten ihmisten kohtaamispaikka, missä voit puhua kokemuksestasi ja sen kaltaisista asioista?

Elämänviiva

Mieti elämäsi tärkeimpiä asioita koko elämäsi kulkua ajatellen. Koko elämää, kaikkea sitä mitä sinulle on tapahtunut.

Pyydän sinua piirtämään seuraavaksi elämäsi kulkua kuvaavan viivan, elämänviivan. Sen tarkoitus on kertoa sinun elämäsi matka, mistä mihin on kuljettu.

Merkitse viivalle näkyviin elämäsi merkittävimmät, sinua eniten muuttaneet kokemukset pääpiirteittäin syntymästä lähtien. Merkitse ne niin, että negatiiviset tapahtumat tulevat näkyviin viivan alapuolelle ja positiiviset viivan yläpuolelle. Negatiiviset/huonot kokemukset näkyvät ”laskuina” ja positiiviset/hyvät kokemukset puolestaan ”nousuina”.

Arvokysely

Voisitko vielä valita 3-5 sanaa kuvaamaan elämänarvojasi ennen ja jälkeen kokemasi henkisen muutoskokemuksen. Millaiset asiat olivat sinulle tärkeitä ja arvokkaita ennen kokemusta? Entä sen jälkeen?

Haastateltavan taustatiedot: ikä, sukupuoli, koulutus, ammatti, siviilisääty ja asuinpaikka.

Kiitos haastattelusta!

Liite 4. Aineiston kokemukset

Mystiset oivallukset/valaistumiskokemukset

1. Jumalan rauhan tuleminen sydämeen rukouksen kautta ja ihmeparantuminen sairaudesta, johon lääkäri oli antanut enää muutamia päiviä elinaikaa.
2. Pyhän hengen kosketus kesken raamatun lukemista, ihmeellinen hyvän olon tunne, joka kesti muutaman viikon.
3. Valaistumisen kokeminen huumeiden vaikutuksen alaisena; oivallus että Jumala on kaikessa ja että aine on vain kuori jonka takana on valoa.
4. Matka paikkaan, jossa on vihreää ruohoa ja joka puolella valoa eikä lainkaan varjoja; suuria olemassaoloa koskevia oivalluksia, kuten rakkauden ja armon luonteen oivaltaminen.

Ruumiista irtautumiskokemukset

1. Ruumiista irtautuminen joogakurssin loppurentoutuksen yhteydessä, kun vieras kurssilainen tuli ja laitto kädet kokijan pään yläpuolelle ilmaan. Ihana olo ja flunssasta parantuminen.
2. Ruumiista irtautuminen rentoutuskasettia kuunnellessa.
3. Ruumiista irtautuminen synnytyksessä verenhukan yhteydessä. Ihana olo ja tuntemus kuin olisi ”tullut kotiin”.
4. Ruumiista irtautuminen aivohalvauksen yhteydessä.
5. Ruumiista irtautuminen vakavan onnettomuuden jälkeisessä leikkauksessa.

Ufokokemukset

1. Kokija näki kesämökin rannassa ufon. Se näkyi valopallona ja lähetti kommunikoidessaan valonsäteitä ilmaan.
2. Kokija tuli saunasta ja tunsu törmäävänsä pihalle laskeutuneen ufon suojakenttään. Hän sai säteilyvammoja.
3. Kokija näki ikkunasta kaksi ufoa. Ne olivat valopalloja, jotka lensivät hitaasti talon ohitse. Samalla hän koki että hänen päätään käännettiin kohti ikkunaa että hän näkisi ne.
4. Kokija oli nuorena vanhempiensa kanssa mökillä ja heräsi yöllä outoon valoon. Hän herätti vanhempansa ja he kaikki katselivat kuinka ufoalus oli laskeutunut pihapiiriin. Heitä katseli takaisin kaksimetrisen humanoidi.

5. Kokija oli kesämökillä ja heräsi hyvin aikaisin. Ikkunasta hän näki järven päällä nuotion ja meni lähemmin katsomaan. Järven päällä leijui oranssi valopallo. Vähän ajan päästä pallo meni pois.

Henkiolennot

1. Kokija joutui lapsena usein syyttömänä rangaistuksi ja äiti lukitsi hänet saunatilaan. Hänen seuranaan oli aina mukava ”täti”, joka oli henkiolento.
2. Kokijan mies kuoli yllättäen rakennustyömaalla. Kotona alkoivat tavarat liikkua ja keinutuoli keinui itsestään. Kokija alkoi pian saada mieheltään telepaattisia ohjeita kesken jääneen talon rakentamiseen ja hän teki sen valmiiksi.
3. Kokija meni sukulaisen hautajaisten jälkeen viemään vaatteita makuuhuoneen kaappiin. Huoneessa iski kipinöitä ja näkyviin ilmestyi kaunis enkelin siipi vähäksi aikaa.
4. Kokija oli lähdössä ulkomaanmatkalle ja oli pakkaamassa, kun näki äitivainajansa istuvan matkalaukussa vaatepinon päällä. Äiti istui siinä sitkeästi niin kauan että koija pyysi tätä matkalle mukaan, suojelusenkeliksi.
5. Kokija heräsi keskellä yötä ja näki valkoisen olennon seisovan huoneessa. Se kulki ovelle ja ulos. Sitten se katosi. Kokija arveli sen olleen hänen äitivainajansa.
6. Kokijan isä oli hiljattain kuollut ja hän teki murheissaan keittiössä ruokaa. Olohuoneesta kuului kolaus ja raamattu oli pudonnut kirjahyllystä pöydälle. Illalla kokija tunsikin kuinka joku istahti hänen sänkynsä laidalle ja kuinka lehti rapisi.
7. Kokija meni nukkumaan äitienpäivänä ajattelematta asiaa sen enempää. Silloin hänen kuollut poikansa ilmestyi ja levitti koko sängyn pituudelta kukkia.

Ennenäyt

1. Kokija tuli ulkomaanmatkalta ja näki lentokoneen portaiden juurella rullatuolin ja itsensä siinä istumassa. Hän oli juuri mukana näytelmässä, jossa oli rullatuoliteema ja säikähti niin paljon että jäi siitä pois. Rullatuolipotilasta näytellyt henkilö loukkaantui lavalla ja joutui halvaantuneena rullatuoliin.
2. Kokija näki elävän näyn, jossa hän tuttaviansa kanssa joutui pahaan auto-onnettomuuteen ja lapset jäivät orvoiksi. Pian näyn kaltainen riskitilanne tapahtui oikeasti, mutta varsinaista auto-onnettomuutta ei tapahtunut.
3. Kokija heräsi yöllä pelon tunteeseen. Huoneessa näkyi joka puolella harmaita varjoja, kuin puunoksista tulevia, mutta ulkona ei ollut kuutamoa. Hän tunsikin sisäisen pakon lähettää

tekstiviesti tuntemalleen pojalle. Aamulla hän sai kuulla että poika oli juuri tuolloin ollut aikeissa tehdä itsemurhan.

4. Kokija näki joka kerta metsään lenkille mennessään sairaalasängyn sinisine lakanoineen. Se tuntui pelottavalta ja hän vaihtoi jo reittiäkin. Jonkin ajan päästä kokija joutui yllättäen vaikeaan leikkaukseen sekä pitkäksi aikaa sairaalasänkyyn, jossa oli siniset lakanat..
5. Kokija heräsi aamulla ja näki miehensä yllä mustan turkin. Hän kysyi miksi mies oli ottanut hänen turkkinsa, mutta samassa se katosi. Kahden viikon kuluttua tästä mies kuoli onnettomuudessa.

Poltergeist/paha henki

1. Kokija oli juuri tulossa uskoon. Eräänä iltana hän tunsu kuinka jokin paha lähestyi ensin taloa ja sitten asuntoa, tullen sisälle asuntoon niin että postiluukku kolahti. Valtavan pelossaan kokija alkoi rukoilla ja pian paha oli kadonnut.
2. Kokijan perhe oli hankkinut tontin ja rakentanut itse omakotitalon perheelleen. Kaikki olivat onnellisia, mutta pian he huomasivat saaneensa epämiellyttävän alivuokralaisen. Talossa kuului askelia, pamahduksia ja tiskit helisivät altaassa. He elivät räyhänhengen kanssa noin 20 vuotta, kunnes löysivät henkilön, joka selvitti arvoituksen ja lähetti sen pois. Talon paikalla olleessa metsässä oli kapinan aikaan surmattu mies, jonka henki oli jäänyt paikalle janoamaan oikeutta.
3. Kokija oli miehensä kanssa vuokrannut kesäksi vanhan mökin. Eräänä synkkänä iltana kokija kuuli lyöntejä katosta. Talossa oli aina myös kylmää, koleaa ja vetoista. Kerran eräs juuttunut ovi repäistiin keskellä yötä voimalla auki mutta ketään ei näkynyt. Lopulta mökille poikkesi paikallinen nainen, joka kertoi että mökissä oli tapettu mies ja että siellä sen vuoksi kummitteli.

Muut kokemukset

1. Kokija ei saanut unta ja makasi hereillä. Hän kävi jalkeilla ja palasi takaisin. Sitten hän tunsu ihmeellisen kosketuksen läpäisevän hänet pääläeltä jalkoihin. Kosketus kesti muutaman sekunnin, mutta se tuntui luonnolliselta ja toi ihanan hyvänolon tunteen.
2. Kokija näki elävän unen edellisestä elämästään, jossa hän oli ollut nuori mies, joka sai surmansa kaksintaistelussa. Hän tunsu unessa kuolevansa ja koki syvää pettymystä siitä, ettei ollut kyennyt ratkaisemaan kaksintaistelutilannetta rakkaudella.

3. Kokija oli mustikassa, kun hänen kädelleen lensi perhonen. Pian tuli toinenkin perhonen ja ihmeekseen hän huomasi voivansa ohjata niitä ajatuksellaan. Sama toistui viikon välein vielä kahdesti.
4. Kokija juoksi lapsena autotien yli ja huomasi liian myöhään, että sitä pitkin lähestyi auto joka ei ehtinyt jarruttaa ajoissa. Hän tunsikin kuitenkin kuinka joku tönäisi hänet lempeästi ojaan auton edestä.
5. Kokija oli hierontakurssilla ja hänen kätensä alkoivat yhtäkkiä lämmetä ihmeellisesti. Hän myös näki valoja ja tunsikin näkymättömiä hipaisuja ja kosketuksia.
6. Kokija koki sisäisen pakon ottaa kirjahyllystä vanhan runokirjan ja alkaa lukea sitä. Samassa runot alkoivat soida; hän alkoi säveltää ja laulaa niitä, mikä jatkuu edelleen.